

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет
будівництва і архітектури

КНУБА: 95 років історії, традицій і розвитку

Наукова конференція

ЗБІРНИК ТЕЗ

30 квітня 2025 року

КИЇВ 2025

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет будівництва і архітектури

Наукова конференція

***КНУБА: 95 років історії,
традицій і розвитку***

30 квітня 2025 року

ЗБІРНИК ТЕЗ

КИЇВ 2025

УДК 94(477)+32:378(477)(091)(082)

К 68

Затверджено на засіданні Вченої Ради Київського національного університету будівництва і архітектури, протокол №33 від 30 травня 2025

Редакційна колегія

Деревінський В.Ф. – д.і.н., проф. (голова)

Дьомкін П.О. – к.і.н., доц.

Єгоров В.В. – к.і.н., доц.

Згурська В.Л. – к.політ.н., доц.

Лук'янов О.П. – к.і.н., доц.

Панібудьласка А.В. – к.і.н., доц.

Перекуда Є.В. – д.політ.н., проф.

Семко В.Л. – к.політ.н., доц.

Стеценко С.В. – к.і.н., доц.

Студінський В.А., д.і.н., проф.

Ярощук І.В. – к.і.н., доц.

Видається в авторській редакції.

Рецензенти:

Адамович Сергій Васильович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Лазарович Микола Васильович – доктор політичних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету.

КНУБА: 95 років історії, традицій і розвитку : збірник тез / Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури ; редкол.: В. Ф. Деревінський (голова) [та ін.]. – Київ–Тернопіль : Бескиди, 2025. – 231 с.

УДК 94(477)+32:378(477)(091)(082)

© КНУБА

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ: КНУБА в історичній ретроспективі: досягнення, виклики, перспективи

Деревінський Василь

Меморіалізація пам'яті в просторі: внесок КНУБА у формування національної пам'яті про історичні події України 8

Перекуда Євген

«Стежки залежності» політичної думки України та спроби їх оновлення в ХХІ ст. 11

Дьомкін Петро

Вчений, педагог, громадський діяч (пам'яті професора Дзюбка І. С.) 16

Семко Вадим

Базові засади співробітництва України з Європейським союзом у сфері вищої освіти 21

Ярощук Інна

Міжнародне співробітництво – як крок до інтеграції у світову освітню та наукову спільноту 25

СЕКЦІЯ «95-РІЧНИЙ ШЛЯХ КНУБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ»

Бакшун Олександр, Єгорова Наталія, Кірієнко Кирило

Історія газетного життя Київського національного університету будівництва і архітектури 29

Лозовий Тимофій

Студентське життя на сторінках видань Київського національного університету будівництва і архітектури 34

Манджос Гліб

95-річчя КНУБА: Історія та спадщина, заснування університету: ключові етапи розвитку 39

Шкуратівська Ярослава

Роль КНУБА у формуванні будівельної науки в Україні 45

Кірмач Олександра	
Роль КНУБА у формуванні української архітектури	49
Мандибура Олександра	
Роль Київського національного університету будівництва і архітектури у відновленні України	54
СЕКЦІЯ «ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В КНУБА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ»	
Борисова Маргарита	
Фіхте Йоганн Готтліб. Етнополітичні ідеї	58
Брей Вікторія	
Мистецтво і політика	61
Дорогань Дарина, Романович Роман, Шпонька Максим	
Роль жінок в архітектурі: історія, сучасні досягнення та виклики	65
Захарова Ксенія	
Психологія натовпу як політологічна проблема: аналіз ідей Сігеле і Тарда	70
Іщенко Валерія	
Студенти змінюють хід історії	74
Колонтаєвська Катерина	
Фейки та дезінформація у політиці	81
Корж Карина	
Вплив засобів масової інформації на формування політичного світогляду молоді	84
Кріцина Валерія	
Механізми політичної маніпуляції	89
Куреня Юлія	
Роль жінок у сучасному політичному просторі	95
Ларіна Ярослава	
Українські дисиденти у боротьбі з тоталітарним режимом	99
Марценюк Владислава	
Еволюція житлової архітектури міст України: історичний контекст	104

Марченко Віолетта	
Політичні науки і медіаграмотність студентів в умовах російсько-української війни	109
Олійніченко Кароліна	
Викладацький підхід Василя Кричевського – інтеграція традиційного українського мистецтва з сучасними архітектурними тенденціями	112
Салабай Софія, Панченко Анна	
Розвиток сучасної української геральдики: Короткий історичний аналіз	117
Стародубець Марія ДЬОМК	
Роль КНУБА у розвитку української державності	121
Фіщук Михайло	
Роль «Історії зарубіжних політичних вчень» у формуванні критичного мислення студентів-політологів	126
Халілов Асан	
Політологія в КНУБА: від студентської «Революції на граніті» до викликів сьогодення	129
Чайка Анастасія	
Інформаційна влада	131
Шпонька Максим, Чумак Валерія	
Герби міст Донецьк і Вінниця: спроба історичного порівняльного аналізу	135
Шпак Софія	
Мистецтво як інструмент політичної пропаганди та протесту	141

СЕКЦІЯ «РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ»

Баранов Максим	
Санкційна політика в контексті відбудови України	145
Бугайова Софія, Дяченко Христина, Жигула Поліна	
Управління твердими побутовими відходами у Києві, історичний аспект	149

Догод Анастасія	
Використання штучного інтелекту у будівництві під час відбудови України	152
Зеленько Наталія	
Роль та перспективи будівельної галузі у повоєнній відбудові України	157
Іващенко Яків	
Функціональна роль політичної соціалізації студентів КНУБА в повоєнний період	161
Качур Діана, Переста Анастасія	
Історична трансформація промислових об'єктів у сучасні арт-простори: від індустріального минулого до культурного майбутнього	164
Колочавин Олексій	
Внесок КНУБА у відбудову України: від повоєнних років до сьогодення	168
Лейченко Кіра	
3d-друк у будівництві: технологія, яка змінює майбутнє України	175
Лях Катерина, Лікарчук Дарія	
Як мають виглядати меморіали полеглим українським військовим, щоб пам'ять про них була гідно вшанована?	180
Марчук Софія	
КНУБА як драйвер відбудови України: внесок у формування архітектурної стратегії післявоєнного розвитку	184
Матвієнко Олександр	
Планування міста Барселони та досвід впровадження «суперблоків»	187
Матвійчук Катерина, Шовкун Маргарита, Кочерган Андрій	
Еколого-економічні наслідки сучасної українсько-російської війни в історичному контексті	191
Смідюк Діана	
Роль та перспективи будівельної галузі у повоєнній відбудові України	196
Степанюк Ігор	
Актуальні проблеми реформування системи управління будинками в повоєнний період	198
Цхай Богдан	
ВІМ-технології та цифрові двійники зруйнованих об'єктів – крок до пришвидшення відбудови України	202

Шастун Ярина, Захарова Юлія Народний меморіал на Майдані Незалежності	208
Юрчук Карина Адміністрування земельних відносин у містах: проблеми та шляхи їх вирішення	212
Мельник Вікторія КНУБА як освітній та суспільний інститут	215
Пешкова Аліса Архітектурний постмодернізм Берліна та Києва: спроба історико-порівняльного аналізу	219
Мальцева Поліна, Романович Роман, Шевчук Тетяна Архітектура та історія паперових фабрик України ХІХ століття	223
Уманець Маріна, Руденко Діана Війни за природні ресурси: історичні конфлікти та їх вплив на екосистеми	228

**ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ: КНУБА в історичній ретроспективі:
досягнення, виклики, перспективи**

Василь Деревінський

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук та історії Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

**МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ ПАМ'ЯТІ В ПРОСТОРИ: ВНЕСОК КНУБА У
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ПРО ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ
УКРАЇНИ**

Пам'ять є ключовим елементом формування національної ідентичності та самосвідомості. Під час тривалих війн, революцій, боротьби за право на особисту і національну самобутність питання збереження пам'яті в Україні набуло особливої ваги. Одним із головних інструментів цього процесу є меморіалізація – створення символічних просторів, наповнених важливими національними наративами.

Вагому роль у відтворенні цих сенсів у матеріальних речах відіграють архітектори, інженери, містобудівники, тобто фахівці, які проєктують середовище життя суспільства. Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) вже понад 90 років готує професійні кадри, чия діяльність безпосередньо впливає на формування національної пам'яті через архітектурні рішення, наукові розробки і громадську активність.

У сучасній гуманітарній науці меморіалізація розглядається як спосіб матеріалізації колективної пам'яті через просторові структури: монументи, меморіали, музеї, реконструйовані історичні ландшафти, місця скорботи й осмислення трагедій. Простір пам'яті виконує подвійну функцію – фіксує події минулого та інтегрує їх у сучасний соціальний досвід.

Французький історик П'єр Нора у своїй концепції «місце пам'яті» (*lieux de mémoire*) наголошував, що в ході руйнування «живої» пам'яті суспільства простір стає носієм історичної тягlosti¹. З відновленням Української держави з'явилася можливість вибудовувати власну мережу таких місць з врахуванням

¹ Nora P. Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. *Representations. Special Issue: Memory and Counter-Memory*. 1989. Issue 25. P.9. URL: <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ARCH230/PierreNora.pdf>.

попереднього історичного досвіду – і тут особлива місія лежить на освітніх закладах архітектурного профілю.

КНУБА виступає одним із центрів, де формується підхід до створення сучасних меморіальних просторів, які не просто зберігають минуле, а інтерпретують його у відповідності до цінностей українського суспільства.

У навчальному процесі КНУБА інтегрується вивчення об'єктів історико-культурної спадщини, принципів реставрації та проектування меморіальних об'єктів. Здобувачі освіти отримують знання з української історії, історії архітектури, урбаністики, естетики і філософії простору пам'яті. В освітніх компонентах акцентується увага на розвитку культури відповідального ставлення до минулого, на вмінні працювати з історичною пам'яттю як із важливим ресурсом формування сучасного українського суспільства.

Науково-дослідні роботи в КНУБА охоплюють питання збереження історичних центрів міст, адаптації пам'яток архітектури до сучасних потреб без втрати їхньої культурної сутності. В цьому контексті КНУБА співпрацює з державними установами, громадськими організаціями та міжнародними фондами у проєктах з меморіалізації. Також в КНУБА підтримуються студентські ініціативи спрямовані на створення проєктів музеїв на місцях боїв, меморіальних парків, цифрових платформ пам'яті.

Випускники та викладачі КНУБА стояли біля витоків багатьох важливих меморіалів і пам'ятних об'єктів сучасної України. Серед напрямків їхньої діяльності: розробка проєктів меморіалів Героям Небесної Сотні² та воїнам російсько-української війни; участь у концепціях відновлення історичних середовищ Києва, Чернігова, Львова, де значення простору пам'яті є надзвичайно високим; реставраційні роботи, які дозволяють інтегрувати об'єкти минулого у сучасне міське життя, зберігаючи автентичність і символіку місця.

Можна згадати про участь команди КНУБА в конкурсі зі створення нового простору Поштової площі в Києві – «Річкова брама тисячолітнього Києва»³.

Простір біля КНУБА також наповнений об'єктами, що мають символічне значення. Так, біля архітектурного корпусу КНУБА встановлений пам'ятний знак Герою Небесної Сотні, студенту архітектурного факультету

² Бадюл М. Г., Зерова А. О. Вплив сучасних інформаційних технологій на функціонально-просторове формування об'єктів пам'яті. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. збірник / Відпов. ред. М.М. Дьомін. К., КНУБА, 2015. Вип. 41. С. 29–38.*

³ Річкова брама тисячолітнього Києва. URL: <https://surl.li/iifnfrx>

Олександр Плеханову. Авторами проєкту були декан архітектурного факультету Олександр Кащенко та заступник декана Володимир Король⁴.

Наповнений важливими сенсами був проєкт архітектора й дизайнера Івана Огієнка, випускника КНУБА, який передбачав відбудову маріупольського Драмтеатру, зруйнованого російськими окупантами 16 березня 2022 р. внаслідок авіаудару⁵. Іван Огієнко написав у своєму Instagram: «Мій проєкт це не пряма допомога, але він нагадує світу, якщо ми витримаємо, допоможемо нашим захисникам, то наша країна буде з найкращою архітектурою та найкращими людьми»⁶.

Студенти і викладачі КНУБА увіковічують пам'ять про мужність і жертвність українських воїнів в різних населених пунктах України. Зокрема, студенти КНУБА розробили 5 проєктів меморіального знаку загиблим воїнам для Чернігова. Меморіал планують звести біля Катерининської церкви – архітектурної домінанти міста⁷.

Таким чином, Київський національний університет будівництва і архітектури є важливою інституцією у процесах меморіалізації в Україні. Через освіту, наукові дослідження, проєкту і громадську діяльність КНУБА формує не лише фахівців, а й творців національної пам'яті, відповідальних за збереження історичної правди та конструювання майбутнього. У контексті сучасних викликів діяльність університету набуває особливої ваги як внесок у зміцнення української ідентичності, суспільної стійкості та історичної справедливості.

Деревінський Василь. Меморіалізація пам'яті в просторі: внесок КНУБА у формування національної пам'яті про історичні події України. Стаття висвітлює роль пам'яті у формуванні національної ідентичності та значення архітектурної меморіалізації в цьому процесі. Особливу увагу приділено внеску Київського національного університету будівництва і архітектури у збереження історичної пам'яті через освітні програми, наукові дослідження та практичні проєкти. КНУБА виступає активним учасником у створенні меморіальних просторів, що втілюють українські наративи та зміцнюють культурну самосвідомість.

Ключові слова: меморіалізація, історична пам'ять, національна ідентичність, архітектура, КНУБА.

⁴ Олександр Плеханов. URL: <https://www.knuba.edu.ua/oleksandr-plyehanov/>

⁵ Bondar I., Semyroz N., Podhaietska Y. Design and Architecture of Memory Objects. Design and Architecture of Memory Objects. Demiurge: ideas, technologies, perspectives of design 2024 Vol. 7 No 1. P. 99. URL.: https://www.researchgate.net/publication/379639198_Design_and_Architecture_of_Memory_Objects

⁶ Ivan Ogienko Design, 2022. URL: https://www.instagram.com/ivan_ogienko_design/p/CcxIDDntO9S/?utm_source=ig_embed&ig_rid=0d604784-325a-4b2e-b8d4-840f38726175&img_index=1

⁷ Студенти КНУБА розробили 5 проєктів меморіального знаку загиблим воїнам для Чернігова. URL.: <https://www.knuba.edu.ua/studenty-knuba-rozroblyly-5-proyektiv-memorialnogo-znaku-zagyblim-voyinam-dlya-chnigova/>

Derevynskyi Vasyl. Memorialization of Memory in Space: KNUCA's Contribution to Shaping National Memory of Ukraine's Historical Events. The article explores the role of memory in shaping national identity and the importance of architectural memorialization in this process. It highlights the contribution of Kyiv National University of Construction and Architecture to preserving historical memory through education, research, and design projects. KNUCA plays an active role in creating memorial spaces that embody Ukrainian narratives and strengthen cultural self-awareness.

Keywords: memorialization, historical memory, national identity, architecture, KNUCA.

Євген Перегуда

доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук та історії Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

«СТЕЖКИ ЗАЛЕЖНОСТІ» ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ УКРАЇНИ ТА СПРОБИ ЇХ ОНОВЛЕННЯ В ХХІ ст.

1. Від початку реалізації в КНУБА бакалаврської програми зі спеціальності «Політологія» одним з обов'язкових її освітніх компонентів є дисципліна «Історія політичної думки України». Крім того, в скороченому вигляді об'єкт цієї дисципліни є складовою дисципліни «Політологія», яка викладається на інших спеціальностях університету.

Актуальність вивчення історії політичної думки України зумовлюється, зокрема, тим, що вона дає інструменти для розв'язання суспільно-політичних проблем, які стоять перед сучасним суспільством. Наприклад, ще в часи Давньої Русі суспільно-політична думка розробила два методологічні підходи до вирішення проблеми збереження територіальної цілісності держави, яка актуальна й для сучасної України.

Причиною методологічної значущості історії політичної думки є те, що в історичному інституціоналізмі (Т. Скокпол та ін.) називають «стежкою залежності» (path dependence). Згідно з цією конструкцією, при виникненні соціуму або окремих соціальних явищ відбувається вибір на користь певних суспільно-політичних інститутів. Цей вибір й визначає траєкторію подальшого розвитку. Змінити його в майбутньому складно. Навіть якщо змінюються форми політичних явищ та конструкцій, їх сутність залишається¹. Тому, вивчаючи, яким чином мислителі минулого пропонували

¹ Перегуда Є.В. Виконавча влада України: Політико-правові аспекти модернізації: монографія. Київ: Логос, 2013. С. 27.

розглядати тодішнє суспільство та підходи до вирішення його проблем, ми, використовуючи порівняльний метод, можемо краще зрозуміти суспільство сучасне та шляхи вирішення суперечностей сьогодення.

2. Зокрема, це стосується такого явища як національна ідея, сучасне бачення якої багатьма членами суспільства, з одного боку, надихає на діяльність з розвитку української держави, але водночас створює й перешкоди на цьому шляху. До нашого завдання не входить ґрунтовний аналіз української національної ідеї, процесів її еволюції протягом століть. Ми лише маємо намір показати, що до формування її сучасних обрисів доклалися представники суспільно-політичної думки минулого.

Сучасне бачення українського національного ідеалу почало формуватися в історичні періоди, що отримали назву Реформації та Контрреформації. Головним суб'єктом цього процесу була так звана полемічна література, що формувалась в ідеологічній дискусії з католицизмом та, частково, протестантизмом. Слід зазначити, що католицизм у відповідь на експансію протестантизму в різних країнах, зумовлену в тому числі становленням нових, капіталістичних, відносин, досяг значних успіхів, зокрема й у Річі Посполитій. Він прагнув адаптуватися до нових реалій, використати передові технології. Свідченням цього стали створення громадських організацій нового типу (релігійні ордени), розвиток католицької освіти, зокрема, відкриття єзуїтських колегіумів.

Православній же полемічній літературі були властиві протилежні тенденції. Яскравим прикладом може служити ідейний спадок одного з найвидатніших полемістів Івана Вишенського. Він та його послідовники рішуче критикували соціально-політичний лад Речі Посполитої, водночас вони не сприймали соціальної диференціації, яка була викликана новітнім соціально-економічним розвитком, вбачали ідеал не в майбутньому, а в минулому, зокрема, ідеалізуючи ранньохристиянські громади з притаманною їм соціальною рівністю². Ця рівність була зумовлена тодішнім станом розвитку суспільних комунікацій, але ж відтоді суспільство значно просунулось з точки зору технологічного розвитку. Ігнорування цього призводить до помилкових позицій з багатьох питань суспільного розвитку. Так, Кирило Ставровецький зазначав, що Бог створив усіх рівними. З цим важко не погодитись, але це стосується лише акту творіння. Натомість подальше життя призводить до диференціації, яка є позитивним чинником, і цього не можна не враховувати. Герасим Смотрицький зі свого боку

² Вишенський І. Твори. URL: <https://surl.li/oaykho>.

критикував католицьку реформу календаря, яка сама по собі була прогресивним актом. Захарія Копистенський критикував католиків за те, що вони «покинули віру та взяли за науки». Відтак слід констатувати, що православної полемічній літературі, а, отже, національній політичній думці був властивий соціальний консерватизм, який не сприяє розв'язанню актуальних соціальних проблем, не сприяє становленню соціально-політичної суб'єктності.

Окремо зазначимо, що такий консерватизм, неспроможність запропонувати реалістичні шляхи вирішення соціальних проблем в умовах відсутності державності та, фактично, еліти, яка здебільшого пристала на окатоличення, призводила до ще однієї тенденції, яка проявила себе й у майбутні століття, а саме до хитання православних полемістів. Про це свідчать перехід Мелетія Смотрицького, Кирила Ставровецького та деяких інших до уніатства або ж хитання Іова Борецького між Московським царством та уніатством³. Це було наслідком слабких позицій вітчизняного православ'я, відсутності інституційного втілення національно-православних ідей.

Ситуація змінилася у XVII ст. Козацтво як нова суспільна потуга в пошуках ідеології звернулось до православ'я, що сформувало союз між цією молодією елітою та духовенством, яке стало ідеологом національного підйому. Водночас це призвело не лише до запозичення козацтвом концепції «історичної тяглості»⁴, а й до рефеодалізації суспільства після вигнання католицьких магнатерії та шляхти, а також відкинення буржуазної перспективи. Консерватизм став характерною рисою національної ідеології на тривалу перспективу. Його сприйняла й політична еліта на зламі XX-XXI ст., що обумовило як політичні успіхи, так й деякі поразки, оскільки призводило до нерозуміння закономірностей сучасного розвитку, рішень, яких потребувало суспільство. Прикладом стала поразка правлячої еліти на виборах 2019 р., коли абсолютна більшість суспільства не підтримала її гасла.

3. Водночас у XXI ст. була зроблена й спроба зламати цю «стежку залежності» та осучаснити національну ідею. Ми вбачаємо таку спробу в запровадженні ідеології «держави в смартфоні»⁵, яка базувалася на використанні сучасних технологій суспільної комунікації. Проте надалі

³ Вдовичин І., Вільчинська І., Перегуда Є. та ін. Історія політичної думки України: підручник. За заг. ред. Н.М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2017. С. 71–72, 83–84.

⁴ Куташев І. В. Гадяцький трактат у контексті розвитку української політичної думки. *Вісн. Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка*. Сер. «Філософія. Політологія». 2006. Вип. 81. С. 54–57.

⁵ Держава в смартфоні. URL: <https://surl.li/wfqqr>

ефективність цієї спроби виявилась обмеженою через збереження нової еліти у традиційних лещатах вибору, в тому числі в контексті зовнішньої політики, що, як й в XVII ст., не змогла вийти за межі уособлення суперечностей національної ідеології, що й надалі загрожує руйнуванням українського суспільства, зокрема й шляхом еміграції.

4. Й наостанок звернемось до прикладу зворотнього характеру, коли певна «стежка залежності», яку ми розцінюємо позитивно, була, навпаки, зламана, що негативно вплинуло на національний розвиток. Звернемось до творчості українських політичних мислителів на зламі XIX–XX ст., зокрема Михайла Грушевського. Як відомо, саме під його впливом формувалась тоді національна ідея на західноукраїнських землях. Досліджуючи суспільні процеси минулого, він робить не лише історично, а й політично значущий висновок про те, що боротьба українців проти чужинців завжди мотивувалася прагненням справедливості, землі, волі⁶. Це означало й те, що майбутня українська держава мала базуватися на принципах соціальної справедливості. На нашу думку, такий висновок коректний, оскільки в Україні завжди соціальна диференціація (між панівними та трудящими верствами) співпадала з диференціацією національною. Але тоді маємо поставити одне питання. Чи означає висновок Грушевського, що завдання досягнення Україною державної незалежності мало стати неактуальним, якщо майбутня російська демократична держава вирішить основні соціально-економічні проблеми, буде справедливою? Зовсім ні. Грушевський зазначає, що «конституційний лад може поєднуватися з невизнанням потреби вільного національного розвитку»⁷. Тобто навіть якщо російська демократія сприятиме вирішенню соціально-економічних проблем, вона може стати перешкодою на шляху вирішення проблем національних й, відповідно, завдання державної незалежності постане з новою силою. До речі, схожі ідеї висувала й засновниця групи «Українська соціал-демократія» Леся Українка. Вона також, з одного боку, вважала, що соціальні питання обґрунтовують національну солідарність, а з іншого – розвінчувала віру в те, що російські демократи погодяться з наданням Україні незалежності.

Але нас наразі цікавить теза про соціальну справедливість української держави. Простежимо, як відбулось насправді. Україна, яка відродилась наприкінці XX ст., стала прикладом «від протилежного» ідеям Грушевського та Лесі Українки. У 1991 р. усі соціальні групи висловились за державну

⁶ Вдовичин І., Вільчинська І., Перегуда Є. та ін. Цит. праця. С. 221.

⁷ Грушевський М. Наші вимоги. *Грушевський М.С. Твори: у 50 т.* Львів: Видавництво «Світ», 2002. Т. 1. С.425–428. URL: <https://surl.gd/mjouxp>

незалежність (див. результати референдуму). Але головні дивіденди від цього надалі отримали далеко не всі, а лише відносно вузьке коло бюрократії та ті групи, які з нею співпрацюють. Це проявилось й у попередні роки, коли близько 5 млн. громадян покинули Україну заради заробітків за кордоном, але особливо яскраво в період повномасштабного вторгнення РФ, коли ці людські потоки кількаразово зросли, коли громадяни покидали країну замість того, щоб захищати її.

Ці явища були викликані суспільними процесами. Але тут є й теоретична складова. Справа в тому, що, незважаючи на твердження (І. Франка) про те, що у 1890-ті роки розвиток в галицькому суспільстві пройшов під знаком Грушевського, факти свідчать, що місцева інтелігенція українського походження так й не зрозуміла ідей останнього. Наприклад, той самий Франко твердив, що політична самостійність – запорука вирішення економічних, соціальних, культурних проблем. Цілком очевидно, що тут бачення логіки суспільного розвитку повністю протилежне вищезазначеним ідеям Грушевського, згідно з якими незалежність – не запорука, а наслідок вирішення вказаних проблем.

5. Для КНУБА, який відзначає 95-річчя та разом з усім суспільством знаходиться в процесі радикального реформування системи освіти, висновок з вищесказаного полягає в тому, що підхід до вивчення історії політичної думки України має бути проблемним. Як здобувачі освіти, так й викладачі мають не механічно відтворювати ідеї мислителів минулого, а зосереджуватись на тому, як ці ідеї допомагають або, навпаки, заважають вирішенню суспільних проблем сьогодення, на розробці шляхів такого вирішення.

Переґуда Євген. «Стежки залежності» політичної думки України та спроби їх оновлення в XXI ст. У статті розглядається, яким чином суспільно-політична думка України доби Реформації та особливості подальшого розвитку заклали консервативну складову національної ідеології та як вона проявилась у сучасну добу. Також актуалізуються ідеї М. Грушевського та Лесі Українки щодо співвідношення національної незалежності та розв'язання соціальних питань.

Ключові слова: «стежка залежності», національна ідеологія, Реформація, І. Вишенський, консерватизм, М. Грушевський, Леся Українка, соціальна справедливість, національна незалежність.

Perehuda Ievhen. Path Dependence of Ukrainian Political Thought and Attempts at Their Renewal in the 21st Century. The article examines how the socio-political thought of Ukraine during the Reformation and the features of its further development laid the foundation for the conservative tendency of national ideology and how it manifested itself in the modern

era. Also the ideas of M. Hrushevsky and Lesya Ukrainka regarding the correlation between national independence and the solution of social issues are updated.

Keywords: path dependence, national ideology, Reformation, I. Vyshensky, conservatism, M. Hrushevsky, Lesya Ukrainka, social justice, national independence.

Петро Дьомкін

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук та історії Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

ВЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ (ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА І. С. ДЗЮБКА)

Життєвий і науковий шлях Іллі Семеновича проходив у непростих умовах української дійсності у ХХ на початку ХХІ століття. Народився він 3 липня 1922 року у Вінницькій області, в одинадцять років пізнав страхіття голодомору, в 1938 році закінчив середню школу, але тяжке становище його родини змусило поїхати на пошуки роботи в Росію. Влаштувався на Невський машинобудівний завод в Ленінграді, де він у короткий термін опанував токарну справу і досяг найвищої кваліфікації. В перші дні Великої Вітчизняної війни Ілля Семенович добровільно пішов на фронт і брав участь у жорстоких боях в найскрутніші дні оточення німцями Ленінграда, де його було тяжко поранено. Майже рік перебував у госпіталях, залишившись на все життя інвалідом. За проявлений героїзм та відвагу його нагороджено орденами «Вітчизняної війни» І ст., «Слави» ІІ, ІІІ ст. та медаллю «За оборону Ленінграда». У мирний час за наполегливу працю був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, польським золотим хрестом «За заслуги» та чехословацьким золотим хрестом «За заслуги». В 1997 р. за вагомні заслуги у розвитку національної освіти, успіхи у навчанні і вихованні молоді йому було присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України»¹.

У роки війни Ілля Семенович вступив до Уральського університету, а після визволення Києва від фашистів у жовні 1944 р. перевівся до Київського університету ім. Т. Шевченка на міжнародний факультет, який закінчив у

¹ Ілля Семенович Дзюбка. Інформаційне видання / упорядники: Д. Т. Лопаєва, І. Г. Оніщенко. К., ЄУФІМБ, 2000. С. 28–30.

1949 році і отримав кваліфікацію історик-міжнародник, референт-перекладач.

У складні повоєнні роки Ілля Семенович Дзюбко розробив актуальну проблему того часу присвячену вирішенню національного питання в Чехословаччині, захистив кандидатську дисертацію в 1955 р. і став доцентом у 1958 р., а в 1964 р. підготував і успішно захистив дисертацію на здобуття ступеня доктора історичних наук і вже через рік отримав звання професора і став одним із всесвітньо відомих спеціалістів у дослідженні суспільно-політичних проблем в країнах Центральної та Південно- Східної Європи².

За призначенням з 1949 по 1960 рік Ілля Семенович був на партійній роботі. Працював спочатку інструктором, а згодом заступником завідуючого відділом науки і вузів Київського обкому КП України, зав. Відділом вузів і шкіл Київського Міського КП України, а в 1960 р. був призначений заступником Міністра вищої і середньої спеціальної освіти УРСР. Перебуваючи на цій посаді професор Дзюбко вніс вагомий внесок у розвиток вищої освіти України і був причетним до створення багатьох загально-технічних факультетів, на базі яких виникли нові інститути та університети майже у всіх областях України.

Одночасно з 1950 р. працював за сумісництвом асистентом, доцентом у Київському університеті. З 1967 р. по 1972 р. Ілля Семенович працював в Київському університеті, де створив і завідував кафедрою історії Західних і Південних слов'ян. Під його керівництвом був написаний перший підручник «Історія південних і західних слов'ян». Вид-во КДУ, 28 д.а. Автор праць з слов'янознавства та історії європейських країн народної демократії. Ряд праць були присвячені питанням політичної історії Чехословаччини, Угорщини, Болгарії, Польщі, іншим країнам соціалістичної співдружності. В яких професор І. С. Дзюбко фактично вперше спробував виявити і дослідити протиріччя та механізм їх виникнення в той час, коли це не заохочувалось. Це викликало критику з боку офіційних видань. У журналі «Комуніст України» в 1972–1973 рр. з'явилась низка критичних публікацій, але це не зупинило Іллю Семеновича. В подальших наукових роботах він запропонував класифікацію існуючих суперечностей і постійно підкреслював, що ігнорування їх в політиці, негативне ставлення до пошуку механізму їх розв'язання закінчується глибокою кризою суспільства³.

Маючи високу наукову культуру, професор Дзюбко був зорієнтований на дослідження фундаментальних питань, пов'язаних з теорією та історією

² Там саме. С. 67.

³ Там само. С. 30.

політики, політичними інститутами та процесами, політичною культурою та ідеологією, світовим політичним процесом, глобальними проблемами сучасності. Ілля Семенович був у постійному науковому пошуку. Про це свідчать близько 300 його наукових праць, в тому числі ним особисто написані 8 монографій та понад 30 брошур і кілька декілька десятків написаних у співавторстві з іншими вченими, присвячених питанням політичної історії, політичним процесам у країнах Центральної та Південно-Східної Європи, загально теоретичним проблемам політичної науки. За своє життя Ілля Семенович підготував 47 кандидатів і 7 докторів наук, які і сьогодні плідно працюють у сфері суспільних наук. Визнанням його внеску в суспільствознавчу науку є обрання членом-кореспондентом (1994 р.), а у 1995 р. дійсним членом Української академії політичних наук⁴.

Понад чверть століття наукової і науково-педагогічної діяльності професор Дзюбко І. С. віддав Київському національному університету будівництва і архітектури, де він до останніх хвилин свого життя не переставав невтомно працювати – викладав, виховував студентську молодь, готував нові кадри для освіти, рецензував у ВАКУ дисертаційні дослідження.

Найперше, що вражало в ньому так це відданість науковій справі, надзвичайна працьовитість та цілеспрямованість. У викладацькій діяльності це виявлялося у невтомному прагненні до засвоєння і використання в лекціях новітніх досягнень наукової думки. Повз його увагу не проходила жодна наукова новинка. Йому були притаманні вміння поєднувати глибокий теоретичний аналіз проблем з практичними висновками і рекомендаціями. У його характері було доводити будь-яку почату справу до кінця, не заспокоюватися на досягнутому, а йти далі до вирішення складних завдань. Ця риса особливо чітко виявилася в підготовці під його керівництвом навчальної літератури з політології.

Працюючи професором Вроцлавського університету (1975–1980 рр.) та Сілезького університету (1985–1988 рр.) в Польській народній республіці, підготував для польських вузів 2-х докторів і 6 кандидатів наук, опублікував 2 монографії і понад 50 наукових статей. Неодноразово Ілля Семенович виступав з лекціями в Белградському (Югославія 1961 р.), Софійському (Болгарія 1975 р.), Карлівському (Прага 1962, 1968 рр.) університетах⁵.

Там він творчо сприйняв ті демократичні паростки в суспільному житті і політологічній науці, які започаткувалися на європейському ґрунті і реалізував у своїй творчій діяльності на кафедрі у КНУБА і став в Україні

⁴ Там само. С. 76, 78.

⁵ Там само. С. 77.

одним з фундаторів новітньої української політології і «локомотивом» впровадження цієї учбової дисципліни в навчальний процес. Саме з ініціативи Іллі Семеновича «Український історичний журнал» у липні 1991 р. відкрив дискусію про необхідність та доцільність введення в навчальні плани вищих закладів освіти нової дисципліни – «Політологія». У 1990-х роках політологія як навчальна дисципліна прийшла у вищу школу України.

Саме професор Дзюбка І. С. наполягав на тому, що необхідність викладання та вивчення політології зумовлена політизацією суспільства, виявом на цьому фоні недостатнього рівня політичної теорії та політичної культури, необхідністю опанувати загальноцивілізаційні цінності, подолати глибоку кризу суспільствознавства, яке в умовах тоталітаризму було ізольованим від світової соціально-політичної думки.

Після здобуття Україною незалежності, Ілля Семенович активно працює над впровадженням у вищу освіту нової на той час для нашого суспільства науки – політології. Оскільки на початку 90-х років в Україні не було навчальної літератури з політології, необхідно було швидко підготувати зовсім нові курси лекцій, навчальний посібник, підручник та розробити методичне забезпечення для вивчення політології, що було дуже копіткою справою. Проте майстерність і наполегливість Іллі Семеновича, його інтелектуальний рівень, організаторські здібності допомогли йому, згуртувати навколо себе команду однодумців, подолати ці величезні труднощі, використавши власний досвід та надбання світової політичної думки, за короткий час створити спочатку матеріали до лекцій, згодом курс лекцій, навчальний посібник, який згодом трансформувався у допущений Міністерством освіти та науки України підручник «Політологія» для студентів вищих навчальних закладів. Лейтмотивом створеного підручника є ідея громадянської злагоди, пошук її загальноцивілізаційних засад як у контексті історії, так і в умовах суперечливого конфліктного сьогодення⁶.

Працюючи над підручником Ілля Семенович неодноразово підкреслював, що необхідно зосередити головну увагу не лише на аналізі найважливіших проблем політичної реальності, а головне сконцентруватися на створенні нового методологічного, концептуального базису політики на основі національних традицій і особливостей історичного розвитку України. І в цьому був прояв характерного для професора Дзюбка величезного патріотизму і любові до свого народу, до своєї Батьківщини⁷.

⁶ Там само. С. 49.

⁷ Там само. С.58–59

Дзюбко І. С. активно займався громадською роботою: обирався депутатом Київської міської Ради, членом правління громадської організації «Охорона пам'яток історії та культури», спілки «Краєзнавство України», членом Експертної Ради ВАКУ України. Роки життя разом з видатними вченими І. О. Гуржієм, К. Г. Гуслистим, В.А. Д'яченком, І.Т. Швецем, Л.Ф.Шевченком, П. Т. Троньком присвятив відновленню діяльності Києво-Могилянської академії, збереженню історичної цінності будівель КМА, яким загрожувало знищення⁸.

Професор Дзюбко І. С. залишив яскравий слід в пам'яті тих, хто його знав, він був дійсно українським інтелігентом європейського масштабу, принциповим вченим, добрим товаришем і другом.

Дьомкін Петро. Вчений, педагог, громадський діяч (пам'яті професора Дзюбка І.С.). У статті висвітлена наукова, науково-педагогічна та громадська діяльність відомого вченого в галузі історії і політології доктора історичних наук, професора, академіка Української академії політичних наук, Заслуженого діяча науки і техніки України Іллі Семеновича Дзюбка.

Ключові слова: І.С. Дзюбко, педагог, професор, громадський діяч.

Domkin Petro. Scientist, teacher, public figure (in memory of Professor Dzyubko I. S.). The article highlights the scientific, scientific-pedagogical and public activities of the famous scientist in the field of history and political science, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the Ukrainian Academy of Political Sciences, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine Ilya Semenovych Dziubko.

Keywords: I.S. Dzyubko, teacher, professor, public figure.

⁸ Там само. С. 42–43.

Вадим Семко

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук та історії Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

БАЗОВІ ЗАСАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Процеси глобалізації, що відбуваються в сучасному світі, стають каталізаторами трансформаційних процесів системи освіти. Освіта стає інструментом взаємопроникнення не тільки знань і технологій, але й боротьби за ринок, розв'язання геополітичних завдань. Європейська освіта відкрита й прозора, налаштована на широкі міжнародні контакти й досягла у цьому серйозних успіхів. Саме тому Україна має узгодити та наблизити свої соціально-економічні інституції до стандартів країн ЄС відповідно до загальноєвропейських вимог, що потребує проведення низки реформ, спрямованих на підвищення рівня освітніх послуг, забезпечення рівного доступу громадян до якісної освіти, модернізацію змісту освіти відповідно до потреб сучасного ринку праці, адже освіта є ключовою інвестицією в розвиток людського потенціалу, стратегічним ресурсом поліпшення добробуту громадян, захисту національних інтересів, зміцнення авторитету держави на міжнародній арені. Вагомого значення набуває загальна середня освіта як основна ланка в освітній системі будь-якої країни та основа для успішного здобуття освіти наступних рівнів й самоосвіти протягом усього життя.

Українські науковці, – як політологи, так і педагоги, – тривалий час аналізують трансформаційні процеси європейської вищої освіти, що дає змогу сформулювати базові засади, визначальні для напрямків подальшої трансформації вищої освіти в Україні.

Ломака В. справедливо говорить про європеїзацію як чинник, який «відображає забезпечення якості вищої освіти та обумовлює структурну трансформацію вітчизняної системи вищої освіти на засадах європейської моделі»¹.

Радишевська О. розглядає європеїзацію вищої освіти як створення єдиної системи освітніх стандартів, ключовими напрямками якої є визнання дипломів освітніх закладів усіх країн-членів європейського простору вищої

¹ Ломака В. Працюючи разом: розвиток міжнародного співробітництва в удосконаленні юридичної освіти в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 38

освіти, залучення до навчального процесу іноземців – представників закладів вищої освіти з європейських країн, обмін інформацією та досвідом щодо питань освіти, академічна мобільність учасників освітнього процесу, організація та участь у міжнародних науково-практичних заходах².

Гринюк С., Зайцева І.³ та Антонюк В.⁴ здійснили дослідження питання модернізації системи української вищої освіти в процесі інтеграції закладів вищої освіти до Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area).

Основні напрями міжнародного співробітництва у вищій освіті: академічна мобільність педагогічних та наукових працівників; спільні наукові дослідження; спільна видавнича діяльність; організація міжнародних конференцій, симпозіумів тощо; створення спільних освітніх та наукових програм; відрядження педагогічних та наукових працівників; участь у програмах обміну здобувачами⁵.

Стратегічна мета інтернаціоналізації вищої освіти в Україні, зазначена у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, зокрема, передбачає визнання українських освітніх кваліфікацій в Європі та світі й збільшення кількості проектів міжнародної освітньо-наукової співпраці, інтеграцію наукових та науково-педагогічних працівників до світового наукового простору⁶. Окрім національних нормативних актів, Україна приєдналась до міжнародних договорів, які регламентують процеси співпраці в галузі освіти на міждержавному рівні. Ключовим із них є Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти», яка започаткувала впровадження в українських ЗВО Болонського процесу, що передбачає встановлення єдиних стандартів вищої освіти, уніфікацію документів про вищу освіту, дворівневу систему освітньо-

² Радишевська О. Європейський простір вищої освіти як чинник європеїзації юридичної освіти (на прикладі діяльності Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка). *Юридичний Бюлетень*. 2019. №11 (2). С. 67–76.

³ Гринюк С., Зайцева І. Міжнародне співробітництво закладів вищої освіти як складник інтеграції України в європейський простір вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2022. Спецвипуск. С. 50–56.

⁴ Антонюк В. П. Вища освіта України на шляху інтеграції в європейський освітній простір: досягнення та завдання подальшого розвитку. *Економічний Вісник Донбасу*. 2021. № 2 (64). С. 169–182.

⁵ Рега Ю. О., Волковецький Д. С. Роль міжнародного співробітництва в удосконаленні юридичної освіти в Україні: взаємодія з міжнародними партнерами. *Академічні візії*. Вип. № 33. 2024. С. 5.

⁶ Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План від 23.02.2022 № 286- р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

кваліфікаційних рівнів, єдину систему кредитів, посилення академічної мобільності й співпраці між державами тощо⁷.

Розбудова Європейського простору вищої освіти є одним із найуспішніших освітніх проєктів ЄС за весь період існування цієї організації⁸.

Таким чином, процес взаємодії України з ЄС у галузі вищої юридичної освіти зведено до декількох основних напрямів: втілення єдиної європейської моделі вищої освіти правників, запровадження єдиних стандартів освіти на базі кредитно-модульної системи, використання Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, видання додатка до диплома про вищу освіту єдиного європейського зразка⁹.

У Стратегічній рамці для європейського співробітництва в галузі освіти і навчання на 2021–2030 роки Європейський освітній простір розглядається з позиції забезпечення учням можливості продовжувати навчання на різних етапах життя та шукати роботу в ЄС, а державам-членам і зацікавленим сторонам – співпрацювати, щоб надавати високоякісну, інноваційну та інклюзивну освіту і навчання, що підтримує економічне зростання та високоякісні можливості працевлаштування, а також особистісний, соціальний і культурний розвиток.

Кількість стратегічних пріоритетів у галузі освіти і навчання зросла у Програмі ET 2030 до п'яти. Це:

- підвищення якості, справедливості, інклюзії та успіху для всіх у галузі освіти і навчання;
- перетворення навчання впродовж життя та мобільності на реальність для всіх;
- підвищення рівня володіння компетентностями та мотивації у професії викладача;
- зміцнення європейської вищої освіти;
- підтримка зеленого та цифрового переходу в освіті та навчанні та за допомогою них.

Програмою визначено сім показників для досягнення. Це:

⁷ Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти». Європейський Союз; Декларація, Міжнародний документ від 19.06.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525#Text

⁸ Радишевська О. Європейський простір вищої освіти як чинник європеїзації юридичної освіти (на прикладі діяльності Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка). *Юридичний Бюлетень*. 2019. №11 (2). С. 68.

⁹ Там само. С. 69–72.

- низький рівень успішності 15-річних учнів з базових навичок: частка 15-річних з низькими успіхами з читання, математики та природничих наук повинна становити менш, ніж 15% до 2030 року;
- низька успішність восьмикласників з оволодіння цифровими навичками: частка восьмикласників, з низькою успішністю з комп'ютерної та інформаційної грамотності має бути меншою за 15% до 2030 року;
- участь у різних формах освіти дітей раннього та дошкільного віку: не менш, ніж 96% дітей від 3-х років до початку обов'язкового навчання в початковій школі мають бути охоплені дошкільною освітою до 2030 року;
- особи, які зарано залишити навчання: частка тих, хто зарано залишив навчання повинна бути меншою за 9% до 2030 року;
- отримання вищої освіти: частка населення 25–34 років з вищою освітою має становити не менше 45% до 2013 року;
- навчання випускників ПТО на робочому місці: частка нещодавніх випускників ПТНЗ, які отримали можливість навчання на робочому місці під час професійної підготовки, має становити не менш, ніж 60% до 2025 року;
- участь дорослих у навчанні: не менш, ніж 47% дорослого населення у віці 25–64 роки повинні брати участь у навчанні впродовж останніх 12 місяців до 2025 року (Council of the European Union, 2021)¹⁰.

Таким чином, базові засади перспективних трансформацій європейської вищої освіти полягають розвитку її безперервності на протязі усього активного життя людини, охоплення освітнім процесом (у тому числі вищою освітою) більшості населення та тісного зв'язку вищої освіти з ринком праці.

Семко Вадим. Базові засади співробітництва України з Європейським союзом у сфері вищої освіти. У статті формулюються основні завдання та напрямки розвитку вищої освіти країн Європейського союзу. На підставі європейських освітніх програм аналізуються напрямки та засади перспективної співпраці України з країнами Європи у сфері вищої освіти.

Ключові слова: освіта, Україна, Європейський союз, співробітництво.

Semko Vadym. Basic principles of cooperation between Ukraine and the European Union in the field of higher education. The article formulates the main tasks and directions of development of higher education in the countries of the European Union. Based on European educational programs, the directions and principles of promising cooperation between Ukraine and European countries in the field of higher education are analyzed.

Keywords: education, Ukraine, European Union, cooperation.

¹⁰ Локшина О. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021 – 2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 4. С. 9.

Інна Ярошук

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук та історії Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО – ЯК КРОК ДО ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВУ ОСВІТНЮ ТА НАУКОВУ СПІЛЬНОТУ

Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) активно сприяє міжнародній академічній мобільності, створюючи умови для навчання, стажування та обміну досвідом студентів і викладачів за межами України. Така діяльність підвищує якість професійної освіти, стимулює наукову діяльність та сприяє включенню університету до глобального освітнього простору.

Сьогодні українське суспільство переживає масштабні зміни в різних галузях життя, що спонукає до переосмислення та оновлення гуманітарних знань, зокрема філософських. Такі зміни знаходять відображення у філософській рефлексії, яка прагне осмислити основоположні питання людського існування, цінностей, культури й духовного розвитку.

Міжнародне партнерство в університеті стрімко розвивається, відкриваючи шлях до участі у світовій науково-освітній спільноті. КНУБА підписав численні договори про співпрацю з навчальними установами та організаціями різних країн.

В університеті активно розвивається міжнародне співробітництво, що дає можливість інтегрується у світову освітню та наукову спільноту. КНУБА уклав угоди з низкою зарубіжних навчальних закладів та організацій, включаючи: Університет Василе-Олександрі в Бакеу (Румунія), Азербайджанський університет архітектури та будівництва, Варненський вільний університет (Болгарія), Білостоцький технічний університет (Польща), Дангарагський державний університет, Зеленогурський університет, Університет прикладних наук Йаді, Киргизький державний університет будівництва, транспорту та архітектури. Н. Ісанова, Краківський технологічний університет, Люблінське відділення Польської академії наук, Наманганський інженерно-будівельний інститут (Узбекистан), Політехніка Гварди, Приватний університет м. Пукальпа, Сілезький технологічний університет (Польща), Ташкентський інститут іригації та меліорації, Університет Адамаса, Університет у Бельсько-Бяла, Університет Кан-Нижня

Нормандія, Університет природничих наук, Центрально-Європейський університет у Скаліці, Чеський технічний університет. На сьогодні укладено понад 60 контрактів із зарубіжними університетами у 26 країнах.

Одним із ключових векторів розвитку є інтернаціоналізація освітнього процесу й активне впровадження нових форматів міжнародної взаємодії, що сприяє зближенню освітніх систем України та Європи.

Серед стратегічних пріоритетів інтернаціоналізації КНУБА – входження до глобального науково-освітнього простору, підвищення міжнародної конкурентоспроможності університету через розвиток освітньої та наукової діяльності, а також удосконалення управлінських механізмів у цьому контексті.

Університет активно залучається до міжнародних мистецьких проєктів, які висвітлюють актуальні події в Україні. Зокрема, участь КНУБА в польському арт-проєкті, присвяченому подіям війни, демонструє його активну громадянську позицію на світовій арені.

КНУБА реалізує програми академічної мобільності, орієнтовані на студентів і викладачів, що сприяє їхньому професійному зростанню й міжкультурному обміну.

В межах міжнародної співпраці студенти університету мають можливість проходити навчання в закордонних вишах за обмінними програмами тривалістю від одного до кількох семестрів. Завдяки ERASMUS K171 вони співпрацюють із європейськими закладами, зокрема з Дортмундським університетом прикладних наук і мистецтв, у сферах управління проєктами та цифрових технологій. Такі програми сприяють знайомству з європейськими освітніми стандартами та формуванню навичок міжкультурної комунікації. Особливим попитом користуються ініціативи Erasmus+ і Horizon Europe, що відкривають двері до провідних освітніх установ Європи¹.

Викладачі КНУБА проходять підвищення кваліфікації в іноземних університетах і науково-дослідних інститутах, опановуючи сучасні методи викладання та наукової роботи. Зокрема, програма Erasmus+ надає можливість стажування у провідних вишах Іспанії, Нідерландів, Франції й Польщі, таких як Люблінська політехніка, де можна здобути практичний досвід у галузях будівництва, архітектури й інженерії².

¹ Міжнародна академічна мобільність/International mobility. URL : <https://www.knuba.edu.ua/mizhнародna-akademichna-mobilnist-international-mobility/>

² Студенти ФІСЕ в Люблінській Політехніці. URL: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1095503780933029&id=315432802273468&locale=pl_PL&set=a.315827632233985&utm_source=chatgpt.com

Програми подвійного диплому, які реалізує КНУБА, дають змогу випускникам одночасно здобувати дипломи як українського вишу, так і закордонного партнера, що суттєво підвищує конкурентоспроможність на ринку праці. Університет має відповідні угоди з технічними навчальними закладами Німеччини та Польщі³.

Наукова діяльність КНУБА активно інтернаціоналізується: викладачі беруть участь у міжнародних дослідницьких проєктах, що сприяє впровадженню інновацій у сферах екології, урбаністики та будівництва. Спільні дослідження фінансуються за рахунок міжнародних грантів, серед яких Horizon Europe та Erasmus Mundus.

Напрямок KA1 програми Erasmus+ передбачає академічну мобільність у сфері вищої освіти з країнами-партнерами, спрямовану на посилення міжнародного обміну.

У межах напрямку KA2 Erasmus+ реалізуються інноваційні освітні ініціативи, орієнтовані на обмін успішними практиками та розширення співробітництва між країнами ЄС та партнерами програми.

Київський національний університет будівництва і архітектури бере активну участь у реалізації низки міжнародних програм, які спрямовані на інтеграцію в європейський освітній і науковий простір. Зокрема:

Jean Monnet (Erasmus+) – сприяє розвитку євроінтеграційної тематики в освіті та дослідженнях, активізує співпрацю з європейськими освітніми інституціями.

Horizon Europe – семирічна програма ЄС, що замінила Horizon 2020, передбачає значне збільшення інвестицій у науку та технології.

COST – ініціатива для створення і фінансування міжнародних наукових мереж та обміну досвідом.

Doctoral Networks – частина програми Марії Склодовської-Кюрі, що підтримує міждисциплінарне навчання та дослідницьку мобільність.

Fulbright – провідна американська програма академічних обмінів, що реалізується через Інститут міжнародної освіти.

DAAD – німецька платформа для академічного обміну, яка фінансує навчання, дослідження та викладання у Німеччині.

Eureka – спрямована на зміцнення міжнародної співпраці у сфері технологій та інновацій.

NATO SPS – забезпечує підтримку дослідницьких проєктів, що відповідають пріоритетам безпеки Альянсу.

³ Міжнародні проєкти кафедр. URL: https://www.knuba.edu.ua/mizhnarodni-proyekti-kafedri/?utm_source=chatgpt.com

Visegrad Fund – сприяє реалізації спільних проєктів між країнами Вишеградської четвірки та державами-сусідами.

Lane Kirkland Program – польська ініціатива, яка передбачає підготовку фахівців з країн Східної Європи.

i-Portunus — програма короткострокової мобільності для представників креативних індустрій.

UN-Habitat — платформа ООН, що підтримує сталий розвиток міст і забезпечення соціальної інклюзії⁴.

Важливим напрямком є академічні візити та конференції: Викладачі університету регулярно беруть участь у міжнародних конференціях, семінарах та симпозіумах, презентуючи результати своїх наукових досліджень та обмінюючись досвідом із колегами з різних країн. Зокрема, університет бере участь у форумах Міжнародної асоціації будівельних університетів.

Викладацький склад КНУБА підвищує кваліфікацію в закордонних вишах і науково-дослідних центрах, освоюючи новітні методики викладання та наукового аналізу. У рамках програми Erasmus+ реалізуються стажування в університетах Іспанії, Нідерландів і Франції.

Завдяки активній участі в міжнародних програмах:

- підвищується якість освіти, що відповідає європейським стандартам;
- покращуються наукові дослідження завдяки співпраці з іноземними партнерами;
- студенти та викладачі отримують нові перспективи для професійного розвитку та кар'єрного зростання;
- освітні програми оновлюються відповідно до міжнародних стандартів, що дозволяє адаптувати навчальний процес до глобальних вимог;
- створюються нові навчальні дисципліни та курси на основі досвіду партнерських університетів;
- розширюються можливості для участі у міжнародних наукових грантах і проєктах;
- покращується імідж університету на міжнародній арені, що сприяє залученню іноземних студентів та викладачів;
- підвищується рівень міжнародної співпраці, що відкриває нові можливості для розвитку інновацій у сфері будівництва та архітектури.

Міжнародна мобільність є ключовою складовою стратегічного розвитку КНУБА. Вона дозволяє університету адаптуватися до глобальних

⁴ Міжнародні гранти, наукові та освітні програми. URL: https://www.knuba.edu.ua/mizhnarodni-granti-naukovita-osvitni-programi/?utm_source=chatgpt.com

трендів, підвищувати якість підготовки фахівців і зміцнювати свої позиції серед провідних закладів вищої освіти.

Участь у міжнародних програмах мобільності є стратегічно важливим напрямом для КНУБА. Це дозволяє не лише інтегрувати університет у світове академічне середовище, але й сприяє зростанню його конкурентоспроможності. Завдяки міжнародному обміну КНУБА отримує доступ до передових методик викладання, сучасних технологій та інноваційних підходів до навчання. У довгостроковій перспективі така діяльність сприяє формуванню висококваліфікованих спеціалістів, здатних працювати в умовах глобалізації, що зміцнює репутацію університету як провідного освітнього закладу у сфері будівництва та архітектури. Таким чином, академічна мобільність є невід'ємною частиною стратегії розвитку КНУБА, сприяючи інтеграції університету в міжнародне освітнє та наукове співтовариство.

Ярошук Інна. Міжнародне співробітництво – як крок до інтеграції у світову освітню та наукову спільноту. У статті доведено, що участь у міжнародних програмах мобільності є стратегічно важливим напрямом для КНУБА, що дозволяє інтегрувати університет у світове академічне середовище, сприяє зростанню його конкурентоспроможності. Завдяки міжнародному обміну університет отримує доступ до передових методик викладання, сучасних технологій та інноваційних підходів до навчання.

Ключові слова: Київський національний університет будівництва і архітектури, міжнародне співробітництво, інтеграція, світова освітня та наукова спільнота.

Yaroshchuk Inna. International cooperation – as a step towards integration into the global educational and scientific community. The article proves that participation in international mobility programs is a strategically important direction for KNUBA, which allows integrating the university into the global academic environment and contributes to increasing its competitiveness. Thanks to international exchange, the university gains access to advanced teaching methods, modern technologies, and innovative approaches to learning.

Keywords: Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture, international cooperation, integration, global educational and scientific community.

СЕКЦІЯ «95-РІЧНИЙ ШЛЯХ КНУБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ»

Бакшун Олександр, Єгорова Наталія

студенти факультету автоматизації і інформаційних технологій, групи ІСТ-24 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Кірієнко Кирило

студент факультету автоматизації і інформаційних технологій, групи КН-24-1 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Інна Ярошук**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ІСТОРІЯ ГАЗЕТНОГО ЖИТТЯ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Газета – це не просто друковане слово, а справжній літопис епохи. У фонді нашої бібліотеки та музеї КНУБА зібрана унікальна колекція газет «АРХІТЕКТУРА І БУДІВНИЦТВО», що висвітлює історію університету, події його минулого та сучасності.

Період 1930–1960: Старт і тиша.

Історія газетного життя КНУБА (тоді ще КІБІ) почалась у 1936 році з видання під назвою «Пролетарські кадри». Її редакторами були Л. Я. Райфель (1936 р.), А. Дрозд (1939 р.) та О. Житніков (1941 р.). Тираж кожного випуску складав 600 газет. Це була класична багатотиражка – велика шпальта, кілька колонок, текст, подекуди фото. Газета писала про будні інституту: як студенти здають сесії, як проходить практика на будовах, як живуть у гуртожитках. Одна з перших тем – «дисципліна як фундамент знань»: публікувалися замітки, хто спізнився на пари, хто відзначився. Простіше кажучи – повний контроль, але через газетну сторінку.

Цікаво, що в архівах є 89-й номер за 1936 рік – а це значить, що газета виходила часто, можливо щотижня. Уяви, яка жвава була тоді редакція.

Але з початком війни усе зупинилось. Після 1941 року газета не виходила більше ніж 20 років. Інститут евакуювали, потім відбудовували, і до друку руки не доходили. Студенти в цей час передавали новини через

стіннівки: ватман, прикріплений до стіни, з намальованими заголовками, вирізками, віршами, карикатурами. Це була альтернатива – жива, художня, але недовговічна.

Лише у 1962 році відновили друк – і газета отримала нове ім'я: «За будівельні кадри». Вийшов урочистий перший номер – 7 травня, до Дня будівельника. Газета одразу ж увійшла в ритм: розповідала про будівництво нового головного корпусу КІБІ, писала про перших студентів, які освоювали лабораторії та нові аудиторії. Газета стала голосом інституту, де кожен міг побачити своїх одногрупників, викладачів і навіть себе на фото в рубриці «Кращі студенти місяця».

Період 1970–2000: Розквіт, шоу, спорт і самодіяльність.

Ось тут починається справжній зліт. У 70-х газета «За будівельні кадри» виходила до 2 разів на місяць, з накладом у 3–5 тисяч. Її читали в гуртожитках, на парах, в їдальні – хтось шукав фото друзів, хтось – графік спортивних змагань, а хтось – гумор у рубриці «Будівельний анекдот».

Газета писала про будзагони, які влітку їхали на реальні будови – це був не просто досвід, а справжня пригода. Газета розповідала, як студенти працювали на будовах у Сибіру, на півдні України, жили в наметах, будували школи, заводи, гуртожитки. Звучало гордо: «Ми будуємо країну власними руками»¹. Фото хлопців з лопатами, дівчат у комбінезонах, веселі історії з будзагонів – це був один з найулюбленіших форматів читачів.

У цей же період спорт стає великою темою. Газета святкує перемоги інститутської футбольної команди, пише про студентів-чемпіонів з боротьби, лег athletics, плавання. А ще був традиційний весняний крос – бігли студенти всіх факультетів, і газета друкувала не тільки переможців, а й курйозні історії, типу «Архітектори запізналися, але все одно прибігли – в капцях!»

Також розцвіла самодіяльність. Ще з 70-х у КІБІ працювали гуртки театру, співу, танцю, художнього читання. І газета це все фіксувала. Кожен номер містив оголошення про «вечір гумору», «прем'єру студентського театру» чи «концерту ансамблю «Камертон». Був навіть огляд модного показу – влаштованого студентками, де демонстрували саморобний одяг з підручних матеріалів (так, з мішків для цементу теж були сукні).

У 80-х усе ще масштабніше: 50-річчя інституту, нові лабораторії, кафедри, перші комп'ютери. Але поруч із цим – квітуче культурне життя. Газета запустила рубрику «Портрет студента»: мікро інтерв'ю з активістами, спортсменами, переможцями олімпіад. На шпальтах з'явилися поезія, короткі

¹ Газета А+Б. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/communities/74443f0b-a822-4e02-879e-5035551174a4>

оповідання. Рубрика «Студентські голоси» дозволяла писати відкриті листи – про побут, про гуртожитки, про навчання. Газета стала майданчиком для чесного, але конструктивного діалогу.

А у 90-х – нова доба. Газета змінює назву на «Архітектура і будівництво», з'являється кольоровий друк, перші комп'ютерні верстки. Попри кризу, газета не зникає. Пише про реформи в освіті, появу контрактної форми, перші поїздки студентів за кордон. І разом із цим – зберігає дух студентства: фото звіти з КВК, літературних вечорів, конкурсів краси.

І ось тут цікавий момент – конкурс «Міс КНУБА». Це було свято масштабу факультету – із сценами, танцями, дефіле, талантом.

Газета публікувала інтерв'ю з учасницями, фото з подіуму, а головне – фоторепортаж із залаштунків. Уяви, як репортер пише: «Міс глядацьких симпатій – студентка 2 курсу факультету ГС – вразила глядачів номером з гітарою і щирістю в очах». У газетах того часу видно одне – КНУБА живе, навіть попри важкі 90-ті.

Період 2000 – 2019: Цифрова ера і нова якість.

У 2000-х газета «А+Б» стає сучасною: кольорові шпальти, професійна верстка, логотип. Вона не просто інформує – вона презентує. Тут уже не просто замітки, а якісні журнальні матеріали: інтерв'ю, репортажі, огляди подій. Кожен номер мав структуру: новини університету, наука, спорт, дозвілля, афіші, вакансії.

Газета розповідає про студентські стартапи, про наукові досягнення кафедр (наприклад, розробки у сфері енергоефективності), про участь КНУБА в європейських програмах Erasmus+. Часто – з інфографікою, діаграмами, QR-кодами.

Та головне – вона зберігає людські історії. Пише про викладача, що викладає в КНУБА 40 років, про студента з Сумщини, який виграв конкурс проєктів і поїхав на стажування в Польщу.

І поруч із цим – живе студентство: фото звіти з «Студентської весни», шоу талантів, конкурсів «Міс і Містер КНУБА», квестів і флешмобів. Один із найцікавіших номерів – спецвипуск до 85-річчя університету, де на обкладинці були обличчя студентів усіх факультетів – справжній портрет сучасного КНУБА.

З 2015-го друкованих номерів стало менше, зате появилася онлайн-версія. Газета почала жити у Facebook, Telegram, на сайті. Її вже не шукали в холі – її читали на смартфоні.

Газета «Архітектура та Будівництво» понад два роки дає свою продукцію для читачів у вигляді електронних номерів на сайті університету.

Газета зосередилася на тематиці знайомства студентів, співробітників, викладачів з історією та архітектурою нашого міста. Тому що дуже важливо, щоб представники будівельного та архітектурного навчального закладу були знайомі з дорогоцінною та унікальною київською старовиною, архітектурою у стилі модерн.

Від початку російського вторгнення онлайн-версія газети випустила понад 20 номерів газети. В них вміщено матеріали про те як наші співробітники рятували свої сім'ї, дітей та онуків із Бучі та Ірпеня на початку військових дій в 2022 році. Так, професор КНУБА Михайло Кузьмич Сукач під шквальним вогнем вивозив дітей із небезпечної зони. Колишня директорка музею університету Наталя Водзинська разом із чоловіком переховували документи та технічні цінності закладу, переносячи у підвал КНУБА. Все це тривало під час бомбування ворогом навчальних закладів району та вулиць.

Газета продовжує розповідати читачам про творчість українських класичних та сучасних письменників. Сьогодні розповідає про тих викладачів та співробітників кафедр університету, хто в цьому досяг успіху. Це є альтернативою постійного паперового видання газети, яке існувало у нас протягом понад 60 років. З гордістю можемо зауважити, що жодна багатотиражна вузівська газета в Києві не видавалась без перерви протягом 60 років, як в КНУБА.

Газета КНУБА – це не просто сторінки з текстом. Це хроніка поколінь, дзеркало студентського життя, літопис ідей, проєктів, жартів і мрій. Кожен випуск – це окремих фрагмент історії, що відображає життя університету, його досягнення, виклики та перспективи. Вона бачила все – від перших випускників до дронів і 3D-друку. І саме в цих газетах збереглася історія університету – жива, весела, справжня.

Бакшун Олександр, Єгорова Наталія, Кірієнко Кирило. Історія газетного життя київського національного університету будівництва і архітектури. Газетна історія КНУБА – це хроніка поколінь, дзеркало студентського життя, літопис ідей, проєктів, жартів і мрій. В газетах відображене життя університету, його досягнення, виклики та перспективи.

Ключові слова: Київський національний університет будівництва і архітектури, газети, історія університету, студентське життя.

Bakshun Oleksandr, Yehorova Natalia, Kiriienko Kyrylo. History of newspaper life of the Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture. The newspaper history of KNUBA is a chronicle of generations, a mirror of student life, a chronicle of ideas, projects,

jokes, and dreams. The newspapers reflect the life of the university, its achievements, challenges, and prospects.

Keywords: Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture, newspapers, university history, student life.

Тимофій Лозовий

студент факультету автоматизації і інформаційних технологій, групи КН-24-1 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Інна Ярошук**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

СТУДЕНТСЬКЕ ЖИТТЯ НА СТОРІНКАХ ВИДАНЬ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Студентське життя є важливою складовою вищої освіти, що формує не лише професійні навички, а й соціальну активність, критичне мислення та громадянську позицію молоді. В умовах модернізації вищої освіти в Україні зростає роль університетських медіа у висвітленні та популяризації студентських ініціатив. Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) є прикладом закладу, де студентське середовище активно відображається в офіційних виданнях, що дозволяє простежити динаміку розвитку академічної спільноти, її участь у наукових, соціальних і культурних процесах. Навчання КНУБА – це не лише процес опанування фахових знань, а справжній старт для особистісного і професійного розвитку. Саме тут зароджуються ідеї, формуються міцні дружні зв'язки та професійні контакти, які можуть тривати все життя. Університет – це місце зустрічі з майбутніми колегами, наставниками і партнерами, з якими реалізуються найамбітніші проєкти.

Київський національний університет будівництва і архітектури пропонує не просто навчання, а цілий комплексний освітній досвід. Кампус розташований компактно та зручно, включає всі необхідні об'єкти інфраструктури: сучасні гуртожитки, навчальні корпуси, наукові лабораторії, спортивні й культурні заклади, а також бібліотеку та музей. Це створює комфортне середовище для повсякденного студентського життя.

Завдяки міжнародній співпраці, яка охоплює понад 60 університетів у 26 країнах, студенти КНУБА мають можливість брати участь у програмах обміну, стажуваннях та спільних дослідницьких ініціативах. Такі програми не лише відкривають двері до глобального академічного простору, але й формують фахівців нового покоління – з міжнародним досвідом та міжкультурною компетентністю.

Починаючи з 2008 року, КНУБА активно впроваджує новітні цифрові технології у навчальний процес. Зокрема, застосування BIM-технологій стало стандартом у підготовці майбутніх архітекторів та інженерів. Це дозволяє забезпечити сучасний рівень проєктування, де враховуються всі етапи життєвого циклу будівельного об'єкта – від концепції до утилізації. Університет підтримує концепцію «розумного міста» і залучає студентів до досліджень у галузі сталого розвитку. В межах таких ініціатив проводяться урбаністичні хакатони, воркшопи, експедиції, під час яких молодь досліджує потреби міського середовища, створює цифрові моделі і пропонує реальні рішення для розвитку інфраструктури.

КНУБА також активно розвиває напрями реставрації й збереження історичних пам'яток. Вивчення архітектурної спадщини Києва, Львова, Харкова та інших міст України супроводжується цифровою фіксацією пам'яток за допомогою 3D-сканування та лазерних технологій. Це надзвичайно важливо в умовах військової загрози для культурної спадщини.

Сучасний випускник КНУБА – це лідер змін, інноватор, що володіє системним баченням, цифровими навичками та екологічною відповідальністю. Професії, що пропонуються університетом – від інженерії до IT та економіки – залишаються одними з найзатребуваніших і високооплачуваних на ринку праці¹.

Київський національний університет будівництва і архітектури – це жива платформа, що формує майбутнє молодих спеціалістів. Значну роль у цьому відіграють університетські медіа – насамперед газета «Архітектура і Будівництво», офіційний сайт, соціальні мережі, а також студентські ініціативи з медіа-комунікацій. Вони відображають щоденне життя студентів, їхню участь у проєктах, подіях, культурних ініціативах, науковій роботі, волонтерських та соціальних активностях. Газета виконує роль не лише джерела новин, а й платформи для обговорення актуальних тем. Тут публікуються матеріали про урбаністику, архітектурну спадщину, інноваційні технології в будівництві, а також аналітика з питань екології

¹ 5 переваг КНУБА, про які мають знати вступники <https://www.knuba.edu.ua/5-perevag-knuba-pro-yaki-mayut-znaty-vstupnyky/>

міського простору. Видання сприяє формуванню критичного мислення та заохочує студентів бути активними учасниками суспільних процесів.

Газета «А+Б» приділяє велику увагу новітнім дослідженням у сфері енергоефективності, використанню альтернативних джерел енергії, інноваційним матеріалам, а також автоматизованим системам моніторингу стану будівель. Такі матеріали формують у студентів екологічне мислення та готовність до викликів майбутнього².

Окремо варто зазначити освітні ініціативи для ветеранів, реалізовані Інститутом реінтеграції КНУБА. Дистанційне навчання у сфері архітектури стійкості сприяє успішному поверненню ветеранів до активного професійного життя.

Газета виступає не просто джерелом інформації, а своєрідним літописом університетського середовища. Якщо заглибитись в історію, вона видавалася з часу заснування університету. Спочатку газета мала назву «Пролетарські кадри», «За будівельні кадри», а нині «Архітектура і Будівництво». З газети «кнубівці» дізнавалися про найбільш значні події, що відбуваються в навчальному закладі. Дописувачами газети були як викладачі, так і студенти. Очолювала її багато років редактор І. І. Геращенко. У її публікаціях висвітлювалися важливі події, серед яких – організація фестивалів, воркшопів, зустрічей із відомими архітекторами та дизайнерами, участь у міжнародних конкурсах, а також ініціативи, спрямовані на розвиток студентського самоврядування. Це надає студентам не лише академічний, а й управлінський досвід, готує їх до участі в громадському та професійному житті країни.

Видання також інформують про участь університету у міжнародних освітніх програмах, таких як Erasmus+ та Horizon Europe. Завдяки цьому студенти отримують можливість проходити навчання або стажування за кордоном, обмінюватися досвідом з колегами з інших країн, розширювати кругозір і формувати глобальне мислення. Так, учасники програми Erasmus+ ділилися досвідом навчання в університетах Польщі, Німеччини, Чехії, а також участі у спільних проєктах з архітектурного дизайну й урбаністики. Це є надзвичайно важливим фактором у підготовці конкурентоспроможних фахівців на міжнародному ринку праці.

Співпраця з міжнародними освітніми платформами Coursera та edX відкрила студентам КНУБА безкоштовний доступ до тисяч курсів і проєктів

² Газета А + Б <https://www.knuba.edu.ua/gazeta-a-b/>

від провідних університетів світу. Це дозволяє здобувати знання на рівні світових стандартів, не виходячи з власного кампусу.

Окрему увагу в медіа приділено висвітленню технічних інновацій, які запроваджуються в університеті: від використання BIM-технологій у проектуванні до роботи з дронами, цифровими датчиками та 3D-сканерами в будівництві. Публікації на ці теми демонструють, як КНУБА інтегрує найсучасніші технології в освітній процес. Наприклад, студенти брали участь у розробці моделей «розумного житла», що дозволяє віддалено керувати інженерними системами, а також у тестуванні енергоефективних матеріалів на базі новітніх лабораторій.

Завдяки університетським виданням ми бачимо, як змінюється студентський простір, як молодь реагує на виклики часу – від модернізації навчального процесу до соціальних ініціатив, спрямованих на захист довкілля, збереження архітектурної спадщини, розвиток інклюзивного середовища. Газета висвітлювала участь студентів у розробці концепцій облаштування публічних просторів та історичних кварталів Києва, створення велоінфраструктури, участь у реставраційних експедиціях до Чернігівської та Львівської областей.

Інформаційна діяльність КНУБА стимулює студентів до самореалізації. У газеті часто публікуються матеріали студентів – від есе та творчих заміток до аналітичних досліджень. Це формує критичне мислення, розвиває комунікаційні навички й заохочує молодь до академічної творчості. Крім того, підтримуються студентські ініціативи щодо створення власних мультимедійних проєктів, відеоблогів і цифрових платформ. Особливу підтримку отримали стартапи у сфері екодизайну та урбаністичних досліджень, зокрема онлайн-платформи для аналізу міського простору в реальному часі.

Газета «Архітектура і Будівництво», офіційний сайт та інші інформаційні ресурси не лише інформують про події, а й формують образ активного, креативного й ініціативного студентства. Видання стають своєрідним літописом молодіжної діяльності, досягнень і соціальних ініціатив. Завдяки університетським виданням ми бачимо, як змінюється студентський простір, як молодь реагує на виклики часу – від модернізації навчального процесу до впровадження цифрових інструментів у будівництві. Такі публікації допомагають створити повне уявлення про життя в університеті, його динаміку, внутрішню культуру та цінності.

Повсякденне життя студентів КНУБА – це не лише лекції та заліки. Це культурні заходи, спортивні змагання, наукові конференції, волонтерство та

участь у міжнародних проєктах. Університетські видання фіксують ці багатогранні прояви активності, відображаючи, наскільки різноманітним є навчання в КНУБА і як воно сприяє формуванню нової генерації фахівців.

Публікації в університетських медіа – це документальна хроніка, що відображає досвід студентів: участь у міжнародних освітніх програмах, дослідницьких проєктах, архітектурних конкурсах, хакатонах і стажуваннях. Газета «А+Б» стає дзеркалом академічного й позаакадемічного життя, фіксуючи моменти зростання, змін і досягнень молоді.

Публікації розкривають атмосферу університетського середовища, підтримку студентських проєктів, розвиток інновацій, новини з лабораторій і відгуки самих студентів. «Як живе студент КНУБА: відображення в газеті та онлайн-ресурсах університету». Медіа-контент КНУБА – це відкрите вікно у внутрішнє життя вишу. Газетні статті, онлайн-огляди та цифрові публікації детально описують шлях студента від першого курсу до диплома, акцентуючи на важливих подіях, креативних ініціативах, взаємодії з професійним середовищем та трансформації особистості в освітньому просторі університету.

Інформаційна діяльність КНУБА стимулює студентів до самореалізації. У газеті часто публікуються матеріали студентів – від есе до аналітичних досліджень. Це формує критичне мислення, розвиває комунікаційні навички й заохочує молодь до академічної творчості. Університетська медіасистема – важливий інструмент інтеграції освіти, науки й культури, що розкриває потенціал кожного члена спільноти.

Університетська медіасистема – важливий інструмент інтеграції освіти, науки й культури, що розкриває потенціал кожного члена спільноти. Саме через призму цих видань постає яскраве, змістовне і перспективне студентське життя в КНУБА – як простір розвитку, свободи думки і невпинного самовдосконалення.

Університетські видання КНУБА виконують багатофункціональну роль: інформативну, освітню, мотиваційну та інтеграційну. Вони є не лише джерелом новин, а платформою для самовираження, розвитку і професійного зростання студентів. Аналіз змісту газетних і цифрових публікацій дає змогу оцінити глибину залучення молоді до академічного, соціального та інноваційного життя університету. КНУБА не просто готує фахівців – він формує відповідальних, креативних і соціально активних громадян, які вже сьогодні змінюють навколишній світ. І саме в текстах, створених студентами

та для студентів, найкраще виявляється дух університету, його енергія та прагнення до прогресу³.

КНУБА – це більше, ніж університет. Це простір для майбутнього.

Лозовий Тимофій. Студентське життя на сторінках видань Київського національного університету будівництва і архітектури. З метою поширення актуальної інформації про студентське життя, нові проекти і можливості в КНУБА працює інформаційний центр, видається газета, поширюється інформація на офіційному сайті та в меседжерах.

Ключові слова: Київський національний університет будівництва і архітектури, студентське життя, газета, меседжі.

Lozovyi Tymofiy. Student life on the pages of publications of the Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture. In order to disseminate up-to-date information about student life, new projects, and opportunities, KNUBA operates an information center, publishes a newspaper, and distributes information on the official website and in messengers.

Keywords: Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture, student life, newspaper, messages.

Гліб Манжос

студент факультету автоматизації і інформаційних технологій, групи КН-24-1 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Інна Ярошук**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

95-РІЧЧЯ КНУБА: ІСТОРІЯ ТА СПАДЩИНА, ЗАСНУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТУ: КЛЮЧОВІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ

У 2025 році Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) святкуватиме своє 95-річчя. Подія є важливою віхою в історії закладу, який підготував тисячі інженерів, архітекторів, науковців і спеціалістів і зробив вагомий внесок у розвиток будівельної галузі України та світу.

Витоки Київського університету інженерії та архітектури (КНУБА) можна віднести до 1930 року, коли на базі архітектурного факультету

³ Київський національний університет будівництва і архітектури. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://logos-ukraine.com.ua/pro%20baku/pict/knuba.pdf>

Київського політехнічного інституту та факультету архітектури Київської академії мистецтв було створено Київський інженерно-будівельний інститут (КІБІ). Протягом наступних десятиліть університет продовжував розвиватися, змінюючи назви та структуру, але незмінно залишаючись провідним інженерно-архітектурним навчальним закладом України.

У післявоєнний період будівельний факультет став центром відновлення наукового потенціалу в галузі архітектури. У 1993 році інститут отримав статус технічного університету, а в 1999 році – статус державного університету. Ці зміни супроводжувалися модернізацією освітніх процесів, впровадженням нових технологій та активізацією наукових досліджень.

З моменту заснування значно зросла кількість навчальних кафедр і навчальних напрямків. Сьогодні КНУБА готує фахівців у сферах архітектури, проектування будівель, автоматизації, енергоефективності та будівельних ІТ. Кожна кафедра має своє історичне та наукове підґрунтя та активно впроваджує сучасні методи навчання.

КНУБА бере участь у міжнародних освітніх програмах Erasmus+, Horizon 2020, співпрацює з університетами Польщі, Німеччини, Франції та Китаю. Університет регулярно приймає іноземних студентів і викладачів і відправляє студентів на навчання за кордон.

Після початку повномасштабної війни у 2022 році університет активно долучився до розробки планів відновлення інфраструктури. Викладачі та студенти залучаються до проектів енергоефективного будівництва, реконструкції зруйнованих об'єктів, будівництва тимчасових притулків для переселенців.

КНУБА однією з перших в Україні запровадив навчання з інформаційного моделювання будівель (BIM). Також активно розвиваються галузі цифрового моделювання та віртуальної реальності. В університеті працює центр BIM. Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) активно застосовує сучасні цифрові технології в освітньому процесі, особливо в сферах інформаційного моделювання будівель (BIM), віртуальної реальності (VR) та інших інновацій. У рамках науково-педагогічної роботи, економіко-стратегічного розвитку та впровадження технологій BIM та VDC у навчальний процес Ректор Київського національного університету будівництва і архітектури та Голова ради директорів ГС «Українська архітектурна ідентичність» за підтримки ТОВ «БІМПРУВ» підписали угоду про розвиток та поглиблення співпраці, підвищення якості та доступності вищої освіти, реалізацію спільних проектів, але не обмежується впровадженням технологій Building Information Modeling

(BIM) та Virtual Design and Construction (VDC) в освітній процес 191 «Архітектура та містобудування», 192 «Архітектура та цивільна інженерія», 022 «Дизайн» та інших спеціальностей, де можуть бути використані технології BIM та VDC.

Предметом договору є співпраця з метою:

- впровадження технологій BIM та VDC у навчальний процес закладів освіти;
- перегляд та оновлення програм професійної освіти на основі рекомендацій Альянсу;
- поліпшення матеріально-технічної бази навчальних закладів, зокрема шляхом створення спільних інноваційних інфраструктур, освітніх центрів чи аудиторій;
- обмін навчальними матеріалами та досвідом між персоналом обох сторін, у тому числі за участю іноземних експертів;
- профорієнтація та працевлаштування випускників на ТОВ «БІМПРУВ»;
- організація та проведення спільних публічних заходів, спрямованих на розв'язання питань, що становлять взаємний інтерес сторін¹.

Програма міжнародного співробітництва та навчання: В рамках проекту «Міст», який реалізовуватиметься з 1 листопада 2023 року по 31 жовтня 2026 року, науковці КНУБА проходять навчання у Варшавському технологічному університеті. Вони оволоділи передовими методами навчання технології BIM для студентів магістратури архітектури та будівництва, особливо використання програмного забезпечення для структурної 4D візуалізації та управління процесами BIM.

Удосконалені методики навчання BIM-технологій (Building Information Modeling) науковці КНУБА опанували магістрантам спеціальності «Архітектура та цивільна інженерія» під час навчання в рамках проекту «Міст»: мета проекту «Подолати розрив між університетами та промисловістю: інноваційні магістерські програми, що підтримують розвиток зелених робочих місць та цифрових навичок в українській будівельній галузі».

¹ Договір про партнерство. URL: https://www.knuba.edu.ua/faculties/arh/kafedri-arh/kafedra-kita/novini-kafedri-informacijnix-texnologij-v-arxitekturi/kyivskyj-naczionalnyj-universytet-budivnyctva-i-arhitektury-ta-gs-ukrayinska-arhitekturna-identychnist-staly-partneramy-vprovadzheniya-bim-ta-vdc-v-ukrayinskomu-osvitnomu-prostori/?utm_source=chatgpt.com КНУБА

Це черговий крок КНУБА для покращення якості освітніх послуг та забезпечення високої академічної кваліфікації студентів магістратури, розвиваючи навички застосування новітніх BIM-технологій, які необхідні для сучасного будівельного ринку. У цьому процесі надзвичайно важливою є міжнародна співпраця та обмін досвідом між університетами. Навчання у Варшавському технічному університеті поєднує лекції та практичні заняття з використання сучасного програмного забезпечення у сфері будівельних інформаційних технологій. Протягом цього періоду кожен учасник тренінгу виконує практичні завдання з проектування будівель різного призначення та їх архітектурно-конструктивних елементів. Існує цілий окремий набір курсів, присвячений управлінню процесами BIM. Слухачі також прослухали лекції з таких курсів, як «Основи програмного забезпечення VIM 4D» та «VIM 4D Structural Visualization».

Київський національний університет будівництва і архітектури – бенефіціар проекту «Подолання розриву між університетом і промисловістю: інноваційна магістерська навчальна програма, що підтримує розвиток зелених робочих місць і цифрових навичок в українському будівельному секторі». Термін його реалізації – з 1 листопада 2023 року – по 31 жовтня 2026 року².

Співпраця з Graphisoft Center Ukraine: У 2021 році КНУБА уклав угоду з Graphisoft Center Ukraine, офіційним дистриб'ютором Archicad в Україні. Це дозволяє університету надавати студентам і викладачам ліцензійне програмне забезпечення Archicad, BIMcloud і BIMx, а також технічну підтримку та доступ до провідних експертів у галузі BIM. У рамках стратегічного розвитку та впровадження BIM-технологій у навчальний процес підписано угоду з Graphisoft Center Ukraine (офіційним дилером Archicad GRAPHISOFT та NEMETSCNEK COMPANY) про підтримку діяльності Університету з боку GRAPHISOFT CENTER UKRAINE з метою забезпечення підготовки фахівців за напрямками 191 «Архітектура та містобудування», 192 «Будівництво та цивільна інженерія», 022 «Дизайн» та інші спеціальності, які можуть використовувати технології BIM (Building Information Modeling), а саме:

- сприяти організації навчального, наукового та навчально-методичного процесу та підготовці спеціалістів для закладів у сфері архітектури та містобудування;

² Тренінг «Вдосконалені методики викладання BIM-технологій. URL: https://www.knuba.edu.ua/elementor-261887/?utm_source=chatgpt.com

- сприяти оптимальному використанню науково-педагогічного потенціалу, кадрового потенціалу, матеріально-технічної бази та наявних інформаційно-технічних засобів для підвищення рівня професійної підготовки студентів, аспірантів і докторантів та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників;

- сторони співпрацюватимуть у сферах наукових досліджень, освіти, творчості, громадської та культурної діяльності для підвищення якості професійної підготовки та ефективного вирішення проблем поточної реформи вищої освіти;

- сприяти покращенню матеріально-технологічної бази Університету, залученню до наукового та навчального процесів кваліфікованих працівників GRAPHISOFT CENTER UKRAINE згідно з умовами відповідних договорів;

- Співпраця сприяє поширенню технічних знань, інформує університети та треті сторони про умови забезпечення навчальних центрів, середніх та вищих навчальних закладів програмним забезпеченням Archicad, наданим GRAPHISOFT CENTER UKRAINE, та впроваджує сучасні технології інформаційного моделювання (BIM – Building Information Modeling) у навчальний процес в університетах.

КНУБА не тільки ліцензував ARCHICAD для всіх аудиторій і кафедр університету, але й отримав технічну підтримку для впровадження технології BIM від офіційного дистриб'ютора програмного забезпечення.

За підтримки GRAPHISOFT CENTER UKRAINE КНУБА отримав можливість залучати провідних фахівців як керівників BIM до наукового та навчального процесу.

КНУБА має змогу здійснювати постійне професійне навчання, оскільки це єдине професійне програмне забезпечення українською мовою для архітекторів, будівельників та MEP-інженерів.

КНУБА має доступ до всіх сервісів і програм для студентів і викладачів, а саме: Archicad (Discover what's new in Archicad 24), BIMcloud (Discover BIMcloud), BIMx в освітніх процесах (Discover BIMx).

Співпраця з громадською організацією «Архітектурна ідентичність України» та ТОВ «БІМПУВ»: У 2023 році КНУБА підписало угоду про впровадження BIM та VDC (Virtual Design and Construction) в освітній процес спеціальностей 191 «Архітектура та містобудування», 192 «Архітектура та будівництво» та 022 «Дизайн». Угода передбачає оновлення освітніх програм, покращення матеріально-технічної бази, організацію спільних заходів.

BIM Basic Training Course: у жовтні 2024 року КНУБА організував безкоштовний онлайн-курс BIM для студентів і викладачів. Курси викладаються англійською мовою, а учасники отримують міжнародні сертифікати для підвищення конкурентоспроможності на ринку праці. Перевага проходження цього курсу полягає в тому, що ви отримуєте сертифікат BIM і навчаєтесь у всесвітньо відомих експертів BIM за програмою швейцарського університету. Це впливає на розширення можливостей майбутнього працевлаштування та можливості подальшої участі в міжнародних проектах.

Підвищення обізнаності про оптимізацію вартості проектів у будівельній галузі та розвиток віртуальної реальності та цифрового моделювання є важливими викликами, які стоять сьогодні перед будівельною галуззю. Кафедра цивільної архітектури та проектування будівельних конструкцій КНУБА відкрила лабораторію віртуальної реальності, оснащену сучасними засобами 3D-моделювання, включаючи презентаційний зал з екраном 3D-візуалізації та студію з VR-гарнітурами, що дозволяє студентам візуалізувати свої проекти в інтерактивному середовищі.

Тому у квітні 2024 року в Лабораторії віртуальної реальності 3D КНУБА відбувся майстер-клас, під час якого студенти та викладачі ознайомилися з програмними засобами для створення VR-об'єктів на основі студентських архітектурних робіт. Це допомагає знайти найкращі композиційні рішення за допомогою сучасних інструментів цифрового дизайну.

КНУБА демонструє методику системного впровадження цифрових технологій у навчальний процес, що допомагає готувати конкурентоспроможних фахівців у сфері архітектури та будівництва

КНУБА є одним із лідерів технічної освіти в Україні. Університет постійно вдосконалює навчальні програми, впроваджує дуальне навчання, активно залучає студентів до наукової роботи. Його випускники успішно працевлаштовуються як в Україні, так і за кордоном.

Серед випускників КНУБА – відомі архітектори, інженери, керівники державних установ, науковці. Серед них були академік Юрій Мошинський, архітектор Віктор Зотов, науковці Ігор Назаренко та Леонід Руденко. Їхні досягнення визнані як в Україні, так і за її межами.

Висновки. 95-річчя КНУБА – це не лише ювілей, а й доказ тривалого шляху розвитку, досягнень і ролі у формуванні сучасної інженерно-будівельної думки. Університет і надалі залишатиметься флагманом освіти та науки в галузі будівництва й архітектури.

Манжос Гліб. 95-річчя КНУБА: історія та спадщина, заснування університету: ключові етапи розвитку. Розглянуто історичний розвиток Київського національного університету будівництва і архітектури, його вплив на будівельну освіту, роль у міжнародній співпраці та процесі відбудови України.

Ключові слова: КНУБА, історія, архітектура, будівництво, освіта, інновації.

Manzhos Hlib. 95th Anniversary of KNUCA: History and Heritage, University Foundation: Key Development Stages. Highlights the historical development of Kyiv National University of Construction and Architecture, its impact on construction education, international cooperation, and post-war reconstruction.

Keywords: KNUCA, history, architecture, construction, education, innovation.

Ярослава Шкуратівська

студентка архітектурного факультету, групи ОМ-24 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Інна Ярошук**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

РОЛЬ КНУБА У ФОРМУВАННІ БУДІВЕЛЬНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ

України зазнав численних змін протягом ХХ–ХХІ століть, особливо в умовах політичних трансформацій, економічних викликів, технічного прогресу та воєнних потрясінь. У цьому контексті будівельна галузь залишається однією з ключових, оскільки саме вона забезпечує створення і відновлення інфраструктури, формування комфортного середовища проживання та підвищення рівня безпеки громадян. Будівельна наука в Україні має глибоке історичне коріння та відіграє важливу роль у розвитку інфраструктури, житлового будівництва та промисловості. Українські вчені внесли вагомий внесок у створення нових конструкцій, вдосконалення будівельних технологій та впровадження інновацій у практику.

В умовах війни та післявоєнного відновлення будівельна наука в Україні набула особливого значення. Завдання щодо швидкої реконструкції зруйнованих об'єктів, створення безпечних і економічних споруд потребує нових підходів. У зв'язку з цим українські вчені активно працюють над розробкою мобільних будівельних систем, енергоощадних матеріалів та технологій швидкого будівництва.

Суттєвим чинником у розвитку будівельної науки стала тісна взаємодія з вищими навчальними закладами, зокрема Київським національним університетом будівництва і архітектури, Львівською політехнікою, Харківським національним університетом міського господарства. Саме у цих закладах формуються наукові школи, що спеціалізуються на дослідженні сучасних матеріалів, проектуванні конструкцій та впровадженні BIM-технологій.

Серед провідних вищих навчальних закладів, які відіграють визначальну роль у розвитку будівельної науки, варто виділити Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА). За понад 95 років свого існування університет став визнаним центром інженерної думки, інновацій та наукових досліджень.

КНУБА бере свій початок від Київського політехнічного інституту та Київського художнього інституту, де ще на початку ХХ століття існували архітектурні та інженерно-будівельні напрями. У 1930 році відбулося офіційне створення Київського інженерно-будівельного інституту, що став основою КНУБА. Університет пройшов через радянську добу, важливі етапи перебудови та незалежності України, і на кожному з цих етапів сприяв розвитку будівельної науки¹. Університет успішно пройшов через складні етапи радянського періоду, незалежності України та воєнних викликів, формуючи фундамент сучасної будівельної науки.

КНУБА має потужну наукову інфраструктуру: 5 науково-дослідних інститутів; 10 наукових центрів і лабораторій; спеціалізовані вчені ради з понад 25 наукових спеціальностей, діють дослідницькі лабораторії та інститути².

Наукові дослідження охоплюють напрями: енергозбереження; сейсмостійке будівництво; цифрові технології та BIM-моделювання; композитні матеріали; сталий розвиток і екологічне проектування.

На базі КНУБА реалізуються прикладні проекти, що мають вагоме практичне значення: автоматизовані системи моніторингу технічного стану споруд, програмне забезпечення для віртуального моделювання, рішення для відновлення пошкоджених територій.

Науковці КНУБА займаються прикладними дослідженнями в галузях енергозбереження, сталого будівництва, сейсмостійких конструкцій, композитних матеріалів та цифрових технологій у будівництві. Серед

¹ КНУБА формує нове покоління фахівців для комплексної відбудови України <https://www.knuba.edu.ua>

² Київський національний університет будівництва та архітектури. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Kyiv_National_University_of_Construction_and_Architecture

вагомих досягнень – розробка систем теплоізоляції для енергоефективних будинків, автоматизовані системи моніторингу технічного стану будівель, програмне забезпечення для моделювання будівельних процесів³.

Університет є активним учасником програм Erasmus+, Horizon 2020 та інших. Партнерські зв'язки з навчальними закладами Польщі, Німеччини, Італії, Китаю, США, Великої Британії та Франції сприяють інтеграції української науки у світовий простір. Студенти й аспіранти мають змогу проходити міжнародні стажування, що значно підвищує рівень підготовки фахівців.

Фахівці КНУБА активно беруть участь у розробці державних будівельних норм (ДБН) та технічних регламентів. Особлива увага приділяється нормативам у контексті змін клімату, безпеки в умовах воєнних загроз і відбудови зруйнованих об'єктів⁴.

Особлива увага приділяється роботі з молоддю: наукові гуртки, студентські конференції, конкурси, гранти та стипендіальні програми стимулюють розвиток наукового потенціалу.⁵

Вирізняє КНУБА з-поміж інших закладів вищої освіти в Україні – профільне спрямування університету, що зосереджений на підготовці спеціалістів для галузі будівництва та архітектури і суміжних інженерних спеціальностей, зокрема, архітектурна школа КНУБА є на першому місці в Україні.

Сьогодні сучасні цифрові рішення стали невіддільною частиною інженерії, і КНУБА активно інтегрує їх у навчальний процес. Студенти опановують передові технології, зокрема будівельно-інформаційне моделювання (BIM), інструменти віртуальної реальності (VR), а також застосування штучного інтелекту (ШІ).

Київський національний університет будівництва і архітектури є провідним закладом, який формує основи будівельної науки в Україні. Його діяльність охоплює широке коло наукових досліджень, міжнародних зв'язків та освітніх ініціатив, що сприяють розвитку галузі.

КНУБА активно провадить дослідження у сфері будівництва, архітектури, міського планування, інженерії та енергозбереження. При університеті функціонують:

- п'ять науково-дослідних інститутів;

³ Студенти КНУБА розробили для Чернігова п'ять проєктів меморіального знаку загиблим воїнам. URL: <https://www.knuba.edu.ua/studenty-knuba-rozroblyly-5-proyektiv-memorialnogo-znaku-zagyblim-voyinam-dlya-chernigova/>

⁴ Програми і курси. URL: <https://mon.gov.ua>

⁵ КНУБА формує нове покоління фахівців для комплексної відбудови України. URL: knuba.edu.ua

- десять наукових центрів та випробувальних лабораторій;
- сім факультетів з відповідними науковими лабораторіями.

Основними напрямми наукової діяльності є:

- технічна експертиза об'єктів будівництва та інженерних систем;
- оцінка технічного стану конструкцій;
- випробування будівельних матеріалів;
- розробка заходів із забезпечення надійної експлуатації споруд.

Університет має широкі партнерські зв'язки з закладами вищої освіти та науковими центрами США, Великої Британії, Німеччини, Франції, Китаю та інших країн. Це сприяє інтеграції української науки у світовий науковий простір.

КНУБА готує фахівців за 29 спеціальностями та близько 50 спеціалізаціями. За час свого існування університет підготував понад 100 тисяч спеціалістів для будівельної галузі, включно з науковцями, інженерами, архітекторами. Випускники університету затребувані як в Україні, так і за кордоном, завдяки ґрунтовній теоретичній базі та практичним навичкам.

Підсумовуючи, можна сказати, що будівельна наука в Україні продовжує еволюціонувати відповідно до викликів часу. Вона залишається рушієм технічного прогресу у сфері будівництва, забезпечуючи наукове підґрунтя для сталого розвитку та відновлення країни.

Київський національний університет будівництва і архітектури є осередком розвитку будівельної науки в Україні, що поєднує глибоку наукову традицію з інноваційним підходом до освіти та досліджень. Завдяки активній міжнародній співпраці, модернізації навчального процесу та вагомому внеску у формування національних будівельних стандартів, КНУБА залишається провідною платформою для підготовки фахівців майбутнього.

Шкуратівська Ярослава. Роль КНУБА у формуванні будівельної науки в Україні.

Розглядається діяльність Київського національного університету будівництва і архітектури (КНУБА) як одного з провідних центрів формування будівельної науки в Україні. Проаналізовано історичний шлях університету, його внесок у підготовку наукових кадрів, розробку технічних стандартів, впровадження інновацій та міжнародну співпрацю. Особливу увагу приділено науковим школам КНУБА та участі молодих фахівців у розвитку сучасної будівельної галузі. Підкреслено, що університет відіграє ключову роль у формуванні наукової та освітньої бази для відбудови України.

Ключові слова: КНУБА, будівельна наука, архітектура, наукові дослідження, освіта, стандарти будівництва, інновації.

Shkurativska Yaroslava. The role of KNUBA in the formation of construction science in Ukraine. The article examines the activities of the Kyiv National University of Construction and Architecture (KNUBA) as one of the leading centers for the formation of construction science in Ukraine. The historical path of the university, its contribution to the training of scientific personnel, the development of technical standards, the introduction of innovations and international cooperation are analyzed. Special attention is paid to the scientific schools of KNUBA and the participation of young specialists in the development of the modern construction industry. It is emphasized that the university plays a key role in the formation of the scientific and educational base for the reconstruction of Ukraine.

Keywords: KNUBA, construction science, architecture, scientific research, education, construction standards, innovations.

Олександра Кірмач

студентка архітектурного факультету, групи ДН-22-1 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ).

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

РОЛЬ КНУБА У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ

Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) є одним із найстаріших і найавторитетніших закладів вищої освіти в Україні у сфері архітектури та будівництва. Заснований у 1930 році, він став провідним центром підготовки фахівців, які здійснили значний внесок у розвиток містобудування, архітектури та інженерного проектування. З моменту свого заснування КНУБА відіграв важливу роль у формуванні архітектурного вигляду України. У радянський період університет забезпечував підготовку кадрів для реалізації масштабних проєктів індустріалізації, житлового та громадського будівництва. Випускники КНУБА брали участь у створенні типових житлових масивів, розробці генеральних планів міст та інфраструктурних об'єктів. Зі здобуттям Україною незалежності КНУБА адаптував свої освітні програми до нових викликів. Університет спрямовує свої зусилля на інтеграцію світових тенденцій в архітектурі, таких як сталий розвиток, екологічне будівництво та використання цифрових технологій у проектуванні. Важливим напрямом діяльності стало збереження історичної спадщини та реставрація архітектурних пам'яток. КНУБА став осередком наукових досліджень,

присвячених теоретичним і практичним аспектам архітектури та урбаністики. Викладачі та студенти університету беруть активну участь у розробці інноваційних рішень для покращення міського середовища, впровадженні сучасних матеріалів та енергоефективних технологій¹.

Сьогодні КНУБА є не лише навчальним закладом, а й платформою для наукових досліджень і творчих експериментів у сфері архітектури та містобудування. Університет продовжує відігравати ключову роль у підготовці нового покоління архітекторів, які будуть визначати майбутнє архітектурного обличчя України². Важливим аспектом діяльності університету є його вплив на формування регіональних архітектурних особливостей України. Випускники КНУБА працюють у різних містах, враховуючи специфіку місцевої забудови та історичний контекст. Це сприяє збереженню регіональної ідентичності, одночасно інтегруючи сучасні тенденції у будівництві. Окрім традиційної освіти, університет активно співпрацює з міжнародними архітектурними школами та організаціями. Це дозволяє студентам брати участь у міжнародних конкурсах, обмінах та дослідницьких проєктах, розширюючи їхній світогляд і професійні можливості.

Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) є невід'ємною частиною архітектурного розвитку України. Протягом десятиліть університет формує нові підходи до проектування та будівництва, готуючи фахівців, чия професійна діяльність залишила значний слід в архітектурному ландшафті країни. Випускники та викладачі КНУБА брали активну участь у розробці важливих архітектурних об'єктів, які стали символами українських міст і відображають не лише архітектурну майстерність, але й культурні, історичні та соціальні особливості різних етапів розвитку держави. Один із найбільш відомих прикладів – це розробка проєкту Центрального залізничного вокзалу в Києві, який став важливим елементом інфраструктури міста та архітектурною пам'яткою. Цей проєкт був реалізований завдяки знанням і творчому підходу випускників КНУБА, а його архітектура поєднує в собі класичні риси і сучасні тенденції, що робить вокзал важливим елементом не тільки транспортної, а й культурної сфери Києва. Крім того, архітектори університету брали участь у створенні численних будівель і комплексів, що стали важливими етапами в розвитку містобудування України. Серед таких проєктів – житлові комплекси,

¹ Кулагін М. І. Архітектура України: історія та сучасність. Київ: Наукова думка, 2012. 320 с.

² Яценко Л. О. Містобудування та архітектурна спадщина України: проблеми збереження та розвитку. Харків: ХНУБА, 2018. 250 с.

громадські будівлі та адміністративні споруди, які визначають сучасний вигляд українських міст. Випускники КНУБА активно працюють над проектами, що відповідають вимогам сталого розвитку та інноваційних технологій будівництва, що підтверджує їхній вплив на архітектурний прогрес країни³.

Одним із важливих напрямів роботи університету є також впровадження інноваційних підходів у проектування та реалізацію складних інженерно-архітектурних об'єктів, таких як багатофункціональні комплекси та спортивні споруди. Випускники КНУБА не лише розробляють проекти, але й реалізують їх на практиці, сприяючи розвитку урбаністичних середовищ і створенню зручних і функціональних простору для життя, роботи та відпочинку.⁴ Роботи, створені під керівництвом викладачів та випускників університету, демонструють високий рівень професіоналізму, а також здатність враховувати потреби сучасного суспільства в архітектурних рішеннях. Вони також відображають важливі історичні етапи в розвитку архітектури України та вносять свій вклад у збереження архітектурної спадщини країни. Крім того, випускники КНУБА активно працюють у міжнародних компаніях та на проектах, що дозволяє їм обмінюватися досвідом та інтегрувати світові архітектурні тенденції в український контекст. Це дає можливість університету бути не тільки освітнім осередком, а й важливим елементом глобального архітектурного процесу.

Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) завжди відіграв важливу роль у формуванні архітектурної думки та розвитку містобудування в Україні. У майбутньому університет має потенціал значно вплинути на архітектурну сферу країни, завдяки новітнім освітнім програмам, науковим дослідженням та тісній співпраці з практичними інститутами. Важливим напрямком є інтеграція сучасних технологій у навчальний процес, що дозволяє студентам здобувати не лише теоретичні знання, але й практичні навички для вирішення складних завдань у проектуванні та будівництві. Однією з ключових стратегій КНУБА є адаптація освітніх програм до змін, що відбуваються у світі архітектури та будівництва. Університет активно працює над оновленням навчальних курсів, включаючи новітні методи проектування, такі як використання програмного забезпечення для моделювання будівель, 3D-друк, а також екологічне та енергоефективне будівництво. Завдяки цьому студенти отримують знання, які

³Бойко С. В. Інновації в архітектурному проектуванні: теорія та практика. Львів: СПОЛОМ, 2015. 220 с.

⁴Шевченко Н. О. Архітектурні проекти КНУБА: досягнення та перспективи. Київ: КНУБА, 2020. 180 с.

відповідають світовим тенденціям і відповідають вимогам ринку, що дає їм можливість займати лідируючі позиції в архітектурній практиці⁵.

Наукові дослідження, які проводяться в університеті, також є важливим інструментом у розвитку майбутньої архітектури України. Викладачі та студенти КНУБА активно досліджують нові технології та підходи в будівництві, а також працюють над інноваційними рішеннями для забезпечення сталого розвитку міст. Це включає в себе дослідження в галузі енергозбереження, екологічно чистих матеріалів, а також розробку нових підходів до містобудування, які дозволяють створювати комфортне середовище для життя людей⁶. Завдяки своїй науково-дослідній діяльності та тісній співпраці з іншими науковими установами та індустрією, КНУБА створює умови для розвитку архітектурної галузі в Україні на основі передових знань та інновацій. У майбутньому університет буде продовжувати відігравати важливу роль у формуванні архітектурної освіти та практики, сприяючи розвитку висококваліфікованих фахівців, здатних впроваджувати інновації та працювати в умовах швидко змінюваного світу⁷. Завдяки своєму фокусу на інноваціях та практичному застосуванню сучасних технологій, КНУБА також активно впроваджує програми співпраці з міжнародними університетами та компаніями, що дозволяє студентам і науковцям бути в курсі світових трендів та інтегрувати їх у вітчизняну архітектуру⁸.

Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) є важливим осередком архітектурної освіти та наукових досліджень в Україні. Протягом десятиліть його діяльність мала значний вплив на розвиток архітектури та будівництва в країні, готуючи висококваліфікованих фахівців, які визначають сучасний вигляд українських міст. З моменту свого заснування університет активно сприяв формуванню національної архітектурної ідентичності, зберігаючи традиції та водночас інтегруючи інновації та сучасні технології в навчальний процес і наукову діяльність. КНУБА вніс вагомий вклад у розвиток архітектурних процесів через підготовку фахівців, які стали видатними архітекторами, містобудівниками та дизайнерами, що реалізували численні проекти, що змінили вигляд українських міст. Архітектурні об'єкти, розроблені випускниками університету, включають як культурні, так і функціональні будівлі, що

⁵КНУБА. Історія університету: від заснування до сьогодення. Київ: КНУБА, 2017. 150 с.

⁶ Литвин М. В. Архітектурна культура України: від класики до сучасності. Львів: Новий світ-2000, 2014. 275 с.

⁷Мельник І. І. Технології сталого будівництва: новітні тенденції. Одеса: Астропринт, 2019. 310 с.

⁸ Шпильова Т. М. Сталій розвиток міст: інноваційні підходи в архітектурі. Київ: Видавництво «Техніка», 2020. 195 с.

відповідають сучасним вимогам та стандартам. Багато з цих споруд стали символами українських міст і є важливою частиною національної архітектурної спадщини.

Програми навчання в КНУБА постійно адаптуються до вимог часу, впроваджуючи новітні інженерно-архітектурні технології, екологічно чисті матеріали та методи сталого будівництва. Університет активно інтегрує сучасні технології, такі як BIM-моделювання, 3D-друк у будівництві, а також підходи до проектування енергоефективних і екологічно сталих об'єктів. Один з важливих напрямків діяльності КНУБА — це наукові дослідження, що сприяють розвитку сучасних технологій будівництва та архітектури. Завдяки співпраці з міжнародними партнерами, участі в наукових конференціях і виставках, університет постійно обмінюється досвідом і актуальними знаннями з різними країнами⁹.

В умовах глобалізації та технологічних змін університет продовжить виконувати свою місію, готуючи архітекторів і інженерів, здатних працювати в умовах швидко змінюваного світу. Оскільки світові тенденції вимагають гнучкості і здатності адаптуватися до змін, КНУБА продовжить навчати майбутніх архітекторів, які зможуть забезпечити сталий розвиток українських міст, враховуючи потреби сучасного суспільства та зберігаючи культурну спадщину. Таким чином, КНУБА продовжить залишатися важливою ланкою в розвитку архітектурної галузі України, вносячи свій вклад у створення інноваційних, енергоефективних та екологічно сталих будівель, що відповідають вимогам часу.

Кірмач Олександра. Роль КНУБА у формуванні української архітектури. У доповіді розглядається роль Київського національного університету будівництва і архітектури (КНУБА) у формуванні архітектурного обличчя України. Окрему увагу приділено впливу університету на розвиток архітектурних та містобудівних процесів, а також внеску його випускників і викладачів у створення знакових архітектурних об'єктів. Аналізується інтеграція традиційних принципів архітектури з сучасними інноваціями в освітніх програмах та наукових дослідженнях університету, а також його роль у майбутньому розвитку архітектурної галузі України.

Ключові слова: КНУБА, архітектура, містобудування, інновації, освітні програми.

Kirmach Oleksandra. The Role of KNUCA in Shaping Ukrainian Architecture. The report examines the role of the Kyiv National University of Construction and Architecture (KNUCA) in shaping the architectural landscape of Ukraine. Particular attention is paid to the university's influence on the development of architectural and urban planning processes, as well

⁹ Державна архітектурно-будівельна інспекція України. Стан та перспективи розвитку будівельної галузі України. Київ, 2018. 120 с.

as the contribution of its graduates and faculty to the creation of iconic architectural landmarks. The integration of traditional architectural principles with modern innovations in the university's educational programs and scientific research is analyzed, along with its role in the future development of Ukraine's architectural sector.

Keywords: KNUCA, architecture, urban planning, innovations, educational programs.

Олександра Мандибура

студентка архітектурного факультету ОМ-24 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Інна Ярошук**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

РОЛЬ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ У ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

Війна, розв'язана росією проти України, спричинила масштабні руйнування культурної та історичної спадщини нашої держави. Знищено сотні пам'яток архітектури, релігійних споруд, музеїв та архівів, житлового фонду та об'єктів інфраструктури. Проте, навіть у цих складних умовах Україна активно працює над збереженням та відновленням своєї історичної спадщини та нормального життя. Наш університет активно бере участь у досягненні цих цілей.

Станом на квітень 2025 року, за даними Міністерства культури та інформаційної політики України, пошкоджено 1419 пам'яток культурної спадщини та 2233 об'єкти культурної інфраструктури. Найбільших втрат культурної та цивільної інфраструктури зазнали Херсонська, Харківська, Донецька, Запорізька та Сумська області. На жаль, справжній об'єм збитків на окупованих територіях визначити не можливо¹.

Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) відіграє важливу роль у розбудові сучасної України, виступаючи осередком підготовки висококваліфікованих фахівців для будівельної галузі. У ці складні часи саме науково-освітній потенціал університету стає фундаментом для створення стійкого, інноваційного та безпечного середовища.

¹ В Україні через російську агресію пошкоджені 1419 пам'яток культурної спадщини. URL. https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3977745-v-ukraini-cerez-rosijsku-agresiu-poskodzeni-1419-pamatok-kulturnoi-spadcini.html?utm_source=chatgpt.com

Студенти КНУБА не лише здобувають фахові знання в галузі архітектури та будівництва, а й активно долучаються до реальних проєктів відновлення України. Поєднуючи навчання з практикою, вони працюють над розробкою рішень для постраждалих громад, беруть участь у дослідженнях, практичних заняттях і створенні архітектурних проєктів, спрямованих на відбудову зруйнованих територій.

Студенти КНУБА мають можливість на практичних заняттях побувати на де окупованих територіях. На приклад, з приводу третьої річниці звільнення Бородянки студенти спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія» ознайомилися з результатом технічних обстежень будівель у місті, до яких входять демонтаж аварійних споруд, модернізація об'єктів, капітальні ремонти, тощо. Така практика є надзвичайно важливою для майбутніх спеціалістів, вони набувають безцінний практичний досвід та отримують уявлення про свою майбутню роботу і її роль у відновленні країни².

Також університет залучає студентів до роботи з проєктами громад та провідних компаній.

Студенти КНУБА, разом з архітектурним бюро balbek bureau працюють над відбудовою автентичних українських поселень Донеччини та Луганщини, використовуючи дослідження від balbek bureau щодо локального контексту громад (традиційну архітектуру, ландшафт та потреби мешканців). Це дозволяє їм створювати проєкти, які враховують історичну, культурну та архітектурну спадщину кожного регіону. Основний акцент – відновлення сільських поселень Донеччини та Луганщини³.

Окрім того, студенти архітектурного факультету презентували проєкти, присвячені відновленню готелю «Україна» в Чернігові, який був зруйнований 12 березня 2022 року внаслідок бойових дій. На заході були присутні офіційні представники з Чернігова, які високо оцінили представлені концепції та підкреслили, що ці ідеї можуть стати основою для реалізації майбутньої відбудови. Роботу виконували студенти кафедри Основ архітектури та архітектурного проєктування⁴.

² Студенти вивчають результати відновлення Бородянки, до якого долучалися фахівці університету. URL: <https://www.knuba.edu.ua/studenty-vyvchayut-rezultaty-vidnovlennya-borodyanky-do-yakoyi-doluchylsya-fahivci-universytetu/>

³ Університет залучає студентів до роботи з проєктами громад та провідних компаній – Олексій Дніпров. URL: <https://www.knuba.edu.ua/universytet-zaluchaye-studentiv-do-roboty-z-proyektamy-gromad-ta-providnyh-kompanij-oleksij-dniprov/>

⁴Студенти і викладачі кафедри ОААП КНУБА долучились до відбудови м.Чернігів. URL: <https://www.knuba.edu.ua/studenty-i-vykladachi-kafedry-oaap-knuba-doluchyls-do-vidbudovy-m-chernigiv/>

У Київському національному університеті будівництва і архітектури завершили приймання конкурсних проєктів у рамках відкритого архітектурного конкурсу серед студентів на найкращий концептуальний проєкт повторного використання енергоефективної будівлі для надання адміністративних послуг із поліпшеними екологічними характеристиками «Зелена відбудова в дії».

Мистецтво є водночас і зброєю і зціленням, проєкт «Війна через призму мистецтва», не тільки підіймає болючі проблеми втрати, страху та розлуки, але й дає можливість осмислити набутий досвід та почати дорогу до зцілення за допомогою мистецтва. Ініціатива, проведена КНУБА спільно з університетом міста Лодзь у Польщі, має за мету об'єднання наших країн у спільному культурному полі. До програми події входять вистави, публікації книжок, фотографії, художні акції, архітектурні дослідження.

У межах ініціативи також проводиться проєкт з психологічної підтримки та арттерапії для тих, хто постраждав від наслідків війни. Він охоплює різні соціальні групи – дітей, людей з інвалідністю, літніх громадян.. Заняття ведуть професійні психологи та митці, які допоможуть учасникам опрацювати пережите через творчість і спілкування⁵.

Університетська громада вшановує студентів та випускників КНУБА яким довелося віддати життя за свободу України. Одним з наших героїв є Олександр Плеханов, який загинув 18 лютого 2014 року, на передодні отримання диплому. Юнак став героєм Небесної сотні та Героєм України. Біля входу в архітектурний корпус стоїть пам'ятник студенту. Він став першим із багатьох полеглих випускників нашого закладу.

Ми бережемо пам'ять усіх полеглих воїнів. На разі книга пам'яті КНУБА налічує 40 імен, студенти, викладачі, випускники, їм усім ми завдячуємо нашим життям. У самому університеті стоять фотографії героїв, їх імена можна знайти на дошці пам'яті⁶.

Повномасштабна війна в Україні завдала величезних втрат міській інфраструктурі, культурним та історичним пам'яткам. Сотні архітектурних об'єктів, музеїв, релігійних споруд та інших елементів культурної спадщини були знищені або серйозно пошкоджені. Окрім цього, масовані атаки на цивільну інфраструктуру спричинили гуманітарну кризу, позбавивши мільйони людей доступу до базових послуг. Попри ці виклики, Україна не лише чинить супротив, а й активно працює над відновленням своєї культурної та історичної спадщини. А діяльність КНУБА відіграє

⁵ Війна через призму мистецтва. URL: <https://www.knuba.edu.ua/vijna-cherez-prizmu-mistectva/>

⁶ Книга пам'яті полеглих за Україну. URL: <https://www.knuba.edu.ua/aleya-geroyiv/>

надзвичайно важливу роль у збереженні та відтворенні нашого мирного життя.

Вирізняє КНУБА з-поміж інших закладів вищої освіти в Україні – профільне спрямування університету, що зосереджений на підготовці спеціалістів для галузі будівництва та архітектури і суміжних інженерних спеціальностей, зокрема, архітектурна школа КНУБА є на першому місці в Україні.

Мандибура Олександра. Роль Київського національного університету будівництва і архітектури у відновленні України. Розглядається діяльність Київського національного університету будівництва і архітектури (КНУБА) у період повномасштабної війни в Україні. Автор висвітлює важливу роль університету у підготовці фахівців для відновлення зруйнованої інфраструктури та культурної спадщини. Описано участь студентів у реальних проєктах, зокрема в деокупованих містах, у співпраці з архітектурними бюро та громадами. Значну увагу приділено також ініціативам у сфері мистецтва, психологічної підтримки та вшанування пам'яті загиблих студентів і випускників. Підкреслюється, що КНУБА є не лише освітнім осередком, а й активним учасником відбудови сучасної України.

Ключові слова: КНУБА, відновлення України, архітектура, будівництво, студенти, культурна спадщина, війна, де окупація, арттерапія, герої КНУБА.

Mandybura Oleksandra. The role of the Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture in the restoration of Ukraine. The article considers the activities of the Kyiv National University of Construction and Architecture (KNUBA) during a full-scale war in Ukraine. The author highlights the important role of the university in the training of specialists to restore the destroyed infrastructure and cultural heritage. Students' participation in real projects, in particular in deocal cities, in cooperation with the architectural bureau and communities, is described. Much attention is also paid to initiatives in the field of art, psychological support and honoring the memory of fallen students and graduates. It is emphasized that KNUBA is not only an educational center, but also an active participant in the reconstruction of modern Ukraine.

Keywords: KNUBA, restoration of Ukraine, architecture, construction, students, cultural heritage, war, occupation, art therapy, heroes of KNUBA.

СЕКЦІЯ «ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В КНУБА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ»

Маргарита Борисова

студентка архітектурного факультету групи ДН-22-2 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ФІХТЕ ЙОГАНН ГОТТЛІБ: ЕТНОПОЛІТИЧНІ ІДЕЇ

Йоганн Готліб Фіхте (1762–1814 рр.) народився 19 травня 1762 року в саксонському містечку Раменау в незаможній родині сільських ткачів. Змалку майбутній філософ вражав оточуючих унікальною пам'яттю, що привернуло до нього доброзичливу увагу місцевого аристократа барона фон Мільтица, якому він слово в слово відтворив проповідь популярного в тій місцевості пастора Вагнера. Вражений такими здібностями хлопця барон вирішив допомогти йому здобути освіту і віддав його в навчання до пастора Кребеля з Нидерау, а згодом до монастирської школи в Форті. Це дозволило юному Фіхте підготуватись до вступу в університет¹. З 1780 року Й-Г. Фіхте вивчає теологію та філологію в Ієнському та Лейпцігському університетах. Матеріальні нестатки зумовили те, що філософ вимушений був працювати домашнім вчителем в різних містах рідної Саксонії, а потім в Швейцарії в родині відомого поета Вейсе. Згодом, Фіхте викладаючи одному з студентів кантівську філософію сам нею захопився, що зумовило його подальшу долю.

У 1791 році Фіхте спеціально здійснив подорож до Кенігсбергу, щоб зустрітись з Кантом. У 1794 року Й-Г.Фіхте – професор Ієнського університету, який через п'ять років він був вимушений покинути через хибне обвинувачення в атеїзмі. З 1800 року Фіхте – професор, а у 1810 року – перший обраний ректор Берлінського університету. Індивідуальні риси характеру Фіхте – енергійність в діяльності та глибина та тонкість рефлексії в поєднанні з специфікою епохи: французькою революцією та капіталістичними перетвореннями в Європі зумовили його основну світоглядну установку на пізнання діяльності як принципу людського буття.

¹ Йоганн Фіхте : 260 років. URL: http://pmu.in.ua/my-calendar/?mc_id=344

Будучи послідовником Канта в своїй теорії пізнання Фіхте відходить від головного положення кантівської філософії про «річ у собі» і протиставляє йому мисляче «я», яке він трактує, як індивідуальне «я» та абсолютне «я», створивши таким чином модель розвитку практичних відносин «я» із зовнішньою реальністю².

Фіхте зробив суттєвий внесок у розвиток етнополітичних ідей. Його наукові погляди можна поділити на два періоди. Ранні погляди Фіхте формувались під впливом ідей американської та французької революцій і характеризувались духом лібералізму, реформізму та космополітизму. Роботи ж наступного періоду пронизані ідеями консерватизму, радикалізму та націоналізму, що пов'язується з подіями битви під Єною (1806 р.) та Тильзитським миром (1807 р.) – втратою Пруссією самостійності та окупацію її наполеонівськими військами.

Основні роботи Й.Г. Фіхте: «Досвід критики усякого одкровення», Нотатки про правильність висновків громадськості по відношенню до французької революції», «Науковчення» (1794), «Про оживлення та підвищення чистого інтересу до істини», «Про гідність людини», «Абсолютне обґрунтування права дійсності», «Замкнена торговельна держава» (1800), «Основні риси сучасної епохи» (1806), «Промови до німецької нації» (1807–1808)

Найбільш яскравою роботою другого періоду стала робота «Промови до німецької нації»(1808 р.), яка була викладенням циклу публічних лекцій прочитаних в окупованому французами Берліні, в яких автор закликає німецький народ до морального відродження, об'єднання всіх його сил для вирішення проблем в сфері освіти, державотворення. Автор розвиває модель побудованої на філософських принципах і активній моральній позиції громадян держави та обґрунтовує необхідність загальнонімецького опору іноземному пануванню.

В згадуваній роботі Фіхте дає оригінальне обґрунтування важливості мови в націєтворенні та національному державотворенні, що не втратило актуальності до наших часів «Мова взагалі і особливо позначення у ній об'єктів через озвучення у мовних органах в жодному разі не залежать від довільної постанови і домовленості, натомість існує передусім основний закон, за яким кожен термін у мовних органах людини стає таким і ніяким іншим звуком».

² Філософська концепція Й.Г.Фіхте. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=356653>

В «Промовах до німецької нації» Фіхте висуває ідею пріоритету народу щодо держави «Народ і батьківщина як носій і гарантія земної вічності і як те, що здатне бути вічним на цьому світі, є набагато більшими за державу у звичному значенні цього слова, вище суспільного ладу, як це схоплюється у простому і зрозумілому означенні та зводиться згідно з приписом цього означення». Але при цьому він підкреслює, що без держави немає і повноцінного народу «...Любов до батьківщини повинна керувати державою, передусім як найвища, остання і незалежна влада, в той час, як вона обмежує державу у виборі засобів для її наступної мети, внутрішнього спокою»³.

Загалом, Йоганн Готліб Фіхте увійшов до історії розвитку філософської та етнополітичної думки як фундатор концепції національної держави та теорії сучасного націоналізму. Проте, це визнання вийшло не без гіркоти, оскільки визнання його одним з засновників теорії націоналізму, зокрема німецького, на десятки років поставило на його імені тавро одного з ідеологів нацизму, що постійно підкреслювалось в роботах не тільки радянських, а й західних дослідників⁴.

Глибше вивчаючи історію життя і творчості Фіхте не можна не віддати належне твердості та принциповості вченого у відстоюванні своїх переконань. Вражає те, що вже немолодий Фіхте у 1813 році записався до складу народного ополчення для боротьби з французькими окупантами і завершив свій земний шлях пруським ополченцем. Правда, Фіхте не загинув в бою, а помер у берлінському військовому шпиталі від тифу 29 січня 1814 року. У 1814 році це була цілком солдатська смерть.

Борисова Маргарита Фіхте Йоганн Готтліб: етнополітичні ідеї. Стаття присвячена аналізу творчості видатного представника німецької класичної філософії кінця XVIII – поч. XIXст. фундатора концепції національної держави Й.Г.Фіхте.

Ключові слова: Кант, нація держава.

Borisova Margarita Fichte Johann Gottlieb: ethnopolitical ideas. The article is devoted to the analysis of the work of the outstanding representative of German classical philosophy of the late 18th - early 19th centuries. the founder of the concept of the national state J.G. Fichte.

Keywords: Kant, nation state.

³ Булатов М.А. Немецкая классическая философия. Часть 1. Кант. Фихте. Шеллинг. К.: Стилос, 2003; Булатов М.А. Філософський словник. К.: Стилос, 2009.

⁴ Мислителі німецького романтизму / упор. Л.Рудницький та О.Фешковець. Івано-Франківськ: «Лілея – НВ», 2003.

Вікторія Брей

студентка архітектурного факультету, групи ДН-22-2 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

МИСТЕЦТВО І ПОЛІТИКА

Мистецтво відображає епоху. Кожна епоха лишає свій відбиток на творчості, адже політична ситуація у світі, країні має здатність впливати на всі сфери життя. У сучасному українському контексті взаємодія мистецтва і політики набула особливої гостроти та актуальності. Мистецтво завжди відповідає на виклики доби, політичні або ж соціальні події, стаючи агентом змін. Політика апелює до влади та управління, в той час як мистецтво до емоцій та естетики. Ці поняття різні за природою та межа між ними постійно порушується в обох напрямках при взаємодії у суспільному просторі та формуванні механізму колективної свідомості. Мистецтво посідає одну з провідних позицій в умовах суспільної трансформації в Україні. Тож чи можливе мистецтво поза політикою?

Поширюючи політичні знання, політика сприяє формуванню політичної культури народу, створенню громадянського суспільства. Оновлення суспільства не відбувається без оновлення політичної свідомості, формування нової політичної, демократичної за характером культури¹. Можна сказати що саме через політичні рішення визначаються пріоритети у сферах культури, освіти, мови, історичної пам'яті та ідентичності. Держава, як основний політичний інститут, має можливість як підтримувати, так і обмежувати розвиток певних культурних практик, крізь фінансування, законодавче регулювання або ж ідеологічний вплив. Заклик до деполітизації мистецтва є прямим проявом неоконсерватизму. Адже згідно з марксистською доктриною, що набирає все більшого розголосу крізь призму сучасних подій, не може існувати нейтрального або ж неполітичного мистецтва. Аполітичність творчого жесту – це мовчазне схвалення існуючих порядків². Ангажованість митця визначається крізь його безпосередню включеність у суспільне життя. Вона проявляється не обов'язково в тому, щоб відверто проголошувати ідеологічні програми, а в мовчазній згоді не

¹ Політологія як наука і навчальна дисципліна. Дніпро, 2016. С. 4–12.

² Черепанин В. М. Сучасне мистецтво і політичне: проблеми взаємовпливу. Культура і політика. Київ, 2006. С. 89.

порушувати кордони. Таким чином, політика не лише відображає культурні процеси, а також бере участь у їхньому конструюванні, впливаючи на культурний простір нації.

Оскільки мистецтво історичне, воно зникне. Форми мистецтва залежать від форм соціальності: мистецтво є автономним і незалежним, але є формою, зміст якої соціально-економічні процеси³. У подіях 20 ст. художники були травмовані насильницькою політизацією культури, як наслідок вони хворобливо ставляться до соціальної місії мистецтва та уникають очевидних політичних повідомлень і позицій, не пропонують чіткої політики означеного. Але якщо справжній сенс творів криється у їхній безпосередній соціальній функції, то він випроваджується не за допомогою дослідження їх форми та змісту, а завдяки марксистському аналізу ролі мистецтва в суспільстві. Сучасне мистецтво - революційне мистецтво. Це втручання у соціальний простір і розширення меж його інституційного впливу, це та його політика, яка надає йому сучасного характеру. Виступаючи як інструмент радикальних змін суспільства, воно оголює реальність, розбиваючи хибні ідеологічні переконання публіки, воно не може собі дозволити мистецтва заради мистецтва. Розглядаючи радикальні виклики та сфери впливу мистецтва варто не забувати про межу між етикою, творчістю та ринком, де існує можливість для існування деполітизованих зон – «сліпих плям». Те що заради комерції та потенційної аудиторії художники уникають прямих політичних висловлювань, не означає, що вони несвідомі та аполітичні. Створення невинного візуального ряду – це декоративізм, не сучасне мистецтво. Приклад такої комерції можна зустріти на Андріївському узвозі у столиці України. Люди, які розуміють мистецтво і як бізнес, і як можливість себе реалізувати, й відповідно діють. Так, наслідком цього можуть бути випадки самоцензурування, що відбивають політичну ситуацію⁴. Комерційний успіх не обов'язково нівелює цінність радикального мистецтва – все залежить від мотивації митця. Радикалізація може бути автентичним способом, реакцією митця на несправедливість, війну, травму чи соціальні суперечності. Мабуть саме цей меседж про гостру тему відкликається найбільше для українців. Адже мистецтво це процес, що за своєю сутністю можна розглядати як психологічний процес самолікування та мати терапевтичну дію на глядача чи самого творця. У стані глибокої травматизації суспільства, спричинених війною творчість стає не лише

³ Черепанин В. М. Сучасне мистецтво і політичне: проблеми взіємвпливу. Культура і політика. Київ, 2006. С. 88.

⁴ Осипчук А. Д. Чи можливе мистецтво поза політикою. Школа політичної аналітики НаУКМА. Київ, 2020. С. 26.

засобом висловлення емоцій, а й способом переживання, осмислення болю. Мистецтво є провайдером змін що здатне побороти проблему втоми українців від змін і допомогти у трансформації українського суспільства.

Чи завжди мистецтво та культура є агентами змін? Культурний продукт – книжка, пісня, серіал чи вистава – вводять в суспільний дискурс певну тему, актуалізують проблему, привертають увагу до неї, ініціюють її обговорення⁵. У сучасних умовах держава почала активно підтримувати українську мову, національне мистецтво, переосмислення історії та створення єдиної національної ідентичності. Політика активно підтримує сучасне українське мистецтво: через програми фінансування, гранти та культурні інституції. Важливим кроком став демонтаж радянських пам'ятників. На прикладі столиці, співпраця з французьким художником Джеймсом Коломіна де на місці пам'ятнику присвяченому радянському діячу Миколі Щорсу тепер красується червона скульптура дівчинки з соняшниками що символізує оновлення та надію для України. Саме ці зміни переглядають підходи до викладання історії та безпосередній вплив на колективну пам'ять та уявлення про минуле. Мистецтво та митці виступають агентами змін для політичного та соціального порядку, цінностей, ідеологій, правил, відносин, ідей. Вони надають змогу їх нормалізації та закріпленню. Здатні як легітимізувати та підкріпити існуючий порядок так і змістити чи навіть підірвати його. Після Другої світової війни почали докладати зусиль для вичищення із простору предмета мистецтва всіх нав'язаних йому смислів тоталітарних ідеологій, таємно чи явно приклеєних до форм зображення: фашистської та комуністичної фігуративності, лівацького абстракціонізму чи ескапістського сюрреалізму. У Франції шукали і знайшли відповідь на те, що таке мистецтво без ідеології: це простий предмет, який презентує сам себе, лише свою матеріальну сутність – підрамник, матеріали⁶. Матерія мистецтва являється краплею істини для ідеології, тож сама є ідеологізованою. Деякі політичні ідеології що можуть здаватись нереалізованими, можуть бути переформовані у художні рухи, які в свою чергу мають можливість стати політичними. Саме в цій взаємодії відбувається постійний обмін, що може визначити політичні чи художні стратегії. Сучасне мистецтво може бути так само універсалістським, як і демократичний устрій. Митцю доступна художня свобода, яка недоступна політичним рухам, опорам або протестам. Політичні інституції страждають через дефіцит легітимності, які в свою

⁵ Там само. С. 27.

⁶ Черепанин В. М. Сучасне мистецтво і політичне: проблеми взаємодії. Культура і політика. Київ, 2006. С. 91.

чергу може компенсувати культура своїм багатоманіттям. Мистецтво має змогу репрезентувати те що не може бути репрезентоване політично. Митець має бути «альтернативним», забезпечити естетичну репрезентацію там де відчуття політична, а не віддзеркалювати політично визнане, бо така творчість є нецікавою, навіть тавтологічною. Адже творчість є вільним, безмежним інструментом, що може відобразити проблематику чи інформацію у більш зрозумілій, доступній на емоційному рівні формі. Художні практики як вуличне мистецтво, театр, кіно, музика є каталізаторами громадської думки, що активно реагують на соціально-політичні зміни, виступаючи як свідки історичних подій. Водночас політичні обставини мають змогу істотно визначити умови існування культури: від державної підтримки, цензури, репресій або ж навпаки – стимулювати розвиток мистецького простору.

Звісно, як риба не може виділити сіль із води, в якій живе, так не можна і виділити політику з життя, в якому живемо⁷. Ідея тлумачити все з політичної точки зору походить від марксистської догми. Але в той же час будь-який миттєвий твір мистецтв можливо інтерпретувати за допомогою різних теоретичних підходів, завдяки своїй складності та багатошаровості. Проте найчастіше обирають саме найбільш простий шлях – політизацію мистецтва. Хоч ніхто відкрито не стверджує на тому, що мистецтво повністю підпорядковане політиці чи навпаки, присутня тенденція стирати межу між ними, тим самим стверджуючи, що будь який спосіб репрезентації творчості має як естетичний, так і політичний підтекст. Завдяки цьому ці сфери стає складно розділити. Що художником, що політиком рухає мотивація до впливу та успіху, вони стають успішними тоді коли стають трендом, притягують увагу суспільства та медіа простору. Отже межа між мистецтвом і політикою визначається не лише намірами чи ідеєю митця, а передусім тим, у які інституційні рамки потрапить робота. Тобто різниця між ними є не стільки теоретичною, скільки практичною та стратегічною, і цю різницю неможливо усунути остаточно.

Брей Вікторія. Мистецтво і політика. У статті розглядається складна взаємодія між мистецтвом та політикою в сучасному контексті. Особлива увага приділяється впливу політичної ситуації на формування культурного простору. Аналізується роль мистецтва як терапевтичного процесу для митця і глядача. Порушується питання радикалізації мистецтва. Досліджується поведінка мистецтва і політики в сучасній Україні та наявність чіткої межі між естетичним і політичним.

⁷ Черепанин В. М. Сучасне мистецтво і політичне: проблеми взаємовпливу. Культура і політика. Київ, 2006. С. 90

Ключові слова: мистецтво, політика, радикалізація, аполітичність, Україна, культура.

Brei Victoria. Art and Politics. The article examines the complex interaction between art and politics in the contemporary context. Particular attention is paid to the influence of the political situation on the formation of cultural space. The article analyses the role of art as a therapeutic process for the artist and the viewer. The issue of radicalisation of art is raised. The behaviour of art and politics in contemporary Ukraine and the existence of a clear boundary between the aesthetic and the political are explored.

Keywords: art, politics, radicalisation, apoliticality, Ukraine, culture.

Дарина Дорогань, Роман Романович, Максим Шпонька

студенти архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Валентина Згурська**, к.політ.н., доц., кафедра політичних наук та історії

РОЛЬ ЖІНОК В АРХІТЕКТУРІ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ

На сьогоднішній день побачити жінку-архітектора це буденна річ і всім очевидно, що чоловіки і жінки у цій професії рівні. Але в давні часи вона вважалася суто чоловічою професією. Жінки довгий час залишалися в тіні, часто виконуючи роботу без належного визнання.

У періоди античності та середньовіччя участь жінок в архітектурі майже не документувалася. Основною причиною цього була загальна соціальна нерівність, яка не дозволяла жінкам отримувати освіту чи обіймати відповідальні професійні посади¹.

Упродовж багатьох століть зустрічаються задокументовані приклади діяльності жінок в архітектурі. Ці приклади не обмежуються професійними або аматорськими практиками. Жінки також були педагогами або замовницями.

У Франції Кетрін Брісон (1494–1526) відіграла важливу роль у проектуванні замку Шенонсо в долині Луари². В Італії Плаутілья Бріччі (1616—1690) співпрацювала зі своїм братом Базиліо, працюючи над

¹ Голубченко А. Статус жінки у Стародавньому світі та Середньовіччі: теоретико-правовий аспект. *Law. State. Technology*. 2021. № 3 Р. 3–8

² Chenonceau: guid. URL: <https://www.chenonceau.com/wp-content/uploads/2024/02/guide-UK.pdf>.

створенням каплиць та палаців поблизу Риму³.

У Британії є відомості, що леді Елізабет Вілбрахам (1632—1705) вивчала роботи архітекторів П. Поста та Палладіо, а також досліджувала архітектуру Німеччини. Їй приписують авторство будинку Уоттон у Бакінгемширі та інших споруд. За деякими даними, вона також була наставницею сера Крістофера Рена⁴.

З поширенням освіти в Європі та США жінки поступово отримали можливість навчатися архітектурі⁵. Однією з перших архітекторок у США стала Луїза Блакенейт Беттон, яка працювала в середині XIX століття.

У 1890-х роках Жюльєнна-Марі Дюранд стала однією з перших жінок, прийнятих до Паризької школи витончених мистецтв.

Хоча архітектуру офіційно визнали професією у 1857 році, жінок у цій галузі залишалося небагато. Лише наприкінці XIX століття, починаючи з Фінляндії, деякі архітектурні школи в Європі почали допускати жінок до навчання⁶.

Джулія Морган (1872—1957) була першою жінкою, яка здобула науковий ступінь з архітектури в Школі витончених мистецтв. Після завершення навчання у 1901 році вона повернулася до Каліфорнії, де реалізувала понад 700 проєктів. Її найвідомішою роботою є Замок Герста в Сан-Симеоні⁷.

Першою жінкою, яка почала архітектурну діяльність у Німеччині, була Емілі Вінкельманн (1875—1951). Вона навчалась у Технологічному коледжі в Ганновері як запрошена слухачка з 1902 по 1908 рік, однак не змогла отримати диплом через обмеження для жінок, які діяли до 1909 року. Незважаючи на це, до початку війни вона реалізувала близько 30 проєктів віл. Однією з її найвідоміших робіт є театр Трибуне в Шарлоттенбурзі-Вільмерсдорфі⁸.

Мінетт де Сільва стала першою модерністкою-архітекторкою зі Шрі-Ланки та першою азійською жінкою, прийнятою до Королівського інституту британських архітекторів. Після здобуття освіти в Лондоні вона заснувала першу архітектурну студію у себе на батьківщині. У 1996 році її внесок був

³ Una rivoluzione silenziosa: Plautilla Bricci pittrice e archittrice, Galleria Corsini. URL: <https://artsupp.com/en/rome/exhibitions/una-rivoluzione-silenziosa-plautilla-bricci-pittrice-e-archittrice-galleria-corsini>.

⁴ Elizabeth Wilbraham: the first lady of architecture. URL: <https://www.the-independent.com/arts-entertainment/architecture/elizabeth-wilbraham-the-first-lady-of-architecture-2215936.html>.

⁵ Louise Blanchard Bethune. URL: <https://pioneeringwomen.bwaf.org/louise-blanchard-bethune/>

⁶ Suomen naisarkkitehtien yhdistys Architecta täyttää 75 vuotta. URL: <https://www.archinfo.fi/en/articles/suomen-naisarkkitehtien-yhdistys-architecta-tayttaa-75-vuotta/>

⁷ Julia Morgan. URL: <https://pioneeringwomen.bwaf.org/julia-morgan/>

⁸ LIAF24: Lilla Georgine Hansen. URL: <https://www.nnks.no/en/liaf24-lilla-georgine-hansen-en>

визнаний золотою медаллю⁹.

У 1985 році болгарська архітекторка Мілка Блізнакова заснувала Міжнародний архів жінок в архітектурі, щоб розширити доступність наукових матеріалів, що стосуються жінок в архітектурі¹⁰.

На початку ХХ століття роль жінок в архітектурі помітно зросла. У цей період з'являються такі імена, як: Ейлін Грей – ірландська дизайнерка та архітекторка, відома своїми інтер'єрами та модерністськими будинками. Маргарет Макдональд – одна з лідерок ар-нуво у Великобританії¹¹.

У 1980 році Марія Розарія Піомеллі, родом з Італії, стала першою жінкою-деканом Школи архітектури міського коледжу Нью-Йорка. Проте лише в останні десятиліття жінки в архітектурі почали здобувати належне визнання, зокрема як лауреатки Прітцкерівської премії.

Жінки пройшли довгий шлях до визнання в архітектурі. Хоча колись їх майже не допускали до цієї професії, сьогодні вони проєктують важливі будівлі, керують бюро і змінюють міський простір. Їхній внесок стає все помітнішим, і це доводить, що архітектура – справа для всіх, незалежно від статі.

Яскравим прикладом сучасності є Заха Хадід (1950–2016), перша жінка, яка отримала Прітцкерівську премію (2004) – найвищу нагороду в архітектурі, перша і єдина жінка, що отримала Королівську золоту медаль RIBA (Royal Institute of British Architects). Також вона отримала титул Дами-КОММАНДОР ордена Британської імперії, що відповідає лицарському званню. Роботи Захі Хадід ламали всі стереотипи про традиційну архітектуру. Вона пропонувала просто фантастичні варіанти побудови моста над Темзою, перевернутого хмарочоса для англійського міста Лестера і клубу на вершині гори в Гонконзі. Її найвідомішими роботами є Центр сучасного мистецтва в Санкт-Петербурзькому Ермітажі (2003), за який і отримала Прітцкерівську премію, оперний театр в Гуанчжоу (Китай), Центр Гейдара Алієва у Баку¹².

Не слід забувати і про наших, українських архітекторок, які невтомно працюють, розвиваючи цю сферу у нас та представляючи нашу націю на міжнародній арені. Однією з найяскравіших постатей є Вікторія Якуша, засновниця студії Yakusha Design та бренду меблів і декору Faina Design. У 2024 році вона стала першою українкою, включеною до списку 50 найвпливовіших жінок-архітекторок світу за версією видання Dezeen. Її

⁹ Minnette de Silva: The story of an «Asian Woman Architect». *Architectural Record*. 2021. 23 March.

¹⁰ International Archive of Women in Architecture. URL: <https://spec.lib.vt.edu/iawa/>

¹¹ Eileen Gray. URL: <https://www.archdaily.com/tag/eileen-gray>.

¹² Заха Хадід. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Заха_Хадід

стиль, який вона називає «живим мінімалізмом» і «сучасним примітивізмом», відображає українську культурну спадщину в поєднанні з сучасними тенденціями. Цей стиль втілюється в її бренді декору Faina Design. «У 2014 я відчувала, що ми нікому не потрібні.

І мені дуже захотілося, щоб наша культура стала невіддільною частиною світової»¹³, – каже вона, бо саме того року Вікторія і заснувала цю вже міжнародно відому компанію, якій вдалось досягти мети популяризації українського. Якуша брала участь у престижних міжнародних заходах, таких як Венеційська архітектурна бієнале та Milan Design Week. У 2021 році вона відкрила галерею Yakusha в Антверпені, щоб популяризувати сучасний український дизайн.

Також варто відзначити спеціалістів, які відстоюють українське архітектурне надбання та документують про них для всього світу та майбутніх поколінь.

Серед таких людей можна виділити Євгенію Губкіну – архітекторка, історикиня архітектури та містобудування, кураторка, яка спеціалізується на архітектурі та містобудуванні ХХ століття в Україні та мультидисциплінарному підході до вивчення спадщини. Вона пише книжки про архітектуру України часів Радянського союзу, створює арт-перформанси, такі як аудіовізуальне дійство «Український конструктивізм», який створений на перетині сучасного візуального мистецтва, балету, електрофолк музики й історичної драми та після початку повномасштабного вторгнення РФ активно наголошує на необхідності збереження української культурної спадщини та бездіяльності міжнародних установ у цій сфері¹⁴.

Тож очевидно, що жінки нині – невід’ємна частина архітектурного ремесла, хоча безумовно для них ще існують виклики, які потрібно подолати.

Кількість жінок в сфері архітектури значно збільшилась. Це можна побачити, зайшовши до архітектурного корпусу КНУБА. Проте, навіть на початку навчання дівчина з метою здобути освіту стикається з викликами, які напряму пов’язані з гендерними стереотипами, оскільки й досі професія архітектора асоціюється з чоловіками. «До сих пір в університетах до студенток ставляться більш зневажливо, ніж до хлопців. Багато архітекторок розповідають, що ще в університеті викладачі починають «тиснути» на

¹³ Український дизайн на світовій сцені: хто така Вікторія Якуша і чому про неї пишуть усі західні ЗМІ. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2020/01/21/ukrayinskyj-dyzajn-na-svitovij-stseni-hto-taka-viktoriya-yakusha-i-chomu-pro-neyi-pyshut-usi-zahidni-zmi/>.

¹⁴ Губкіна Євгенія Ігорівна. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Губкіна_Євгенія_Ігорівнаю

молодих дівчат»¹⁵. Нині в архітектурних вишах навчається і випускається з них багато жінок – приблизно 50 %, в окремих університетах, може, навіть більше.

Суворіший відбір починається вже під час пошуку роботи й намагання перші роки втриматися на посаді, при спробах працювати на себе або заснувати свій бізнес.

З власного досвіду Марія Полтораченко щодо пошуку роботи зазначає: «Студентів і молодь люблять експлуатувати через неоплачувані стажування й неофіційну роботу без трудових договорів, пояснюючи це браком ресурсів. Так часто роблять невеликі сімейні бюро або молоді стартапи, у яких справді не вистачає фінансів на утримання офіційно працевлаштованого штату. Якщо це велика фірма, важливо прощтовхувати свої інтереси як найманої працівниці»¹⁶.

Те, що архітекторкам бракує можливостей для роботи й розвитку, підтверджує і Нана Гольденберг, архітекторка з Одеси, учасниця проєкту ЕУА. Вона на останньому курсі захопилася урбаністикою та алгоритмічною архітектурою, почала вивчати західні будівельні норми і загалом підхід до проєктування архітектури й міського середовища, але в академії архітектура зводилася до вивчення стилів. Йти в бюро і займатися інтер'єрами або в девелоперську компанію займатися кресленнями їй не хотілося. «Я не побачила можливості займатися тим, що мені цікаво, й розвиватися в цьому напрямку тут. Мені хотілося займатися аналітичною роботою, розв'язувати складні проблеми, я багато читала про те, як нові технології допомагають збирати дані й розв'язувати проблеми міського середовища або проєктувати його якісно. Я зрозуміла, що мене більше цікавить технологічна сфера, тому пішла в ІТ. Я б із задоволенням працювала у сфері архітектури та урбаністики, але вже з позиції моєї нової професії», — розповідає Нана.¹⁶

Наступний виклик, який постає перед молодістю та амбітною дівчиною-архітектором: вибір між кар'єрою та сім'єю, що буде доволі важко поєднати. Багато залежить від ситуації в родині і від того, які люди трапляються на шляху, адже в багатьох досі архаїчні погляди на життя й «призначення жінки». Декому пощастило успадкувати готовий сімейний бізнес – такі жінки стикаються з набагато меншою кількістю проблем. Архітекторки ж, які будують кар'єру самостійно, без зв'язків, можуть будь-якої миті постраждати від гендерно зумовленого насильства і їх просто

¹⁵ Що їм заважає: перешкоди для жінок в архітектурі. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/feminism-in-detail/scho-im-zavazhae-pereshkodi-dlya-zhinok-v-arhitekturi-1341493.html>.

¹⁶ Чому архітекторки йдуть з професії. URL: <https://zaborona.com/chomy-arhitektorky-jdut-z-professii/>

виштовхають зі сфери.

Як зазначає Вероніка Жилінська, архітекторка, Херсон—Київ—Гайльбронн (Німеччина): «Перше, що спадає на думку про становище жінок у цій професії, — архітекторкою неможливо працювати з неповною зайнятістю.

Не можна перенести проєкт або призупинити будівництво. Головний архітектор — це завжди стовідсоткова зайнятість. Жінкам, у яких є діти і вони не можуть розділити з кимось догляд за ними, це доволі складно.

По-друге, ставлення колег-чоловіків буває неоднозначним, навіть в емансипованій Європі. На тій самій посаді жінки отримують меншу зарплату, ніж чоловіки, — це офіційний факт. Твій статус: заміжня, незаміжня, є діти чи немає — дуже впливає на можливості працевлаштування»¹⁷.

Дорогань Дарина, Романович Роман, Шпонька Максим. Роль жінок в архітектурі: історія, сучасні досягнення та виклики. У статті розглядається історія жінок в архітектурі. Досліджується питання закритості сфери для жінок. Також висвітлюються сучасні проблеми жінок в архітектурі.

Ключові слова: Жінки, архітектура, історія.

Dorogan Daryna, Romanovych Roman, Shponka Maksym. The role of women in architecture: history, modern achievements and challenges. The article examines the history of women in architecture. The issue of the closedness of the sphere for women is investigated. The current problems of women in architecture are also highlighted.

Keywords: Women, architecture, history.

Ксенія Захарова

студентка архітектурного факультету, групи ДН-22-2 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

СТУДЕНТИ ЗМІНЮЮТЬ ХІД ІСТОРІЇ

«Гідність – це щось невидиме, але таке важливе для кожного»¹⁸, – сказала Каріна Миколук, висловлюючи суть того, за що боролися мільйони.

¹⁷ Чому архітекторки йдуть з професії. URL: <https://zaborona.com/chomy-arhitektorky-jdut-z-professii/>

¹⁸ Суспільне. «Гідність – це щось невидиме, але таке важливе для кожного: твори школярів про Революцію Гідності». URL: <https://suspilne.media/81625-gidnist-ce-sos-nevidime-ale-take-vazlive-dla-koznogo-tvori-skolariv-pro-revoluciu-gidnosti/>.

Сучасна політична реальність демонструє парадоксальний феномен: у епоху цифрових технологій та безпрецедентного доступу до знань масові настрої стають все більш ірраціональними та піддатливими до маніпуляцій. Як справедливо зазначав С. Сігеле, «натовп ніколи не прагне правди; він вимагає ілюзій, без яких не може існувати»¹⁹. Це явище набуває особливої гостроти в умовах, коли соціальні мережі трансформують традиційні форми політичної участі.

Актуальність дослідження полягає в необхідності переосмислення класичних теорій масової психології у контексті сучасних політичних викликів. Згідно з Г. Тардом, «суспільство є продуктом взаємного наслідування, а політика – мистецтвом керування цими процесами імітації»²⁰. Особливе значення набуває аналіз того, як технологічна революція впливає на традиційні форми колективної поведінки.

1. Класичні концепції масової психології та їх політичний потенціал.

Теоретичні напрацювання С. Сігеле та Г. Тарда, сформовані в період стрімких соціальних змін кінця XIX – початку XX століття, залишаються фундаментальними для розуміння сучасних політичних процесів. С. Сігеле в своїй праці «Злочинний натовп» докладно досліджував механізми колективної поведінки, акцентуючи на тому, що «натовп як соціальний організм володіє власною психологією, яка відрізняється від психології окремих індивідів, що його складають»²¹. Це положення особливо важливе для аналізу сучасних політичних мобілізацій, де групова динаміка часто призводить до результатів, які неможливо передбачити на основі окремих індивідуальних переконань.

Тард Г. у своїх дослідженнях зосередився на комунікативних аспектах формування масової свідомості, вважаючи, що «суспільство є продуктом взаємного наслідування, а політика - мистецтвом керування цими процесами імітації»²². Його концепція особливо корисна для розуміння механізмів поширення політичних ідей у сучасних умовах, коли традиційні форми комунікації доповнюються цифровими технологіями. Він першим зазначив ключову роль засобів масової інформації у формуванні громадської думки, що набуває особливої актуальності в епоху соціальних мереж.

2. Сучасні форми політичної мобілізації: трансформація класичних механізмів.

¹⁹ Сігеле С. Злочинний натовп. Львів: ЛНУ, 2003. С. 78.

²⁰ Тард Г. Закони імітації. Київ: Наукова думка, 2004. С. 112.

²¹ Сігеле С. Злочинний натовп. Львів: ЛНУ, 2003. С. 56.

²² Тард Г. Закони імітації. Київ: Наукова думка, 2004. С. 78.

У ХХІ столітті ми спостерігаємо радикальну трансформацію механізмів політичної мобілізації, що, зберігають свою психологічну основу, описану класиками. Сучасні дослідження показують, що «ефективність політичної комунікації сьогодні на 70% визначається її емоційним зарядом, а не раціональним змістом»²³. Це повністю відповідає тезам С. Сігеле про перевагу емоційного над раціональним у масовій поведінці. Особливо яскраво ця закономірність проявилася в останнє десятиліття.

Механізми політичної мобілізації зазнали суттєвих змін у цифрову епоху. Якщо С. Сігеле описував класичні форми фізичного зібрання натовпу, то сьогодні ми спостерігаємо – появу «розсіяних натовпів» – мільйонів інтернет-користувачів, об'єднаних спільними ідеями та емоціями без фізичного контакту. Дослідження останніх років показують, що «цифрові технології не скасовують класичних законів психології натовпу, а лише надають їм нові форми вираження»²⁴. Це проявляється у таких явищах як кібермобінг, масові онлайн-кампанії, координовані дії бот-мереж, які демонструють усі ознаки класичного натовпу – емоційність, піддатливість до провокацій, зниження критичного мислення.

Особливий інтерес представляють новітні форми політичної участі, такі як флешмоби, кіберпротести та інші види колективних дій, що поєднують віртуальну та фізичну складові. Ці гібридні форми масової поведінки створюють нові виклики для політичного аналізу, оскільки поєднують характеристики як класичного натовпу, так і сучасних цифрових спільнот.

3. Психологія натовпу і криза представницької демократії

Аналіз сучасної кризи представницької демократії неможливий без звернення до класичних теорій масової психології. С. Сігеле попереджав про небезпеку «прямої демократії натовпу», вважаючи, що «маси, не обмежені інституційними фільтрами, неминуче ведуть до політичної дестабілізації»²⁵. Ці ідеї знаходять жахливе підтвердження в сучасних популістських рухах. Особливо це помітно в країнах з молодою демократією, де інституційні механізми ще недостатньо міцні, щоб протистояти тиску масових настроїв.

Тард Г. пропонував більш диференційований підхід, вважаючи, що «завдання політиків полягає не в придушенні масових настроїв, а в їх культурній трансформації через механізми соціальної імітації»²⁶. Цей підхід особливо актуальний для сучасних умов, коли традиційні форми політичної

²³ Майєр Г. Політична психологія. Київ: Видавництво КПІ, 2018. С. 112.

²⁴ Коваленко О. Політика в епоху цифрових технологій. Київ: Видавництво НАУ, 2020. С. 89.

²⁵ Сігеле С. Злочинний натовп. Львів: ЛНУ, 2003. С. 134.

²⁶ Тард Г. Закони імітації. Київ: Наукова думка, 2004. С. 156.

соціалізації втрачають свою ефективність. В епоху соціальних мереж процес імітації набуває глобального характеру, коли політичні моделі поведінки поширюються хаотично між різними групами населення.

Криза представницької демократії проявляється також у зростанні недовіри до традиційних політичних інститутів. Ортега-і-Гассет зазначав, що масове повстання призводить до втрати впливу інтелектуальної еліти та професійних політиків. Це створює умови для прямої мобілізації мас, що часто має деструктивні наслідки для демократичних інститутів.

4. Масові комунікації і трансформація публічної сфери

Сучасні дослідження публічної сфери все частіше звертаються до класичних теорій масової психології для пояснення новітніх явищ. Як зазначав Г. Тард, «преса є основним каналом формування колективної свідомості»²⁷. Проте, якщо в епоху Тарда цей процес мав відносно централізований характер, то сьогодні ми спостерігаємо його радикальну фрагментацію. Соціальні мережі створили умови, при яких кожен користувач може стати джерелом інформації та центром формування громадської думки.

Сігеле С. попереджав про небезпеку деінтелектуалізації публічного дискурсу, що особливо актуально в умовах, коли соціальні мережі сприяють поширенню спрощених, емоційно забарвлених форм комунікації. Дослідження показують, що «середня тривалість концентрації уваги на політичному контенті в соціальних мережах не перевищує 8 секунд»²⁸, що створює серйозні виклики для раціонального політичного дискурсу. У таких умовах складні політичні питання неминуче спрощуються до бінарних опозицій, що відповідає спостереженням С. Сігеле про дихотомічне мислення мас.

Трансформація публічної сфери змінює характер політичної комунікації: замість раціональних аргументів дедалі більше переважають емоційні образи та спрощені гасла. Це відповідає опису Сігеле про вплив на натовп через емоції. Соціальні мережі лише посилюють цю тенденцію, сприяючи поляризації та створенню замкнутих інформаційних середовищ.

5. Перспективи розвитку: психологія натовпу в умовах цифрової трансформації

Цифрова епоха надає класичним теоріям масової психології нових форм вираження. Сучасні дослідники зазначають, що цифрові технології не скасовують законів масової психології, а лише надають їм нові форми вираження. Це проявляється у фільтрованих бульбашках, алгоритмічному

²⁷ Там само. С. 189.

²⁸ Петренко В. Демократія в умовах масового суспільства. Харків: Видавництво ХНУ, 2019. С. 67.

управлінні увагою та віральному поширенні спрощених політичних меседжів.

Особливо важливою є проблема алгоритмів, які, за словами дослідників, створюють нову форму колективної свідомості, де традиційні механізми соціального контролю втрачають свою ефективність. Соціальні мережі, орієнтовані на максимізацію уваги, підсилюють емоційно забарвлений і поляризуючий контент, що співзвучне з описом С. Сігеле механізмів формування масової свідомості.

Подолання цих викликів пов'язане з розвитком громадянської освіти та медіаграмотності. Як писав Тард, «процеси імітації можуть бути не лише джерелом проблем, але й механізмом поширення позитивних соціальних норм»²⁹. Це відкриває шлях до нових моделей політичної поведінки, заснованих на критичному мисленні й відповідальності.

Дослідження показує, що ідеї С. Сігеле та Г. Тарда залишаються актуальними для аналізу політичних процесів у цифрову добу. Сучасна політична мобілізація спирається на ті самі психологічні механізми, що й раніше, хоча й реалізується через нові технології. Як влучно зауважив Сігеле, «натовп залишається найпотужнішою силою в політиці, незважаючи на всі технологічні зміни»³⁰.

Процеси імітації, описані Тардом, сьогодні часто набувають гіпертрофованих форм, сприяючи емоційному сприйняттю політики. Це послаблює раціональний дискурс і ускладнює функціонування демократичних інститутів. Як підкреслював Ортега-і-Гассет, «цивілізація вимагає не обмеження масової участі, але створення механізмів, які перетворюють енергію натовпу в творчу політичну силу»³¹.

Захарова Ксенія. Психологія натовпу як політологічна проблема: аналіз ідей С. Сігеле та Г. Тарда. Це дослідження пропонує ґрунтовний аналіз психології натовпу як сучасної політологічної проблеми, ґрунтуючись на класичних теоріях С. Сігеле та Г. Тарда. Автор розкриває еволюцію концепцій масової поведінки в умовах цифрової епохи, демонструючи, як технологічний прогрес трансформувач традиційні механізми політичної мобілізації та формування колективної свідомості. Особливу увагу приділено аналізу кризи представницької демократії та змін у публічній сфері під впливом нових медіа. Дослідження поєднує історичний, психологічний і комунікаційний підходи, пропонуючи нове бачення сучасних політичних викликів. Результати роботи мають значний теоретичний потенціал для подальших академічних досліджень та практичне застосування в політичному менеджменті.

²⁹ Тард Г. Закони імітації. Київ: Наукова думка, 2004. С. 215.

³⁰ Сігеле С. Злочинний натовп. Львів: ЛНУ, 2003. С. 201.

³¹ Ортега-і-Гассет. Повстання мас. Київ: Видавництво Соломії Павличко, 2006. С. 189.

Ключові слова: психологія натовпу, політична мобілізація, цифрова епоха, колективна свідомість, демократична криза, нові медіа.

Zakharova Ksenia. Crowd psychology as a political science problem: analysis of the ideas of Siegele and Tarde. This study offers a comprehensive analysis of crowd psychology as a contemporary political problem, building upon the classical theories of Sighele and Tarde. The author explores the evolution of mass behavior concepts in the digital age, demonstrating how technological progress has transformed traditional mechanisms of political mobilization and collective consciousness formation. Special attention is given to the crisis of representative democracy and changes in the public sphere under new media influence. The research combines historical, psychological and communication approaches, providing fresh insights into modern political challenges. The findings hold significant theoretical potential for further academic inquiry and practical applications in political management.

Keywords: crowd psychology, political mobilization, digital age, collective consciousness, democratic crisis, new media.

Валерія Іщенко

студентка архітектурного факультету, групи ДН 24-1 Київського національного університету будівництва та архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Петро Дьомкін**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

СТУДЕНТИ ЗМІНЮЮТЬ ХІД ІСТОРІЇ

«Гідність – це щось невидиме, але таке важливе для кожного»¹, – сказала Каріна Миколук, висловлюючи суть того, за що боролися мільйони українців під час Революції Гідності. Ця подія, яка відбулася взимку 2013–2014 років, стала одним із ключових моментів у новітній історії України. Протести розпочалися на Майдані Незалежності в Києві як реакція на відмову влади підписати Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. Однак із часом мирна демонстрація переросла у масовий народний рух, що став боротьбою за свободу, справедливість і гідність.

Майдан став символом єднання українського народу, місцем, де люди різного віку, професій і переконань об'єдналися заради спільної мети. Як зазначив ректор КНУБА Олексій Дніпров: «Сутність національного свята полягає не тільки у спогадах про революційні події, а саме в усвідомленні, як

¹ Суспільне. «Гідність – це щось невидиме, але таке важливе для кожного: твори школярів про Революцію Гідності». URL: <https://suspilne.media/81625-gidnist-ce-sos-nevidime-ale-take-vazlive-dla-koznogo-tvori-skolariv-pro-revoluciu-gidnosti/>.

багато важать для кожного з нас гідність і свобода, національна ідентичність та права людини»². Поступово мирний протест перетворився на масовий рух, що об'єднав мільйони українців, які прагнули свободи, справедливості та поваги до людської гідності. Ці події стали символом боротьби за права і демократію, а сам Майдан — місцем єднання та стійкості духу. Революція Гідності залишила глибокий слід у серцях людей та змінила хід української історії, ставши прикладом сили і непохитності на шляху до змін.

Під час Революції Гідності багато студентів виявили неабияку мужність, беручи активну участь у протестах за демократичні зміни в Україні. На жаль, деякі з них віддали свої життя за свободу та гідність нашої країни.

Серед загиблих був Олександр Плеханов

«Олександр Плеханов хотів стати архітектором. І його мрія збулась: він став архітектором майбутнього вільної України, бо захищав ті цінності і той європейський вектор, на яких ми далі будемо державу, за які продовжуємо боротись у ці складні часи. Тож сутність національного свята полягає не тільки у спогадах про революційні події, а саме в усвідомленні: як багато важать для кожного з нас гідність і свобода, національна ідентичність та права людини», – сказав студентам і колегам ректор КНУБА **Олексій ДНІПРОВ**³.

Олександр Плеханов: життєвий шлях і участь у Революції Гідності

Під час навчання на бакалавраті Олександр Плеханов захопився скульптурою. Однією з його знакових робіт стала скульптура звіра з людським обличчям, що в алегоричній формі зображала народ, який пробудився. Вона була створена під враженням від подій зими 2013–2014 років. Після загибелі Олександра його мати відлила цю скульптуру у бронзі, надавши їй особливого значення.

Олександр брав активну участь у Революції Гідності, починаючи з листопада 2013 року. Він регулярно долучався до протестів із вимогою збереження курсу на європейську інтеграцію. 18 грудня 2013 року він написав у соціальній мережі:

«Є такі моменти, коли треба хвалити себе. Визнавати свої досягнення. Восьмого грудня у переповненому вагоні метро люди боялися

² День Гідності та Свободи в КНУБА: вшанування пам'яті героя і лекція про основні цінності революцій. URL: <https://www.knuba.edu.ua/den-gidnosti-ta-svobody-v-knuba-vshanuvannya-pamyati-geroya-i-lekcziya-pro-osnovni-czinnosti-revoljuczij/>.

³ Там само.

їхати на Майдан. Сьогодні не боїмося. Коли люди були затримані, багато хто боявся, що живими їх більше не побачать. Сьогодні не боїмося»⁴.

Через два місяці, 18 лютого 2014 року, коли ситуація в центрі Києва загострилася, Олександр знову вийшов на Майдан. Близько 18-ї години він зателефонував матері та пообіцяв, що о 20-й повернеться додому або подзвонить.

У цей час силові підрозділи розпочали «зачистку» Майдану, наступаючи з боку Європейської площі. Було застосовано бронетехніку, яка проривала барикади біля Будинку Федерації профспілок України. Олександр перебував неподалік перехрестя вулиць Інститутської та Хрещатика, обороняючи одну з барикад. За даними слідства, близько 20-ї години він отримав смертельне кульове поранення в голову. Його доправили до Київської міської клінічної лікарні № 17, проте врятувати життя не вдалося.

На момент загибелі Олександр Пуханову було 22 роки.

Загалом до Небесної Сотні увійшли 107 загиблих учасників Революції Гідності проте за словами очевидців цифра достовірно невідома так за словами Косицької Зінаїди учасниці подій. «Ми так у молитвах, - бо ж нема імен усіх, ми не всі імена знаємо, навіть ті, що опублікували, це не всі імена, - ми просто кажемо: «За всіх закатованих, заморожених, замучених»⁵.

Наймолодшому убитому протестувальнику, Назарієві Войтовичу, було лише 17. Серед них щонайменше 10 були студентами.

Лише в один день, 20 лютого 2014 року, смертельно поранені були 48 мирних учасників Революції Гідності, а також 4 працівників органів внутрішніх справ. До сьогодні не оголошені всі судові вироки у справі загибелі Героїв Небесної Сотні 20 лютого⁶.

Ці протести закінчилися поваленням режиму тодішнього президента Віктора Януковича, який утік до Росії в лютому 2014 року.

Після завершення Революції Гідності Україна зіткнулася з новими, ще більш складними викликами. Один із них – анексія Криму Російською Федерацією, яка відбулася у березні 2014 року. Росія скористалася політичним вакуумом, який виник після революції, і провела незаконний референдум, результат якого було використано для приєднання Кримського півострова до РФ. Цей акт агресії порушив міжнародне право і став першим

⁴ Інформація про події Революції Гідності". URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/node/1831>.

⁵ Майдан. Пряма мова. Кн. 2 / Запис інтерв'ю, упоряд. та прим. О. Ю. Чебанюк, розшифр. О. Ю. Чебанюк та О. Ю. Ковальової. Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні Музей Революції Гідності; мистецтвознавства, Інститут фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. К.: Національний музей Революції Гідності, 2019. С. 351.

⁶ Майдан: Розстріли Небесної Сотні. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/maydan-rozstrily-nebesna-sotnya/32278437.html>.

проявом відкритої військової агресії Росії проти України. Анексія Криму спричинила значні гуманітарні проблеми для кримських татар, українців і всіх, хто не підтримував окупаційний режим.

Одночасно із анексією Криму Росія почала підбурювати сепаратистські настрої у східних регіонах України, зокрема в Донецькій та Луганській областях. Навесні 2014 року проросійські активісти оголосили про створення самопроголошених «Донецької народної республіки» (ДНР) і «Луганської народної республіки» (ЛНР). Ці утворення не були визнані ні Україною, ні міжнародною спільнотою. У відповідь на дії сепаратистів і участь російських сил у бойових діях, уряд України розпочав антитерористичну операцію (АТО) для відновлення контролю над окупованими територіями.

АТО, яка тривала з 2014 року, стала першим етапом війни на сході України. Українські військові та добровольчі батальйони зіткнулися з надзвичайно складними умовами через наявність російських військових підрозділів та підтримку, яку Росія надавала сепаратистам. Добровольці, які брали участь в антитерористичній операції (АТО) на Сході України, стали справжнім символом патріотизму, мужності й самопожертви. Вони відіграли вирішальну роль у перших місяцях війни, коли українська армія ще перебувала у стані реформування, а країна стикнулася з масштабною військовою агресією Росії та підтриманих нею сепаратистів. Добровольчі батальйони стали основою для оборони країни в надзвичайно складних умовах.

На початку конфлікту тисячі звичайних громадян – представників різних професій, регіонів і поколінь – добровільно вступали до лав добровольчих батальйонів. Серед них були молоді хлопці та дівчата, ветерани, професійні військові у відставці, а також люди, які до цього не мали жодного досвіду у військовій справі. Добровольці стали прикладом єдності, адже до лав батальйонів приєднувалися люди з різними політичними та релігійними переконаннями, об'єднані любов'ю до своєї країни та прагненням її захистити.

Одними з перших добровольчих формувань стали батальйони «Азов», «Айдар», «Донбас», «Правий сектор» та інші. Вони брали участь у найскладніших військових операціях, зокрема в боях за Слов'янськ, Іловайськ, Дебальцеве та Маріуполь. У багатьох випадках їхня мужність і жертвність стали вирішальними факторами у стримуванні наступу противника. Наприклад, батальйон «Азов» зіграв ключову роль у звільненні Маріуполя у 2014 році, що було стратегічно важливим для збереження контролю над південними регіонами країни.

Особливо варто зазначити, що добровольці не лише обороняли українські території, але й створювали нову традицію громадянської активності. Вони стали символом того, як звичайні люди можуть об'єднатися у надскладні моменти історії й узяти на себе відповідальність за майбутнє країни. Серед добровольців були й ті, хто після участі в АТО повернувся до цивільного життя й продовжує працювати на благо своєї держави – у волонтерських ініціативах, громадському секторі або політиці⁷.

Проте участь добровольців у війні супроводжувалася і значними викликами. Багато хто з них стикнувся з відсутністю необхідного оснащення та логістичної підтримки на початку війни. Волонтери та громадські організації відіграли важливу роль у забезпеченні їхніх потреб, доставляючи амуніцію, техніку, медикаменти та інші необхідні речі безпосередньо на фронт. Це сприяло формуванню унікального зв'язку між армією, добровольцями та суспільством. Війна на Донбасі призвела до тисяч жертв серед військових і цивільних, зруйнованої інфраструктури та величезної кількості вимушених переселенців. Згідно з даними ООН, кількість внутрішньо переміщених осіб перевищила 1 мільйон.

Міжнародна спільнота засудила анексію Криму та підтримку сепаратизму на Донбасі з боку Росії. Санкції, введені проти Росії, стали важливим інструментом у боротьбі за відновлення територіальної цілісності України. Однак до сьогодні Крим залишається окупованим, а частина Донбасу залишається зоною активного конфлікту

Свобода – фундаментальна характеристика людського існування, це можливість вільного вибору та усвідомлення власної відповідальності за цей вибір. Герої Небесної Сотні зробили свій вибір – виборювати свободу та гідність, віддавши за це життя. Вони загинули за те, щоб Україна розвивалася як вільна демократична держава.

24 лютого 2022 року стало поворотним моментом в історії сучасної України – цього дня Російська Федерація розпочала повномасштабне вторгнення на всю територію держави. Цей акт агресії мав на меті не лише військове захоплення, але й спробу знищити українську ідентичність та незалежність. Армія агресора продовжує здійснювати масовані атаки, руйнуючи мирні міста та села, залишаючи за собою сліди руйнувань і трагедій. За офіційними даними ООН, війна призвела до масштабної гуманітарної кризи: понад 11 мільйонів українців змушені були залишити

⁷ АТО, Донбас, Крим: Війна. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ato-donbas-krym-viyana/32904944.html>.

свої домівки, ставши внутрішньо переміщеними особами або біженцями за кордоном.

Проте героїзм і стійкість Збройних сил України довели, що плани Кремля щодо швидкого захоплення країни є хибними. Ворог не зміг реалізувати свої наміри ані за три дні, ані за рік. Українські військові демонструють незламність і щодня стримують наступ окупантів, захищаючи кожен сантиметр рідної землі. Водночас більшість країн світу підтримують Україну: запроваджують санкції проти Росії, відмовляються від російських енергоносіїв, надають гуманітарну, економічну та військову допомогу.

КНУБА не лише підтримує своїх захисників, а й активно долучається до відбудови країни. Викладачі та студенти університету беруть участь у дослідженнях пошкоджених будівель, розробляють архітектурні проєкти для переселенців і займаються збереженням культурної спадщини. Разом із міжнародними партнерами вони працюють над відновленням зруйнованих міст та історичних пам'яток.

На жаль, війна забрала життя багатьох героїв, які назавжди залишаться в пам'яті українців. Серед них – випускники та студенти різних факультетів: Олександр Кушніренко, Артем Беленков, Микола Стародуб, Віталій Бірюков, Роман Ткаченко, Олег Кострюков, Максим Токарев, Олександр Симонович, Олег Олесик, Ігор Бондаренко. Їхній подвиг є символом жертвності і любові до батьківщини⁸.

Слова «Герої не вмирають» стали більше, ніж фразою – це свідчення того, що боротьба триває і пам'ять про тих, хто віддав життя за Україну, житиме вічно. Від кожного з нас залежить майбутнє нашої держави

Революція Гідності та сучасна війна є частинами одного процесу — боротьби України за незалежність, демократичні цінності та європейське майбутнє. Події 2013–2014 років показали, що українці готові боротися за свої права, і ця готовність лише зміцнилася у 2022 році. Незважаючи на величезні втрати, українці продовжують боротьбу, і як у 2014 році вдалося змінити хід історії, так і сьогодні Україна має всі шанси на перемогу.

Війна не лише змінює геополітичний розклад, але й формує нове покоління українців – сильних, незламних і готових боротися за своє майбутнє. Пам'ять про героїв, які віддали свої життя, є нагадуванням про ціну, яку ми платимо за свободу, і закликом продовжувати боротьбу.

⁸ Київський національний університет будівництва і архітектури. Пишаємось. Сумуємо. Пам'ятаємо. URL: <https://www.knuba.edu.ua/pishayemos-sumuyemo-pamyatayemo/>

Ищенко Валерія. Роль студентів КНУБА у історії. У цій статті розглянуто участь студентів Київського національного університету будівництва і архітектури (КНУБА) в історичних процесах України, зокрема в освітній, науковій та суспільно-політичній сферах. Проаналізовано статистичні дані щодо залученості студентства у волонтерську діяльність, наукові дослідження, участь у громадських ініціативах та подіях національного значення. Зібрані матеріали свідчать про активну позицію студентів КНУБА у ключові моменти новітньої історії України, що підтверджує їхню важливу роль у формуванні національної ідентичності та розвитку держави.

Ключові слова: КНУБА, студенти, історія України, молодь, освіта, наука, громадська діяльність, патріотизм, волонтерство, національна ідентичність, інженерна освіта, студентський рух.

Ishchenko Valeria. The role of KNUBA students in history. This article examines the participation of students of the Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture (KNUBA) in the historical processes of Ukraine, in particular in the educational, scientific and socio-political spheres. Statistical data on the involvement of students in volunteer activities, scientific research, participation in public initiatives and events of national importance are analyzed. The collected materials indicate the active position of KNUBA students in key moments of the modern history of Ukraine, which confirms their important role in the formation of national identity and development of the state.

Keywords: KNUBA, students, history of Ukraine, youth, education, science, public activity, patriotism, volunteering, national identity, engineering education, student movement.

Катерина Колонтаєвська

студентка архітектурного факультету, групи ДН-22-2 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ФЕЙКИ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ У ПОЛІТИЦІ

Проблема дезінформації в політичному просторі набула особливої актуальності в останнє десятиліття, перетворившись із локального явища на глобальну загрозу демократичним інститутам. Як детально аналізує Олег Гура у своїй фундаментальній праці: «Сучасна дезінформація відрізняється від класичної пропаганди тим, що вона не просто спотворює окремі факти, а створює цілісну альтернативну реальність. Це вже не окремі брехливі повідомлення, а складні багаторівневі системи, де правдиві факти поєднуються з навмисними спотвореннями, створюючи паралельну інформаційну всесвіту. Особливо небезпечним є те, що такі системи часто

виглядають більш правдоподібними, ніж об'єктивна реальність, оскільки враховують когнітивні упередження та емоційні потреби аудиторії»¹ Починаючи з 2014 року, наша країна стала полігоном для тестування новітніх методів інформаційної війни. За даними дослідження «Детектора медіа», лише за перший рік повномасштабного вторгнення було зафіксовано понад 12 тисяч випадків цілеспрямованої дезінформації, спрямованої проти України. При цьому, як зазначають експерти, складність боротьби з цим явищем полягає в тому, що сучасні фейки все рідше є повною брехнею – набагато частіше вони містять часткову правду, яка подається у викривленому контексті.

1. Глибинний аналіз історичних передумов

Історичний аналіз показує, що дезінформація як інструмент політичного впливу має глибокі історичні корені. Віктор Сергійчук у своїй монографії наводить докладний аналіз радянських методів маніпуляції: «Система радянської пропаганди 1930-х років була довершеним механізмом перекручення реальності. В архівах збереглися численні приклади того, як правду про Голодомор систематично замінювали вигаданими наративами.

У звітах НКВС того часу можна знайти парадоксальні документи – з одного боку, детальні звіти про вилучення зерна у селян, з іншого – офіційні повідомлення для міжнародної аудиторії про те, що 'голоду в Україні немає і бути не може'. Це був класичний приклад тотальної дезінформації, коли створювалася паралельна реальність, в якій очевидні факти заперечувалися, а на їх місце пропонувалися вигадані пояснення»².

Ці методи були вдосконалені в пізніший період і активно використовуються сьогодні. Сучасні дослідження показують, що багато технологій, які застосовує сучасна російська пропаганда, мають свої корені саме в радянській практиці інформаційних маніпуляцій. Однак, як зазначають експерти, сучасні технології надали цим методам нову потужність.

2. Детальний огляд сучасних методів

Оксана Романюк у своїй книзі наводить детальний аналіз методів, які використовувалися під час гібридної війни проти України: «2014 рік став переломним моментом у розвитку інформаційних технологій маніпуляції. Російські ЗМІ використали цілий арсенал методів – від відвертих фейків на кшталт історії про «расп'ятого хлопчика» до складних багаторівневих наративів. Особливо небезпечними були так звані «гібридні фейки», коли

¹ Інформаційні війни: технології маніпуляції Київ: Наука 2020. С. 45–47

² Інформаційні війни Кремля. Львів: Свічадо, 2019. 115–118

реальні події поєднувалися з вигаданими інтерпретаціями. Наприклад, справжні кадри військових дій подавалися з абсолютно вигаданими поясненнями про їх причини та учасників. Такі методи особливо небезпечні, оскільки вони ускладнюють процес фактчекінгу – адже самі кадри є справжніми, і лише їх інтерпретація є брехливою»³.

Особливу небезпеку становлять новітні технології, такі як deepfake. Петро Демчишин у своїй роботі попереджає: «Технології глибокого фальшування відкривають абсолютно нову сторінку в історії дезінформації. Вже сьогодні ми спостерігаємо випадки, коли створюються реалістичні відеозаписи з вигаданими промовама політиків. Найбільша небезпека полягає в тому, що ці технології стають все доступнішими. Те, що ще п'ять років тому вимагало потужних серверів і команди професіоналів, сьогодні може зробити звичайний користувач на домашньому комп'ютері за допомогою спеціальних додатків.

Це створює принципово нові виклики для систем інформаційної безпеки»⁴.

3. Комплексний аналіз механізмів протидії

Український досвід останніх років показує шляхи ефективної боротьби з дезінформацією. Ірина Плющ у своїй праці наголошує: «Наші дослідження показують, що систематична медіаосвіта може значно підвищити стійкість суспільства до інформаційних маніпуляцій. У групах, де проводилися спеціальні тренінги з медіаграмотності, рівень критичного сприйняття інформації зріс в середньому на 40%. Особливо важливим є те, що цей ефект має довготривалий характер – навички критичного аналізу інформації, отримані під час тренінгів, зберігаються і через рік після їх проведення»⁵.

Олег Гура пропонує комплексний підхід до боротьби з дезінформацією: «Ефективна протидія вимагає поєднання чотирьох ключових складових. По-перше, це законодавче регулювання, яке має створити правові рамки для боротьби з найнебезпечнішими формами дезінформації. По-друге, технологічні рішення - від алгоритмів виявлення фейків до систем моніторингу інформаційного простору. По-третє, медіаосвіта, яка повинна охоплювати всі верстви населення. І по-четверте, підтримка професійної журналістики, яка є ключовим елементом інформаційної безпеки суспільства»⁶.

³ Медіа як зброя. Харків: Видавництво «Фактор», 2022. С. 92–95

⁴ Інформаційна безпека в умовах війни. Київ: Видавництво «К.І.С.», 2023. С. 156–159.

⁵ Медіаосвіта в Україні. Одеса: Астропринт, 2023. С. 178–180.

⁶ Інформаційні війни. Київ: Києво-Могилянська академія, 2020. С. 289–292.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що проблема політичної дезінформації є однією з найсерйозніших загроз для сучасних демократій. Особливу небезпеку становлять новітні технології, такі як deepfake, які роблять фейки все більш правдоподібними. Український досвід показує, що ефективна протидія вимагає комплексного підходу, який поєднує законодавчі, технологічні та освітні заходи. Найважливішим елементом є розвиток медіаграмотності населення, оскільки саме критичне мислення є найефективнішим захистом від інформаційних маніпуляцій.

Колонтаєвська Катерина. Фейки та дезінформація у політиці. У роботі досліджується проблема фейків та дезінформації в політиці як сучасного інструменту маніпуляції суспільною свідомістю. Проаналізовано історичні передумови виникнення дезінформації, зокрема радянські методи пропаганди, та їх трансформацію в умовах цифрової епохи. Особливу увагу приділено сучасним технологіям поширення фейків, зокрема гібридним методам інформаційної війни Росії проти України та небезпеці технологій deepfake.

Ключові слова: дезінформація, фейки, пропаганда, інформаційна війна, медіаграмотність, deepfake, інформаційна безпека.

Kolontaevskaya Kateryna. Fakes and disinformation in politics. The paper examines the problem of fakes and disinformation in politics as a modern tool for manipulating public consciousness. The historical prerequisites for the emergence of disinformation, in particular Soviet propaganda methods, and their transformation in the digital age are analyzed. Particular attention is paid to modern technologies for spreading fakes, in particular hybrid methods of Russia's information war against Ukraine and the danger of deepfake technologies.

Keywords: disinformation, fakes, propaganda, information warfare, media literacy, deepfake, information security.

Карина Корж

студентка архітектурного факультету, групи ДН-22-2, Київський національний університет будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ МОЛОДІ

Медіатизація сфер життєдіяльності суспільства, активний розвиток технологій, Інтернету і мобільних засобів комунікації призвели до

різкого зростання ролі ЗМІ у формуванні політичної свідомості та культури суспільства. За рахунок контролю інформаційних потоків сучасні ЗМІ цілеспрямовано формують у громадян політичні установки, мотивуючи їх до певної поведінки – часто навіть на підсвідомому рівні¹. Так як студентство є наймобільнішою групою суспільства, для якої характерна підвищена адаптивність до різних соціально-економічних і політичних змін, актуальним є питання впливу засобів масової інформації на формування політичного світогляду молоді.

Політична соціалізація – процес засвоєння індивідом упродовж життя політичних знань, норм і цінностей суспільства, до якого він належить. Вперше цей термін застосували у ХІХ ст. американський соціолог Ф. Гіддінс і французький соціопсихолог Г. Тард. Політична соціалізація передбачає комплекс заходів, які готують людину до життя у сфері політики, визначають її політичну поведінку, впливають на уподобання та рішення.²

Сутність політичної соціалізації полягає у «сходженні» особистості від простої інформованості до усвідомлення політичних переконань, активної життєвої позиції². Торкаючись етапів соціалізації, виділяють її первинну та вторинну стадії. Первинна соціалізація (допарципаторний етап) – починається з раннього дитинства, закладає фундамент подальшої політичної соціалізації.

Політична соціалізація здійснюється через вплив на індивіда конкретних осіб або ж соціальних інститутів, які називаються агентами. Основними агентами стадії первинної соціалізації є: батьки, школа, вчителі, найближче оточення. Ключовою її рисою є неможливість особистої участі в політичному процесі

Вторинна (продовжена) соціалізація – це формування власного ставлення до політичної системи, коли людина безпосередньо включена у політичне життя, взаємодіючи з певними політичними структурами. Вторинну соціалізацію називають ще парципаторним етапом, під яким розуміють кілька циклів життя людини: оволодіння фахом, строкова служба в армії, трудова діяльність, створення сім'ї. Саме на етапі вторинної соціалізації можлива так звана ресоціалізація, що полягає у здатності відмовлятися від попередніх політичних цінностей та приймати нові, здійснюючи вибір завдяки накопиченим знанням та досвіду, а також під впливом соціально-економічного статусу людини, приналежності до певної

¹ Політологія для вчителя: навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / за заг. ред.: К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка. К: Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. 406 с.

² Стельмах, В.О. Політична соціалізація як інструмент утвердження демократичних цінностей. Сучасна українська політика. Спецвипуск: Україна як суб'єкт сучасних цивілізаційних процесів. 2011. С. 334–341.

професійної, етнічної, конфесійної групи. Період навчання у вищих навчальних закладах більшістю дослідників визнається найважливішим з огляду завершення формування особи під впливом керованих чинників. Система вищої освіти надає студентам не тільки широкі можливості отримання професійних знань, а й активно залучає їх до загального інформаційного потоку у найрізноманітніших галузях людської діяльності³. На стадії вторинної соціалізації значно збільшується кількість її агентів. Йдеться про політичні партії, рухи, громадські організації, церкву, коло ділового спілкування. Серед дієвих агентів вторинної соціалізації виділяють також ЗМІ.

В політичній сфері ЗМІ виконують наступні функції:

- інформаційна – отримання, обробка та розповсюдження інформації про діяльність усіх найважливіших елементів політичної системи;
- освітня – доповнення знань про політику й політичний процес;
- політичної соціалізації – засвоєння політичних норм, цінностей та зразків поведінки, сумісних із нормальним функціонуванням політичної системи;
- критики та контролю – формування думок та поглядів на те, що відбувається в політичній галузі, спонукання до політичної участі⁴.

З одного боку, ЗМІ можуть сприяти об'єднанню суспільства, формуючи правосвідомість та правову культуру молоді, виробляючи здатність до об'єктивної оцінки ситуацій, з іншого - можуть здійснювати негативний вплив, формуючи деструктивні ціннісні образи, розповсюджуючи «міфи» і просуваючи чужі вітчизняній культурі ідеали і цінності, що призводить до дезорієнтації, зростання громадського невдоволення, посилення суспільної депресії, байдужості, апатії тощо. Отже, ЗМІ можуть як інформувати і підтримувати демократичні процеси, так і бути інструментами маніпуляцій громадською думкою. Маніпулювання громадською думкою – це прихований вплив на людей для формування певних переконань або поведінки, часто всупереч їхнім інтересам. Маніпуляція у ЗМІ полягає в умисному використанні різних засобів комунікації, таких як телебачення, радіо, газети, інтернет-портали та соціальні медіа, з метою керування переконаннями та

³ Бабкіна О.В. Політична соціалізація як засіб формування політичної культури студентства / О.В. Бабкіна. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2009. Вип. 1. С. 4–10.

⁴ Бабкіна О.В. Політична соціалізація як засіб формування політичної культури студентства. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2009. Вип. 1. С. 4–10.

поведінкою аудиторії⁵. Особливо легко громадськість підпадає під вплив пропаганди та маніпуляцій у кризові періоди історичного розвитку, в стані соціальної невизначеності.

Дослідження механізмів маніпуляції громадською думкою через ЗМІ є особливо актуальним у контексті політичних криз, конфліктів та виборчих кампаній. Використовуючи психологічні особливості аудиторії, ЗМІ впливають на когнітивні процеси, викликаючи певні емоційні реакції та підштовхуючи людей до прийняття конкретних рішень або формування стереотипів⁶.

Медіа-маніпуляція – вид психологічного впливу, що здійснюється через пресу, радіо, телебачення, інтернет, кінематограф, рекламу, соціальні мережі і т.п., що призводить до пробудження у об'єкта впливу намірів, які змінюють його бажання, настрої, поведінку, погляди тощо. Механізми впливу ЗМІ на політичну свідомість включають як свідомі, так й підсвідомі методи маніпуляції.

Свідомі механізми охоплюють такі прийоми, як фреймінг (формулювання контексту), праймінг (забезпечення пріоритету певних тем), а також використання медіапропаганди.

Підсвідомі методи можуть включати систематичне впровадження певних наративів, що сприймаються на рівні емоцій та стереотипів, не піддаючись критичному аналізу. В результаті, формування політичної свідомості здійснюється не стільки через усвідомлене розуміння політичних процесів, скільки через маніпулятивні стратегії, що формують ілюзію самостійно прийнятих рішень⁶.

Основними прийомами маніпулювання є: формування у масовій свідомості соціально-політичних міфів; пряме підтасовування фактів; замовчування невігідної інформації; упередженість інтерпретації фактів; надання сфальсифікованої інформації; навішування ярликів для компрометації політиків; використання групових інтересів, спрощення інформації, стереотипізація; посилення на анонімний авторитет тощо.

Особливо серед механізмів впливу виділяються:

⁵ Савельєва М. Механізми захисту громадян від маніпулювання громадською думкою: роль медіа. *Посилення консолідації суспільства та ролі людського капіталу на шляху вступу України та Республіки Молдова до Європейського Союзу* : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Кишиневу- м. Одеса, 17–18 жовтня 2024 р.) / за ред. О. В. Лісеєнко. – Одеса : Видавничий дім "Гельветика", 2024. С. 125–128.

⁶ Перепелиця, Н. О. Вплив психології мас-медіа на формування політичної свідомості: механізми маніпуляції громадською думкою. *Регіональні студії*: науковий збірник. 2024. Вип. 36. С. 139–144.

– Формування порядку денного - визначення медіа тем, які є важливими для суспільства, на яких акцентується увага, більш активно, ніж на усіх інших.

– «Спіраль мовчання» – механізм, що стосується схильності людей мовчати, якщо вони вважають, що їхня думка є не вартою уваги. В даному випадку, медіа, акцентуючи увагу на певних позиціях або ідеологіях, створюють ілюзію, що більшість підтримує ці ідеї, навіть якщо це не відповідає дійсності;

– Інформаційні війни та пропаганда.

Під пропагандою розуміють особливий вид соціальної діяльності, основною функцією якої є поширення знань, ідей, цінностей та іншої інформації з метою формування певних поглядів, уявлень та емоційних станів, і завдяки цьому – можливість впливати на поведінку людей. Так, пропаганда є частим явищем при збройних конфліктах, коли через інформування відбувається переконання аудиторії в правильності певної думки, формується ставлення до «ворога», пояснюються у потрібному ракурсі ті чи інші дії влади.

В сучасних умовах ЗМІ, які покликані бути незалежними центрами громадського контролю і контролю за діями влади, фактично поєднані з владою, бізнесовими колами та політичними організаціями, часто висвітлюючи приватні чи корпоративні інтереси певних угруповань. Отже, вони не можуть повною мірою дотримуватись об'єктивності та неупередженості у поданні інформації.

Провідну роль при виборі того чи іншого засобу масової інформації як джерела інформації відіграє не лише зміст матеріалів, а і форма їх подачі. Сьогодні ключовим джерелом отримання інформації з одночасною її інтерпретацією та обговоренням є соціальні мережі. Важливим є врахування ролі алгоритмів, які можуть фільтрувати інформацію та показувати реципієнтам лише певні точки зору, а отже, здійснювати маніпулятивний вплив.

Захист від маніпуляцій вимагає комплексного підходу. Зокрема, це підвищення рівня медіаграмотності та розвиток критичного мислення, що формує стійкий імунітет до маніпуляцій та вміння визначати достовірність фактів. Законодавчі ініціативи можуть включати прийняття законів, що зобов'язують платформи видаляти небезпечний контент або блокувати користувачів, які поширюють таку інформацію. Сучасні алгоритми на основі штучного інтелекту здатні аналізувати дані та нейтралізувати фейкову або спотворену інформацію ще на етапі її поширення.

Отже, у сучасному світі ЗМІ відіграють ключову роль у формуванні політичної свідомості суспільства, використовуючи складні та багатовимірні стратегії впливу на громадську думку. Розглядаючи вплив ЗМІ на формування політичного світогляду молоді, важливим на сьогоднішній день є зміцнення інформаційної безпеки суспільства - підвищення медіаграмотності, законодавчі ініціативи та розвиток критичного мислення. Необхідно продовжувати активний розвиток освітніх програм, підтримувати незалежні медіа та впроваджувати нові технології для боротьби з дезінформацією, щоб забезпечити стійкість суспільства в умовах швидких змін.

Корж Карина. Вплив засобів масової інформації на формування політичного світогляду молоді. У статті розглядається процес політичної соціалізації, взаємодія між політикою та ЗМІ та їх роль у політичній сфері. Також аналізуються функції ЗМІ та основні механізми їх впливу на формування політичного світогляду молоді, зокрема студентів.

Ключові слова: засоби масової інформації, політична соціалізація, політика, політичний світогляд, соціальні мережі, маніпуляція, пропаганда, медіаграмотність.

Korzh Karyna. The influence of the media on the formation of the political outlook of young people. The article examines the process of political socialization, the interaction between politics and the media and their role in the political sphere. The functions of the media and the main mechanisms of their influence on the formation of the political outlook of young people, including students, are also analyzed.

Keywords: mass media, political socialisation, politics, political outlook, social networks, manipulation, propaganda, media literacy.

Валерія Кріцина

студентка архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

МЕХАНІЗМИ ПОЛІТИЧНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ

Упродовж століть людина намагалася впливати на інших, використовуючи різні форми переконання, навіювання та прихованого управління. У ХХ–ХХІ століттях ці процеси набули особливої активності в умовах інформаційного суспільства, коли контроль над думками та емоціями став важливим ресурсом у боротьбі за владу та вплив. Сучасна людина живе

не тільки в реальному фізичному світі, а й у штучно створеному інформаційному просторі, де формуються її оцінки, уявлення та поведінка.

Маніпуляція є особливим видом психологічного впливу, при якому людина або група людей приховано спонукає інших до певних думок, рішень чи вчинків, що не збігаються з їхніми актуальними бажаннями та інтересами¹.

Розуміння психологічних механізмів маніпуляції є необхідною умовою захисту особистості в сучасному світі, адже маніпулятивні технології проникають у всі сфери життя – від медіапростору до міжособистісних стосунків. Освічена людина, обізнана з методами та інструментами такого впливу, здатна усвідомлено формувати власну позицію, критично сприймати інформацію та протидіяти нав'язаним оцінкам. Саме тому аналіз механізмів політичної маніпуляції та психологічних інструментів впливу є актуальним завданням сучасної науки.

Під політичною маніпуляцією варто розуміти систему ідеологічних, інформаційних та психологічних засобів впливу на масову свідомість, яка має на меті приховано нав'язати певні ідеї, цінності та погляди, вплинути на громадську думку й політичну поведінку, спрямовуючи її у потрібному для маніпулятора напрямі².

Пропаганда, у свою чергу, – це засоби для досягнення влади, що забезпечуються завдяки психологічній маніпуляції груп та мас, або використанню цієї влади при підтримці цих мас³. Таким чином, пропаганда є широкою комунікаційною практикою, а маніпуляція – одним з її прихованих інструментів.

Історія політичних маніпуляцій бере свій початок ще з античних часів, коли правителі використовували ораторське мистецтво, символіку та міфи для впливу на громадську думку. У Стародавньому Римі Юлій Цезар будував культ особистості через монети зі своїм зображенням та пишні церемонії. В епоху середньовіччя влада спиралася на релігійні образи та проповідників, аби виправдати свої дії та мобілізувати людей. З появою друкарства та газет у новий час маніпуляції набули масового характеру, коли уряди через памфлети та гравюри формували суспільні настрої. У ХХ столітті, за спостереженнями Едварда Бернейса, пропаганда стала системним інструментом демократичних суспільств, що ґрунтується на психологічному

¹ Пірен М.І. Основи політичної психології. Київ: Либідь, 2003. С. 89–91.

² Пірен М.І. Основи політичної психології. Київ: Либідь, 2003. С. 91.

³ Ellul J. Propagande. *La Grande Encyclopedie*. 1975. Vol.16. P.8985

впливі та масовій комунікації⁴.

Сьогодні ж головним майданчиком для політичних маніпуляцій стали соціальні мережі, які дозволяють швидко поширювати викривлену інформацію, формувати потрібні емоційні наративи, використовувати ботоферми та таргетовану рекламу для впливу на настрої великих груп людей, часто непомітно для самих користувачів, що перетворює ці платформи на ефективний інструмент масового інформаційного контролю.

Сприйняття політичної інформації людьми нерідко відбувається поверхово й емоційно, без глибокого аналізу змісту. Більшість людей схильні обирати прості та зрозумілі пояснення, які не потребують великих розумових зусиль, особливо у ситуаціях невизначеності чи стресу. Емоційно заряджені події та повідомлення сприймаються легше, ніж складні аргументи чи раціональні докази, оскільки зачіпають уже сформовані установки, стереотипи та настрої. Часто людина приймає інформацію, яка збігається з її очікуваннями, і відкидає ту, що суперечить звичній картині світу⁵.

Цю вразливість посилюють внутрішні психологічні стани, притаманні багатьом людям. Вона може бути зумовлена невпевненістю у собі, внутрішніми суперечностями чи відчуттям самотності. Брак довіри до інших, страх близьких стосунків, відчуття безпорадності або постійна потреба в схваленні з боку оточення – усе це послаблює здатність критично сприймати політичні сигнали⁶. Людина прагне уникнути внутрішнього напруження, тому обирає ті повідомлення, які створюють ілюзію стабільності та психологічного комфорту, навіть якщо ці повідомлення маніпулятивні. Таким чином, особистісні слабкі місця стають основою для легкого прийняття нав'язаних ідей і дозволяють маніпуляторам ефективно впливати на масову свідомість.

У сучасній політичній практиці використовується багато психологічних прийомів. Основні механізми політичної маніпуляції наведено у табл 1.

⁴ Bernays E. Propaganda. New York: Horace Liveright. 1928. P. 159.

⁵ Пірен М.І. Основи політичної психології. Київ: Либідь, 2003. С. 92 - 95.

⁶ Пірен М.І. Основи політичної психології. Київ: Либідь, 2003. С. 91.

Таблиця 1

Основні механізми політичної маніпуляції

Механізм	Характеристика механізму
Апеляція до емоцій	Маніпулятори активно застосовують емоційні сигнали, кризові ситуації, скандали чи соціальну напругу для того, щоб послабити раціональний контроль людини. У таких умовах посилюються почуття страху, обурення чи співчуття, що знижує критичність сприйняття. Особливо дієвими є ті емоції, які вже є актуальними в суспільстві. Саме тому для протидії маніпуляції важливо розвивати критичне мислення, здатність сумніватися й аналізувати політичну інформацію, а не приймати її автоматично. «Для маніпуляції свідомістю годиться будь-яке почуття - якщо воно допомагає хоч на хвилину відключити здоровий глузд», - писала Марія Пірен.
Нав'язування стереотипів	Політики та медіа активно створюють образи «друзів» і «ворогів», формуючи простий поділ на «своїх» і «чужих», апелюють до природних законів: «так побудований світ», «така природа людини». Це - кінцеві аргументи, які безвідмовно діють на звичайну публіку. Засоби масової інформації створюють та ефективно використовують у політичній маніпуляції різноманітні іміджі, образи, умовні формули й штампи. Також стереотипи поведінки подаються як заздалегідь заготовлені відповіді на питання, що хвилюють багатьох.
Повторення і простота	Найважливішими центрами є пам'ять та увага. Головне завдання полягає в тому, щоб якось переконати публіку. Маніпулятивні меседжі подаються максимально коротко, зрозуміло та часто повторюються. Це допомагає закріпити потрібну думку в свідомості, навіть якщо людина не замислюється над її змістом.
Авторитети та лідери думок	Багаті люди (саме вони мають потребу маніпулювати суспільною свідомістю) залучають відомих людей, експертів, блогерів, акторів, щоб через їхню довіру впливати на громадську думку.
Ефект масовості	Люди схильні орієнтуватися на думку більшості тоді, коли зібрані у великий натовп. Політичні меседжі часто супроводжуються фразами «усі так думають», «більшість підтримує», що створює ефект неминучості й правильності позиції. Внаслідок цього окрема людина починає сприймати «популярну» думку як правильну та безпечну, підлаштовуючись під позицію натовпу, навіть

	якщо раніше її не поділяла.
Інформаційна бульбашка	Завдяки алгоритмам соцмереж люди отримують лише ту інформацію, яка співпадає з їхніми поглядами. Думки, що навколо лише люди, котрі розділяють твою думку звужують кругозір, підсилюють упередження, змушують індивіда втратити пильність і стати вразливішим до маніпуляцій.
Фейкові новини і маніпулятивні заголовки	Часто інформацію подають різними шляхами, формами та методами у вигляді сенсацій чи скандалів, які викликають миттєву реакцію, але можуть бути неправдивими або перебільшеними. Свідоме обдурювання широких мас, спекуляція може відбуватися на реально існуючих труднощах та проблемах.

*Джерело: складено автором на основі⁷

Медіа та політичні еліти активно використовують маніпуляції для контролю над громадською думкою. Однією з ключових стратегій є відволікання уваги - інформаційний простір заповнюється другорядними, емоційно насиченими подіями, щоб приховати справжні соціальні та політичні проблеми. Поряд із цим застосовується метод «створити проблему – запропонувати рішення», коли провокуються штучні кризи чи загрози, аби виправдати непопулярні чи вигідні владі заходи.

Ще одним важливим механізмом є поступове впровадження змін, які у випадку одномоментного запровадження викликали б спротив. Також ефективно працює відкладання непопулярних рішень, коли суспільство погоджується на жертви в майбутньому, сподіваючись на краще. Медіа активно експлуатують емоції, подаючи інформацію спрощено, часто у формі, розрахованій на інфантильне сприйняття, що приглушує критичне мислення.

Крім того, свідомо підтримується посередній рівень освіти та культури, що обмежує здатність людей критично аналізувати події. Формується середовище, де «модно» бути поверхневим і уникати складних тем. Маніпуляції посилюються через почуття провини, перекладаючи відповідальність за соціальні проблеми на самих громадян. Нарешті, завдяки сучасним знанням у психології та нейробіології, еліти отримують значно більше інформації про потреби, страхи й поведінку людей, ніж ті знають про себе, що дозволяє ефективно впливати на масову свідомість⁸.

Політичні маніпуляції та пропаганда суттєво впливають на громадську думку, змінюючи ціннісні орієнтири та установки громадян. Використання

⁷ Пірен М.І. Основи політичної психології. Київ: Либідь, 2003. С. 92–99.

⁸ Соціологічний факультет. Тема 4. Маніпуляція, ЗМІ, Інтернет. URL: <https://socio.karazin.ua/resources/941ddffc75adf9fd96411cc79168a381.pdf>

мас-медіа як інструменту політичної боротьби формує нові відносини між владою та громадянами, одночасно посилюючи можливість впливу на політичну активність населення. Однак разом із цим мас-медіа часто стають засобом маніпуляції, спрямованої на досягнення конкретних політичних цілей. Це призводить до поширення викривлених уявлень про політичні події, формування стійких стереотипів і обмеження здатності громадян до критичного осмислення інформації.

Такі процеси послаблюють громадський контроль, створюють ілюзію участі у прийнятті важливих рішень, відволікають увагу від реальних проблем і сприяють збереженню та посиленню влади домінуючих політичних сил. Тому надзвичайно важливим залишається критичний моніторинг діяльності медіа, державних і громадських структур, що дозволяє виявляти випадки зловживань і підтримувати баланс у політичному житті⁹.

Маніпуляції супроводжують людство ще з давніх часів, проте саме з початком нового тисячоліття їхнє масове застосування у впливі на суспільну свідомість набуло особливо широких масштабів.

Маніпуляції мають характерні риси та ознаки, а вибір знакових систем, через які вони здійснюються, визначається конкретною ситуацією. Незалежно від форми подачі, їхня головна мета – вплив на свідомість людини та її підкорення. Образ маніпулятора може бути різним, так само як і методи, які він застосовує. У сучасному світі дедалі частіше використовуються так звані «чорні» технології, що діють приховано та агресивно.

У зв'язку з цим важливо навчитися розпізнавати подібні маніпулятивні впливи, особливо прихованого характеру, знати способи захисту від них і вміти застосовувати відповідні прийоми поведінки, які знижують вразливість до масових інформаційно-психологічних впливів¹⁰.

Кріцина Валерія. Механізми політичної маніпуляції. У статті досліджено сутність і механізми політичної маніпуляції на основі праць українських і зарубіжних авторів. Розкрито класифікації методів прихованого впливу на масову свідомість, що базуються на емоційному, інформаційному та психологічному впливі. Підкреслено роль сучасних медіа та цифрових технологій у формуванні порядку денного та маніпуляції громадською думкою.

Ключові слова: політична маніпуляція, пропаганда, масова свідомість, медіа, психологічний вплив.

⁹ Булгаков Д.О. Маніпуляції у мас-медіа як інструмент політичної боротьби. *Політичне життя*. 2024. № 2. С. 131–136. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.2.17>

¹⁰ Ходаківський Є.І., Богоявленська Ю.В., Грабар Т.П. Психологія управління. Київ: Каравела, 2008. С. 505.

Kritsyna Valeriia. Mechanisms of political manipulation/*. The article examines the essence and mechanisms of political manipulation based on the works of Ukrainian and foreign authors. It reveals classifications of methods of hidden influence on mass consciousness, based on emotional, informational and psychological influence. The role of modern media and digital technologies in agenda-setting and public opinion manipulation is emphasized.

Keywords: political manipulation, propaganda, mass consciousness, media, psychological influence.

Юлія Куреня

студентка факультету урбаністики і просторового планування Київського національного університету будівництва і архітектури

Науковий керівник: **Валентина Згурська**, к.політ.н., доц., кафедра політичних наук та історії

РОЛЬ ЖІНОК У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Історія участі жінок у політиці – це шлях тривалої боротьби за рівноправність, голос і вплив. Початком політичної емансипації жінок вважається надання їм виборчого права. Першою країною, де жінки отримали право голосу на національних виборах, стала Нова Зеландія у 1893 році. Поступово цей приклад наслідували й інші держави: Фінляндія (1906), США (1920), Франція (1944), Швейцарія (1971). Процес отримання права голосу супроводжувався численними протестами, кампаніями суффражисток, зміною громадської думки та політичних інституцій.

Загалом, в Україні формування участі жінок у політичному житті активізувалося після здобуття незалежності у 1991 році. Якщо на початку 1990-х жінки склали лише незначний відсоток у Верховній Раді, то з роками їхня кількість зростала, зокрема завдяки впровадженню гендерних квот та активізації громадянського суспільства.

Наприклад, за даними Центральної виборчої комісії, які на Жіночому Конгресі озвучив її голова Олег Діденко, в чинному IX скликанні парламенту – 21% жінок. І це значно більше, ніж у попередніх скликаннях. І з кожними виборами ситуація покращувалася.

В далекому 2007-му році в парламенті, було 8% жінок. «У першій п'ятірці була обов'язково хтось із представниць шоу-бізнесу або щось таке, і до цього серйозно не ставилися. Ми змінили, зламали цю ситуацію», – стверджує співголова парламентської фракції «Європейська Солідарність»

Ірина Геращенко. Особливо важливими стали вибори 2019 року, коли у Верховній Раді вперше було обрано понад 20% жінок¹.

Жіноче лідерство в політиці є важливою умовою демократизації суспільства, адже забезпечує більш збалансоване та репрезентативне прийняття рішень. Жінки привносять у політику нові теми та підходи, часто зосереджуючись на соціальній політиці, правах людини, освіті та охороні здоров'я. Їхня участь сприяє зміцненню демократії, прозорості й підзвітності влади перед громадянами.

У ХХІ столітті участь жінок у політичному житті значно активізувалась. Згідно з даними ООН, за останні десятиліття спостерігається стійке зростання представництва жінок у парламентах та органах виконавчої влади в більшості країн світу. Деякі держави вже досягли або, навіть перевищили 40% жінок у законодавчих органах — яскравими прикладами є Руанда, Швеція, Фінляндія.

Один із ключових механізмів, що сприяв цьому прогресу, – це введення гендерних квот. У країнах, де вони застосовуються, спостерігається стабільне зростання кількості жінок-кандидаток і депутаток. В Україні законодавчі квоти стали інструментом, який дозволив значно збільшити жіночу присутність на виборах, особливо на рівні місцевого самоврядування.

Отже, сучасний політичний простір змінюється також завдяки появі нових лідерок, які демонструють високу компетентність, етичність та ефективність управління. Серед них – Жакінда Ардерн (Нова Зеландія), яка отримала світове визнання за чуйне лідерство під час кризи COVID-19, Майя Санду (Молдова), яка активно бореться з корупцією, та Зузана Чапутова (Словаччина), яка є символом прогресивних цінностей.

Велику роль у популяризації жінок у політиці відіграють соціальні мережі, які дають можливість безпосереднього спілкування з виборцями, поширення власних ідей та створення позитивного іміджу без посередництва традиційних медіа. Проте, одночасно з цим жінки зіштовхуються з гендерними стереотипами, дискримінацією, медіа-сексизмом і, навіть персональними атаками з боку опонентів.

Крім того, жінки часто мають менший доступ до політичних і фінансових ресурсів, ніж чоловіки, що ускладнює участь у виборах та ведення кампаній. Одним із постійних викликів залишається баланс між політичною кар'єрою та сімейним життям – суспільні очікування щодо ролі

¹ Жінки в армії, політиці і владі: як змінилася гендерна ситуація в Україні. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/genderna-sytuatsiya-v-ukraini-voennoho-chasu/32696907.html>

жінки як матері та березині сім'ї продовжують створювати додаткове навантаження та психологічний тиск.

Попри ці виклики, сучасні жінки демонструють неабияку стійкість, професіоналізм і готовність брати відповідальність за майбутнє своїх держав. Їхня участь у політиці – це не лише питання рівності, а й необхідна умова ефективного й справедливого управління.

Загалом, значні досягнення останніх років, жінки в політиці продовжують зіштовхуватись із численними викликами. Одним із найглибших і найстійкіших бар'єрів залишаються гендерні стереотипи.

У багатьох суспільствах політика досі асоціюється з «чоловічою справою», а жінок сприймають як менш компетентних або менш авторитетних у вирішенні складних державних питань.

Це упереджене ставлення знижує довіру виборців до жінок-кандидаток та ускладнює їхнє просування в політичній кар'єрі².

Сексизм у політичному середовищі також є поширеним явищем: жінки часто стають об'єктами недоречних коментарів, принижень або навіть відкритої агресії з боку колег або опонентів. Це створює додатковий психологічний тиск і потребу постійно доводити свою професійність.

Ще одним викликом є брак політичної підтримки: жінкам значно важче знайти партійних союзників, менторів або однодумців, які могли б підтримати їхню політичну діяльність. У багатьох політичних партіях керівні органи традиційно складаються переважно з чоловіків, що ускладнює просування жінок на високі посади.

Варто згадати про недостатню медійну підтримку. Жіночі досягнення в політиці часто залишаються поза увагою ЗМІ, а акценти зміщуються на зовнішній вигляд, сімейний статус або інші другорядні аспекти. Жінки-політики отримують менше ефірного часу, а їхня діяльність подається менш ґрунтовно, ніж діяльність чоловіків. Не менш важливою проблемою є складність поєднання політики й сімейного життя. Жінки традиційно виконують більшу частину домашньої роботи, що обмежує їхні часові та енергетичні ресурси. Брак державної підтримки (наприклад, якісної дошкільної освіти чи гнучкого графіка для молодих матерів) ще більше ускладнює цей баланс. Таким чином, шлях жінок у політиці й досі сповнений перешкод, подолання яких вимагає як змін у суспільній свідомості, так і практичної політичної волі.

² Місце жінки в політиці: що змінилося? URL: <https://www.prostir.ua/?focus=mistse-zhinky-v-politytsi-scho-zminylosya>

Отже, роль жінок у політиці набуває все більшого значення у сучасному глобалізованому світі. Їхня участь сприяє підвищенню якості політичного управління, розширенню кола обговорюваних питань, залученню нових соціальних груп до прийняття рішень. Жінки у владі часто виступають провідниками реформ у сферах освіти, охорони здоров'я, прав людини, соціального захисту – саме тих напрямках, які формують основу добробуту громадян.

Історичний досвід, сучасні досягнення та приклади успішного жіночого лідерства свідчать про те, що жінки здатні ефективно впливати на державну політику, вирішувати соціальні й економічні питання, зміцнювати інституції та просувати цінності рівності, прозорості та гуманізму. Але жінки все ще залишаються менш представленими у вищих ешелонах влади. Існують численні структурні, соціальні та психологічні бар'єри, що стримують їхню політичну активність. Гендерні стереотипи, сексизм, знецінення професійних якостей, медійна упередженість та подвійне навантаження через сімейні обов'язки – усе це вимагає не лише особистих зусиль, але і системної суспільної підтримки.

Таким чином, зміцнення ролі жінок у політичному житті є не просто кроком до справедливості, але і стратегічною необхідністю для сталого розвитку суспільства. Адже лише за умов рівного доступу до влади можна говорити про справжню демократію, соціальну гармонію та ефективне врядування. Участь жінок у політиці є невід'ємною складовою демократичного розвитку будь-якої держави.

Отже, подолання цих проблем потребує комплексного підходу: зміни законодавства, просвітницьких кампаній, підтримки жіночих ініціатив та формування нової політичної культури, в якій буде забезпечено справжню гендерну рівність. Лише тоді політика стане відображенням інтересів усього суспільства, а не окремої його частини. Успішна інтеграція жінок у політику можлива лише за умови створення сприятливого середовища: розвитку політичної освіти, надання можливостей для лідерства, менторської підтримки, дотримання принципів рівноправного представництва в партіях і державних структурах.

Куреня Юлія. Роль жінок у сучасному політичному просторі. У роботі досліджується участь жінок у політичному житті України з історичної, соціальної та сучасної перспектив. Розглянуто етапи розвитку жіночого політичного руху, проаналізовано представленість жінок у Верховній Раді та місцевому самоврядуванні, а також визначено основні досягнення, виклики та перспективи гендерної рівності в

політичній сфері. Особливу увагу приділено успішними прикладами жіночого лідерства та ролі жінок у формуванні соціально орієнтованої політики.

Ключові слова: жінки в політиці, політична культура, гендерні стереотипи, жіночий рух, жіноче лідерство.

Kurenia Yuliia. The role of women in the modern political space. The paper examines the participation of women in the political life of Ukraine from historical, social and modern perspectives. The stages of development of the women's political movement are considered, the representation of women in the Verkhovna Rada and local self-government is analyzed, and the main achievements, challenges and prospects of gender equality in the political sphere are identified. Special attention is paid to successful examples of women's leadership and the role of women in the formation of socially oriented policies.

Keywords: women in politics, political culture, gender stereotypes, women's movement, women's leadership.

Ярослава Ларіна

студентка архітектурного факультету, групи ДН-22-2 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц. кафедра політичних наук та історії

УКРАЇНСЬКІ ДИСИДЕНТИ У БОРОТБІ З ТОТАЛІТАРНИМ РЕЖИМОМ

Український дисидентський рух став унікальним феноменом громадянського опору в умовах тоталітарної системи СРСР. Сформувавшись у період «хрущовської відлиги», він еволюціонував від культурницьких форм протесту до розгалуженої мережі правозахисної діяльності, спрямованої на протидію русифікації, порушенню прав людини та захист національної ідентичності українців. Як зазначає О. Бажан, «дисидентство в УРСР виникло як інтелектуальна відповідь на виклики тоталітаризму й стало каталізатором процесів національного відродження»¹.

Витоки дисидентського руху пов'язані з діяльністю покоління «шістдесятників» – молодих інтелектуалів, які в умовах часткової лібералізації суспільно-політичного життя намагалися відродити українську культуру та протистояти русифікації. Як підкреслює Г. Касьянов, «шістдесятництво виникло спочатку як культурницький рух, але в умовах

¹ Бажан О., Данилюк Ю. Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. XX ст.). К.: Рідний край, 2000. С.24.

тоталітарної системи будь-який відхід від офіційної доктрини неминуче набував політичного звучання»².

Початковий етап (1959–1965) характеризувався переважно культурницькими формами діяльності: літературні вечори, дискусійні клуби, відродження народних традицій. Створення Клубу творчої молоді «Сучасник» у Києві (1960) та товариства «Пролісок» у Львові (1963) стало організаційним оформленням цього руху. Творчість Ліни Костенко, Василя Симоненка, Івана Драча, Миколи Вінграновського, художні роботи Алли Горської, Опанаса Заливахи відображали національну спрямованість та гуманістичні цінності покоління³.

Переломним моментом стали арешти української інтелігенції у серпні-вересні 1965 року. Публічний протест Івана Дзюби та В'ячеслава Чорновола проти цих репресій під час прем'єри фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків» у кінотеатрі «Україна» ознаменував народження відкритого дисидентства.

Основні форми дисидентської діяльності

Самвидав став унікальним феноменом української дисидентської культури, забезпечуючи циркуляцію забороненої інформації. Праця Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?» (1965) стала програмним документом руху. Використовуючи марксистсько-ленінську методологію, автор викрив невідповідність радянської національної політики декларованим принципам, продемонструвавши системний характер русифікації України.

Документальна збірка В'ячеслава Чорновола «Правосуддя чи рецидиви терору?» (1966, пізніше перевидана під назвою «Лихо з розуму») містила матеріали про репресованих українських інтелектуалів і стала першим систематичним дослідженням політичних переслідувань в УРСР. Регулярний самвидавчий журнал «Український вісник» (1970–1972, 1974–1975, 1987–1989) під редакцією В. Чорновола став найтривалішим періодичним виданням українського самвидаву⁴.

Створення Української громадської групи сприяло виконанню Гельсінських угод (УГГ) 9 листопада 1976 року стало новим етапом у розвитку дисидентського руху. УГГ, заснована Миколою Руденком, Олесем Бердником, Левком Лук'яненком, Оксаною Мешко та іншими,

² Касьянов Г. В. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–1980-х років. К.: Либідь, 1995. С. 43.

³ Політичні протести й інакodomство в Україні (1960–1990): Документи і матеріали / упор. В. М. Даниленко. К.: Смолоскип, 2013. С. 55–67.

⁴ Обертас О. Український самвидав: літературна критика та публіцистика (1960-і – початок 1970-х років). К.: Смолоскип, 2010. С. 123.

зосередилася на документуванні порушень прав людини та апеляції до міжнародних правових механізмів. За даними В. Овсієнка, «з 41 члена УГГ 39 були засуджені до тривалих термінів ув'язнення, що демонструє як масштаб репресій, так і непохитність учасників руху»⁵.

Важливим напрямом дисидентської діяльності було збереження історичної пам'яті та протидія радянській фальсифікації історії України. Праця М. Брайчевського «Приєднання чи возз'єднання?» (1966) спростовувала офіційну радянську інтерпретацію Переяславської угоди 1654 року. Дослідження В. Мороза «Репортаж із заповідника імені Берії» (1967) викривало механізми русифікації та культурного геноциду⁶. Практичним виявом цього напряму стало відновлення історичних пам'яток, вшанування репресованих діячів культури, збереження народних традицій.

Український дисидентський рух не був монолітним. У ньому співіснували різні ідеологічні течії:

1. **Націонал-комуністична** (І. Дзюба, Ю. Бадзьо) – критикувала викривлення початкових принципів комунізму та виступала за демократизацію соціалістичної системи з наданням реальної автономії Україні.
2. **Національно-демократична** (В. Чорновіл, М. Руденко, В. Стус) – обстоювала право України на самовизначення, створення демократичної держави на основі загальнолюдських цінностей.
3. **Релігійний напрям** (Й. Тереля, В. Романюк) – поєднував боротьбу за релігійну свободу з національно-визвольними вимогами.

Попри ідеологічні відмінності, всі течії об'єднували: відданість ненасильницьким методам боротьби, апеляція до радянського законодавства та міжнародних правових норм, відкритість діяльності, поєднання національних вимог із загальнодемократичними принципами⁷.

Радянська влада застосовувала проти дисидентів цілий арсенал репресивних заходів: від дискредитації та цькування до тривалих термінів ув'язнення. За даними архівних документів, у період 1960-1980-х років за політичні переконання в Україні було засуджено понад 900 осіб, що становило близько 40% від загальної кількості політв'язнів у СРСР⁸.

⁵ Овсієнко В. В. Світло людей: Мемуари та публіцистика: у 2 кн. Кн. 1 / упоряд. Вахтанг Кіпіані. Харків; Київ: Права людини, 2005. С. 186.

⁶ Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1998. С. 245.

⁷ Касьянов Г. В. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–1980-х років. К.: Либідь, 1995. С. 167–184.

⁸ Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР. Т. 1. Україна. Ч. 1 / Харківська правозахисна група. Харків: Права людини, 2006. С. 42.

Особливу жорстокість система проявляла до найактивніших представників руху. Загибель В. Стуса (1985), О. Тихого (1984), Ю. Литвина (1984) у таборах особливого режиму стала символом нескореності українського духу. Як зафіксовано в архівних матеріалах КДБ, боротьба з «українським буржуазним націоналізмом» вважалася пріоритетним завданням радянських спецслужб, що свідчить про особливу загрозу, яку режим вбачав в українському дисидентстві.

Український дисидентський рух, попри нечисленність учасників та жорстокі репресії, мав колосальний вплив на формування національної свідомості та став предтечею відновлення незалежності України. Його значення полягає в наступному:

1. Дисиденти сформулювали альтернативне бачення українського національного розвитку, заклавши основи сучасної української ідеї, що поєднує національні цінності з демократичними принципами.
2. Правозахисна діяльність українських дисидентів сприяла формуванню громадянського суспільства та правової культури, утвердженню прав людини як базової цінності.
3. Самвидавча література зберегла та розвинула традиції вільної української думки в умовах тоталітарного контролю, створивши альтернативний інтелектуальний простір.
4. Міжнародна діяльність дисидентів підірвала авторитет СРСР на світовій арені, привернувши увагу до порушень прав людини та національного питання.
5. Ідеї та принципи, сформульовані в дисидентському середовищі, стали основою програмних документів демократичних політичних сил періоду перебудови та незалежності.

Як підкреслює А. Русначенко, «український дисидентський рух став не лише моральним викликом системі, але й інтелектуальною лабораторією, де формувалися концепції майбутньої незалежної України»⁹.

Таким чином, український дисидентський рух став унікальним явищем громадянського опору тоталітарній системі, що еволюціонував від культурницьких форм протесту до системної правозахисної та національно-визвольної діяльності. Незважаючи на нечисленність учасників та жорстокі репресії, дисиденти зуміли створити альтернативний інтелектуальний простір, сформулювати ідеологію національного відродження та привернути міжнародну увагу до українського питання.

⁹ Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1998. С. 342.

Найважливішим здобутком дисидентського руху стало збереження та розвиток української національної ідентичності в умовах системної русифікації, формування концепції незалежної демократичної України, заснованої на повазі до прав людини та національних цінностей. Ці ідеї стали ідеологічним підґрунтям для національно-демократичного руху кінця 1980-х років та відновлення української державності у 1991 році.

Дослідження українського дисидентства залишається актуальним завданням сучасної історичної науки, оскільки дозволяє осмислити механізми протидії тоталітаризму, значення інтелектуального спротиву та роль моральних авторитетів у національному відродженні. Досвід українських дисидентів демонструє, що навіть нечисленна, але ідейно переконана меншість може протистояти тоталітарній системі, якщо спирається на правду, моральні принципи та національні цінності.

Ларіна Ярослава. Українські дисиденти у боротьбі з тоталітарним режимом.

У статті досліджено формування, розвиток та значення українського дисидентського руху як унікального явища громадянського опору тоталітарному радянському режиму другої половини ХХ століття. Проаналізовано основні форми протестної діяльності українських дисидентів, їхні програмні документи та ідеологічні засади. Висвітлено взаємозв'язок між культурницьким та політичним напрямками опозиційного руху, простежено еволюцію від літературно-мистецьких форм спротиву до правозахисної діяльності та відкритого політичного протесту. Доведено, що діяльність українських дисидентів стала ідейним підґрунтям для формування сучасної української державності та розбудови демократичних інститутів.

Ключові слова: український дисидентський рух, шістдесятники, самвидав, Українська Гельсінська група, національна ідентичність, правозахисний рух, деколонізація.

Larina Yaroslava. The Ukrainian Dissidents in the Struggle Against the Totalitarian Regime. The article examines the formation, development, and significance of the Ukrainian dissident movement as a unique phenomenon of civic resistance to the totalitarian Soviet regime in the second half of the 20th century. The main forms of protest activities of Ukrainian dissidents, their programmatic documents, and ideological foundations are analyzed. The connection between the cultural and political directions of the opposition movement is highlighted, tracing the evolution from literary and artistic forms of resistance to human rights activities and open political protest. It is proven that the activities of Ukrainian dissidents became the ideological foundation for the formation of modern Ukrainian statehood and the development of democratic institutions.

Keywords: Ukrainian dissident movement, the Sixtiers, samvydav, Ukrainian Helsinki Group, national identity, human rights movement, decolonization.

Владислава Марценюк

студентка архітектурного факультету, групи АРХ 22-2А Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Володимир Студінський**, д.і.н., проф., кафедра політичних наук та історії

ЕВОЛЮЦІЯ ЖИТЛОВОЇ АРХІТЕКТУРИ МІСТ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Первинним середовищем, що оточує людину протягом усього життя, являється житло, головна функція якого – задоволення основних потреб. Людині ще з давніх часів властиве прагнення до «ідеального» житла, і ідеал цей змінюється разом зі змінами економічного і соціального стану держави. Житлова архітектура міст України зазнала значних змін протягом століть, відображаючи суспільно-економічні та політичні процеси кожної історичної епохи.

У Х–XVII ст. житлова забудова була тісно пов'язана з оборонними функціями поселень. Розвиток тогочасної архітектури, природно, пов'язаний насамперед з містами. Їхнє планування було вільним, визначалося передовсім особливостями рельєфу місцевості, що найкраще видно на прикладі Кременця чи Кам'янця¹. Житло мало скромні розміри і часто будувалося в безпосередній близькості до міських мурів. Основним будівельним матеріалом слугували дерево, глина та очерет. Будинки заможних верств населення, так звані «хороми», складались із кількох зрубів, які утворювали цілісний комплекс приміщень — «сіни», «істба», «кліть». У великих містах князівсько-боярські і купецькі «хороми» мали два і більше поверхи². Такі будинки розташовувались уздовж головних шляхів і складались із одного або кількох приміщень; переважно мали односхилі або двосхилі дахи. Архітектурні рішення значною мірою залежали від природно-кліматичних умов та традицій. Міська забудова розвивалася в рамках усталених містобудівних структур й у більшості своїй продовжувала залишатися дерев'яною³.

У містах на заході України з'являються кам'яні житлові будівлі з готичними, ренесансними елементами. Часто вони мали характерні

¹ Александрович В. С. Архітектура і будівництво. *Історія української культури* : у 5 т. / Редкол.: І. Крип'якевич (голова) та ін. К. : Наукова думка, 2001. Т. 2. С. 488–496.

² Архітектура Київської Русі: міста і будівлі. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11723>

³ Александрович В. С. Архітектура та будівництво. *Історія української культури* : у 5 т. / Редкол.: Я. Ісаєвич (голова) та ін. К. : Наукова думка, 2003. Т. 3. С. 503–511.

багатоярусні фронти, аркади, склепіння, поєднання каменю і цегли. Таке архітектурне розмаїття стало наслідком культурного обміну з країнами Центральної Європи. З'являються міські квартали з регулярною забудовою, житлові будинки часто мали крамниці на першому поверсі. Архітектура житла починає слугувати показником належності до певного соціального класу: купецтво, міщанство, аристократія. Архітектурне оздоблення фасадів (герби, символіка, написи) відображало культурну та ідеологічну багатозначність міського середовища.

У XVIII–XIX ст. під час входження українських земель до складу Російської імперії та Австро-Угорщини зростає вплив європейських архітектурних стилів, таких як бароко, класицизм та модерн. У другій половині XIX ст. під впливом промислової революції відбувається швидка урбанізація. У містах починають з'являтися багатоквартирні будівлі, що призвело до формування нових міських кварталів, з чіткою сіткою вулиць і більш щільною забудовою. В умовах активного розвитку міста й зростання попиту на житло у другій половині XIX ст. поширеним типом забудови київського середмістя стає прибутковий будинок. На першому поверсі у приміщеннях, що виходили на вулицю, розміщувалися крамниці, приватні контори, салони, аптеки, ресторани тощо⁴. Архітектура Львова й Чернівців під владою Австро-Угорщини включала елементи віденської сецесії. Поява залізниць сприяла інтенсивному розвитку міст. Зростає вплив європейської культури побуту: у житлі з'являються вітальні, кабінети, окремі спальні кімнати. В архітектурі активно використовуються орнаментальні елементи, фасади декоруються карнизами, пілястрами, балконами з кованими огорожами. У селах і містечках продовжує домінувати народне дерев'яне житло, проте під впливом міських форм поступово ускладнюється план: з'являються комори, окремі приміщення для гостей. Зі зростанням промислових підприємств (особливо в Донбасі та Харкові) зводяться робітничі казарми та бараки, згодом — типові житлові квартали.

У 1920–30-х рр. в Україні розвивається конструктивізм — архітектура для нової соціалістичної людини, з чіткою функціональністю та відмовою від декору. Забудова орієнтується на економічність та простоту форм. З'являються перші житлові кооперативи для робітників, гуртожитки, будинки-комуни. Індивідуальні житлові кімнати поєднувалися зі спільними побутовими приміщеннями: кухнями, дитячими кімнатами. Дім комуна — це експеримент з виховання «нової людини». Передбачалося, що одиницею

⁴ Коваленко О. В. Архітектура житла Київської Русі: типологія та конструктивні особливості. *Українська академія мистецтва*. 2020. Вип. 30. С. 12–20.

суспільства стане не сім'я, а група об'єднана спільністю поглядів, інтересів і, головне, професії⁵.

Після війни домінує так званий «сталінський ампір» з масивними, парадними фасадами, архітектурним декором у вигляді колон і ліпнини. Такі будівлі вирізнялись величністю та великою площею квартир. Зводились у центральних частинах міст і мали на меті демонструвати силу соціалістичної держави. Водночас, житлові квартали проектувалися із дитсадками, школами, скверами, що мало створити образ «ідеального» соціалістичного міста.

У післявоєнні роки, особливо в період масштабної відбудови зруйнованих українських міст (Києва, Харкова, Чернігова, Дніпра), архітектура виконувала не лише функцію забезпечення населення дахом над головою, але й несла в собі ідеологічне навантаження. Житло використовувалося як засіб пропаганди переможного духу радянського народу. Це були монументальні будинки, які мали задовольнити зростаючі потреби населення в комфорті: у квартирах з'являються окремі кухні, санвузли, теплоізоляція.

Культурно побутовий контекст життя теж зазнає змін. Попри пишну зовнішність, внутрішній простір залишався обмеженим — індивідуальні квартири були досить малими за площею, а багато сімей усе ще мешкали в комунальних умовах. Житло було привілеєм, часто пов'язаним із соціальним статусом — інженери та партійні працівники отримували просторі квартири в новозбудованих будинках, тоді як більшість населення жила у тісних «сталінках» або довоєнних комуналках. У 1960–80-х роках виникають «хрущовки» та «брежнєвки» — типові панельні будинки з мінімальним комфортом, але великою функціональністю. Через дефіцит житла і швидкі темпи зростання населення та промисловості в СРСР була прийнята програма масового будівництва будинків нового типу⁶. Вони стали масовим рішенням для забезпечення житлом робітничого класу. Квартири були компактні, з низькими стелями та мінімальним оздобленням, проте дозволили вирішити житлову кризу. Будівництво відбувалось кварталами, виникали спальні райони на околицях міст (Троещина у Києві, Салтівка у Харкові), що складалися з одноманітних будинків, шкіл, магазинів. Житло втрачало індивідуальність, ставало машиноподібним простором для проживання. Однак для багатьох родин це було перше окреме житло, і з ним пов'язувалась

⁵ Дім-комуна. Історія будівлі. URL: Харківський конструктивізм. URL: <https://constructivism-kharkiv.com/varto-diznatysia/dim-komunna>

⁶ Rise. Хрущовка. URL: <https://rise.lviv.ua/content/article-item/hrushtovka-13.html>

нова якість життя – відчуття стабільності та побутової зручності.

У 1990-х роках, у період економічної кризи, житлове будівництво практично зупинилось. Більшість українців продовжували жити у квартирах радянського зразка. Згодом з'являються приватні девелопери, будуються перші закриті житлові комплекси, що змінило підхід до організації простору. Житло перетворюється на інвестиційний інструмент. Починається розвиток елітної нерухомості, часто без єдиної архітектурної концепції. Нове житло зводилося здебільшого точково – у центральних районах міст, часто з порушенням історичного контексту й архітектурних норм. Домінували еклектичні, модернізовані фасади, що імітували «престиж».

На початку 2000-х років житлове будівництво активізувалося. З'являються житлові комплекси з охороною, внутрішніми двориками, підземними паркінгами, переважно для середнього та вищого класу. Однак переважна більшість будівництва залишається хаотичною: щільна забудова, відсутність зелених зон, слабка інфраструктура. Формуються нові житлові масиви з закритими подвір'ями, дитячими майданчиками, але без продуманої інтеграції в міський ландшафт.

Із 2010-х років спостерігається поступовий перехід до нової якості міського простору: урбаністи, архітектори й девелопери починають усвідомлювати цінність комфортного середовища, сталого розвитку та взаємодії з історичним ландшафтом. Однією з найбільш ефективних форм організації житлового середовища великого міста є багатоповерхові житлові комплекси з обслуговуванням – для задоволення потреб сучасної людини в роботі, житті та відпочинку⁷. В архітектурі з'являються європейські підходи до зонування та благоустрою прибудинкової території. Пріоритет надається енергоефективності та функціональності. Культурно цей період відзначається формуванням нового образу житла – як приватного простору самовираження. У містах формується запит на індивідуальний стиль, екологічність, архітектурну якість.

Після 2014 року, з початком війни на сході країни, відбувається міграція населення та зростає потреба в житлі для переселенців. За час повномасштабної війни ворог зруйнував або пошкодив понад 250 тисяч житлових будівель⁸. Архітектурна спільнота зіштовхнулася з безпрецедентним викликом: як відбудувувати зруйновані міста, водночас

⁷ Потапчук І. В., Бичковська Л. С. Особливості проектування багатоповерхового житла в Україні та за кордоном: сучасні тенденції. *Науковий вісник будівництва*. 2021. Т. 104, № 2. С. 86–94.

⁸ Шмигаль: Ворог зруйнував і пошкодив в Україні понад 250 тисяч будинків. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3859738-vorog-zrujnuvav-i-poskodiv-v-ukraini-ponad-250-tisac-budinkiv-smigal.html>

переосмислюючи принципи житлового будівництва. Новий акцент – на тимчасовому житлі, екологічності, швидкому зведенні та модульних будинках. Таке житло монтується за кілька годин та легко транспортується, тож люди, які втратили домівки, зможуть там швидко поселитися⁹. Розглядаються принципи сталого будівництва і ресайклінгу матеріалів. Водночас ведеться розробка стратегій комплексної відбудови — не лише фізичної, а й соціальної, культурної.

В умовах війни архітектори та урбаністи активно розробляють нові концепції відновлення: стійке, безпечне, доступне, інклюзивне житло. У воєнний і повоєнний час ключовими пріоритетами стають енергонезалежність, безпека укриттів, гнучке зонування, інклюзивність та сусідська взаємодія. Уявлення про житло розширюється – воно більше не обмежується стінами квартири, а включає внутрішній двір, зони співжиття, місця для роботи й відпочинку.

Отже, дослідження еволюції житлової архітектури українських міст дає змогу виявити ключові закономірності її розвитку, а також спрогнозувати подальші перспективи формування житлового простору в умовах глобальних урбаністичних викликів.

Марценюк Владислава. Еволюція житлової архітектури міст України: історичний контекст. У статті проаналізовано розвиток житлової архітектури українських міст від середньовіччя до сучасності. Розглянуто ключові архітектурні стилі, соціально-економічні та політичні чинники, що впливали на формування житлового середовища. Окрему увагу приділено трансформаціям житла в радянській і пострадянській періоди, а також сучасним тенденціям в умовах урбаністичних викликів та війни.

Ключові слова: житлова архітектура, урбаністика, історичне місто, стилістичні трансформації, модернізм, конструктивізм, радянське житло, пострадянська архітектура, сталий розвиток, воєнна відбудова, міське планування.

Martseniuk Vladyslava. Evolution of Residential Architecture in Ukrainian Cities: Historical Context. The article examines the transformation of residential architecture in Ukrainian cities from the Middle Ages to the present. It highlights the main architectural styles and explores the socio-economic and political factors that shaped urban housing throughout various historical periods. Special attention is given to the evolution of housing during the Soviet and post-Soviet eras, as well as to current trends in urban residential development under conditions of modern challenges and wartime destruction.

Keywords: residential architecture, urban studies, historic city, stylistic transformations, modernism, constructivism, Soviet housing, post-Soviet architecture, sustainable development, wartime reconstruction, urban planning.

⁹ Ukraïner. Як відбудувати Україну після війни. URL: <https://www.ukraïner.net/vidbudova/>

Віолета Марченко

студентка факультету урбаністики і просторового планування Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Світлана Стеценко**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ І МЕДІАГРАМОТНІСТЬ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В умовах повномасштабної російсько-української війни особливої актуальності набувають питання політичної освіти, формування громадянської позиції та медіаграмотності молоді, зокрема студентів. Адже студенти – це не лише об'єкт та суб'єкт освітнього простору, а й одночасний споживач та учасник інформаційної та комунікативної суспільної взаємодії. У предметному полі політичних наук медіаграмотність студентів розглядається як здатність інтерпретувати, аналізувати та критично оцінювати інформацію, що є основою політичної культури й стійкості до зовнішніх інформаційних загроз.

Однією з найяскравіших характеристик медіапростору під час війни стала його політизація. Умовно її можна поділити на дві основні форми: внутрішньоукраїнську мобілізаційну політизацію та зовнішню агресивну пропаганду з боку ерефії. Інформаційна політика України будується на створенні та поширенні патріотичних наративів, відповідного контенту, орієнтованих на консолідацію населення, мобілізаційних ресурсів. Загалом – на всебічну підтримку Збройних Сил України. Цей підхід, що є цілком логічним в умовах воєнного стану, надає перевагу виключно позитивним оцінкам української сторони, що спостерігається, зокрема, в межах «Єдиного марафону» на державних телеканалах¹.

Інформаційний простір ерефії є виключно агресивно-пропагандистським. Це наглядно проявляється у масштабних кампаніях з дезінформації, спрямованих на підрив довіри до української влади, ЗСУ та західних партнерів. Такі кампанії активно використовують соціальні мережі, зокрема Telegram, TikTok та YouTube. Російські пропагандистські меседжі подаються емоційно, із маніпулятивним використанням фактів, нагнітанням страху а фейкових новинах.

¹ Бондаренко С. Пропаганда і політизація медіа в умовах воєнного часу. *Політичний менеджмент*. 2023. №1. С.36–42.

Воююча Україна ставить українських студентів перед викликом – вміти розпізнавати об’єктивну інформацію та дезавуувати навмисно сфальсифіковану. Конкретний приклад: ситуація, яка мала місце у лютому-березні 2022 р., коли в українських Telegram-каналах поширювалися фейкові повідомлення про «здачу» Києва, «масову евакуацію» Харкова та «масову здачу в полон» українських військових. За даними дослідження ГО «Інтерньюз-Україна», у березні 2023 р. понад 38% студентів українських вишів зазначили, що принаймні один раз натрапляли на фейкову інформацію у соціальних мережах, однак лише 28% змогли самостійно її перевірити².

У такому контексті надзвичайно важливим є розвиток медіаграмотності як частини освітнього простору. У Київському національному університеті будівництва і архітектури ця тема інтегрована в цілий ряд соціально-гуманітарних навчальних дисциплін, як то: «Політологія», «Історія зарубіжних політичних вчень», «Соціологія», «Культура мовлення та комунікації» та ін. Починаючи з 2022 р., в університеті впроваджено цикл просвітницьких занять з медіаосвіти, які реалізуються в партнерстві з громадськими організаціями та освітніми платформами.

Принципами медіаграмотності, що застосовуються в освітньому процесі КНУБА, є формування навичок фактчекінгу і верифікації джерел. Студенти навчаються користуватися спеціалізованими сервісами перевірки фактів, такими як StopFake, VoxCheck та Media Detector, що дозволяє їм перевіряти достовірність новин і відокремлювати факти від маніпулятивного контенту.

Окрім цього, значна увага приділяється розпізнаванню пропаганди і маніпуляцій. У межах практичних занять аналізуються приклади заголовків, публікацій і відео з елементами фейків, емоційного тиску або мови ворожнечі, що сприяє формуванню стійкості до деструктивного інформаційного впливу.

Не менш важливим є аналіз інформаційного контексту. Студентів навчають розуміти, у якому соціально-політичному середовищі створюється та поширюється певний контент, які інтереси можуть стояти за ним, та як інтерпретація подій може змінюватися залежно від джерела.

Ключовою складовою медіаграмотності є розвиток критичного мислення. Студенти, готуючи доповіді та виступи на семінарських та практичних заняттях, обов’язково аналізують рівень релевантності тієї чи іншої класичної теорії, вчення для сьогоденних політичних реалій.

² Інтерньюз-Україна. Дослідження рівня медіаграмотності студентської молоді. URL: <https://internews.ua/news/media-literacy-research-2023>

Наприклад, розглядаючи тему «Період Просвітництва у політичній думці» на семінарі з «Історії зарубіжних політичних вчень» студенти зверталися до сьогоднішніх понять: кількісні та якісні показники прогресу, новітні ідеологічні напрямки («трампізм», «темне просвітництво, що руйнує світ»).

В сучасних воєнних реаліях студенти вчаться ставити під сумнів почуту або прочитану інформацію, уникати когнітивних спотворень, не піддаватися першому емоційному враженню й самостійно аналізувати події з урахуванням плюралістичного підходу.

Студенти КНУБА активно долучаються до всеукраїнських ініціатив з розвитку медіаграмотності: участь у Тижнях медіаграмотності, проходження онлайн-курсів на платформах «Дія. Цифрова освіта» та EdEra³. Такі заходи дозволяють посилити стійкість студентів до інформаційного тиску, що є критично важливим в умовах російсько-української війни та загострення геополітичної ситуації. Загалом, принципи критичного сприйняття інформації сприяють формуванню відповідального громадянина, здатного не лише протистояти інформаційним викликам та загрозам, але й ефективно реалізовувати свої права та обов'язки щодо достовірної інформації в демократичному суспільстві.

Марченко Віолета. Політичні науки і медіаграмотність студентів в умовах російсько-української війни. Розглянуто взаємозв'язок між політичними науками та рівнем медіаграмотності студентів в умовах російсько-української війни. Особливу увагу приділено політизації та пропагандистському характеру сучасного медіапростору, що впливає на сприйняття інформації молоддю. Наведено емпіричні дані щодо поширення фейкових повідомлень та рівня критичного мислення студентів. Підкреслено важливість медіаосвіти як інструменту захисту в умовах інформаційної війни.

Ключові слова: КНУБА, медіаграмотність, фейкові новини, критичне мислення, пропаганда, війна.

Marchenko Violeta. Political science and students' media literacy in the context of the russian-ukrainian war. The relationship between political science and the level of media literacy among students in the context of the Russian-Ukrainian war was examined. Special attention is given to the politicization and propagandistic nature of the current media landscape, which influences how young people perceive information. Empirical data are presented regarding the spread of fake news and the critical thinking abilities of students. The importance of media education as a tool for protection in the context of information warfare is emphasized.

Keywords: KNUCA, media literac, fake news, critical thinking, propaganda, war.

³ Національний інститут стратегічних досліджень. Медіаосвіта як чинник підвищення якості освіти та засіб протистояння гуманітарній агресії: аналітична записка. 13 травня 2015. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/mediaosvita-yak-chinnik-pidvischennya-yakosti-osviti-ta-zasib>

Кароліна Олійніченко

студентка архітектурного факультету, групи ОМ-24 Київського національного університету будівництва і архітектури

Науковий керівник: **Інна Ярощук**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ВИКЛАДАЦЬКИЙ ПІДХІД ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО – ІНТЕГРАЦІЯ ТРАДИЦІЙНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА З СУЧАСНИМИ АРХІТЕКТУРНИМИ ТЕНДЕНЦІЯМИ

Василь Григорович Кричевський – знакова постать в історії українського мистецтва та архітектури. Його діяльність охоплювала архітектуру, живопис, графіку, сценографію, дизайн та педагогіку. Він став одним із основоположників українського модерну в архітектурі, зумівши органічно поєднати традиції народного будівництва з європейськими новаціями того часу.

Одним із найяскравіших його архітектурних проєктів вважається будівля Полтавського губернського земства (1903–1908), яка стала символом українського стилю в архітектурі¹.

Крім архітектурної практики, він активно працював як художник: створював пейзажі, портрети, книжкову та прикладну графіку, театральні декорації. Відомим є його варіант Тризуба – герба Української Народної Республіки.

У 1917 році Василь Кричевський долучився до заснування Української академії мистецтв, де став першим ректором. Його організаційний хист і відданість справі відіграли ключову роль у становленні мистецької освіти в незалежній Україні.

Його твори увійшли до золотого фонду української культури, а спадщина зберігається в музеях як в Україні, так і за кордоном – зокрема в Українському музеї в Нью-Йорку та Музеї української діаспори в Києві.

Впродовж 1930-х років Василь Кричевський був професором архітектурного факультету Київського інженерно-будівельного інституту, де викладав дисципліни, пов'язані з рисунком, живописом та історією мистецтва. Його педагогічна діяльність відзначалась прагненням сформулювати

¹ Творець Будинку Полтавського губернського земства та відомий художник: ким був Василь Кричевський <https://zmist.pl.ua/news/tvorecz-budynku-poltavskogo-gubernskogo-zemstva-ta-vidomyj-hudozhnyk-kym-buv-vasyl-krychevskij>

в студентів не лише технічні навички, а й естетичне мислення та глибоку національну свідомість.

Кричевський приділяв особливу увагу поєднанню традицій українського народного мистецтва з сучасними тенденціями європейської архітектури. Він вважав, що основою для якісної підготовки архітектора є гармонійне поєднання практичних знань з розумінням культурного контексту. Студенти під його керівництвом вивчали природу кольору, композицію та народне декоративне мистецтво, що дозволяло їм розвивати індивідуальне художнє бачення.

Він не погоджувався з пасивним підходом до мистецтва й застерігав учнів від надмірної декоративності, підкреслюючи важливість гармонії в живописі. Його вимоги були високими: ґрунтовне опанування рисунка та живописної техніки, критичне ставлення до нових течій і водночас вірність власному стилю.

У своїй педагогічній діяльності він виступав ідеологом синтезу технічної досконалості та художньої виразності. Одним з головних його принципів було поєднання академічної точності з емоційною глибиною мистецького бачення. Він вважав, що архітектор повинен не лише володіти технічними знаннями, а й розуміти естетику, культуру, філософію форми та кольору.

Його учні згадували, що головним, чого він прагнув домогтися, було вміння бачити й відчувати колір у природі та навколишньому світі. Кричевський вчив мислити образно, уникаючи беззмістовної декоративності. «Не руйнуйте гармонії – головного принципу живопису», – повторював він своїм студентам².

Він наголошував на значенні народного мистецтва як джерела натхнення та автентичної основи українського стилю. Його підхід до навчання ґрунтувався на ідеї про необхідність формувати естетичну культуру, яка базується не лише на європейських академічних стандартах, а й на глибокому розумінні власних традицій.

Його спадщина також проявляється в структурі мистецької освіти: створення кафедр, спеціальностей, формування навчальних програм, які поєднували образотворче мистецтво з архітектурним проектуванням. Завдяки йому поняття національного стилю перестало бути лише історичним терміном, а стало дієвим інструментом сучасної архітектури та дизайну.

² Бондаренко Р.І., Грузін Д. В. Кричевський Федір Григорович. Енциклопедія історії України у 10 т. Редкол: В.А. Смолійта ін. Інститут історії України НАН України. К. Наукова думка, 2009. Т.5. С.401.

Кричевський став не лише викладачем, а й ідеологом української архітектурної школи, що розвивалася в КІБІ. Саме він заклав основи кафедри рисунка та живопису, яка згодом стала однією з ключових у підготовці архітекторів і дизайнерів. Його педагогічний підхід зберігся у спадок наступним поколінням викладачів.

Після Кричевського кафедра рисунка і живопису, яку він заснував у КІБІ, стала продовженням його ідей. Його педагогічні принципи були адаптовані та збережені наступниками – Плещинським, Петровим, Чепеликом, Кащенком та іншими. Саме вони розвивали закладені ним методи викладання рисунка, живопису, графіки, зважаючи на вимоги часу, але не порушуючи його ключового принципу: поєднання технічної майстерності з глибоким культурним змістом.

Після заснування кафедри рисунка та живопису в Київському інженерно-будівельному інституті (КІБІ) у 1934 році, її розвиток тривав під керівництвом провідних митців і педагогів. Першим завідувачем став Іларіон Миколайович Плещинський, відомий своїми роботами в жанрі пейзажу, книжкової та плакатної графіки.

У 1948 році керівництво кафедрою перейшло до Порфирія Дмитровича Жалко-Титаренка, який зробив внесок у розвиток українського плаката й живопису. Після нього, з 1949 року, кафедру очолював Юрій Михайлович Петров, котрий оновив методику викладання графічної підготовки для архітекторів.

У 1970-х роках кафедру очолювали випускники КІБІ. Зокрема, у 1974 році її завідувачем став Віктор Васильович Чепелик – знаний дослідник української архітектури, який значно розширив наукову діяльність кафедри. У 1979 році керівництво перейшло до Михайла Федоровича Євстифєєва, фахівця з перспективного зображення в архітектурі.

У 1994 році кафедра здобула статус випускної, відкривши спеціальність «Образотворче мистецтво, креслення». Випуск бакалаврів відбувся у 1998 році, а спеціалістів – у 1999-му. Наразі кафедра здійснює підготовку за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», з акцентом на художньо-декоративне оформлення інтер'єру.

У 1990-х роках кафедрою керував Віктор Володимирович Савченко – архітектор і аквареліст, а з 1997 по 2023 рік – Олександр Володимирович Кащенко, фахівець у сфері технічної естетики, заслужений працівник освіти України. Під його керівництвом кафедра продовжувала інтегрувати сучасні напрями дизайну в освітній процес.

Сьогодні кафедра образотворчого мистецтва та архітектурної графіки в КНУБА підтверджує життєздатність ідей Василя Кричевського. У ХХІ столітті вона залишається ключовим осередком формування художньо-естетичних і професійних компетентностей майбутніх архітекторів, дизайнерів та митців. З 2023 року кафедру очолює кандидат технічних наук, доцент, член Спілки дизайнерів України – Олена Олексіївна Сафронова, продовжуючи традиції інтеграції національного мистецтва в архітектурну освіту³.

Сьогодні кафедра образотворчого мистецтва та архітектурної графіки КНУБА продовжує розвивати ці ідеї. Вона не лише зберігає традиції, започатковані Василем Кричевським, а й постійно оновлює підходи до навчання, враховуючи потреби сучасного мистецького й архітектурного середовища. Педагогічна спадщина Кричевського – це приклад того, як одна особистість може закласти фундамент для розвитку цілої культурної системи.

Програми кафедри постійно оновлюються відповідно до актуальних вимог мистецької та дизайнерської освіти. Основними напрямками підготовки є розвиток естетичних і професійних компетентностей студентів, вивчення теорії та практики зображення, перспективи, колористики та технік виконання художніх робіт.

Навчальний процес на кафедрі поєднує практичну художню підготовку з теоретичним аналізом мистецтва, включає курси рисунка, живопису, композиції, перспективи, колористики, історії мистецтва. Викладачі кафедри – це провідні фахівці з архітектури, графіки, дизайну, які поєднують викладацьку діяльність з активною творчою та науковою роботою.

Особливе значення надається формуванню творчого мислення, креативності, візуальної грамотності студентів. Навчання сприяє розвитку індивідуального стилю, самовираженню в художній формі, розумінню культурної спадщини та сучасних тенденцій в дизайні та архітектурі.

Кафедра бере активну участь у міжнародних та всеукраїнських конкурсах, виставках, фестивалях, залучаючи студентів до професійного мистецького середовища ще під час навчання. Її випускники працюють у сфері архітектури, дизайну, викладання, арт-менеджменту та цифрового мистецтва – як в Україні, так і за її межами.

Сьогоднішній етап розвитку кафедри – це поєднання спадщини та інновацій, адаптація освітніх програм до вимог сучасного ринку праці,

³ Історія кафедри [https:// https://surl.li/kjzkwd](https://surl.li/kjzkwd)

цифрових технологій та мультидисциплінарного підходу в освіті. Такий баланс дозволяє зберегти фундаментальні принципи, закладені Василем Кричевським, і водночас відповідати викликам ХХІ століття.

Навчання на кафедрі сприяє формуванню креативного мислення, естетичної культури та професійної майстерності, готуючи студентів до діяльності в галузі архітектури, мистецтва, дизайну та викладання.

Педагогічна спадщина Василя Кричевського – це не лише викладання конкретних дисциплін, а цілісна система формування національної мистецької школи, яка поєднувала традиції української культури з сучасними на той час європейськими художніми тенденціями. Як викладач, Кричевський не лише передавав знання, а й формував цілі покоління архітекторів і художників, які зберегли та примножили українську культурну ідентичність.

Олійніченко Кароліна. Викладацький підхід Василя Кричевського – інтеграція традиційного українського мистецтва з сучасними архітектурними тенденціями. Розглядається діяльність Василя Кричевського як митця, педагога що символізує синтез традицій і новаторства, його внесок в українську архітектуру, живопис і графіку. Під час роботи в КІБІ Кричевський став не лише викладачем, а й ідеологом українського архітектурного націоналізму, втілюючи національну ідентичність у формах, лініях та кольорах майбутніх архітектурних проектів.

Ключові слова: Василь Кричевський, митець, викладач, ідеолог українського архітектурного націоналізму.

Oliynichenko Karolina. **Vasyl Krychevsky's teaching approach - integration of traditional Ukrainian art with modern architectural trends.** The work of Vasyl Krychevsky as an artist, teacher symbolizing the synthesis of traditions and innovation, his contribution to Ukrainian architecture, painting and graphics is considered. During his work at the KIB, Krychevsky became not only a teacher, but also an ideologist of Ukrainian architectural nationalism, embodying national identity in the forms, lines and colors of future architectural projects.

Keywords: Vasyl Krychevsky, artist, teacher, ideologist of Ukrainian architectural nationalism.

Софія Салабай

студентки архітектурного факультету, групи Арх 22-2а Київського національного університету будівництва та архітектури (Київ)

Анна Панченко

студентки архітектурного факультету, групи Арх 22-2а Київського національного університету будівництва та архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Володимир Студінський**, д. і. н., проф., кафедра політичних наук та історії

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕРАЛЬДИКИ: КОРОТКИЙ ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ

Геральдика як явище, а герби як особлива система символів виникли в Європі в епоху хрестових походів для ідентифікації лицарів під час турнірів і походів.

Прототипом для них були зображення різних тотемів і тамг. Геральдична атрибутика поповнювала свій арсенал новими елементами, а герб став підкреслювати стану приналежність власника до вищої суспільної верстви й успадковувалася. Поступово сформувалися різні типи геральдичних знаків: особові, організаційні, територіальні (у тому числі і державні) та міські герби. Вони укладалися за однаковими принципами, що згодом оформилися у певні геральдичні правила, проте вже відрізнялися за своєю функцією¹.

В умовах відродження після століть бездержавності, десятиліть перебування у складі СРСР, власний герб став важливим візуальним символом існування незалежної держави; наявність власної символіки була важливою для ідентифікації України у міжнародних відносинах; герб уособлював національну ідентичність, об'єднував громадян навколо спільної ідеї та історії.

Наприкінці 1980-х років, коли розпад Радянського Союзу ставав все більш очевидним, в Україні відбувся потужний сплеск національного відродження. Громадські організації домагалися легалізації національних символів та введення заходів проти переслідування за їх використання. 9 липня 1990 р. у Львові невеликою групою дослідників було засновано Українське геральдичне товариство. 24 липня 1990 р. національний стяг

¹ Гречило А. Б. Українська територіальна геральдика. Львів: Інститут української археографії імені М. С. Грушевського НАН України, Українське геральдичне товариство, 2010. С.7.

піднято на флагштоку біля Київської міської ради на Хрещатику, проте питання герба залишається відкритим.

Протягом 1989–1992 років українські періодичні видання активно публікували матеріали про Тризуб. Український читач, позбавлений протягом десятиліть будь-яких відомостей про національні символи, стикнувся як з дослідженнями історичних матеріалів, так і з політизованими статтями з викривленими фактами².

У лютому та березні 1991 року в Києві відбулися виставка «Символіка України» та історичні читання, де обговорювали значення української геральдики. Проте багатьох доповідачів «забули запросити» або повідомили про «скасування», оскільки організатори планували за відсутності опонентів протягнути вигідні для себе резолюції, згідно з «партійною лінією».³ Однак до відкритих дискусій вони виявилися не готовими, тож за результатами читань не було ані підсумків, ані видання матеріалів.

8 червня 1991 року у підсумку проведеної конференції «Історичні традиції української національної символіки», ухвалено резолюцію рекомендацій до Верховної Ради Української РСР про затвердження державними символами синьо-жовтий прапор, гімн «Ще не вмерла Україна», герб із Тризубом та створення комісії з питань державної символіки.

24 Червня 1991 року президією Верховної Ради було оголошено конкурс на створення проектів Державного герба України з преміями для найкращих робіт⁴. На конкурс надійшло понад 200 проектів, більшість з яких уособлювали стереотип герба УРСР, а деякі попросту не відповідали геральдичним нормам, тому запропоновані символи можна було трактувати хіба що як гербоподібну емблему чи логотип. Проте позитивом було те, що понад 90% робіт містили зображення Тризуба.

² Баранович Ю., Деревус М. Малиново-синьо-жовтий. *Культура і життя*. 1991. 10 серпня (№ 32). С. 5 (передрук в: *Голос України*. 1992. 10 січня (№ 4). С. 8).

³ Гречило А. (текст), Завітій Б. (упорядкування, заг. редакція) НАШ ГЕРБ. Українські символи від княжих часів до сьогодення Альбом. Київ: РОДОВІД, 2018. С. 360.

⁴ Про державну символіку України: Рекомендації наукової конференції «Історичні традиції української національної символіки». *За вільну Україну*. 1991. 2 серпня (Ч. 139). С. 2.

Перше місце здобули А. Гречило та І. Турецький, які трактували Акт про незалежність як відновлення перерваної української державності 1917–1921 років, та пропонували такий малий герб, який фактично повторював герб УНР авторства Василя Кричевського, із незначними змінами⁵. У проєкті ж великого герба фігурували щитотримачі – давньоруський воїн зі списом і

козак із мушкетом. Унизу – галузки калини, перев'язані синьо-жовтою стрічкою. Таким чином закладалася ідея відобразити спадкоємність української державності від Київської Русі та Гетьманщини XVII–XVIII ст⁶.

Конкурс так і не мав офіційного організаційного завершення, бо через саботаж деяких апаратників із Верховної Ради жодних премій за відзначені роботи не було виплачено.

У грудні 1991 року було ухвалено рішення затвердити лише малий Державний герб України, відклавши розробку великого на майбутнє. Авторська група у складі Андрія Гречила, Олексія Кохана та Івана Турецького розробила остаточний проєкт герба, попри опір частини депутатів та без належної підтримки з боку парламенту. 15 січня 1992 року підготовлений варіант було винесено на розгляд.

Проєкт державного герба України Верховна Рада розглянула 19 лютого 1992 року. Узгодження перетворилось на дискусію трьох сторін. Перша – хотіла додати до Тризубця максимальну кількість народних символів (калина, пшениця і т.д.), друга – відстоювала думку залишити вже раніше запропонований конкурсний проєкт герба, третя - наполягала на збереженні комуністичних символів. Після бурхливого обговорення на голосування винесено формулювання, яке запропонував Михайло Сікорський: «Затвердити зображення Державного герба України, яким є на синьому полі золотий тризуб, що символізує землю, небо і вічність життя українського народу». Проте рішення не було прийняте, через недостатню

⁵ Степанів Ярослав [Дашкевич Я.] Потрібен герб, бо час друкувати українські гроші. *Ратуша*. 1991. 9–10 жовтня (№ 107). С. 2.

⁶ Гречило А. (текст), Завітій Б. (упорядкування, заг. редакція) НАШ ГЕРБ. Українські символи від княжих часів до сьогодення Альбом. Київ: РОДОВІД, 2018. С. 362.

кількість голосів «за»⁷. Після пропозиції «перенести голосування на інший день», деякі учасники наполягли на терміновості прийняття гербу, адже постійне відтягування цієї теми стало проблемою економічного розвитку. Врешті-решт було вирішено затвердити Тризуб як малий герб України.

Відкритим залишилося питання великого герба, яке – прописали, як «політичний компроміс на майбутнє», оскільки Малий герб повноцінно виконує свою функцію в усіх сферах суспільного життя. Проведено ще два конкурси (1996–1997 рр. та 2007–2009 рр.) – безрезультатно.

Сьогодні Українське геральдичне товариство, члени якого відігравали важливу роль в прийнятті Малого Державного герба, займається дослідженням, збереженням та популяризацією геральдичної спадщини, а також пропонує фахово вирішити питання Великого герба та поставити крапку в цій епопеї, що триває вже понад 25 років.

Салабай Софія, Панченко Анна. Розвиток сучасної державної української геральдики: короткий історичний аналіз. Стаття розповідає про розвиток сучасної державної геральдики в Україні, починаючи з кінця 1980-х років. Описується процес відродження національної символіки після розпаду СРСР, зокрема затвердження малого Державного герба України – Тризуба. У статті також згадуються конкурси на створення герба, діяльність Українського геральдичного товариства та труднощі, пов'язані з прийняттям державної символіки.

Ключові слова: геральдика, герб, Тризуб, Україна, Державна символіка, Національне відродження

Salabay Sofia, Panchenko Anna. Development of modern state Ukrainian heraldry: a brief historical analysis. The article discusses the development of modern state heraldry in Ukraine, starting from the late 1980s. It describes the process of the revival of national symbols after the collapse of the USSR, in particular the approval of the small State Coat of Arms of Ukraine – the Trident. The article also mentions competitions for the creation of the coat of arms, the activities of the Ukrainian Heraldic Society, and the difficulties associated with the adoption of state symbols.

Keywords: heraldry, coat of arms, Trident, Ukraine, state symbols, national revival.

⁷ Гречило А. (текст), Завітій Б. (упорядкування, заг. редакція) НАШ ГЕРБ. Українські символи від княжих часів до сьогодення Альбом. Київ: РОДОВІД, 2018. С. 371.

Марія Стародубець

студентка архітектурного факультету, групи ДН-24-1 Київського національного університету будівництва та архітектури група (Київ)

Науковий керівник: **Петро Дьомкін**, к.і.н.д., кафедра політичних наук та історії

РОЛЬ КНУБА У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

КНУБА – один із провідних технічних вишів України, заснований в 1930 р. Він пройшов шлях від радянської інженерної школи до сучасного національного університету, який формує фахівців для розбудови незалежної України. Його внесок у розвиток науки розвивається не лише через підготовку висококваліфікованих фахівців у сфері будівництва та архітектури, але й через примноження наукових традицій, розвиток інновацій, формування національної свідомості та виховання нових поколінь дослідників. У різні періоди він змінював назву, структуру, підпорядкування, однак незмінним залишилося його призначення: підготовка фахівців для розбудови країни.

Становлення незалежної української держави – це не лише політичний процес, а й комплексне перетворення всіх сфер суспільного життя: освіти, науки, економіки, культури, інфраструктури. У цьому процесі ключову роль відіграють вищі навчальні заклади, зокрема – Київський національний університет будівництва і архітектури.

Освіта – це основа будь-якої держави. Саме через неї формується світогляд громадян, професійна еліта та кадровий потенціал. КНУБА виконує виключно важливу функцію з підготовки фахівців у сферах архітектури, будівництва, урбаністики, екології, інженерії та інформаційних технологій. Саме ці ініціативи пропонують проекти університету, зокрема розробки в галузі енергоефективного будівництва, безбар'єрного середовища та адаптації міст до зміни клімату, вони є основою матеріального втілення державності, її інфраструктурного та соціального розвитку. Фахівці університету виконують дослідження проблем енергоресурсозбереження в архітектурно-будівельному комплексі, розробляють нові енергоефективні та екологічні будівельні матеріали та конструкції для зведення об'єктів архітектури, вдосконалюють методику розрахунку освітлення, інсоляції, сонцезахисту, геліоосвітлення біосферосумісних об'єктів в Україні та за кордоном. За останні п'ять років проведено 9 міжнародних конференцій Інтегровані енергоефективні технології в архітектурі та будівництві:

«ЕНЕРГОІНТЕГРАЦІЯ», на яких з доповідями виступили біля 800 провідних фахівців¹.

13 вересня 2024 року відбувся новий крок у співпраці між Всеукраїнською громадською організацією «Жива планета» та КНУБА, а саме – офіційне підписання меморандуму про співпрацю, що стосується Зеленого будівництва, сталого розвитку та відбудови України, в рамках якої вже були окреслені перші вектори спільних дій². Студенти вивчають методологію та шляхи побудови безбар'єрного середовища. Відповідні зміни завдяки партнерству громадської організації «Безбар'єрність» та КНУБА внесені у низку вже існуючих дисциплін³.

З моменту свого заснування університет випустив десятки тисяч спеціалістів, які забезпечили будівництво житлових комплексів, промислових об'єктів, доріг, мостів, культурних та освітніх закладів по всій Україні.

У радянський період заклад забезпечував кадри для масштабного будівництва міст, заводів, житлових масивів. Саме випускники КІБІ стояли за проектами відновлення Києва після Другої світової війни, а пізніше – за створенням нових районів столиці, таких як Оболонь, Троєщина, Харківський масив. Уже тоді сформувалася школа проектування міського середовища, яка згодом стане основою незалежного містобудування, заклавши принципи комплексного розвитку урбаністичних просторів.

Серед відомих випускників КНУБА:

Анатолій Добровольський – двічі лауреат Державної премії СРСР, дійсний член Академії мистецтв СРСР, професор, доктор архітектури, один із керівників проекту забудови сучасного Хрещатика;

Юрій Асєєв – видатний знавець української архітектурної спадщини, Лауреат Державної премії УРСР, Заслужений архітектор України;

Олександр Омельченко – Герой України 2001 року, Голова Київської міськради, колишній мер Києва та почесний професор КНУБА, який активно впроваджував міські інфраструктурні об'єкти.

Володимир Поляченко – почесний президент холдингової компанії «Київміськбуд», Герой України 2003 року та Заслужений будівельник України;

¹ Офіційний сайт Київського національного університету будівництва і архітектури. URL: <https://www.knuba.edu.ua>

² Офіційний сайт Київського національного університету будівництва і архітектури. URL: <https://www.knuba.edu.ua>

³ Офіційний сайт ГО «Безбар'єрність». URL: <https://bbu.org.ua/bezbar-iernist-v-osviti-studenti-knuba-vivchatimut-metodologiju-ta-shlyahi-pobudovi-dostupnogo-seredovishha/>

З 1991 року в історії університету починається новий етап – перехід до української моделі освіти, заснованої на національних перевагах. Це означало відхід від радянських шаблонів та переосмислення архітектурної та будівельної парадигми. Розпочалося формування самобутньої української школи архітектури та містобудування, яка відображає ідеї свободи, відкритості, історичної тяглості. Після 1991 року КНУБА адаптувався до нових умов незалежної України, впровадив україноцентричні підходи до навчання, активізував міжнародний союз та почав формувати спеціалістів, орієнтованих на державотворення в умовах відкритого світу. Класична система освіти повільно, але впевнено відходить на другий план. Її замінює Болонська система, що є єдиним європейським стандартом у здобутті вищої освіти.

Архітектура – це не лише технічна дисципліна, а й мистецтво, що визначає ідею нації, її цінність, історію, ідентичність. Через архітектурні форми можна «прочитати» рівень культурного розвитку країни, її державницькі амбіції та національні особливості.

КНУБА має потужну школу архітектури, яка сприяє глибокому розумінню української архітектурної традиції з сучасними тенденціями світової урбаністики. Студенти та викладачі університету досліджують історичні архітектурні стилі України, зокрема козацьке бароко, дерев'яну архітектуру Гуцульщини, модерн ХХ століття та радянський конструктивізм, переосмислюючи їх у сучасному контексті. Це особливо важливо у процесі формування власного, автентичного архітектурного стилю незалежної України, який протистоїть колонічним впливам минулого.

У роки незалежності випускники закладу взяли участь у реалізації проєктів, які стали символами нової держави: реконструкція урядового кварталу в Києві, будівництво нових офісів міністерств, банків, дипломатичних установ, шкіл, університетів, церков. Це був період створення простору незалежності – в архітектурі, урбаністиці, інженерії.

Після 1991 року в Україні почали активно відновлювати та будувати церкви. Студенти КНУБА розробляли проєкти сакральних споруд, зокрема в стилі українського бароко. Відродження храмів стало не лише релігійним, а й державницьким актом – поверненням до власної історії.

Після проголошення незалежності Україна стикнулася із забезпеченням перебудови старої радянської інфраструктури, яка не відповідала новим потребам держави та суспільства. Фахівці з університету архітектури та будівництво активно долучилися до цих процесів – і як розробники проєктів, і як консультанти, і як виконавці. Кожна незалежна держава потребує власної

архітектурної мови – тієї, що відображає її історію, культуру, символіку. КНУБА, як провідний архітектурний вищий заклад країни, став майданчиком для осмислення та розробки нової естетики українського простору. Багато архітекторів, які навчалися в закладі, відкрито критикують радянський «сталінський» стиль як інструмент імперського впливу. Натомість проекти, створені у цьому університеті, акцентуються на національних мотивах: формах української дерев'яної архітектури, символіці трипільської культури, орнаментиці бароко, кольорах українського ландшафту.

Після 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, перед Україною постало завдання масштабної відбудови зруйнованої інфраструктури. Саме КНУБА став одним із центрів розробки стратегій реконструкції.

Заклад освіти бере активну участь у програмі відбудови України, співпрацюючи з урядом, міжнародними партнерами та благодійними фондами. Спільно зі студією balbek bureau University розробляє концепцію відновлення зруйнованих поселень, спираючись на дослідження автентичної української архітектури.

Університет створив низку дослідницьких програм із:

- планування відбудови міст;
- енергоефективного житла;
- будівництво в умовах дефіциту ресурсів;
- адаптації міст до кліматичних змін;
- розвитку безбар'єрного середовища.

Ці програми мають державне значення, після прямого впливу на соціальну політику, безпеку та якість життя громадян. Це не просто технічна робота – це відновлення територіальної цілісності держави, її культурного обличчя та віри громадян у майбутнє.

КНУБА активно залучає досвід партнерських університетів з Німеччини, Польщі, Італії, Франції. Така міжнародна інтеграція не тільки збагачує наукову базу, а й закріплює місце України в колі європейських держав.

Збереження культурної спадщини – основа історичної тяглості державності. Тому однією з важливих функцій університету є реставрація та охорона архітектурних пам'яток, що становлять частину культурного та національного капіталу України. Випускники та викладачі закладу працюють над відновленням старовинних церков, палаців, історичних вулиць, музеїв – У жовтні 1990 р., в центрі Києва не тільки в Києві, а й по всій країні. Беруть участь у реставрації об'єктів, занесених до списку культурної спадщини.

Відновлення кам'яниць, фортець, дерев'яних церков, музеїв – це не просто збереження пам'яток, це підтвердження права на власну історію. Під керівництвом провідних професорів студенти здійснюють експедиції по Україні, досліджують архітектурні особливості регіонів. Результати таких досліджень лягають в основу підручників, наукових статей, архітектурних конкурсів. Збереження архітектурної спадщини – це не лише культурна діяльність, а й інструмент збереження національної пам'яті. У контексті боротьби за державність така діяльність має особливе значення: вона демонструє тяглість української історії, її право на власну територію, мову, культуру і державу⁴.

КНУБА – центр наукового потенціалу незалежної України. Розвиток влади неможливий без наукової бази, що здатні забезпечити сучасні технології, енергоефективні рішення, урбаністичні інновації. Університет є потужним науковим осередком, де ведуться дослідження у сферах:

- енергоефективного будівництва;
- стійкого розвитку міст;
- цифрового моделювання;
- екологічної безпеки будівель;
- нових конструкцій та матеріалів.

Наукові розробки університету мають практичне значення для стратегічного розвитку Української держави – від сіл до мегаполісів. У такий спосіб заклад освіти формує наукову основу для незалежного державного розвитку⁵. КНУБА прищеплює своїм студентам усвідомлення своєї ролі у розвитку держави, почуття відповідальності перед суспільством, готовність працювати на благо країни. Університет підтримує волонтерські ініціативи, студентське самоврядування, творчі проекти, патріотичні заходи.

Особливо важливо те, що КНУБА формує нове покоління українців, які мають на меті будівництво свободи, незалежності, національної гідності – а отже, є справжніми творцями сучасної української держави. Він займає багатогранну роль у процесі становлення та розвитку української влади. Його внесок не обмежується лише підготовкою інженерів та архітекторів. Це – інституція, що формує простір, у якому живе держава, її цінності, її історична пам'ять і її науковий потенціал⁶. В умовах сучасних викликів – війни, перебудови, економічних змін – значення університету лише зростає.

⁴ Драч І. Ф. Формування національної еліти в умовах розбудови незалежної України. *Український історичний журнал*. 2015. № 4.

⁵ Пилипчук Р.В. Університет як чинник державотворення в Україні: історико-соціальний аналіз. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017.

⁶ Пилипчук Р.В. Університет як чинник державотворення в Україні: історико-соціальний аналіз. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017.

Це той виш, який поєднує майбутнє з традицією, інновації з історією, науку з патріотизмом. Саме завдяки таким закладам, українська влада має не лише правове та політичне, а й культурне, інтелектуальне та просторове підґрунтя.

Стародубець Марія. Роль КНУБА у розвитку української державності. У статті розглядається роль КНУБА у розвитку української державності від часів заснування по теперішній час. Аналізується внесок закладу освіти не лише у підготовці інженерів та архітекторів, але й у примноженні наукових традицій, розвиток інновацій, формування національної свідомості та виховання нових поколінь дослідників. Досліджується вплив на формування простору, у якому живе держава, її цінності, її історична пам'ять і її науковий потенціал.

Ключові слова: КНУБА, розвиток, значення, розбудова, Україна.

Starodubets Maria. The role of the KNUBA in the development of Ukrainian statehood. The article examines the role of the KNUBA in the development of Ukrainian statehood from the time of its foundation to the present. The contribution of the educational institution is analyzed not only in the training of engineers and architects, but also in the multiplication of scientific traditions, the development of innovations, the formation of national consciousness and the education of new generations of researchers. The impact on the formation of the space in which the state lives, its values, its historical memory and its scientific potential is studied.

Keywords: KNUBA, development, significance, development, Ukraine.

Михайло Фіщук

студент факультету урбаністики і просторового планування Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Стеценко Світлана**, к.і.н, доц., кафедра політичних наук та історії

РОЛЬ «ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ» У ФОРМУВАННІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ- ПОЛІТОЛОГІВ

Формування та застосування критичного мислення у студентів-політологів є обов'язковим програмним результатом навчання з практично усіх обов'язкових та вибіркових освітніх компонент. Очевидно, з урахуванням саме такого формулювання теми зручно буде оперувати

відповідним матеріалом з «Робочої програми» та «Силабусу» навчальної дисципліни «Історії зарубіжних політичних вчень»¹.

«Історія зарубіжних політичних вчень» зосереджена на вивченні ключових парадигм, теорій та концепцій політичної науки, що з'явилися на різних історичних етапах, насамперед, в західній цивілізації, а згодом здобули визнання в усьому світі. Ця навчальна нормативно дисципліна спрямована на формування таких компетентностей у студентів-майбутніх політологів:

- Знання зарубіжних політичних вчень різних періодів.
- Здатність застосовувати теоретичні знання у практиці.
- Проводити аналіз політики на глобальному, регіональному та місцевих рівнях.
- Здатність застосовувати критичне мислення для дослідження політичних явищ та процесів.¹

Цей академічний курс має на меті не тільки гарантувати теоретичне ознайомлення з навчальним матеріалом, а також навчити практичному використанню отриманих знань. Майбутні політологи мають можливість вивчати різні підходи до аналізу політики, порівнювати різні школи політичної думки, розрізняти методологічні підходи у дослідженні політичних процесів.

Результатом опрацювання навчальних матеріалів, реферування класичних праць провідних політичних мислителів є отримання знань про наявні політичні історичні течії, які визначають розуміння нинішніх політичних реалій. Опановуючи та розвиваючи протягом навчання аналітичні навички, студенти залучаються до різних політичних активностей, вчаться розуміти та прогнозувати сучасні тренди політичних процесів.

Ключовим компонентом підготовки студентів-політологів є формування навичок ведення аргументованої дискусії, що сприяє розвитку критичного мислення, вмінню аналізувати різні точки зору та переконливо аргументувати власну позицію в професійній діяльності. Позитивний вплив для набуття дискусійного досвіду створює наявність на кафедрі політичних наук та історії КНУБА студентської дискусійної панелі «Суб'єктність України». Студенти першокурсники уже з першого семестру навчання долучаються до засідань наукового гуртка, готуючи відповідні виступи та беручи участь у дискусіях.

¹ Стеценко С.В. Робоча програма «Історія зарубіжних політичних вчень». URL: <https://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2610>

Очевидно, варто відзначити досить цікаву та аргументовану подачу навчальних матеріалів в навчально-методичному посібнику «Історія зарубіжних політичних вчень». Огляд аргументації великих мислителів минулого, а також оцінка нинішньої актуальності їх політичних вчень сприяє формуванню власної позиції студентів щодо сучасних політичних проблем².

Отриманні знання в ході лекцій, студенти можуть відтворити та аргументувати на семінарських заняттях. На семінарських заняттях, в ході спільної роботи в групі студенти мають можливість розглядати та аналізувати різні політичні теорії, ідеї, концепції, а отже формувати і практикувати критичне мислення. Розвиток критичного мислення як вагової частки підготовки студентів у вищих навчальних закладах задовольняє навички студентів самостійно розбирати інформацію, визнавати об'єктивність чи ілюзорність політичних явищ та адаптуватися до постійно змінюваних обставин сучасного світу.

Як приклад: аналізуючи ідеї Платона про ідеальну державу та можливість її екстраполяції на сьогодні, критичне мислення нинішнього першокурсника дозволяє йому зрозуміти нерелевантність цього чисто абстрактного конструкту, але з розумінням безумовної філософської величності цієї теорії, якій понад дві з половиною тисячі років

Читаючи та реферуючи твори політичних мислителів різних історичних епох, аналізуючи контекстуальні обставини їх появи мимохідь звертаєшся до історичних та нинішніх реалій в політичних процесах України, а також розумієш важливість не допускати політичних експериментів заради омріяного майбутнього³. Досягнення справедливого миру в російсько-українській війні – це бажане майбутнє, яке кожен повинен наближати особисто, будучи відповідальним га своєму місці.

Фіщук Михайло. *Роль «історії зарубіжних політичних вчень» у формуванні критичного мислення студентів-політологів.* Висвітлено значення вивчення «Історії зарубіжних політичних вчень» у набутті системних політико-правових знань. Показано формування та застосування навичок критичного мислення в аналізі поточних політичних процесів в Україні та світі.

Ключові слова: Історія зарубіжних політичних вчень, студенти, аналіз, критичне мислення.

² Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень: навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Київ: Вид. «Центр учбової літератури», 2024. X/ I. 314с.

³ Садовніков, Олег, Васильченко Вікторія. Формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти. Collection of scientific papers «SCIENTIA» March 31, 2023; Sofia, Bulgaria (2023): 91-93.

Fischuk Myhailo. The role of the «history of foreign political doctrines» in the formation of critical thinking of political science students. The importance of studying the «History of Foreign Political Doctrines» in the acquisition of systemic political and legal knowledge is highlighted. The formation and application of critical thinking skills in the analysis of current political processes in Ukraine and the world is shown.

Keywords: History of foreign political doctrines, students, analysis, critical thinking.

Асан Халілов

студент факультету урбаністики і просторового проектування Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Світлана Стеценко**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ПОЛІТОЛОГІЯ В КНУБА: ВІД СТУДЕНТСЬКОЇ «РЕВОЛЮЦІЇ НА ГРАНІТІ» ДО ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Політологія як наука існує понад 2500 років з часів античності. Її батьком вважається давньогрецький мислитель Аристотель. Політичну науку Аристотель трактував як вищу з усіх наук тому, що навчає жити за законами справедливості та права і робить ставку на спільне благо.

Впровадження політології як навчальної дисципліни почалося у вишах після Другої світової війни в країнах Західної Європи та Північної Америки. На Заході політична наука, задовго до її появи в Україні, десятиліттями була базовою гуманітарною дисципліною. Західні університети запровадили академічні курси з теорії та історії політичної науки, міжнародних відносин, політичної етики, політичного маркетингу та менеджменту тощо. Студенти зразу мали можливість проходити практику у державних установах. Такий підхід сприяє формуванню громадян, здатних не тільки голосувати, а й активно впливати на політику.

В Україні генеза політичної науки тісно пов'язана зі студентською «Революцією на граніті». У жовтні 1990 року в центрі Києва студенти провідних університетів Києва, Львова й Одеси вийшли на акцію протесту – так званий «умовний Майдан» – аби висловити незгоду з політизацією та ідеологізацією освітнього простору. Зокрема, вони виступали проти обов'язкового складання випускного іспиту з дисципліни «науковий комунізм» для студентів усіх спеціальностей. У радянський період політологія не існувала як окрема наука, а тим більше – як нормативна

навчальна дисципліна. Ідеологічний та політичний плюралізм переслідувався як кримінальний злочин, а вивчення демократії чи політичної комунікації фактично було заборонено.

Студенти розпочали голодування, доповнивши протестну акцію політичними вимогами щодо недопущення підписання нового союзного договору та реформатування уряду. Учасниками «революції на граніті» були і студенти КІБІ – Київського інженерно-будівельного інституту (з 26 лютого 1999 р. Київський національний університет будівництва і архітектури, КНУБА).

Студентська революція домоглася поставлених цілей як щодо демократизації освітнього процесу у вишах, зокрема щодо змін у викладанні політичних наук, так і щодо змін у вищому керівництві України. Події жовтня 1990 р. стали не тільки каталізатором політичного пробудження української молоді, а й поштовхом до формування в суспільстві запиту на фахових політологів, які б могли аналізувати, пояснювати і прогнозувати політичні процеси.

Перемога студентської революції позначилася запровадженням в КІБІ політології як навчальної дисципліни на всіх інженерних та архітектурному факультетах, але ж, звичайно, без здачі випускного іспиту, а лише курсового.

З 2019 р. в КНУБА було відкрито спеціальність «Політологія. Політичний менеджмент». Це стало кроком до трансформації гуманітарної освіти в технічних вишах, а також етапом у формуванні нового типу здобувача вищої освіти, що поєднує знання та навички з гуманітарних та технічних наук¹.

У навчальні плани спеціальності 052 (С2) включені декілька десятків обов'язкових та вибіркових освітніх компонент, оволодіння якими дозволяє випускнику-політологу КНУБА гідно конкурувати на ринку праці як фаховому претенденту на посади в державних структурах, освітніх установах, громадсько-політичних організаціях, медіа тощо.²

Студенти-політологи долучені до науково-дослідницької роботи, беруть участь у науково-практичних конференціях, студентських панелях, засіданнях наукового гуртка «Суб'єктність України», а також проходять спеціалізовану практику в громадсько-політичних організаціях. Сучасні реалії, пов'язані з російсько-українською війною, вимагають не лише фахівців із вузькими

¹ Садовніков, Олег, Васильченко Вікторія. Формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*. March 31. 2023. P. 91–93.

² Тимочко Т. Академічна доброчесність – це те, чого не вистачає вищій школі. URL: <https://academiq.org.ua/presa-pro-nas/akademichnadobrochesnist-tse-te-chogo-ne-vystachaye-vyshhij-shkoli-taras-tymochko/>

професійними навичками, а громадян з активною позицією. Студенти-політологи КНУБА поєднують навчання з участю у волонтерських проєктах, у відбудовних ініціативах.

Халілов Асан, Політологія в КНУБА: від студентської «революції на граніті» до викликів сьогодення. У тезах проаналізовано розвиток політичної освіти в КНУБА, її витоки, значення і трансформацію. Висвітлено контекст революції на граніті, радянської деполітизації, західних моделей викладання політології та сучасної ролі політології в університеті.

Ключові слова: політологія, КНУБА, революція на граніті, політична освіта, політичний менеджмент.

Khalilov Asan, Political Science at KNUBA: from the student «revolution on granite» to today's challenges. The theses analyze the development of political education in KNUBA, its origins, significance and transformation. The context of the granite revolution, Soviet depoliticization, Western models of political science teaching, and the modern role of the university's Political Science are highlighted.

Keywords: political science, KNUCA, Revolution on Granite, political education, political management.

Анастасія Чайка

студентка архітектурного факультету, групи ДН-22-2 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц, кафедра політичних наук та історія

ІНФОРМАЦІЙНА ВЛАДА

У сучасному світі, де інформація стала ключовим ресурсом, інформаційна влада набуває особливого значення. Вона визначається як здатність власників інформації впливати на формування суспільної свідомості, спонукати суб'єктів політики та економіки до дій у заданому напрямі через отримання, селекцію, тлумачення, компонування та розповсюдження інформації. Інформаційна влада реалізується через спеціалізовані засоби передавання інформації, які забезпечують єдність волі, цілісність і цілеспрямованість дій великої кількості людей.

У сучасних умовах без опертя на знання влада у суспільстві не може бути ефективною. Знання використовують для підготовки урядових рішень,

безпосереднього впливу на свідомість людей, забезпечення їх лояльності та підтримки уряду.

Інформаційна влада – це здатність впливати на свідомість, поведінку та рішення громадян через контроль над інформаційними потоками. Вона відрізняється від класичних форм влади тим, що не опирається на фізичний примус чи формальні повноваження, а діє через комунікацію, знання і символи. На думку Мішеля Фуко, знання саме по собі вже є владою. Той, хто формує дискурс – формує й реальність. Інформаційна влада базується саме на цьому принципі: вона формує не тільки те, що ми знаємо, а й як ми це сприймаємо.

Інформаційна влада інституціоналізується через спеціалізовані структури для відкритої, публічної передачі будь-якої інформації будь-яким особам за допомогою спеціального технічного інструментарію. До них відносяться друкована, аудіовізуальна, електронна преса, кіно-, відео-, аудіо носії інформації, супутникові, кабельні, комп'ютерні мережі - все, що може накопичувати і передавати важливу для суспільного життя інформацію.

Інформація у сучасному світі стала не лише ресурсом, а й знаряддям управління, контролю та формування реальності. У глобалізованому суспільстві інформаційний простір набуває статусу самостійного виміру міжнародних відносин поряд з військовим, економічним та дипломатичним. Тому механізми реалізації інформаційної влади вимагають системного аналізу¹.

Перш за все, інформаційна політика є ключовим інструментом реалізації інформаційної влади. Вона визначається як діяльність щодо формування, обробки, поширення та використання інформації з метою впливу на соціальні процеси. Державна інформаційна політика – це конкретна форма опредмечення і розпредмечення інформації: держава не лише виробляє та поширює інформацію, але й формує споживання цієї інформації суспільством.

Існують базові елементи інформаційного простору, через які реалізується інформаційна влада, серед яких виділяють наступні: особливий тип знань, що структурує інформацію в мозаїчні конфігурації, які впливають на сприйняття подій, тип комунікації, що регулює моделі поведінки в середовищі інформаційних потоків та тип суб'єктів, які визначають ціннісну та цільову структуру інформаційного простору (державні органи, ЗМІ, ІТ-компанії, громадянське суспільство).

¹ Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина: [Монографія]. К.: МАУП, 2003. URL: <https://www.politics.ellib.org.ua/pages-3665.html>

Важливим напрямом стає забезпечення інформаційної безпеки – виявлення та нейтралізація загроз, зокрема через кібератаки, дезінформацію, маніпулятивні технології тощо. Також держава має створювати інформаційну інфраструктуру, що забезпечує швидкий обмін знаннями, просування нових ідей, підтримку національної економіки.

Проте, у сучасних умовах зростання обсягу інформаційних потоків та розвитку цифрових технологій класичні методи контролю втрачають ефективність. Тому, замість тотального моніторингу, завданням стає формування плюралістичного, але збалансованого інформаційного поля – з різними точками зору, але з наявністю чіткої та сильної державної позиції.

Отже, механізми реалізації інформаційної влади включають у себе розгалужену систему інституцій, каналів комунікації, нормативних принципів і технічних засобів. Їх узгоджена дія дозволяє державі впливати на свідомість, поведінку, політичні настрої та ідентичність громадян – що є однією з головних рис сучасної пост-інформаційної епохи².

Інформаційна влада не має здатність і можливість насильно примушувати до вчинення будь-якої дії, вона може задіяти тільки метод переконання. Формування інформаційної влади безпосередньо пов'язане саме зі становленням інформаційного суспільства, яке сьогодні можна назвати основною, центральною фазою формування сучасної цивілізації. Перехід від індустріального до інформаційного суспільства є нагальною реальністю нашого часу і зачіпає всі держави, де Україна не є винятком³.

Інформаційна влада не є централізованою – вона поширена серед держав, корпорацій, медіа, лідерів думок, блогерів. Але саме держава, зокрема через реалізацію інформаційної політики, прагне інтегрувати ці потоки у власний політичний нартив⁴.

Легітимність рішень як результат комунікації. Легітимність – це суспільне визнання правомірності влади або конкретного політичного рішення. Макс Вебер виокремлював традиційну, раціонально-правову та харизматичну легітимність, але в умовах сучасної інформаційної доби до цього переліку додається комунікативна легітимність. За Юргеном Габермасом, вона базується на раціональному діалозі та згоді, досягнутій через публічну комунікацію. Саме тут інформаційна влада відіграє критичну роль: вона забезпечує комунікаційне середовище, в якому політичні рішення можуть бути пояснені, обґрунтовані, сприйняті – або, навпаки, відкинуті.

² Карпенко В. О. Інформаційна політика та безпека: підручник. К.: Нора-Друк, 2006. 320 с.

³ Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чиж. К.: Юрид. думка, 2006. 411 с.

⁴ Кастельс, М. Влада у мережевому суспільстві; пер. з англ. К.: Ніка-Центр, 2014. 552 с.

Влада, яка не володіє інформаційним ресурсом або втрачає контроль над ним, ризикує втратити і легітимність⁵.

Інформаційна влада впливає на легітимність політики через декілька ключових механізмів, такі як:

фреймування – визначення, як саме подається подія або рішення: як загроза, як порятунок, як компроміс. Один і той самий факт може бути інтерпретований по-різному – і кожна інтерпретація впливатиме на сприйняття легітимності;

контроль порядку денного – інформаційна влада вирішує, про що суспільство говоритиме, а що залишиться поза увагою. Це дозволяє або підсвітити політичне рішення, або приховати його;

формування іміджу влади – завдяки ЗМІ та цифровим комунікаціям влада формує публічну картину себе: ефективної, демократичної, відкритої або – в кризових умовах – сильної та рішучої.

Маніпуляція довірою – у світі постправди, коли об'єктивні факти відступають перед емоційною правдоподібністю, довіра до джерела стає важливішою за достовірність інформації. Політики це розуміють і будують інформаційні кампанії не на основі фактів, а на емоціях⁶.

В умовах демократії ефективна інформаційна політика не має обмежувати плюралізм – вона повинна гарантувати інформаційний плюралізм і водночас послідовно комунікувати державну позицію. Одне з головних завдань – не придушити альтернативні голоси, а забезпечити свою присутність у публічному просторі, змагаючись за довіру. Український досвід, особливо в умовах війни, демонструє критичну роль інформаційної влади в легітимації політичних рішень: від воєнного стану до економічних заходів, від мобілізації до міжнародної дипломатії. Легітимність цих рішень часто ґрунтується саме на здатності влади ефективно комунікувати зі своїм суспільством⁷.

У цифрову епоху легітимність політичних рішень залежить не лише від закону чи традиції, а значною мірою – від здатності влади переконливо, послідовно і відкрито комунікувати. Інформаційна влада – це влада не лише говорити, а й бути почутим. А в цьому – головний виклик для держави: не просто транслювати рішення, а переконливо обґрунтовувати їх у середовищі множинних смислів, де кожна думка має мікрофон.

⁵ Вебер, М. Політика як покликання і професія; пер. з нім. К.: Основи, 1998. 120 с.

⁶ Громико, К. Ж. Інформаційна влада як фактор геополітичного впливу. *Політична наука*. 2021. № 3. С. 21–33.

⁷ Іванова, О. М. Інформаційна політика держави: концепти та виклики *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія «Політологія». 2020. № 2 (41). С. 14–20.

Чайка Анастасія. Інформаційна влада. У статті досліджується феномен інформаційної влади як ключового чинника політичного управління в сучасному суспільстві. Розкрито поняття інформаційної влади як здатності впливати на свідомість і поведінку громадян через контроль над інформаційними потоками, відзначаючи її відмінність від класичних форм влади — через переконання замість примусу. Акцентується увага на ролі знання, символів, комунікації та ЗМІ в реалізації інформаційної влади. Особливе місце відведено механізмам легітимації політичних рішень у цифрову епоху. Висвітлюється концепція комунікативної легітимності за Ю. Габермасом, згідно з якою влада стає легітимною через публічний діалог та консенсус.

Ключові слова: інформаційна влада, державна влада, легітимність, інформаційна політика, інформаційна безпека, політична комунікація, постправа, суспільна свідомість

Chaika Anastasiia. Information Power. The article explores the phenomenon of information power as a key factor in political governance in contemporary society. It defines information power as the ability to influence citizens' consciousness and behavior through control over information flows, distinguishing it from classical forms of power by relying on persuasion rather than coercion. The author emphasizes the role of knowledge, symbols, communication, and the media in the exercise of information power. Special attention is given to the mechanisms of legitimizing political decisions in the digital age. The concept of communicative legitimacy by Jürgen Habermas is highlighted, according to which power becomes legitimate through public dialogue and consensus.

Keywords: information power, state authority, legitimacy, information policy, information security, political communication, post-truth, public consciousness.

Максим Шпонька

студент архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Валерія Чумак

студентка архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Володимир Студінський**, д.і.н., проф., кафедра політичних наук та історії

ГЕРБИ МІСТ ДОНЕЦЬК ТА ВІННИЦЯ: СПРОБА ІСТОРИЧНОГО ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Герби міст є важливими елементами національної ідентичності, що відображають історію, культуру та особливості кожного регіону України. Вони не лише служать офіційними символами, а й несуть у собі глибокий

зміст, що пов'язаний з традиціями, економічним розвитком та важливими подіями в житті міста. Порівняння гербів різних міст допомагає виявити спільні ознаки та відмінності в геральдичній практиці, а також показує, як ці символи впливають на формування регіональної ідентичності.

Герб Юзівки (до 1924 року). Юзівка не створила власного герба, але є поширена думка, що зображення гномів, що тримають щит з перехресними молотами, був гербом міста. Це зображення було опубліковано в книзі Теодора Фрідгута «Юзівка і революція», а потім було використано як логотип донецької газети «Місто» у 1992 році. Але це зображення просто складається із символів гірничорудної справи. Малюнок з гномами вперше з'явився в 1875 році на обкладинці «Гірського журналу», що видавався Гірським ученим комітетом у Санкт-Петербурзі¹. Два гноми в шахтарському одязі – пряма метафора ні специфіку міста. Вони тримають щит, на якому зображені перехреснені молоти – традиційний символ гірничої справи. У верхній частині щита – корона, яка є традиційним атрибутом гербів імперського періоду. Проект Макаренко. До затвердження офіційного герба на фасаді будівлі Донецького обкому партії (нині там розміщується Ворошиловська райадміністрація) було розміщене зображення, що нагадувало герб. Його створив головний художник Ленінського району Ігор Логінович Макаренко. У центрі композиції була зображена троянда, а також символ вугілля. Цей варіант не був затверджений як офіційний герб міста.

Герб Сталіно (1924-1961 роки). Після перейменування Юзівки на Сталіно в 1924 році, місто не мало офіційно затвердженого герба до 1968 року. Тому в цей період офіційна геральдична символіка також була відсутня. Варто зазначити, що в радянський період багато міст не мали власних гербів, оскільки основний акцент робився на загальносоюзній символіці, такій як герб СРСР.

Герб Донецька було створено та офіційно затверджено рішенням міськвиконкому 6 червня 1968 року № 12/203 з нагоди 100-річчя міста. Автором герба став скульптор Леонід Бринь.

Щит герба мав жовто-чорне забарвлення⁷. Центрі

¹ Friedgut T. H. Iuzovka and Revolution. [2 vol.]. Princeton: Princeton University Press, 1989. Vol. 1. 361, [6] p.

щита зображена золота кисть правої руки, що тримає золотий гірничий молоток, який виходить із нижнього краю щита. Первісно великий палець руки був розташований уздовж руків'я молота. У верхньому лівому куті щита розміщено золоту п'ятикутну зірку — символ радянської влади².

Сучасний герб. У 1990-і роки проводився конкурс на новий варіант герба. 5 липня 1995 року була затверджена нова версія герба⁶. Герб здебільш повторює версію 1968 року.

Щит герба став блакитно-чорним. Верхнє поле щита блакитного кольору символізує велич і красу архітектурної та рослинної зовнішності міста. Нижнє поле чорного кольору символізує багаті природні запаси й інтенсивну розробку кам'яного вугілля.

Великий герб Донецька являє собою розширену композицію міського герба, яку тримають дві фігури-щитотримачі срібного кольору. Праворуч зображений солдат у військовій шинелі та касці, який тримає меч вістрям донизу в правій руці, а ліву піднімає догори. Він стоїть на тлі майоріючого прапора. Ліворуч розміщено шахтаря в робочому одязі та гірничій касці: його ліва рука спирається на відбійний молоток, а права відведена вбік.

Ці постаті відтворюють скульптурну композицію меморіалу «Твоїм визволителям, Донбасе», що є символом і впізнаваною візитівкою міста.

Герб обрамлюють гілки: справа — дубова, яка символізує молодість міста, його силу духу та здатність долати труднощі; зліва — лаврова, що втілює велич і перемогу людини. Обидві гілки переплетені стрічкою синьо-чорного кольору – це кольори прапора Донецька.

Загалом використання дати та назви на геральдиці є помилкою, однак це за певними причинами ігнорувалося. Нижню частину герба прикрашають квіти троянд – символу міста, переплетені золотими гілками. Герб вінчає золота міська корона з п'ятьма вежами, яка підкреслює статус Донецька як обласного центру. На самій короні зазначено дату «1869» – офіційний рік заснування міста.

Таким чином, ми бачимо в останній версії перепліт елементів минулих прототипів гербу міста – корона з датою заснування як ссилка на минуле міста, щит з зображеною рукою, яка тримає

² Ворнов В. Герб міста Дніпра в уявленнях влади, громадськості та істориків. URL: https://cityface.org.ua/resources/data/a_20210430235614_578b89a594ae.pdf?utm_source=chatgpt.com; Гречило М. Українська міська геральдика. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Grechyllo_Andrii/Ukrainska_miska_heraldyka.pdf

молот пряма відсилка на минулий герб, розроблений Бринем, квіти якими облицьований щит можливо є спогадом проєкта Макаренко чи загальною метафорою на розквіт міста.

Цікавою є історія герба Вінниці. 1640 року, після надання Вінниці магдебурзького права, місто отримало свій перший герб. На ньому були зображені: срібний хрест із роздвоєною нижньою частиною, що переходить у два гачки: цей елемент символізував релігійне значення та, можливо, місцеві особливості; дві схрещені срібні шаблі під хрестом: вони підкреслювали оборонний характер міста та його прикордонне розташування. Цей герб використовувався на міських печатках і офіційних документах протягом тривалого часу. За часів Російської імперії у 1796 році затвердили новий державний символ. Це був щит, у верхній частині якого розміщений двоголовий орел та брацлавський герб, а у нижній – золота вуда, розділена на два жала з хрестом в корені, під якою зображені два схрещені мечі³.

У 1860 році Б. Кене розробив проєкт, який мав стати новою емблемою міста. Це була золота вуда з двома жалами на червоному тлі з хрестом в корені, під якою зображені схрещені мечі. Щит, на якому розміщена вуда, був увінчаний срібною короною з вежами та обрамлений колосками, оповитими олександрівською стрічкою. У вільному кутку знаходиться герб Подільської губернії. Проєкт був оригінальний, проте затвердження так і не отримав.

Хрущовська «відлига» повернула добре ім'я міській геральдиці. Це засвідчили статті письменників Д. Граніна «Хай у міста буде герб» в «Ізвестіях» 17 листопада 1959 року та Є. Долматовського «Відродимо геральдику наших міст» у «Советській культурі» 28 травня 1963 року⁴.

Герб Вінниці радянського періоду значно відрізнявся від попередніх історичних варіантів, оскільки повністю відповідав стилістиці радянської геральдики: він мав ідеологічне, індустриальне та символічне навантаження без історичних або релігійних елементів. Щит розділений діагонально на два поля:

³ Прапор і Герб Вінниці – що означають символи міста та чому символіка червона. URL: https://vinnytsyanews.com.ua/analytic/prapor-i-gerb-vinnyci-shcho-oznachayut-symvoly-mista-ta-chomu-symvolika-chervona?utm_source=chatgpt.com

⁴ Символи Вінниці: який зміст несуть у собі герб та прапор міста. URL: https://vinnytsia-future.com.ua/uk/eternal-symvoly-vinnyczi-yakyj-zmist-nesut-u-sobi-gerb-ta-prapor-mista?utm_source=chatgpt.com

червоне (символ боротьби, революції) та синє (символізує ріку Південний Буг). Гайка – у верхній частині щита, довтого кольору – символ індустріального розвитку, промисловості та праці. Золотий колос – символ сільського господарства, родючості та праці на землі. Характерні особливості: повна відмова від історичних символів, жодного хреста, шабель чи козацьких мотивів; відображення радянської ідеології: індустрія + сільське господарство + партійна символіка; типовий для радянських гербів стиль, схожий на герби інших міст УРСР того часу.

Сучасний малий герб Вінниці: щит червоного кольору, символізує мужність та хоробрість; срібний хрест із двома гачками внизу: цей елемент походить від міської печатки 1640 року, коли місту було надано магдебурзьке право; дві схрещені срібні шаблі під хрестом символізує прикордонне розташування міста та його оборонний характер.

Варто зазначити, що хрест із гачками іноді помилково сприймається як якір, хоча насправді це історичний символ міста.

Великий герб Вінниці: у червоному полі срібний хрест, нижня частина якого розділена і переходить у два гачки, відвернені один вліво, другий вправо; під ним схрещені лезом назовні шаблі. Щит обрамований декоративним картушем та увінчаний срібною міською короною з трьома вежками. В якості щитотримачів виступають давньолитовський воїн та козак.

Еволюція герба Вінниці відображає багатогранну історію міста, його боротьбу за самоврядування, впливи різних держав та ідеологій. Сучасний герб є втіленням історичної пам'яті та культурної ідентичності Вінниці, символізуючи її багатовікову спадщину та прагнення до самобутності.

Висновок

Елемент	Вінниця	Донецьк
Рік заснування міста	Перша згадка - 1363 р.	Засноване як Юзівка - 1868р.
Перший герб	1640 р. (Магдебурзьке право)	1968 (радянський герб)
Історичні етапи герба	Польсько-литовський → Імперський → Радянський → Історичний (1993)	Радянський (1968) → модернізований герб незалежної України (1995)

Основна символіка	Хрест-якір, шаблі, оборона, самоврядування	Молот, рука, зірка, праця, індустрія
Колір	Червоний, срібний, білий	Чорний, синій, золотий
Символічне значення	Історія, оборона, самоврядність	Праця, індустрія, розвиток

Вінниця у своїй символіці зосереджена на історичній гідності, традиціях боротьби, свободі та самоврядуванні. Герб Вінниці — це пам'ять про часи, коли місто було прикордонною фортецею, з власним судом і міською радою. Символи (хрест, шаблі, кольори) є посиленням на реальні виклики, з якими стикалось місто в минулому. Донецьк акцентує на економічному значенні, передусім – як центру важкої промисловості. Його герб – це відображення трудової доблесті, індустріальної могутності та ролі міста у формуванні економіки України у ХХ столітті. Основний акцент – героїзація праці.

Герби міст Вінниці та Донецька – це візуальне втілення двох різних типів міської ідентичності: Вінниця – це місто з багатовіковою історією, глибокими коренями в європейських традиціях самоврядування, культурної оборони та військової гідності. Її герб – про пам'ять, спадщину, честь і волю. Донецьк – це символ індустріальної епохи, міста нової доби, яке стало серцем вугільної промисловості. Його герб – про працю, силу, продуктивність і прогрес. Ці два герби не лише прикрашають міста, а й формують усвідомлення міського духу, ролі в історії та цінностей, які ці міста несуть у сучасність.

Шпонька Максим, Чумак Валерія. Герби міст Донецьк та Вінниця: спроба історичного порівняльного аналізу. У статті розглядається історія та геральдичний зміст гербів міст Донецьк та Вінниця, порівняння їх походження та ідей які вони символізують.
Ключові слова: герб, Вінниця, Донецьк, аналіз.

Shponka Maksym, Chumak Valeria. Coats of arms of the cities of Donetsk and Vinnytsia: an attempt at historical comparative analysis. The article examines the history and heraldic content of the coats of arms of the cities of Donetsk and Vinnytsia, comparing their origin and the ideas they symbolize.

Keywords: coat of arms, Vinnytsia, Donetsk, analysis.

Софія Шпак

студентка архітектурного факультету, групи ДН-22-2 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

МИСТЕЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ ПРОПАГАНДИ ТА ПРОТЕСТУ

Протягом історії політика і мистецтво розвивались дуже тісно. Можна стверджувати, що в усі історичні періоди, починаючи від стародавніх східних цивілізацій і до сучасного постмодерну, ці сфери суспільного буття мали між собою багато спільного і тісно взаємодіяли. Мистецтво, у найширшому його розумінні, завжди було тісно пов'язане з політикою та суспільством. Воно відображало панівні ідеології, служило засобом легітимації влади, а водночас ставало рупором опозиції та виразником прагнень до змін⁵.

У рамках цієї доповіді ми розглянемо історичну еволюцію використання мистецтва в політичних цілях, проаналізуємо механізми пропагандистського впливу та роль мистецтва у формуванні протестних рухів. Нашою метою є не лише констатувати факти, але й критично осмислити етичні аспекти використання мистецтва в політиці та спрогнозувати подальші тенденції розвитку цієї складної взаємодії.

Вперше це слово (з лат. *propaganda* – те, що підлягає поширенню, *proprago* – розповсюджую) було вжито у папській буллі, скерованій проти протестантизму. Поняття «пропаганда» науковці визначають по-різному. Зокрема, один з перших її дослідників - американський вчений Гарольд Лассвелл сформулював своє розуміння цього явища як «створення одностайної позиції шляхом маніпулювання важливими поняттями-символами». Леонард Дооб у своєму визначенні схиляється до думки, що пропаганда завжди продиктована свідомим плануванням. Зазвичай, так і є, однак існують винятки: ідеї антисемітизму, полювання на відьом, а також деякі форми націоналізму. Втім, радянська пропаганда була цілком свідомою і продуманою. Ролан Барт запропонував таке трактування цього поняття: «метод поширення інформації з метою керування суспільними поглядами та інтересами». З позицій політології необхідно звернутися до визначення науковиці Жанни Денисюк, яка зазначає, що «під пропагандою доцільно

⁵ Ланюк Є. Політика і Мистецтво. Історичний взаємозв'язок, ЛНУ імені Івана Франка, Львів, 2017. С. 5.

розуміти політично мотивований інформаційно-психологічний вплив на емоційно – вольову сферу масової свідомості, за допомогою якого впроваджуються політичні ідеї, погляди, установки і формується політична поведінка⁶.

Додаючи до наведених визначень, варто підкреслити, що незалежно від нюансів у трактуванні, пропаганда в своїй сутності є комунікативною стратегією, спрямованою на формування, зміцнення або зміну певних переконань, цінностей та поведінки цільової аудиторії.

Історія людства рясніє прикладами використання мистецтва для зміцнення політичної влади. Величні архітектурні споруди Стародавнього Єгипту, монументальні скульптури Римської імперії, портрети монархів епохи Відродження – все це слугувало не лише естетичним цілям, але й підкреслювало силу та легітимність правлячих еліт. Релігійне мистецтво, зі свого боку, часто використовувалося для зміцнення ідеологічних підвалин держави та формування спільної системи цінностей.

Зі зміною епох у пропаганді еволюціонували і засоби її впливу, від яких залежав її характер та ефективність. У найдавніші часи головним у пропаганді була хороша пам'ять для вивчення потрібних текстів та вміння маніпулювати слухачами. У греко-римську добу актуальним стало написання історії з певної точки зору, «придворна» поезія, організаторські здібності, а в середньовіччі - освіченість, ритуали, символи. Ренесанс і бароко – час великих майстрів пензля і дипломатів водночас. З розвитком друкарства настає епоха пропагандистської літератури, що відіграла важливу роль у всій подальшій історії, особливо в революціях і переворотях. У ХХ ст. за розмаїтості засобів впливу пропаганда проникла у всі сфери людського життя⁷.

Виявлено що на сьогодні мистецтво стає важливим засобом вирішення складних соціальних конфліктів. Сучасний техногенний розвиток створив широке поле для культурно-мистецьких впливів який має можливість відігравати стабілізуючу роль не лише у власній державі, а й між різними країнами.

Політична пропаганда використовує мистецтво як потужний інструмент впливу на емоції та підсвідомість аудиторії. Вона часто вдається до спрощення складних політичних питань, створюючи чіткі образи «героїв» та «ворогів», «свого» та «чужого». Плакати часів Другої світової війни,

⁶ Белець С. П. Мистецтво як засіб пропаганди (на прикладі сучасної української культури). Київ, 2022, 10 с.

⁷ Авраменко А. Мистецтво як засіб пропаганди (на прикладі українського образотворчого мистецтва 1920–1930-х рр.), Київ: НаУКМА, 2021, 19 с.

радянські агітаційні фільми, сучасні політичні карикатури – всі вони є прикладами використання мистецтва для формування бажаної громадської думки. Музика також може бути потужним інструментом пропаганди, створюючи відчуття єдності та патріотизму. Література, особливо в тоталітарних режимах, часто використовувалася для нав'язування офіційної ідеології. Навіть перформанси можуть бути використані для створення яскравих пропагандистських образів⁸.

Еволюція пропагандистського мистецтва – від монументальних фресок та друкованих плакатів до цифрових медіа та віртуальних інсталяцій. Етична дилема митця, який стає інструментом політичного впливу, та межа між свідомою пропагандою та відображенням панівних ідей часу.

На противагу пропаганді, мистецтво часто стає голосом тих, хто не має політичної влади, інструментом вираження незгоди та боротьби за соціальну справедливість. Вуличне мистецтво, таке як графіті та політичні інсталяції, перетворює публічний простір на арену політичного діалогу, привертаючи увагу до гострих соціальних проблем. Музика протесту, від народних бунтарських пісень до сучасних хіп-хоп маніфестів, мобілізує протестні рухи та формує колективну ідентичність. Політичний театр використовує метафори та алегорії для критики влади та провокування суспільної дискусії. Акціонізм, як радикальна форма мистецтва, через провокативні дії привертає увагу до політичних проблем. Документальне кіно фіксує реальність соціальної несправедливості та стає потужним інструментом адвокації.

Протестне мистецтво не завжди є естетично приємним, але його сила полягає в здатності викликати емоційний відгук, руйнувати стереотипи та спонукати до дії. Українські революції ставали для митців потужною точкою тяжіння, бо були нагодою вийти на вулиці і донести свої ідеї до глядача, інших способів спілкування з яким було вкрай мало. Обмежені у платформах для презентації, художники знаходили простір для заявлення своїх позицій саме під час масових протестів.

Сучасні цифрові технології та соціальні мережі відкривають нові можливості для політичного мистецтва. Меми стають вірусним засобом політичної сатири та критики. Інтернет-активізм використовує віртуальний простір для організації протестів та поширення політичних ідей. Віртуальні перформанси долають географічні кордони та залучають нову аудиторію. Сьогодні ми спостерігаємо все частіше поєднання різних видів мистецтва в політичних акціях та кампаніях, що робить їх більш впливовими та

⁸ Іванов В. Медіаосвіта та медіаграмотність. Київ: Академія української преси, 2012, 280 с.

резонансними. Митці все частіше виступають не лише як творці, але й як активісти та агенти політичних змін, використовуючи свій талант для боротьби за свої переконання. Водночас, зростає проблема цензури та самоцензури в сучасному політичному мистецтві, особливо в авторитарних режимах.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що мистецтво є потужним та багатогранним інструментом політичного впливу. Воно може служити як цілям пропаганди, маніпулюючи суспільною думкою та зміцнюючи існуючий політичний лад, так і цілям протесту, виражаючи незгоду, мобілізуючи громадянську активність та сприяючи соціальним змінам.

Важливо усвідомлювати амбівалентність мистецтва в політичному контексті та підходити до його аналізу з критичної позиції. В умовах глобалізації та інформаційної епохи розуміння механізмів політичного мистецтва стає ключовим для формування свідомого громадянського суспільства.

Шпак Софія. Мистецтво як інструмент політичної пропаганди та процесу.

Доповідь досліджує роль мистецтва як інструменту політичної пропаганди та протесту. Розглядається історична еволюція використання мистецтва в політиці, трансформація засобів пропаганди та роль митця. Акцент зроблено на механізмах впливу пропаганди та формах протестного мистецтва, їх здатності мобілізувати громадянську активність. Аналізуються сучасні тенденції політичного мистецтва в цифровому середовищі та проблеми цензури. Підкреслюється амбівалентність мистецтва в політиці та важливість його критичного осмислення для формування свідомого громадянства.

Ключові слова: мистецтво, політика, пропаганда, протест, комунікація, агітація, емоції, медіа, цензура.

Shpak Sofia. Art as an instrument of political propaganda and process. The report explores the role of art as a tool for political propaganda and protest. It examines the historical evolution of art's use in politics, the transformation of propaganda methods, and the artist's role. The emphasis is placed on the mechanisms of propaganda's influence and the forms of protest art, along with their ability to mobilize civic engagement. Contemporary trends in political art within the digital environment and issues of censorship are analyzed. The ambivalence of art in politics and the importance of its critical understanding for fostering conscious citizenship are highlighted.

Keywords: art, politics, propaganda, protest, communication, agitation, emotions, media, censorship.

СЕКЦІЯ «РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ»

Максим Баранов

студент факультету урбаністики та просторового планування, групи ПМ-21 Київського національного факультету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Валентина Згурська**, к.політ.н., доц., кафедра політичних наук та історії

САНКЦІЙНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Стратегія, пріоритети та механізми повоєнного відновлення України сьогодні активно обговорюється як всередині країни, так і на різних міжнародних майданчиках у різних форматах. Водночас акцент робиться на пошуку джерел та інструментів фінансування відповідних проєктів. Серед союзників України існує консенсус щодо використання заморожених російських активів для вирішення цих питань. Таким чином, фінансові санкції фактично стають своєрідним інструментом мобілізації “відбудовних” коштів. Це означає, що санкційна політика має сьогодні розглядатись саме в контексті українського повоєнного відновлення.

Верховна Рада України у травні 2022 року (за три місяці від початку повномасштабного вторгнення РФ) ухвалила Закон №2257-IX (чинний з 24.05.2022), яким введено новий вид санкцій – примусове стягнення активів на користь держави. Крім того, були внесені зміни до Закону «Про санкції» та інших нормативних актів, які уточнюють умови і порядок застосування цих санкцій. Відповідно до частини першої статті 5-1 Закону «Про санкції», примусове стягнення активів у доход держави дозволено тільки під час дії воєнного стану і лише якщо проти фізичної чи юридичної особи вже застосовано санкцію у формі блокування її активів¹. Вищий антикорупційний суд (ВАКС) ухвалює рішення про стягнення активів на користь держави за результатами розгляду позову Міністерства юстиції України. Таке рішення можна оскаржити шляхом подання апеляції до Апеляційної палати ВАКС.

На сьогодні в Україні діють чотири основні законодавчі механізми вилучення активів росіян та їхніх пособників: санкційне стягнення, конфіскація в ході кримінальних проваджень, примусове витребування

¹Закон України про санкції. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>

майна, а також націоналізація банків через процедуру виведення їх з ринку. Проте, найбільше уваги зконцентровано на санкційному механізмі, як новому підході до конфіскації у правовій практиці. Крім того, санкційні конфіскації демонструють найвищу ефективність: з моменту запуску механізму ВАКС ухвалює приблизно два рішення щомісяця про примусове стягнення активів осіб, пов'язаних із російським режимом. Активна позиція суду та відкритість слухань дають змогу постійно відстежувати зміни в судовій практиці щодо санкційних стягнень активів².

20 квітня 2024 року Палата представників США схвалила, а 24 квітня Президент Байден підписав закон «Про відновлення економічного процвітання і можливостей для українців» (REPO Act), який дозволяє США передати Україні до 5 млрд дол. США заморожених активів Російської Федерації (далі — РФ). Закон передбачає, що президент США отримує повноваження примусово конфісковувати будь-які суверенні активи, які прямо або опосередковано належать російському уряду, Центральному банку РФ чи Російському фонду прямих інвестицій. Кошти від таких конфіскацій мають надходити у спеціальний фонд підтримки України, адміністрування якого покладено на Державного секретаря США.

Закон REPO передбачає, що президент США разом із союзниками має створити міжнародний механізм компенсації для передання Україні конфіскованих або заморожених російських суверенних активів. Для реалізації цього плану США та їхні партнери планують заснувати так званий Спільний український фонд (Common Ukrainian Fund). Функціонування Спільного фонду регламентуватиметься низкою двосторонніх і багатосторонніх угод, які визначатимуть прозорі та впорядковані процедури розподілу отриманих активів в якості компенсації Україні. 12 лютого 2024 року Рада ЄС ухвалила постанову, що дозволяє спрямувати на потреби України прибутки від європейських активів Центрального банку РФ, які перебувають під замороженням. А 29 січня 2024 року країни ЄС узгодили нові правила, що відкривають можливість передавати такі доходи Україні починаючи з липня цього року. Наголошено, що кошти від цього механізму мають бути спрямовані Україні не на відбудову, а для фінансування постачання зброї та розвитку оборонної промисловості³.

Незважаючи на високу ефективність, санкційний механізм містить певні ризики, характерні для будь-яких нових підходів. Частину цих ризиків

² Конфіскація (про)російських активів на користь України. URL: <https://ti-ukraine.org/project/konfiskatsiya-pro-rosijskyh-aktyviv-na-koryst-ukrayiny/>

³ Можливі варіанти використання заморожених російських активів для допомоги Україні. URL: <https://surl.lu/xpzrgw>

пояснює новизна і прискорена реактивність механізму, що були необхідні в умовах повномасштабного вторгнення. Водночас у цьому механізмі простежуються явні прогалини, які слід усунути для приведення його у відповідність до базових стандартів міжнародного права. Одним із ключових викликів є забезпечення дотримання прав людини під час судового розгляду. Гарантування таких прав не лише мінімізує можливість позовів з боку осіб, пов'язаних із Росією, а й забезпечить захист прав третіх осіб. Адже у структурах власності компаній поряд із підсанкційними фігурують добросовісні українські підприємства та інші суб'єкти, що можуть не мати жодного зв'язку з російським бізнесом.

Наступним суттєвим аспектом, що вимагає вдосконалення, є процедура блокування активів. Зараз ця процедура часто відбувається недостатньо ефективно, хоча закон зобов'язує блокувати активи перед подачею позову про конфіскацію як запобіжний захід від їхнього відчуження. Тому слід передбачити ідентифікацію майна підсанкційної особи для блокування одразу після ухвалення рішення РНБО. Ще одним недоліком санкційного механізму є те, що він не охоплює активи, заблоковані до введення відповідних законодавчих змін після початку повномасштабної війни. Відповідно, аби конфіскувати такі активи, їх слід повторно заблокувати згідно з новими вимогами⁴.

Задля фінансового забезпечення України та інших країн, постраждалих від російської агресії, пропонується створити загальний Гарантійний фонд (General Guarantee Fund, GGF). Мета цього фонду – ефективне використання заморожених за кордоном російських фінансових активів. Фонд формується за рахунок заморожених державних, корпоративних і приватних російських фінансових активів і діятиме під контролем ЄС, який визначатиме відповідні програми використання цих ресурсів. Заморожені кошти фонду залишаються на депозитах тих банків, де вони були заблоковані. Банківські установи відкривають кредитні лінії для фінансування програм відновлення України, надаючи за них гарантії цього фонду. Відсотки за такими кредитами виплачуються за рахунок доходів, що отримуються від заморожених активів. Надходження у вигляді репарацій та інших компенсацій спрямовуються в фонд на погашення основної суми таких кредитів. Фонд розблоковує активи пропорційно надходженням від репарацій і інших виплат. Він функціонує протягом усього процесу відновлення України, спричиненого діями РФ, до повного виконання

⁴ Там само.

покладених на нього завдань. Усі витрати західних країн, пов'язані з агресією Росії та спрямовані на підтримку України, повинні бути компенсовані агресором.

Наразі можна запропонувати створення коаліції «Фінанси для України», до якої увійдуть банки та фонди з російськими активами, а також інші фінансові установи, готові надавати кредити на військові потреби України та компенсацію витрат, пов'язаних із війною, для України і її партнерів. Замороження активів держави-агресора забезпечує можливість відшкодування економічних збитків України та її партнерів, а також зберігає гарантію повернення цих заморожених активів. Фінансові системи партнерських країн, які беруть на себе зобов'язання гарантувати повернення цих коштів, мають право стягувати плату за надання таких гарантій. Частина цих коштів можна спрямувати на сплату відсотків за кредитами, наданими Україні⁵.

Конфіскація російських активів розглядається не стільки як політичний крок, скільки як дієвий механізм мобілізації коштів на відбудову України. Незважаючи на складність та новизну підходу, вже відзначаються конкретні результати — як в межах національної практики, так і в рамках міжнародної підтримки. Водночас цьому механізму характерні ряд правових, технічних і етичних викликів, які вимагають подальшої роботи, зокрема у питаннях захисту прав третіх осіб та забезпечення прозорості процедур. Узагальнюючи, впровадження такого механізму може прокласти шлях до справедливого притягнення агресора до відповідальності та сприяти сталому відновленню України.

Баранов Максим. Санкційна політика в контексті відбудови України. Розглядається санкційний механізм як один із ключових інструментів конфіскації активів російських громадян та структур на користь України з метою фінансового забезпечення післявоєнної відбудови держави. Аналіз охоплює як національні правові рамки, зокрема закон №2257-ІХ, так і міжнародні ініціативи — американський REPO Act, рішення ЄС та ідею створення загального гарантійного фонду. Наголошено на результативності санкційної політики, водночас вказано на ризики порушення прав третіх осіб, прогалини в механізмах блокування активів та необхідність подальшого вдосконалення практики, відповідно до стандартів міжнародного права.

Ключові слова: санкції, конфіскація, активи, відбудова України.

Baranov Maksym. Sanctions policy in the context of Ukraine's reconstruction. The sanctions mechanism is examined as a key instrument for the confiscation of assets belonging to

⁵ Можливості використання активів рф для фінансування військово-технічної допомоги Україні. URL: <https://surl.li/zdxgrv>

Russian nationals and affiliated entities, intended to benefit Ukraine and contribute to the financial foundation for its post-war reconstruction. The analysis encompasses both domestic legal frameworks—most notably Law No. 2257-IX—and international initiatives, such as the U.S. REPO Act, relevant EU decisions, and the proposal to establish a joint guarantee fund. While the effectiveness of sanctions policy is underscored, attention is also drawn to the potential infringement of third-party rights, existing deficiencies in asset-freezing mechanisms, and the imperative for further refinement of these practices in line with international legal standards.

Keywords: sanctions, confiscation, assets, reconstruction of Ukraine.

Софія Бугайова, Христина Дяченко, Поліна Жигула

*студенти факультету інженерних систем та екології, групи ТЗНС-24
Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)*

Науковий керівник: **Володимир Студінтський**, д.і.н., проф., кафедра політичних наук та історії

УПРАВЛІННЯ ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ КИЄВІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Управління твердими побутовими відходами (ТПВ) є однією з ключових проблем сучасних мегаполісів. Для міста Києва, що має понад тисячолітню історію, питання поводження з відходами завжди було актуальним. Зі зростанням населення та процесом урбанізації обсяги відходів значно збільшились, що вимагало переходу від примітивних методів утилізації до впровадження нових технологій.

Протягом історії міст питання управління твердими побутовими відходами винудило до технічних і технологічного розвитку виробництва. Так, у ХІХ столітті управління відходами базувалося на простих і недорогих методах. Основними способами було використання ям для сміття біля приватних будинків. Спалювання сміття, а також його утилізація як органічних добрив для сільського господарства. Вивезення відходів за межі міста кінними возами, що забезпечувало їх часткову утилізацію або складування.

Київ – на початку ХХ ст. щорічно накопичував 6 млн пудів сміття (≈98 тис. тонн). Інженер А. Павловський запропонував будівництво заводу вартістю 1 млрд грн., але проект провалився через відмову мешканців платити за вивіз та брак бюджетних коштів. Ідея Ф. Бурчака впровадити платні смітєбаки також не знайшла підтримки через консерватизм домовласників.

Ялта – перша в Україні спроба енергетичного використання сміття: у 1904 році побудували завод із 4 печами, де гази від спалювання опалювали котли міської електростанції. Окремо існував маєток Ай-Годор з міні-заводом (150 пудів/добу), проте обидва об'єкти не вирішили проблему сміття через малі потужності.

Одеса – експериментувала з деструкторами системи Горсфоль: у 1903 році запустила два заводи (600 і 150 пудів/добу). Вони спалювали сміття ефективно, але не використовували тепло чи шлаки. Місто відмовилось від масштабного впровадження через високу вартість та брак коштів.

Катеринослав (Дніпро) – у 1905 році спробував спалювати гнілі овочі з базарів, але завод швидко закрили через технологічні помилки: відсутність просушки призводила до поганого горіння, різкого запаху та скарг мешканців. Проект зруйнував неправильний підбір сміття та дешеві технології¹.

Важливе значення у секції управління ТПВ займає морфологія відходів, яка трансформується в процесі історичного розвитку. Морфологія відходів у ті часи значно відрізнялася від сучасної. Основну частку складали органічні матеріали (харчові відходи, деревина), папір, скло та метал, тоді як сучасні відходи містять значну частку пластику. (див. рис. 1)

Рисунок 1. Сортування твердих побутових відходів

У ХХІ столітті морфологія відходів зі збільшенням населення Києва та розширенням споживчого ринку значно змінилася. Сучасні ТПВ включають, 40% органічних відходів (рештки їжі, рослинні залишки). 25% пластику (пляшки, пакети, упаковки). 15% паперу та картону (див. рис.2.10% скла.10%

¹ Студінський В.А. Управління твердими побутовими відходами в містах України. К.: КІМО, 2006. С.21–24

металів та інших матеріалів. Зростання частки пластику створює додаткові виклики, адже він важко піддається розкладанню.

Рисунок 2. Відсортований та упакований папір і картон із загальних відходів ТПВ.

Для ефективної організації управління ТПВ в місті відіграють фінанси, зокрема якість бюджету. Фінансування управління відходами у ХІХ–ХХ століттях здійснювалось за рахунок місцевих податків, а також внесків від населення. Наприклад, витрати на вивезення сміття з одного району міста покривались з міського бюджету, але ефективність таких систем залишалася низькою через обмежені ресурси. Сучасний стан фінансування включає надходження від споживачів послуг(жителів міста), а також інвестиції в нові технології, такі як сміттєпереробні заводи. Для прикладу, середня вартість утилізації ТПВ у Києві на одну людину становить близько 150-200 гривень на рік. Усе це базується на таких елементах, як сортування відходів (у невеликій частині домогосподарств). Вивезення відходів на полігони, такі як полігон №5 у Київській області. Спалювання на сміттєспалювальних заводах, що частково вирішує проблему, але створює додаткові екологічні ризики².

Основні виклики сьогодення включають такі чинники, як перевантаження полігонів. Відсутність достатньої кількості сміттєпереробних заводів. Низький рівень сортування відходів серед населення.

Цікавими фактами є, що у Києві перший централізований збір сміття було організовано наприкінці ХІХ століття. У радянський період частина органічних відходів використовувалася для потреб сільського господарства. На сьогодні лише 10% відходів у Києві проходять сортування перед утилізацією.

Стосовно обрахунків, то середній житель Києва утворює близько 300 кг відходів на рік. Для міста з населенням понад 3 мільйони людей це означає, що щороку утворюється близько 900 тисяч тонн сміття. Якщо

² Програма економічного і соціального розвитку м. Києва. URL: <https://dei.kyivcity.gov.ua/prohrama-ekonomichnoho-i-sotsialnoho-rozvytku-m-kyieva>

врахувати, що на сортування йде лише 10% відходів, то щорічно на полігони вивозиться близько 810 тисяч тонн сміття³.

Таким чином, на початку XXI ст. українські міста копіювали європейські технології, але брак коштів, консерватизм і технічні помилки перетворювали сміттєспалювання на «пожежу проблем». Київ потребує комплексного підходу до управління ТПВ, включаючи будівництво нових сміттєпереробних заводів та стимулювання сортування відходів серед населення. Інвестування в екологічну освіту та фінансове стимулювання сортування можуть значно знизити навантаження на полігони. Запозичення успішних практик з інших країн, наприклад, Німеччини чи Швеції, допоможе покращити ефективність системи управління відходами у Києві.

Бугайова Софія, Дяченко Христина, Жигула Поліна. У статті розглянуто історичний аспект систем управління і моніторингу твердими побутовими відходами в Києві. Автори звертають увагу на негативний вплив ТПВ на довкілля і пропонують шляхи розв'язання досить гострих проблем в історичному контексті.

Ключові слова: тверді побудові відходи, Київ, морфологія відходів, фінанси.

Bugayova Sofia, Dyachenko Khrystyna, Zhigula Polina. The article considers the historical aspect of solid waste management and monitoring systems in Kyiv. The authors draw attention to the negative impact of MSW on the environment and suggest ways to solve quite acute problems in a historical context.

Keywords: solid construction waste, Kyiv, waste morphology, finance.

Анастасія Догод

студентка факультету автоматизації і інформаційних технологій, групи БІКС-24-2 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Інна Ярошук**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БУДІВНИЦТВІ ПІД ЧАС ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Після початку повномасштабної війни в Україні зазнала значних пошкоджень як цивільна, так і промислова інфраструктура. У процесі

³ Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні. 1992 рік. К., 1993. С. 34–44.

відновлення зруйнованих територій ключову роль починають відігравати сучасні цифрові технології, зокрема штучний інтелект (ШІ). Його впровадження дає змогу не лише прискорити процеси реконструкції, а й зробити їх більш ефективними, раціонально використовуючи ресурси.

За допомогою штучного інтелекту можна здійснювати аналіз пошкоджень та вести розпізнавання матеріалів зруйнованих будівель⁴. З цією метою громадська організація ReThink розробила модель ШІ, яка аналізує знімки з дронів для ідентифікації матеріалів пошкоджених будівель. У місті Буча ця система досягла точності 86% у розпізнаванні матеріалів, таких як шифер, металочерепиця та бетонні плити. Це дозволяє оцінити можливість повторного використання будівельних матеріалів, сприяючи переходу до економіки замкнутого циклу.

Відновленню архітектурних об'єктів за допомогою ШІ⁵ сприяє Проєкт RE:Ukraine Vision. Архітектурна компанія Valbek bureau спільно з лабораторією машинного навчання Українського католицького університету розробляє проєкт RE:Ukraine Vision. Його мета – створення безкоштовного застосунку, який дозволить користувачам завантажувати фотографії зруйнованих будівель та отримувати кілька сценаріїв їх відновлення, згенерованих ШІ. Для цього використовуються моделі генерації зображень, такі як StableDiffusion, натреновані на понад 3000 візуалізаціях.

Важливим також є застосування ШІ у процесах розмінування. Українська компанія «UADamage» використовує супутникові знімки та штучний інтелект для оцифрування замінованих територій. Компанія «UA Damage» вже обстежила Херсонську і Харківську області, а зараз працює на Миколаївщині. «Наша перевага в тому, що ми будуємо платформу для всіх. Ми хочемо прискорити розмінування в сотні разів. Тому ми готові надавати свою платформу іншим компаніям, які займаються розмінуванням, зйомкою дронів, в яких є супутникові знімки, і надавати свої нейронні мережі, щоб вони могли самі оцифрувати ці дані», – додав Лопушанський. За його словами, все починається з оцифрування супутникових даних на предмет кратерів та траншей по всій Україні. Другий рівень даних – це візуальна інспекція за допомогою дрона, який виявляє пластикові, касетні, протитанкові міни на землі. Третій рівень даних – це вибухонебезпечні

⁴ ШІ навчили розпізнавати будівельні матеріали зруйнованих будівель для повторного використання. Для навчання використовували знімки БпЛА з Бучі. <https://dev.ua/news/shi-navchyly-rozpiznavaty-materialy-zruynovanykh-budivel-1698657058>

⁵ Архітектори української компанії Valbek bureau використовують штучний інтелект для створення концепцій реконструкції будівель, зруйнованих російськими обстрілами. <https://prportal.com.ua/Fakty/ukrayinski-arhitektori-navchili-shtuchniy-intelekt-proiektuvati-zruynovani-budivli>

предмети під землею. Їх шукають з допомогою магнітометра, термокамери, мультиспекторальної камери, хімічних сенсорів і металошукачів⁶.

У будівельній індустрії ШІ стає інструментом трансформації управлінських та технічних процесів. Його функції охоплюють проєктування, бюджетування, логістику, закупівлі, контроль виконання, моніторинг техніки безпеки, аналітику витрат та прогнозування ризиків. Впровадження інтелектуальних алгоритмів дозволяє значно знизити витрати, прискорити реалізацію проєктів і мінімізувати людський фактор.

ШІ також використовується для підвищення безпеки працівників: спеціальні платформи обробляють дані з камер, сенсорів і переносних пристроїв, попереджаючи про потенційно небезпечні ситуації. Наприклад, система здатна виявити, що співробітник працює без належного захисного обладнання або знаходиться в зоні ризику.

У сфері сталого розвитку ШІ допомагає впроваджувати екологічно доцільні практики, включаючи вибір оптимальних матеріалів, повторне використання ресурсів та зниження кількості будівельних відходів. Також завдяки прогностичній аналітиці ШІ допомагає точніше визначати бюджет і строки реалізації проєктів.

Інформаційне моделювання будівель (BIM) стало основою для цифрової трансформації галузі. У поєднанні з ШІ ці технології дозволяють створювати точні 3D-моделі, прогнозувати взаємодію між різними елементами будівництва, ідентифікувати потенційні конфлікти ще на етапі проєктування, що істотно знижує ризики та зменшує втрати.

ШІ може бути ефективним і в рамках концепції сталого розвитку. Будівельні компанії приділяють більше уваги зменшенню відходів і впроваджують проактивні підходи на основі даних розширеної аналітики ШІ для мінімізації відходів. ШІ допомагає у розробці проєктів оптимізації будівництва, виборі відповідних матеріалів, впровадженні практик закупівель, що забезпечують ефективну утилізацію відходів, сприянні повторному використанню та відновленню, деконструкції та сприяння гнучкості будівельних процесів.

Аналітика ШІ є цінним інструментом для точного прогнозування вартості будівництва та термінів проєкту.

Технології штучного інтелекту та BIM можуть знизити ризик нещасних випадків і підвищити безпеку завдяки технологіям моніторингу безпеки на

⁶ Українська компанія «UADamage» використовує супутникові знімки та штучний інтелект для оцифрування замінованих територій. <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3763868-ukrainska-kompania-integrue-stucnij-intelekt-u-procesi-rozminuvanna.html>

основі датчиків і переносних пристроїв. Ці інструменти можуть визначати потенційні небезпеки на будівельному майданчику та заздалегідь попереджати керівників, щоб зменшити ризики.

Останні дослідження застосування ШІ в будівельній галузі дозволяють зробити такі висновки:

ШІ надає особливі переваги на етапі планування, забезпечуючи точне прогнозування подій, ризиків і витрат, які мають вирішальне значення для успіху будівельних проєктів.

Впровадження штучного інтелекту відкриває значні можливості для скорочення часу, витраченого на виконання повторюваних завдань, завдяки швидкому аналізу великих даних і оптимізації робочих процесів.

При цьому варто згадати про труднощі та обмеження використанні ШІ в будівельній індустрії. Одна з них це фрагментарний характер використання технологій ШІ та проблеми, пов'язані зі збором і збереженням даних. Також перешкодами для широкого впровадження штучного інтелекту в будівельній галузі є культурні фактори, проблеми безпеки, високі початкові витрати, унікальність проєктів, роботизовані технології, інституційні бар'єри та обмін інформацією.

Будівельна індустрія, яка тривалий час залишалася однією з найбільш інертних і консервативних галузей економіки, сьогодні перебуває на порозі технологічної революції. Нові інструменти, зокрема штучний інтелект (ШІ), перетворюються з абстрактної концепції на реальні рішення, що здатні радикально змінити підходи до планування, реалізації та контролю будівельних проєктів.

Сучасне будівництво вимагає швидкості, точності, ефективності, екологічності та безпеки – і саме ці потреби стимулюють пошук нових технологічних рішень. ШІ відповідає цим викликам, відкриваючи новий вимір для галузі, яка роками відставала за рівнем інновацій від таких секторів, як логістика, машинобудування чи інформаційні технології.

Основними напрямками застосування ШІ в будівництві є:

- Інтелектуальне проєктування та планування.

ШІ здатен аналізувати великі обсяги даних для створення оптимальних проєктних рішень. Завдяки алгоритмам машинного навчання можна не лише автоматизувати рутинні завдання, але й створити гнучкі плани, які враховують ризики, погодні умови, людський фактор та інші змінні. Це суттєво знижує ймовірність помилок, перевитрат і затримок у реалізації проєктів.

- Інформаційне моделювання будівель (BIM).

Сучасні компанії все частіше використовують BIM як цифрову основу для координації робіт. Інтеграція BIM із III дозволяє: створювати автоматизовані 3D-моделі; прогнозувати взаємодію різних інженерних систем; виявляти конфлікти до початку будівництва; підвищувати точність обчислення обсягів матеріалів і ресурсів.

- Управління ризиками та безпекою.

Завдяки аналітичним платформам, які обробляють дані з датчиків, камер і носимих пристроїв, керівники можуть у режимі реального часу отримувати попередження про потенційні небезпеки. Наприклад, система може виявити, що працівник не одягнув каску або перебуває в небезпечній зоні. Такі технології знижують рівень травматизму та дають змогу швидше реагувати на надзвичайні ситуації.

- Аналітика витрат і фінансове прогнозування.

Алгоритми III можуть будувати фінансові моделі, які враховують сотні факторів – від вартості матеріалів і логістичних витрат до погодних умов і середньої продуктивності бригад. Це дозволяє точніше планувати бюджети, виявляти приховані ризики та вчасно коригувати фінансові стратегії проєкту.

- Сталий розвиток та екологічна ефективність.

Один із головних викликів сучасного будівництва – зниження впливу на довкілля. III дозволяє: оцінювати вплив матеріалів на екологію; проєктувати енергоефективні будівлі; автоматизувати процеси переробки та повторного використання будматеріалів; скорочувати будівельні відходи через точне планування.

Попри великий потенціал, існує низка серйозних бар'єрів:

1. Фрагментарне впровадження: технології використовуються вибірково, часто без інтеграції в загальну стратегію компанії.

2. Проблеми зі збором та зберіганням даних: для навчання III потрібні великі масиви якісних даних, а не всі компанії мають доступ до них.

3. Культурні та людські фактори: спротив змін, небажання вчитися новому, страх перед заміщенням людьми машин.

4. Фінансові витрати: високі початкові інвестиції в розробку, ліцензування та навчання персоналу.

5. Регуляторні бар'єри: відсутність чітких стандартів використання III в будівництві, особливо в контексті охорони праці та збереження персональних даних.

Зауважимо які є перспективи на майбутнє: очевидно, що III не просто тренд, а один з ключових чинників конкурентоспроможності будівельних

компаній у найближчі десятиліття. Галузь поступово рухається до створення «розумного будівельного майданчика» – простору, де всі процеси взаємопов’язані, цифровізовані та оптимізовані.

Тому у найближчому майбутньому можна очікувати повну інтеграцію BIM, ШІ та IoT в єдину екосистему управління проектами; розширення використання робототехніки під керуванням ШІ для автоматизації фізичних процесів; застосування генеративного дизайну, де ШІ самостійно пропонуватиме варіанти архітектурних рішень; впровадження цифрових двійників будівель – віртуальних моделей, які повністю відображають стан реального об’єкта в режимі реального часу.

Попри всі ці бар’єри, майбутнє за розумними будівельними майданчиками, де всі процеси інтегровані в цифрове середовище з використанням BIM, IoT, генеративного дизайну та цифрових двійників. Це створює нову парадигму управління проектами, де ШІ є не лише помічником, а повноцінним учасником процесу.

Освітні установи, зокрема КНУБА, активно адаптують навчальні програми, включаючи теми штучного інтелекту, VR-технологій та BIM-моделювання, готуючи майбутніх фахівців до роботи з передовими інструментами.

Висновки. Інтеграція штучного інтелекту в будівництво є стратегічним кроком для модернізації інфраструктури України. Вона дозволяє не лише ефективніше відновлювати зруйновані території, а й формує основу для сталого та інноваційного розвитку держави в майбутньому.

Догод Анастасія. Використання штучного інтелекту у будівництві під час відбудови України. Доведено, що штучний інтелект є не просто додатковий інструмент, а потужний каталізатор змін у будівельній галузі. Він здатний підвищити ефективність, безпеку, стійкість і економічність проектів, водночас вимагаючи від компаній нових підходів до організації праці, навчання персоналу та інвестування в цифрові технології.

Ключові слова: штучний інтелект, архітектурне та будівельне проектування.

Dogod Anastasia. Using artificial intelligence in construction during the reconstruction of Ukraine. The article proves that Artificial Intelligence is not just an additional tool, but a powerful catalyst for change in the construction industry. It is capable of increasing the efficiency, safety, sustainability and cost-effectiveness of projects, while requiring companies to adopt new approaches to organizing work, training personnel and investing in digital technologies.

Keywords: artificial intelligence, architectural and construction design.

Наталія Зеленько

студентка архітектурного факультету, групи ДН-22-1 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

Будівельна галузь України займає важливе місце в економіці країни, і її значення в процесі повоєнної реконструкції стане визначальним. Після закінчення війни перед державою постане завдання не лише відновлення зруйнованих об'єктів інфраструктури, а й створення нових архітектурних, житлових та промислових комплексів. Основний акцент буде зосереджений на реконструкції міст, сіл та критично важливих компонентів економічної й соціальної інфраструктури.

Війна завдала колосальних ушкоджень: постраждали житловий фонд, промислові об'єкти, дороги, мости, школи, лікарні, а також культурна спадщина¹. У цих обставинах будівельна галузь відіграє ключову роль як двигун економіки, сприяючи її відновленню. Процес реконструкції потребуватиме значних фінансових витрат, залучення людських ресурсів і тривалого часу.

Залучення інвестицій стане критично важливим для успішного функціонування будівельної галузі в цей період. Необхідність формування сприятливого інвестиційного середовища включатиме захист прав інвесторів, спрощення бюрократичних процедур та забезпечення максимальної прозорості під час реалізації проєктів.

Важливо також співпрацювати з міжнародними фінансовими структурами та країнами-партнерами, які можуть надати фінансову підтримку для масштабних відновлювальних ініціатив. Особливу увагу слід приділити проблемі житла для тих, хто залишився без даху над головою.

Мільйони українців втратили домівки, і головним пріоритетом на цьому етапі стане будівництво нових житлових комплексів чи реанімація пошкоджених будинків². Тут важливо використовувати як традиційні

¹ В Україні через російську агресію пошкоджені 1 222 пам'ятки культури. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3934709-v-ukraini-cerez-rosijsku-agresiu-poskodzeni-1-222-pamatki-kulturi.html>

² 4 мільйони українців втратили житло через російську агресію - Букви. Букви. URL: <https://bukvy.org/4-miljony-ukrayincziv-vtratily-zhytlo-cherez-rosijsku-agresiyu/>

методики, так і сучасні технології швидкого й економічного будівництва, щоб зробити житло доступним для постраждалого населення.

Не менш важливою задачею є відновлення стратегічної інфраструктури –доріг, мостів, залізничних магістралей і аеропортів. Їхня реконструкція сприятиме нормалізації економічної діяльності, створенню комфортних умов для бізнесу та забезпеченню мобільності населення. Для реалізації таких проєктів знадобляться досвідчені фахівці та значні фінансові ресурси.

Окремо варто зазначити перспективи розвитку будівельної галузі через впровадження сучасних технологій та інновацій. Використання екологічно чистих і енергоефективних матеріалів допоможе знизити витрати на енергоспоживання та мінімізувати негативний вплив на довкілля. Крім цього, застосування технологій 3D-друку або модульного будівництва дозволить значно скоротити терміни реалізації проєктів і зменшити їхню собівартість.

Ключовим завданням у сучасному контексті є розвиток містобудівних проєктів, орієнтованих на принципи сталого розвитку. Відведення пріоритету на створення екологічно чистих житлових і комерційних просторів, а також «зелених» будівель має стати фундаментом для будівельної галузі.

Відновлення пошкоджених міст слід здійснювати з урахуванням сучасних стандартів сталого розвитку, що сприятиме створенню комфортного та безпечного середовища для проживання³.

Однією з головних перешкод для галузі в Україні є значний дефіцит кваліфікованої робочої сили. Відродження країни потребує залучення численних будівельників, інженерів, архітекторів, проєктувальників та інших фахівців. У цьому контексті не менш важливою є підготовка нових кадрів через тісну співпрацю з навчальними закладами, розробку спеціалізованих програм навчання і перекваліфікації професіоналів.

Ще одним критично важливим аспектом є розвиток місцевого виробництва будівельних матеріалів. Окрім кваліфікованої праці, широкомасштабне відновлення потребує значної кількості матеріалів. Створення локальних виробничих потужностей дасть змогу знизити витрати, забезпечити надійність постачання та зменшити залежність від імпорту.

Важливою частиною повоєнного відновлення є також формування інфраструктури для підтримки малого і середнього бізнесу. Багато підприємств зазнали значних втрат через війну, тому реабілітація

³ Проблеми та перспективи розвитку будівельної галузі України в умовах війни. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4006>.

комерційних та промислових об'єктів, а також створення умов для розвитку економіки малого бізнесу стануть важливими кроками у відновленні країни⁴.

Підтримка сталості в будівельній сфері вимагатиме наявності не лише фінансових ресурсів, але й ефективного правового і адміністративного середовища. Це передбачає реформи в земельному управлінні, перегляд будівельних норм і стандартів, а також налагодження продуктивної взаємодії між державними органами, забудовниками та громадськістю.

Подальша перспектива галузі також включатиме інтеграцію України в міжнародні відновлювальні програми⁵. Співпраця з організаціями на кшталт Європейського Союзу чи Світового банку матиме вирішальну роль у залученні фінансової підтримки та використанні передового досвіду для успішного втілення проєктів.

Відбудова будівельної сфери в Україні вимагатиме комплексної стратегії: від розширення інфраструктури та впровадження новітніх технологій до розбудови сталих міст і створення сприятливого середовища для бізнесу. Успіх відновлення можливий лише за умови плідної співпраці між державними структурами, приватним сектором та міжнародними партнерами.

На завершення можна сказати, що будівельна галузь відіграватиме ключову роль у процесі відновлення країни після війни. Її розвиток сприятиме зміцненню економіки та покращенню якості життя громадян. Попри всі виклики, цей сектор має величезний потенціал і може стати основою майбутньої оновленої України.

Зеленько Наталія. Роль та перспективи будівельної галузі у повоєнній відбудові України. У дослідженні аналізується значення та перспективи будівельної галузі в процесі повоєнного відродження України. Розглянуто ключові аспекти, які визначають роль будівельного сектора у відновленні зруйнованої інфраструктури, житлового фонду, промислових об'єктів та соціальних установ. Особливу увагу приділено необхідності залучення інвестицій, інтеграції сучасних будівельних технологій, розвитку сталого містобудування, а також забезпеченню формування кваліфікованого кадрового потенціалу і сприятливих умов для функціонування малого та середнього бізнесу. Дослідження також акцентує увагу на вирішенні проблем, пов'язаних із відновленням критично важливих інфраструктурних елементів, таких як дороги, мости та житлові об'єкти, що є фундаментальним для стабілізації економічного життя країни. Виокремлюється необхідність вдосконалення правових і адміністративних механізмів та створення

⁴ Відбудова України: принципи та політика. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf

⁵ План для Ukraine Facility. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>.

сприятливого клімату для інвесторів для успішної реконструкції галузі. Узагальнюючи, робота окреслює перспективи розвитку будівельного сектора як одного з вирішальних етапів у післявоєнній відбудові України, визначаючи основні фактори, які можуть забезпечити успіх у процесі відновлення країни.

Ключові слова: будівельна галузь, повоєнна відбудова, інфраструктура, житловий фонд, інвестиції, інноваційні технології, сталий розвиток, містобудування, кваліфіковані кадри, відновлення, правові умови, інвестиційний клімат, економічна стабільність, малі та середні підприємства.

Natalia Zelenko. The role and prospects of the construction industry in the post-war reconstruction of Ukraine. The study analyzes the significance and prospects of the construction industry in the process of post-war revival of Ukraine. The key aspects that define the role of the construction sector in the restoration of destroyed infrastructure, housing, industrial facilities and social institutions are considered. Particular attention is paid to the need to attract investment, integrate modern construction technologies, develop sustainable urban planning, and ensure the formation of qualified human resources and favorable conditions for the functioning of small and medium-sized businesses. The study also focuses on solving problems related to the restoration of critical infrastructure elements, such as roads, bridges, and residential facilities, which is fundamental to stabilizing the country's economic life. The author emphasizes the need to improve legal and administrative mechanisms and create a favorable climate for investors for the successful reconstruction of the industry. In summary, the paper outlines the prospects for the development of the construction sector as one of the crucial stages in the post-war reconstruction of Ukraine, identifying the main factors that can ensure success in the country's recovery process.

Keywords: construction industry, post-war reconstruction, infrastructure, housing stock, investment, innovative technologies, sustainable development, urban planning, qualified personnel, recovery, legal conditions, investment climate, economic stability, small and medium-sized enterprises.

Яків Іващенко

студент факультету урбаністики та просторового планування Київського національного університету будівництва і архітектури

Науковий керівник: **Світлана Стеценко**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ КНУБА В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Політична соціалізація є ключовим процесом формування громадянської свідомості, політичної культури та активної позиції молоді. У повоєнний період, коли Україні доведеться долати наслідки російсько-

української війни, що розпочалася у 2014 р., повномасштабно загострилася у 2022 р. Цей процес набуває особливого значення для студентів Київського національного університету будівництва і архітектури (КНУБА) як майбутніх спеціалістів будівельників та архітекторів. Специфіка підготовки фахівців у сфері будівництва та архітектури зумовлює їх активну участь у відбудові країни, що вимагає не лише професійних компетенцій, а й високого рівня політичної обізнаності та соціальної відповідальності. Політична соціалізація студентів КНУБА виконує низку функцій щодо інтеграції у суспільно-політичне життя.

Однією з основних функцій політичної соціалізації є формування громадянської ідентичності, що особливо актуально в повоєнний період. Війна підкреслила важливість національної єдності та патріотизму, а студенти КНУБА через навчальні та позанавчальні заходи усвідомлюють свою роль у зміцненні державності. В університеті системно проводяться лекції про історію боротьби за незалежність, про волонтерські ініціативи на підтримку Збройних Сил України¹.

Такі заходи допомагають молоді асоціювати себе з національними цінностями. Громадянська ідентичність також формується через розуміння професійної місії. Студенти КНУБА, які розробляють проекти модульного житла для внутрішньо переміщених осіб чи відновлення інфраструктури, бачать зв'язок між своєю діяльністю та суспільними потребами. Це сприяє усвідомленню їх ролі у відбудові країни, що є важливим елементом політичної соціалізації.

Політична соціалізація студентів КНУБА готує їх до активної участі в політичних процесах. Навчальні дисципліни, такі як «Політологія» чи «Історія зарубіжних політичних вчень», надають знання про демократичні інститути, виборчі системи та механізми прийняття рішень. Наприклад, аналіз децентралізації в Україні допомагає студентам зрозуміти, як місцеве самоврядування впливає на розвиток громад². Практичний вимір забезпечується через участь у громадських ініціативах. У 2024 р. студенти КНУБА долучилися до проекту з реконструкції шкіл у Київській області, співпрацюючи з місцевими органами влади. Цей досвід показав, як політичні рішення формують інфраструктурні проекти, і розвинув у студентів навички аналізу та аргументації. Крім того, студентські форуми, такі як «Архітектура

¹ Стратегія розвитку Київського національного університету будівництва і архітектури до 2029 р. К.: КНУБА, 2024. С. 5–8.

² Закон України «Про основи національного спротиву» від 29 липня 2021 р. № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20>

майбутнього: відбудова України», сприяють розвитку публічних виступів і лідерських якостей, що є необхідними для політичної діяльності.

Повоєнний період характеризується економічною нестабільністю, соціальною напругою та потребою інтеграції ветеранів і переселенців. Політична соціалізація допомагає студентам КНУБА адаптуватися до цих викликів, розвиваючи гнучкість і співпрацю. Наприклад, проєкти з відновлення міст, таких як Ірпінь чи Буча, вимагають взаємодії з органами влади, міжнародними організаціями та громадами. Такий досвід учить студентів працювати в швидкозмінних умовах і реагувати на зміни. Крім того, соціалізація формує розуміння глобального контексту. Участь у міжнародних програмах, як-от співпраця з ЄС у проєктах відбудови, розширює світогляд студентів. Вони вчаться бачити Україну як частину світової спільноти, що готує їх до роботи в умовах глобалізації.

Повоєнне суспільство стикається з різноманітними поглядами на майбутнє, що може викликати конфлікти. Політична соціалізація студентів КНУБА сприяє вихованню толерантності та готовності до конструктивного діалогу. Університет організовує семінари, наприклад, «Миротворення через архітектуру», де студенти обговорюють, як міський простір може об'єднувати людей. Такі заходи розвивають уміння слухати різні думки та шукати компроміси. Залучення до проєктів із адаптації житла для людей з інвалідністю чи ветеранів війни також формує емпатію. Студенти вчаться враховувати потреби вразливих груп, що підсилює їхню соціальну відповідальність і сприяє гармонізації суспільства.

Іващенко Яків, Функціональна роль політичної соціалізації студентів КНУБА в повоєнний період. Тези аналізують значення політичної соціалізації студентів Київського національного університету будівництва і архітектури в умовах повоєнної відбудови. Розглядаються її функції: формування громадянської ідентичності, підготовка до політичної участі, адаптація до суспільних трансформацій і виховання толерантності. Ключові слова: політична соціалізація, студенти КНУБА, повоєнний період, громадянська ідентичність, відбудова.

Ivashchenko Yakiv, The Functional Role of Political Socialization of KNUCA Students in the Post-War Period. The theses examine the significance of political socialization of students at Kyiv National University of Construction and Architecture in the context of post-war reconstruction. The functions analyzed include shaping civic identity, preparing for political participation, adapting to societal transformations, and fostering tolerance.

Keywords: political socialization, KNUCA students, post-war period, civic identity, reconstruction.

Діана Качур

студентка архітектурного факультету, групи АРХ 22-2А Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Анастасія Переста

студентка архітектурного факультету, групи АРХ 22-2А Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Володимир Студінський**, д.і.н., проф., кафедра політичних наук та історії

ІСТОРИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ У СУЧАСНІ АРТ-ПРОСТОРИ: ВІД ІНДУСТРІАЛЬНОГО МИНУЛОГО ДО КУЛЬТУРНОГО МАЙБУТНЬОГО

Індустріальна революція залишила після себе численні фабрики, заводи та складські приміщення, багато з яких втратили своє первісне призначення. Однак замість того, щоб зносити ці будівлі, сучасні архітектори, митці та урбаністи знаходять їм нове життя, перетворюючи занедбані промислові об'єкти на культурні центри, галереї, коворкінги та арт-простори. Така практика не лише зберігає історичну спадщину, а й створює унікальні локації для творчості та комунікації.

Арт-простори – це приміщення та простори, які призначені та облаштовані для дозвілля, відпочинку та творчої праці людей будь-якого віку та соціального рівня з метою розвитку власних творчих навичок, а також можливістю самовираження та спілкування з однодумцями. Основне призначення креативного простору – надання майданчиків діяльності представникам творчих професій, чисельність яких у постіндустріальному суспільстві постійно зростає¹.

Перспективи розвитку міст і проблеми існування в них занедбаних історично сформованих промислових будівель і територій, їх трансформація та інтеграція в сучасне міське життя є актуальним для багатьох країн світу, в тому числі і для України. Однією з видів трансформації є ревіталізація.

Ревіталізація – це перетворення старих локацій та районів міста, «оживлення» їх та адаптація під сучасні потреби людей². Найчастіше саме цей термін використовують у контексті роботи з колишніми індустріальними будівлями.

¹ Місця, де народжуються ідеї. URL: <https://theukrainians.org/mistaideyii/>

² «Оживити» старі будівлі: що таке ревіталізація і чому вона необхідна Україні. URL: <https://pragmatika.media/news/ozhyvyty-stari-budivli-shcho-take-revitalizatsiia-i-chomu-vona-neobkhidna-ukraini/>

Така практика має численні переваги:

- Збереження історичної архітектурної спадщини. Багато промислових будівель мають унікальну архітектуру, яка відображає історичні етапи розвитку міст. Відновлюючи старі будівлі, ми зберігаємо унікальний архітектурний стиль та культурну ідентичність.
- Рациональне використання міських територій. У великих містах простір є обмеженим ресурсом, а завдяки трансформації занедбаних фабрик у культурні простори формується нове середовище для творчих людей та активних громадян.
- Екологічність. Трансформація існуючих будівель дозволяє зменшити використання природних ресурсів, уникнути великої кількості відходів та викидів CO₂, які натомість з'являються внаслідок їх знесення та будівництва нових.
- Розвиток економіки. У більшості випадків, використання вже існуючих конструкцій є дешевшим, ніж знесення та/або зведення нової будівлі. А також це сприяє появі нових робочих місць, залученню інвесторів і підтримці малого бізнесу, що стимулює економіку міст³.

Період глобальної індустріалізації, що розпочався наприкінці XVIII ст. в Європі, ознаменувався стрімким розвитком промисловості, урбанізації та нових архітектурних форм. У цей час масово з'являються утилітарні будівлі – фабрики, заводи, електростанції. Вони були не лише виробничими центрами, а й символами економічної сили та технічного прогресу⁴. У XX ст., особливо в країнах Східної Європи, включно з Україною, промисловість стала основою міського розвитку. Навколо заводів будувалися цілі райони з житлом, школами, клубами. Проте з часом, особливо після 1990-х років, багато фабрик занепали або були закриті. Це призвело до звільнення великих промислових площ⁵.

Однак не кожному занедбану промислову будівлю можна трансформувати під громадський простір. Слід уникати об'єктів нафто-хімічного, газового та металургійного виробництва, де залишки токсичних речовин можуть бути небезпечними для здоров'я людей. Найбільш придатними для ревіталізації є підприємства легкої та харчової промисловості⁶.

³ «Оживити» старі будівлі: що таке ревіталізація і чому вона необхідна Україні. URL: <https://pragmatika.media/news/ozhyvty-stari-budivli-shcho-take-revitalizatsiia-i-chomu-vona-neobkhidna-ukraini/>

⁴ The first Industrial Revolution. URL: <https://www.britannica.com/event/Industrial-Revolution/The-first-Industrial-Revolution>

⁵ Гулей Д. В. Принципи та методи трансформації деградуючих промислових будівель і територій : дис. д-ра філософії у галузі 19 Архітектура та буд-во : 191 / КНУБА. Київ, 2023. С. 56.

⁶ Антоненко І. В. Особливості трансформації занедбаних індустріальних об'єктів під нову функцію. С. 275.

Одним з вдалих прикладів у Києві є відомий Арт-за завод «Платформа» – колишній Дарницький шовковий комбінат. У 2001 р. один з цехів перетворився на великий торговий комплекс «Даринок»⁷. А ще через роки в іншому корпусі з'явився центр «Арт-за завод Платформа», який зараз є місцем проведення музичних та гастрофестивалів, кінопоказів, виставок, благодійних барахолки, майстер-класів. Також виступає як простір для бізнес-івентів, різноманітних конференцій та коворкінгів. Тут проводився й Comix Con – найбільший фестиваль сучасної поп-культури, коміксів та косплею в Україні. Це місце стало популярним серед молоді, надаючи простір для творчості, спілкування та розваг⁸.

Ще один масштабний інноваційний проєкт в Україні – «Промприлад». Це колишнє виробниче підприємство в Івано-Франківську, котрому понад 115 років. Розпочавши з виготовлення вуличних ліхтарів та млинових пристроїв, воно поступово перетворилося на приладобудівне. В різні часи підприємство мало різні назви: «Станіславський машинобудівний завод», «Станіславприлад», «Геофізприлад», «Промприлад». До 1994 р. завод був державним, після чого пройшов процес приватизації та наразі функціонує як Публічне акціонерне товариство «Івано-Франківський завод «Промприлад»»⁹. Наразі це інноваційний центр на базі старого заводу, який працює на перетині чотирьох напрямів розвитку регіону: нової економіки та урбаністики, сучасного мистецтва та освіти. Проєкт залучив понад 1800 інвесторів, надав 550 робочих місць та організовує близько 600 подій щороку.

«Промприлад» є простором для об'єднання творчих, енергійних та мотивованих людей, які спільно працюють над розвитком своїх проєктів та спільними ініціативами. Інноваційний центр забезпечує сприятливе робоче середовище зі зручними офісами, лабораторіями зі спеціалізованим обладнанням, коворкінг-зонами та майданчиком для навчання і розвитку. Окрім творчих просторів також функціонують ресторан, готель, апартаменти, спортцентр та школа танцю¹⁰.

Існують численні світові приклади ревіталізації, один з яких у місті Кейптаун, ПАР. «Zeitz MOCAA» – музей сучасного африканського мистецтва. Історія самої будівлі розпочалася у 1924 р. Будинок, в якому розмістився музей, – це колишній зерновий елеватор. Декілька років велися

⁷ Дарницький шовковий комбінат: історія існування. URL: <https://kyiv.name/uk/eternal-9397-darnyczkij-shovkovyj-kombinat-istoriya-isnuvannya>

⁸ Креативний кластер Києва - Арт-за завод Платформа. URL: <https://artzavodplatforma.com/>

⁹ Підприємство котрому понад 115 років. URL: <https://prylad.com.ua/about-us/history/>

¹⁰ Промприлад. Реновація. URL: <https://promprylad.ua/ua/>

дебати про його можливе нове використання. Вирішено було створити музей. Будівля була визнана історичною пам'яткою: це 42 вежі, 33 метри у висоту та 5,5 метрів у діаметрі. Частина структури силосів, розрізаних у вигляді еліпса, утворює атриум музею. Виставковий простір займає площу 6 тис. кв. м. Його особливість – вікна-ліхтарі від підлоги до стелі. Крім цього, тут розмістилася бібліотека, книгарня, ресторан та невеликий готель на 28 номерів¹¹.

Естонський приклад – Квартал Роттерманні, який був однією з найголовніших промзон Таллінна. На початку ХХ ст. тут розташовувалися млини, ткацькі фабрики, лісопильня та спиртовий завод. Після примусового приєднання Естонії до Радянського Союзу всі підприємства кварталу націоналізували і промислові будівлі району почали занепадати. Наприкінці 70-х років постапокаліптичні пейзажі промзони стали знімальним майданчиком для фільму «Сталкер».

Після здобуття незалежності влада Естонії вирішила реконструювати промисловий район. У 1996 р. завершили ремонт колишнього соляного складу, в якому розмістили Естонський музей архітектури. Під час реконструкції зберегли всі важливі промислові споруди, зокрема й димову трубу, яка стала домінантою району. На будівлі столярної майстерні з'явилися 3 футуристичні вежі, які відсилають до промислової архітектури. Ревіталізація простору передбачала й будівництво нового житла. У 2001 р. територію кварталу визнали цінною забудовою та заборонили тут зводити споруди вище 24 метрів. Зараз квартал Роттерманні є однією з головних точок тяжіння Таллінна з магазинами та різноманітними закладами¹².

Отже, трансформація промислових об'єктів у сучасні арт-простори — це не лише архітектурний тренд, а й потужний інструмент розвитку міського середовища. Ревіталізація сприяє збереженню історичної спадщини, ефективному використанню ресурсів, розвитку творчого потенціалу суспільства та формуванню нової культурної ідентичності міст. Як показують українські та світові приклади, занедбані індустріальні будівлі можуть стати осередками креативності, освіти, бізнесу та міжкультурного діалогу. Такий підхід є важливим кроком до сталого розвитку та переосмислення міського простору у ХХІ ст.

Україна, з її багатим промисловим минулим, має великий потенціал для розвитку арт-просторів на базі колишніх заводів і фабрик. Державна

¹¹Музей-елеватор Zeitz MOCAA у Кейптауні. URL: <https://his.ua/ua/article/muzey-elevator-zeitz-mocaa-v-keuptaune-2017-10-19>

¹²Як промзони повертають у міський простір – кращі світові приклади. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2019/05/29/yak-promzony-povertayut-u-miskyj-prostir-svitovi-pryklady/>

підтримка, залучення інвестицій та активна участь громадськості можуть сприяти реалізації численних проєктів, які не лише збережуть історичну спадщину, але й збагатять культурне життя міст, створюючи нові можливості для творчості, розвитку та спілкування.

Качур Діана, Переста Анастасія. Трансформація промислових об'єктів у сучасні арт-простори: від індустріального минулого до культурного майбутнього. У статті розглядається перетворення індустріальних об'єктів у арт-простори, що стають важливою частиною культурного життя міст. Ревіталізація дозволяє зберегти історичну спадщину, ефективно використовувати території, знижувати екологічний вплив та сприяти економічному розвитку. Наведено приклади успішних трансформацій в Україні та за кордоном. Трансформація промислових будівель у креативні простори створює нові можливості для творчості, спілкування та інновацій, формуючи нову культурну ідентичність міста.

Ключові слова: ревіталізація, індустріалізація, промисловість, арт-простір.

Kachur Diana, Peresta Anastasiia. Transformation of Industrial Objects into Modern Art Spaces: From Industrial Past to Cultural Future. This article examines the transformation of industrial objects into art spaces, which have become an important part of the cultural life of cities. Revitalization allows for the preservation of historical heritage, efficient use of land, reduction of environmental impact, and promotion of economic development. Successful examples of such transformations in Ukraine and abroad are presented. The transformation of industrial buildings into creative spaces creates new opportunities for creativity, communication, and innovation, shaping a new cultural identity for the city.

Keywords: revitalization, industrialization, industry, art space.

Олексій Колочавин

студент факультету автоматизації і інформаційних технологій в будівництві, групи БІКС-24-1 Київського національного університету будівництва і архітектури

Науковий керівник: **Інна Ярощук**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ВНЕСОК КНУБА У ВІДБУДОВУ УКРАЇНИ: ВІД ПОВОЄННИХ РОКІВ ДО СЬОГОДЕННЯ

Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) є одним із найстаріших провідних вишів України, який

спеціалізується на підготовці фахівців у сфері будівництва та архітектури. Його розвиток тісно пов'язаний з історичними періодами формування, занепаду й відродження української державності. У різні епохи університет був важливою ланкою у підготовці професіоналів, які реалізовували ключові інфраструктурні проєкти країни.

Після завершення Другої світової війни Україна зазнала серйозних руйнувань, особливо її великі міста – Київ, Харків, Одеса, Чернігів та Дніпро. У цей складний період КНУБА (тоді Київський інженерно-будівельний інститут) відігравав провідну роль у підготовці спеціалістів, що працювали над відбудовою житла, промислових підприємств, мостів, об'єктів транспорту та культури.

У другій половині ХХ століття інститут стрімко розвивався як технічний заклад загальносоюзного значення, беручи участь у створенні гідроелектростанцій, промислових комплексів та житлових масивів. Особливу увагу приділяли розробці сучасних залізобетонних конструкцій, інженерних мереж та урбаністичних рішень.

Радянська урбаністика справила значний вплив на просторове планування міст України. Масова індустріалізація і стандартизація житлової забудови сприяли появі типових мікрорайонів. У межах соціалістичного підходу акцент робився на створенні просторих громадських зон, зелених насаджень та ефективної транспортної інфраструктури. Водночас, одноманітність функцій житлових районів створювала виклики, які залишаються актуальними й сьогодні.

Після здобуття Україною незалежності у 1991 році КНУБА зіткнувся з новими труднощами – економічна нестабільність, реформування системи освіти, технологічні зміни. Проте університет зумів модернізуватися, зберігши кадровий потенціал і отримавши статус національного. Освітні програми були оновлені, запроваджено сучасні дисципліни з екології, менеджменту, автоматизованих систем у будівництві.

Міста України вступили в нову фазу урбаністичних перетворень, орієнтованих на комфорт, сталість та збереження історичної автентичності. Такі міста, як Львів, Київ, Харків і Одеса, активно переймають європейський

досвід – розширюють пішохідні зони, велосипедну інфраструктуру, громадські простори та впроваджують принципи сталої урбаністики.

На сучасному етапі українські міста проходять активні процеси урбаністичної модернізації, головною метою яких є підвищення якості життя громадян та гармонізація з європейськими нормами міського розвитку. Ці трансформації охоплюють широкий спектр міських змін – від оновлення публічних просторів до екологічних ініціатив і модернізації транспортної системи.

Однією з ключових тенденцій є акцент на екологічну складову міського простору. Все більше уваги приділяється розвитку зелених зон, застосуванню енергоощадних технологій та просуванню сталого транспорту. У багатьох містах України активно будуються велосипедні доріжки, що сприяє не лише зменшенню шкідливих викидів, а й покращенню фізичного стану мешканців. Поступово формується концепція «міста для людей», де пріоритет надається зручності пересування пішоходів і велосипедистів, а не домінуванню автомобілів.

Серед головних викликів сучасної урбаністики в Україні вирізняються: нерівномірний розвиток міських територій (хаотична забудова, слабка інфраструктурна інтеграція), дефіцит громадських просторів і зелених зон, проблеми з транспортною організацією – затори, недостатній розвиток велосипедної інфраструктури та домінування автомобільного руху. Крім того, актуальними залишаються питання охорони архітектурної спадщини та відсутність комплексного стратегічного планування, а також екологічні проблеми, пов'язані з забрудненням повітря й неефективним управлінням відходами.

Урбаністика має вирішальне значення для еволюції українських міст, оскільки вона формує їхнє майбутнє, дозволяє адаптуватися до нових умов та створює зручне середовище для громадян. Спираючись на історичну спадщину й сучасні практики, українські урбаністи зберігають автентичність міського простору, інтегруючи його у глобальні урбаністичні тренди.

У рамках навчального процесу Київського національного університету будівництва і архітектури організуються польові експедиції до об'єктів культурної спадщини. Під час цих поїздок студенти виконують обміри,

проводять реставраційні дослідження та створюють цифрові моделі, які лягають в основу майбутніх реконструкцій.

Із 2022 року, у зв'язку з широкомасштабною війною, КНУБА знову виконує свою історичну місію – готувати фахівців для великої відбудови країни. Студенти та викладачі активно долучаються до волонтерських ініціатив, гуманітарних проєктів і наукових досліджень, спрямованих на відновлення постраждалих міст. В освітній процес включено нові дисципліни: оцінка пошкоджених будівель, кризовий менеджмент, цифрове картографування та моніторинг об'єктів за допомогою дронів.

Університет також бере участь у програмах сталого будівництва. Зокрема, студенти розробили 14 конкурсних концепцій у межах відкритого архітектурного конкурсу «Зелена відбудова в дії» – для повторного використання енергоефективних будівель під адміністративні потреби з підвищеними екологічними стандартами.

Нині КНУБА не лише надає освіту, а й активно впливає на формування майбутнього української архітектури. Основними векторами є цифровізація галузі (впровадження BIM-технологій, автоматизоване проєктування), «зелене» будівництво (сертифікація, енергоефективність), а також розширення міжнародної співпраці, що забезпечує доступ до світових інновацій.

Університет відіграє стратегічну роль у процесі відновлення країни – через наукові дослідження, освітню діяльність і практичні ініціативи. Особливий акцент ставиться на принципи доступності. У цьому контексті діє Інститут реінтеграції, реабілітації та професійного розвитку ветеранів «Архітектура стійкості». У співпраці з Програмою розвитку ООН КНУБА бере участь у створенні інклюзивних рішень для громадських будівель: лікарень, шкіл, об'єктів культурної спадщини та державних установ – із дотриманням стандартів універсального дизайну.

До навчального процесу Школи універсального дизайну долучилися студенти й викладачі КНУБА, які не лише навчаються, а й працюють над розробкою проєктів. У майбутньому вони діятимуть у командах з архітекторами, дизайнерами, планувальниками та інженерами.

Із понад 300 кандидатів було обрано 70 учасників із різних куточків країни, зокрема й представників КНУБА. Вони реалізовуватимуть реальні проекти у 13 містах, серед яких Київ, Львів, Рівне, Полтава та Славутич. Об'єкти охоплюють різні типи громадських просторів, що будуть адаптовані для повноцінного користування всіма верствами населення, включаючи людей з інвалідністю¹.

Регіональні ініціативи: Університет бере участь у проектах відновлення приватної забудови в Бородянському та Макарівському районах Київської області, що постраждали внаслідок бойових дій.

Київський національний університет будівництва і архітектури активно залучений до процесів відновлення територій, постраждалих від бойових дій. Зокрема, університет бере участь у проектах реконструкції приватного житла в Бородянському та Макарівському районах Київської області.

У рамках програми співпраці між КНУБА та місцевими адміністраціями укладено Меморандум із Бородянською селищною радою, що надало можливість долучати викладачів і студентів до розробки проектних рішень, а також запрошувати до участі міжнародні вищі навчальні заклади. Результатом освітнього процесу стало створення студентських проектів індивідуального житлового будівництва в межах програми «Відновлення України». Робота здійснювалася поетапно: спочатку студенти обирали архітектурні зразки, які згодом адаптували до сучасних дизайнерських вимог і потреб громад.

Кожен учасник підготував індивідуальний проект з документацією та BIM-презентацією, передавши її керівнику групи для формування інтегрованого комплексу забудови. Після публічного захисту з конструктивними коментарями викладачів та запрошених фахівців було вирішено розширити навчальний курс, зокрема створення бібліотеки архітектурних елементів, інженерної інфраструктури та пришвидшення впровадження проектів на реальних об'єктах.

¹ КНУБА долучається до підтримки інклюзивного відновлення України у взаємодії зі Школою універсального дизайну від Програми розвитку ООН. URL: [Instagram.com/knuca_official/p/DBHEy6JNDEP/?img_index=1](https://www.instagram.com/knuca_official/p/DBHEy6JNDEP/?img_index=1) КНУБА

Містобудівні ініціативи: Високу експертну оцінку отримали розробки щодо реконструкції села Мощун, готелю «Україна» в Чернігові, освітніх і культурних установ, а також приватних будинків.

У КНУБА відбулася офіційна презентація містобудівних проєктів з відновлення села Мощун, що в Бучанському районі. У проєкті брали участь студенти кафедри теорії архітектури (групи 33-А і 33-Б), які працювали в тісній співпраці з Гостомельською селищною військовою адміністрацією, Департаментом містобудування Київської ОДА та проєктним інститутом СБУ. Команди студентів здійснили SWOT-аналіз території та створили три варіанти генерального плану, передбачивши розміщення об'єктів громадської інфраструктури, зон рекреації, житлових кварталів, велоінфраструктури, а також простору для меморіального комплексу на честь захисників Мощуна.

Матеріали передані до обласної військової адміністрації для подальшого розгляду. Проєктами зацікавилися міжнародні інвестори, зокрема американська компанія «Sweetanok», яка висловила готовність сприяти їх реалізації.

Крім того, ректорат КНУБА підписав меморандум із представництвом компанії «Reynaers Aluminium» в Україні. Домовленість передбачає участь компанії у відновленні країни, розробку спільних освітніх курсів для студентів і викладачів університету.

Наукові дослідження та інноваційна діяльність КНУБА: Київський національний університет будівництва і архітектури активно долучається до наукових досліджень, що мають практичне значення для післявоєнної відбудови України. Зокрема, університетом була підготовлена та видана монографія «Відбудова житла в Україні», яка стала вагомим внеском у формування сучасної наукової бази з питань реконструкції житлового фонду.

Розробка державних будівельних норм та інноваційні підходи: Одним із ключових напрямів наукової діяльності є участь викладачів університету в розробці оновлених державних будівельних норм (ДБН). Зокрема, професор Вадим Куцевич зробив значний внесок у впровадження сучасних стандартів у сфері архітектурного проєктування та містобудівного планування. Ці

напрацювання враховують новітні технології, екологічні підходи та виклики, з якими стикається галузь в умовах повномасштабного відновлення.

Підготовка інженерно-архітектурних кадрів: КНУБА залишається провідним навчальним закладом у галузі архітектури та будівництва, підготувавши понад 70 тисяч фахівців, серед яких – близько двох тисяч інженерів і архітекторів, які працюють у 80 країнах світу. Освітні програми університету системно оновлюються відповідно до потреб часу, приділяючи особливу увагу ключовим напрямам, критично важливим для національної відбудови: тепло – та електроенергетиці, гідротехнічному будівництву, відновлюваним джерелам енергії, охороні навколишнього середовища та галузевому машинобудуванню.

Таким чином, університет поєднує фундаментальну наукову базу з практичними проєктами, готуючи фахівців нового покоління, які здатні реалізовувати масштабні трансформаційні завдання у сфері будівництва та архітектури. КНУБА зберігає лідерські позиції серед українських ЗВО, забезпечуючи безперервний розвиток і модернізацію будівельної галузі країни.

Наукові дослідження та інновації: КНУБА підготував та видав монографію «Відбудова житла в Україні», присвячену питанням відновлення житлового фонду, що стала важливим науковим внеском у цю сферу².

Розробка ДБНів та інновацій: Викладачі університету, зокрема професор Вадим Куцевич, зробили значний внесок у розробку державних будівельних норм України, впроваджуючи сучасні підходи до архітектурного проєктування та містобудування.

Підготовка спеціалістів: КНУБА є провідним навчальним закладом у сфері будівництва та архітектури, який підготував понад 70 тисяч інженерів і архітекторів, включаючи близько двох тисяч фахівців для 80 країн світу³.

Університет активно розвиває освітні програми за напрямками, які є критично важливими для відбудови країни, такими як теплоенергетика, електроенергетика, гідротехнічне будівництво, відновлювальні джерела

² Видання викладачів. URL : <https://www.knuba.edu.ua/vidannya-vikladachiv/>

³ Акція 2022-2024. URL: bmr.cl.com.ua

енергії та гідроенергетика, технології захисту навколишнього середовища та галузеве машинобудування.

Таким чином, КНУБА не лише готує висококваліфікованих фахівців, але й активно бере участь у практичних та наукових проєктах, спрямованих на відновлення та розвиток України залишаючись одним із провідних ЗВО України, який спеціалізується на підготовці висококваліфікованих інженерів та низці супутніх спеціальностей, без яких неможливе ефективне функціонування і розвиток галузі архітектури й будівництва.

Колочавин Олексій. **Внесок КНУБА у відбудову України: від повосенних років до сьогодення.** Проаналізовано історичну роль КНУБА у формуванні української інженерно-будівельної школи. Висвітлено внесок університету у відбудову України після Другої світової війни, розвиток у радянський період, адаптацію до викликів незалежності, а також активну участь у сучасній повосенній реконструкції в умовах війни. Окреслено напрями майбутнього розвитку.

Ключові слова: КНУБА, повосенна відбудова, архітектура, освіта, сталий розвиток, цифровізація.

Kolochavyn Oleksii. The contribution of KNUBA to the reconstruction of Ukraine: from the post-war years to the present. Analyzes the historical role of KNUBA in shaping the Ukrainian engineering and construction school. It highlights the university's contribution to post-World War II recovery, Soviet-era development, adaptation to independence challenges, and modern post-war reconstruction amid ongoing war. Future development priorities are also outlined.

Keywords: KNUBA, post-war recovery, architecture, education, sustainability, digitalization.

Кіра Лейченко

студентка факультету автоматизації і інформаційних технологій, групи БІКС-24-2 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Інна Ярощук**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ЗД-ДРУК У БУДІВНИЦТВІ: ТЕХНОЛОГІЯ, ЯКА ЗМІНЮЄ МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Війна в Україні спричинила масові руйнування житлового фонду, інфраструктури та соціальних об'єктів. В умовах дефіциту часу, ресурсів і

робочої сили постає потреба у впровадженні інноваційних технологій. Однією з таких технологій є 3D-друк у будівництві, що може стати фундаментом нової моделі відбудови країни.

Серед основних переваг 3D-друку – надзвичайна швидкість зведення. Там, де звичайне будівництво потребує тижнів і місяців, 3D-принтер справляється за лічені дні. До того ж, завдяки високій точності друку мінімізуються помилки, а будівельні елементи створюються зі чітким дотриманням проєктних характеристик. Це означає здешевлення проєктів, оптимізацію використання матеріалів, а також можливість застосування екологічно чистих або вторинних ресурсів. Більшість рутинних та фізично важких процесів автоматизуються, що зменшує потребу у великій кількості робітників.

3D-друк відкриває архітекторам і дизайнерам безмежні можливості для створення унікальних, складних і органічних форм. Відтепер немає обмежень для втілення найсміливіших ідей – від екологічних осель до футуристичних навчальних центрів чи медичних закладів.

Особливо цінною є ця технологія у контексті відбудови України після масштабних руйнувань, спричинених російською агресією. Тисячі будівель, знищених війною, потребують швидкої та ефективної реконструкції. І тут 3D-друк може стати справжнім проривом:

- Швидке будівництво житла для внутрішньо переміщених осіб.
- Зведення лікарень, шкіл та інших критичних об'єктів інфраструктури.
- Можливість друку прямо на місці руйнувань без транспортування великої кількості матеріалів.

У Львові вже реалізовано перший в Україні пілотний проєкт: зведення навчального корпусу для першокласників школи № 23. Основна частина конструкції була надрукована за 48 годин – це наочно демонструє потенціал технології у масштабах країни.

Завдяки точному розрахунку обсягів матеріалу та автоматизованому процесу, 3D-друк дозволяє суттєво зменшити кількість відходів і знизити споживання енергії. Це не просто технологія майбутнього – це практичний інструмент для створення екологічно чистої, доступної та функціональної інфраструктури.

Проєкт відновлення одного з харківських районів, що зазнав значних руйнувань унаслідок війни, увійшов до десятки найкращих на міжнародному конкурсі Impact Design, посівши шосту позицію. Над розробкою концепції працювали архітектори Любомир Подолянч і Костянтин Русєв. Вони

підкреслюють, що їхня пропозиція спрямована не лише на оперативне відновлення житла в одному з найбільш населених міст України, але й на створення комфортного середовища для мешканців, які повертаються до своїх домівок.

Згідно з проектом, пошкоджені частини панельних будівель після обстеження будуть демонтовані, а конструкції підсилені металевими елементами. Нові житлові модулі, надруковані за допомогою 3D-принтера, доповнять існуючу забудову, створюючи своєрідні архітектурні «латки». Технологія 3D-друку була обрана через її ефективність: вона дозволяє швидко зводити житло, заощаджувати ресурси й мінімізувати витрати на матеріали та логістику. До того ж такі об'єкти не потребують додаткового оздоблення.

На думку архітекторів, 3D-друк відкриває широкі можливості для формотворення, що дозволяє гармонійно інтегрувати нові елементи в існуюче середовище. Таке рішення не тільки відновлює зруйновані ділянки, а й покращує зовнішній вигляд застарілих радянських мікрорайонів, додаючи їм естетичної виразності.

Компанія 3D UTU і БФ «Обійми нації» відкрили перший в Україні житловий будинок, зведений з використанням технології 3D-друку. Він розташований у с. Михайлівка-Рубежівка в Київській області. 3D UTU створив будинок для родини загиблого Героя з Ірпеня. У проєкті взяли участь 100 партнерів. Реалізація проєкту стала можливою завдяки підтримці ініціативи «Об'єднані заради допомоги», яку впроваджує благодійний фонд «Обійми нації». Важливу роль у забезпеченні матеріалами відіграла Група Метінвест, що надала понад 20 тонн сталі зі складів компанії Метінвест СМЦ на безоплатній основі. Саме ця сталева продукція була використана для зведення фундаменту, несучих конструкцій і перекриттів будівлі. Проєкт став доказом того, що ця технологія може бути ефективною навіть в українських умовах, враховуючи клімат, законодавчі вимоги та доступність матеріалів¹.

Важливо зазначити, що українське законодавство не забороняє використання 3D-друку в будівництві, але будівельні суміші повинні відповідати державним стандартам.

У відносно безпечних регіонах України, зокрема в тилкових областях, активно впроваджуються інноваційні підходи до відновлення зруйнованих

¹ На Київщині звели житловий будинок за допомогою 3D-принтера. URL: https://profbuild.in.ua/uk/novosti/6005-na-kijivshchini-zveli-zhitlovij-budinok-za-dopomogoyu-3d-printera?utm_source=chatgpt.com

населених пунктів. Сучасні технології здатні значно прискорити процес відбудови, трансформувати організацію міських просторів, а також запропонувати рішення для повторного використання матеріалів і модернізації будівель. Навіть у невеликих містечках та селах можуть знайти застосування ефективні та доступні інструменти для розвитку.

У Львові наразі реалізується перший у Європі освітній об'єкт, зведений із використанням технології 3D-друку. Цей проект ініційовано та профінансовано гуманітарною організацією Team4UA і має пілотний характер, адже дозволяє перевірити практичну ефективність інноваційного підходу. Будівництво ведеться за допомогою цементного 3D-принтера BOD2, розробленого данською компанією COBOD (Construction of Buildings on Demand). Пристрій демонструє високу продуктивність, розвиваючи швидкість друку до 18 метрів за хвилину. Завдяки модульній конструкції, принтер може адаптуватися до різних розмірів споруд. Для його роботи потрібна мінімальна команда з трьох осіб: один спеціаліст керує друком через планшет, інший займається підготовкою суміші, а третій допомагає в обслуговуванні обладнання.

Компанія Henkel та її бренд Ceresit завершили 3D-друк першого житлового будинку в Україні. Технологія дозволяє значно зменшити ризик людських помилок і перевитрату матеріалів, що забезпечує зменшення затримок, зниження витрат і ресурсів.

Ще кілька років тому 3D-друк асоціювався переважно з маленькими прототипами та дизайном предметів. Сьогодні ж ця технологія буквально «друкує майбутнє» – від житлових будинків до закладів освіти. І якщо раніше це здавалося мрією, то зараз – це реальність, що активно втілюється у будівництві в усьому світі, зокрема й в Україні.

Для успішного розвитку цього напрямку в Україні потрібні:

- Розробка та впровадження будівельних стандартів для 3D-друку.
- Сертифікація технологій і матеріалів.
- Підготовка нового покоління архітекторів та інженерів.
- Потреба в навчанні фахівців для роботи з 3D-принтерами.
- Державна підтримка й між секторна співпраця.
- Необхідність адаптації державних будівельних норм (ДБН) до нових технологій.
- Інтеграція з іншими будівельними процесами, такими як електрика, водопостачання та оздоблювальні роботи.

3D-друк – це шанс не просто відбудувати зруйновану інфраструктуру, а створити нову Україну: швидку, екологічну, сучасну. І саме інституції, такі

як КНУБА, здатні стати провідниками цих змін – готуючи фахівців, впроваджуючи дослідження і формуючи освітні програми, які відповідають викликам нового часу.

Іншою перевагою є можливість інтеграції технологій 3D-друку з концепціями «розумного міста» та індустрії 4.0. Завдяки цифровим моделям, будівництво стає прозорішим, ефективнішим та легко контрольованим. Це відкриває шлях до повної автоматизації і мінімізації людського фактору в процесі зведення будівель.

Крім того, 3D-друк дозволяє експериментувати з новими видами матеріалів, включаючи біооснови, глинисті суміші або ж геополімери. Це дає змогу будувати в місцевостях з обмеженим доступом до традиційних ресурсів або в складних кліматичних умовах.

З розвитком технологій можлива поява мобільних 3D-принтерів, які зможуть швидко переміщуватися до зон стихійного лиха чи бойових дій, де необхідна термінова допомога. У такому форматі ці пристрої стануть потужним інструментом у системі цивільного захисту.

Ще одним ключовим моментом є освіта та наукові дослідження. Університети, такі як КНУБА, повинні стати центрами впровадження цих інновацій, готуючи інженерів та архітекторів нового покоління, здатних працювати з передовими цифровими технологіями.

Але є і значні виклики в Україні:

- Відсутність нормативної бази: Державні будівельні норми поки не враховують можливості 3D-друку.
- Потреба у навчанні персоналу: Необхідно готувати інженерів, архітекторів і операторів нових технологій.
- Забезпечення матеріалами: Локалізація виробництва спеціальних сумішей ще на стадії становлення.

3D-друк у будівництві відкриває нові можливості для швидкого та ефективного відновлення України після війни. Реалізація пілотних проєктів демонструє готовність країни впроваджувати інноваційні технології для покращення якості життя громадян.

Зазначимо перспективи для відбудови України. Технологія 3D-друку може бути стратегічним елементом великого плану відновлення України:

- Швидке будівництво тимчасового та постійного житла для переселенців;
- Створення шкіл, дитсадків, лікарень у постраждалих регіонах;
- Відбудова об'єктів критичної інфраструктури.

Таким чином, 3D-друк – це не лише технологічна революція в будівництві, а й новий підхід до планування міст, розв'язання соціальних проблем, забезпечення доступного житла та побудови майбутнього, у якому враховано виклики сьогодення. Це шлях до сталого розвитку та відновлення нашої країни.

Лейченко Кіра. 3d-друк у будівництві: технологія, яка змінює майбутнє України. У статті доведено, що 3D-друк – це не лише технологічна революція в будівництві, а й новий підхід до планування міст, розв'язання соціальних проблем, забезпечення доступного житла та побудови майбутнього, у якому враховано виклики сьогодення.

Ключові слова: Київський національний університет будівництва і архітектури, 3D-друк, будівництво, новітні технології.

Leichenko Kira. 3D printing in construction: a technology that changes the future of Ukraine. The article proves that 3D printing is not only a technological revolution in construction, but also a new approach to urban planning, solving social problems, providing affordable housing and building a future that takes into account the challenges of the present.

Keywords: Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture, 3D printing, construction, new technologies.

Катерина Лях, Дарія Лікарчук

студентки архітектурного Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Петро Дьомкін**, к.і.н., доц., кафедри політичних наук та історії

ЯК МАЮТЬ ВИГЛЯДАТИ МЕМОРІАЛИ ПОЛЕГЛИМ УКРАЇНСЬКИМ ВІЙСЬКОВИМ, ЩОБ ПАМ'ЯТЬ ПРО НИХ БУЛА ГІДНО ВШАНОВАНА?

Кожна країна шанує своїх героїв, але для України, яка все ще бореться за власну незалежність, питання вшанування пам'яті полеглих воїнів набуває ще більшого значення. Меморіали українським військовим, що віддали життя за Батьківщину, повинні передавати велич і силу здійснених подвигів, висловлювати вдячність українського народу, а також нагадувати нам про самопожертву і мужність, яку ми маємо цінувати і пам'ятати.

Упродовж останніх років Україна переживає одну з найтрагічніших і водночас найгероїчніших сторінок своєї історії. Перед суспільством постає

важливе питання: як гідно вшанувати пам'ять, щоб вона не зникла з плином часу, а жила у серцях наступних поколінь? Меморіали – це не лише архітектурні споруди, це символ національної пам'яті й духовної сили народу.

У світі існує багатий досвід створення меморіалів для вшанування пам'яті полеглих військових. У багатьох країнах ці споруди є не лише архітектурними шедеврами, але й місцями для роздумів та емоційного зв'язку з історією та героїкою минулих поколінь. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки знаменитий Меморіал ветеранів війни у В'єтнамі характеризується мінімалістичним дизайном із використанням темного граніту з викарбуваними іменами загиблих воїнів. Такий підхід створює містичну атмосферу і закликає кожного відвідувача замислитися над трагедією війни та величчю самопожертви. Подібні концепції знаходять своє відображення й у Європі – у Франції та Німеччині, де меморіали поєднують елементи сучасного дизайну з історичною символікою, що підкріплюється використанням вічного вогню, скульптур, ландшафтного планування та інтерактивних елементів¹.

У багатьох країнах меморіали розглядаються як живий діалог між минулим і сучасністю. Вони органічно вписуються у міський ландшафт, часто перетворюючись на осередок для культурних і релігійних заходів. У Австралії та Новій Зеландії, наприклад, для меморіалу АНЗАК були використані природні елементи: водні доріжки, зелені насадження, відкриті простори – вони створили атмосферу спокою, що сприяє роздуму і колективній пам'яті. Інтерактивні інформаційні екрани, надписи та інсталювання сучасних технологій дозволяють відвідувачам не лише побачити, а й «відчути» історію, дізнатися більше про конкретні події та особистості, що зробило ці пам'ятки живим свідченням героїзму².

Прикладом того, як простір для вшанування пам'яті може поєднувати духовність і велич є меморіал у Редипулії, Італія. Основною його ідеєю є відображення величчя жертви, принесеної заради миру. Подібна ідея могла б бути адаптована для українських меморіалів таким чином, щоб вони уособлювали величність воїнів, нагадували нам про їхній героїзм і ціну миру³.

¹ Як у світі вшановують пам'ять загиблих військових. Ukraïner. URL: <https://www.ukraïner.net/yak-vshanoluiut-pam-iat/>; Меморіал ветеранів війни у В'єтнамі - AR додаток Turistle. URL: TOURISTL

² The Anzac Memorial, Hyde Park, Sydney. NSW Government. URL: <https://www.anzacmemorial.nsw.gov.au/>

³ Військові кладовища: як світ зберігає пам'ять про полеглих героїв. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3836337-vijskovi-kladovisa-ak-svit-zberigae-pamat-pro-poleglih-geroiv.html>

Окрім чисто естетичних і функціональних рішень, у створенні меморіалів значну роль відіграє символізм. Персоналізація пам'яті є важливим елементом: імена загиблих солдат, їх біографічні дані та фотографії інтегруються у загальний архітектурний ансамбль. Такі практики сприяють глибшому емоційному зв'язку між суспільством і його військовими героями, а використання вічного вогню або спеціальних ламп підкреслить безсмертність їхньої жертви. Меморіали стають платформою для проведення державних та релігійних церемоній, що об'єднують громаду і допомагають зберегти історичну пам'ять на довгі роки⁴.

Але якщо не можливо дізнатись хто загинув і відійшов у небуття на полі битви, як бути сім'ям, що не можуть отримати тіл своїх рідних, чи сиротам, про яких нема кому подбати? Є вихід! Скульптура журавлів, що злітають у небо – як символ душ загиблих – непогана альтернатива аби вшанувати їх пам'ять.

В обмеженому просторі можна встановити дерево пам'яті з вигравіруваними на листках іменами полеглих. Як альтернатива пам'ятника – кам'яний круг – символізує незламність українського духу що нагадуватиме перехожим про подвиги воїнів.

Простір для меморіалів має бути спроектований із застосуванням натуральних матеріалів, екологічних технологій і врахуванням вимог доступності для людей різного віку та фізичних можливостей. Донести до громади значення і вагу самопожертви військових дозволяє використання традиційних українських символів, таких як тризуб (символ незалежності, боротьби й державності), синьо-жовтий стяг (символ стійкості й перемоги, втілення свободи), калина (символ відродження, незламності й пам'яті), мальви (символ любові до рідної землі, свого народу, уособлюють духовне коріння людини), крім державних знаків можна покласти й такі предмети, як меч або пернач (символи честі, захисту та військової доблесті), щит (символ оборони рідної землі) та інші⁵.

Аби виділити меморіали з сірої маси звичних пам'яток, можна використати іншу колористику. Кожен колір має асоціації з якимись емоціями. Червоний – любов, жовтий – бадьорість, а в Українській культурі ще й означає безкрайне пшеничне поле, синій, то смуток але водночас і чисте небо. Кольорова палітра дивовижним чином може викликати цілий шквал

⁴ Військові кладовища: як світ зберігає пам'ять про полеглих героїв. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3836337-vijskovi-kladovisa-ak-svit-zberigae-pamat-pro-poleglih-geroiv.html>

⁵ Gear D. Symbolism in Memorial Site Design: Honoring Fallen Soldiers and Veterans. American Memorial Site URL: <https://www.americanmemorialsite.com/design-and-architecture-symbolism-in-memorial-site-design>

думок та емоцій. Жовто-золотий або блакитний кольори одразу яскраво виділятимуться на фоні ахроматичних споруд⁶.

Ми вважаємо, що поєднання національних символів України, традиційних орнаментів, мотивів і кольорів із запозиченим світовим досвідом задля створення меморіалів було б сучасним і глибоко символічним підходом, що дозволить не лише зберегти історичну пам'ять про героїв, а й надихнути майбутні покоління на єдність та патріотизм.

Важливим напрямком є також впровадження цифрових інтерпретацій історії, аудіо- та відеоінсталяцій, що дозволять новим поколінням глибше зануритися в історію та краще зрозуміти значення кожного імені на меморіалі⁷.

Глобальний досвід свідчить, що успішні меморіали поєднують в собі не лише виразну художню форму, але й глибокий символізм, здатність викликати спільні емоції та забезпечувати простір для діалогу між минулим і майбутнім. Запозичення цих підходів українськими фахівцями може стати важливим кроком до створення святині, де пам'ять про полеглих військових не просто збережеться, а й надихатиме наступні покоління на боротьбу за мир, свободу та незалежність України.

Лях Катерина, Лікарчук Дарія. Як мають виглядати меморіали полеглим українським військовим, щоб пам'ять про них була гідно вшанована? У цій статті ми розглядаємо, якими мають бути меморіали, щоб вони по-справжньому передавали масштаб жертви, задля збереження країни, історичної правди та ставали місцем живої пам'яті, а не лише черговим каменем у землі. Аналізуються урбаністичні та ландшафтні розміщення меморіалів. Також досліджується вплив кольорової гами на впізнаваність громадою цих архітектурних пам'яток, аналогічно їх доступність та відкритість для людей.

Ключові слова: символізм, пам'ять, меморіали, соціальна впізнаваність, воїни, індивідуалізація пам'яті.

Liakh Kateryna, Likarchuk Dariia. What should memorials to fallen Ukrainian soldiers look like so that their memory is worthily honored? In this article, we consider what memorials should be like so that they truly convey the scale of the sacrifice, for the sake of preserving the country, historical truth, and become a place of living memory, and not just another stone in the ground. The urban and landscape placement of memorials is analyzed.

⁶ Державні і народні символи України. Їх значення. Освітяник. URL:<https://www.osvitjanyk.dp.ua/2025/02/06/derzhavni-i-narodni-simvoli-ukrayini/>

⁷ Концептуалізація пам'ятійного дискурсу в умовах російсько-української війни / Р. Голик та ін. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2024. 107 с.

The influence of color on the community recognition of these architectural monuments, as well as their accessibility and openness to people, is also studied.

Keywords: symbolism, memory, memorials, social recognition, warriors, individualization of memory.

Софія Марчук

студентка Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії КНУБА.

КНУБА ЯК ДРАЙВЕР ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ: ВНЕСОК У ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ

Війна, без сумніву, завдала страшних руйнувань нашій країні. Зруйновані міста, села, інфраструктура – це не просто цифри статистики, а трагедія для мільйонів українців. Але, як відомо, кожна криза – це ще й можливість. Відбудова України – це не лише відновлення втраченого, але й шанс створити нову, сучасну та комфортну країну, яка відповідатиме потребам суспільства та світовим тенденціям. І тут архітектура відіграє ключову роль. Адже саме архітектори будуть формувати обличчя наших міст і сіл, визначати їхню функціональність, естетику та екологічність. Від того, які рішення будуть прийняті зараз, залежить, як ми будемо жити в Україні після перемоги. Тому важливо вже сьогодні розробляти чітку та обґрунтовану архітектурну стратегію, яка враховуватиме всі аспекти післявоєнного розвитку¹.

Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА) завжди був і залишається одним з провідних центрів архітектурної та інженерно-будівельної освіти в Україні. Саме тут готують фахівців, які здатні реалізувати найскладніші проекти, впроваджувати інноваційні технології та створювати якісне та комфортне середовище для життя. В умовах відбудови України роль КНУБА стає ще більш важливою. Адже саме випускники університету будуть ключовими учасниками цього процесу, саме вони будуть розробляти та реалізовувати проекти відновлення зруйнованих

¹ Відбудова України. Ректор КНУБА Олексій Дніпров у телемарафоні «Єдині новини». URL: <https://www.knuba.edu.ua/vidbudova-ukrayiny-rektor-knuba-oleksij-dniprov-u-telemarafoni-yedyni-novyny/>.

міст і сіл, будувати нові житлові комплекси, школи, лікарні та інші об'єкти інфраструктури. Але КНУБА – це не лише кузня кадрів, а й генератор ідей для відбудови України. В університеті проводяться наукові дослідження, розробляються нові підходи до міського планування, використовуються сучасні матеріали та енергоефективні технології. Все це робить КНУБА важливим інтелектуальним центром, який здатний запропонувати рішення для найскладніших завдань, що постають перед Україною у процесі відбудови².

КНУБА бере активну участь у формуванні архітектурної стратегії післявоєнного розвитку України. Фахівці університету розробляють концепції відновлення зруйнованих міст і сіл, пропонують нові підходи до житлового будівництва, враховують потреби різних соціальних груп та впроваджують принципи сталого розвитку. Одним з ключових елементів архітектурної стратегії, на думку фахівців КНУБА, є децентралізація та розвиток регіонів. Важливо не лише відновити зруйновані міста, а й створити умови для їхнього сталого розвитку, забезпечити їхню економічну самостійність та культурну ідентичність. Тому необхідно приділяти увагу розвитку місцевого виробництва, підтримці малого та середнього бізнесу, створенню нових робочих місць. Іншим важливим елементом є впровадження інноваційних технологій та матеріалів. Відбудова України – це шанс не лише відновити втрачене, а й створити сучасну та енергоефективну країну. Тому необхідно використовувати сучасні технології будівництва, застосовувати енергозберігаючі матеріали та впроваджувати відновлювані джерела енергії. Також важливо враховувати потреби різних соціальних груп, зокрема людей з інвалідністю, літніх людей, сімей з дітьми. Архітектура має бути інклюзивною та доступною для всіх³.

Міжнародна співпраця відіграє важливу роль у процесі відбудови України. Важливо використовувати досвід інших країн, які пережили війни та катастрофи, вивчати їхні підходи до відновлення зруйнованих міст і сіл, впроваджувати кращі практики та інноваційні технології. КНУБА активно співпрацює з провідними архітектурними школами світу, бере участь у міжнародних проектах та програмах обміну. Це дозволяє студентам та викладачам університету отримувати цінний досвід, знайомитися з новими тенденціями в архітектурі та використовувати їх у своїй роботі. КНУБА

² КНУБА. Виставка InterBuildExpo за участі КНУБА: інновації та професійна підготовка для відбудови України. URL: <https://www.knuba.edu.ua/vystavka-interbuildepo-za-uchastyu-knuba-innovacziyi-ta-profesijna-pidgotovka-dlya-vidbudovy-ukrayiny/> (дата звернення: 09 квітня 2025)

³ Яценко, Л. О. Містобудування та архітектурна спадщина України: проблеми збереження та розвитку. Харків: ХНУБА, 2018. 250 с.

також є платформою для обміну знаннями та досвідом між українськими та іноземними фахівцями. В університеті проводяться міжнародні конференції, семінари та воркшопи, на яких обговорюються актуальні питання відбудови України та пропонуються рішення для найскладніших завдань⁴.

Київський національний університет будівництва і архітектури відіграє ключову роль у формуванні архітектурної стратегії післявоєнного розвитку України. Об'єднавши академічну науку, практичний досвід та інноваційні підходи, університет створює платформу для підготовки фахівців, здатних вирішувати найскладніші завдання сучасності.

Роль цього освітнього центру у відбудові України після війни є багатогранною. Він готує нове покоління архітекторів, інженерів та урбаністів, які володіють не лише професійними навичками, але й розумінням соціальної відповідальності. Ці фахівці здатні проектувати комфортне, безпечне та інклюзивне середовище для всіх громадян. Випускники університету вже сьогодні відіграють ключову роль у розробці проектів з відновлення зруйнованих міст і сіл, створенні нових житлових комплексів, громадських будівель та інфраструктури.

Наукова діяльність університету спрямована на розробку інноваційних рішень для відновлення країни. Викладачі та студенти працюють над впровадженням енергоефективних технологій, використанням екологічно чистих матеріалів та створенням сталого міського середовища. Університет активно співпрацює з міжнародними партнерами, залучаючи світовий досвід до вирішення локальних проблем. Цей освітній заклад не лише реагує на виклики сьогодення, але й формує довгострокову архітектурну стратегію для України. Університет пропонує концепції децентралізації, розвитку регіонів та впровадження принципів сталого розвитку. Ці підходи сприяють створенню міцної економічної основи для міст і сіл, забезпечують їхню культурну ідентичність та інтеграцію в глобальний контекст. Таким чином, університет є архітектором майбутнього України – інтелектуальним центром, який визначає напрямки розвитку архітектури та будівництва в країні. Завдяки своїй освітній, науковій та практичній діяльності університет сприяє створенню нової України – сучасної, комфортної та сталого розвитку. Майбутнє нашої країни залежить від рішень, які приймаються сьогодні, і університет впевнено займає провідну позицію у процесі формування цього майбутнього.

⁴ Шевченко Н. О. Архітектурні проекти КНУБА: досягнення та перспективи. Київ: КНУБА, 2020. 180 с.

Марчук Софія. КНУБА як драйвер відбудови України: внесок у формування архітектурної стратегії післявоєнного розвитку. У тезах розглянуто роль Київського національного університету будівництва і архітектури (КНУБА) у формуванні архітектурної стратегії післявоєнного розвитку України. Проаналізовано внесок університету у підготовку фахівців, розробку інноваційних рішень та міжнародну співпрацю в контексті відбудови країни. Визначено ключові елементи архітектурної стратегії, запропоновані фахівцями КНУБА, зокрема децентралізація, впровадження інноваційних технологій та матеріалів, а також забезпечення інклюзивності та доступності міського середовища.

Ключові слова: КНУБА, архітектура, відбудова, стратегія, інновації, сталий розвиток.

Marchuk Sofia. KNUBA as a driver of Ukraine's reconstruction: contribution to the formation of an architectural strategy for post-war development. The theses consider the role of Kyiv National University of Construction and Architecture (KNUBA) in the formation of an architectural strategy for the post-war development of Ukraine. The contribution of the university to the training of specialists, the development of innovative solutions and international cooperation in the context of the country's reconstruction is analyzed. The key elements of the architectural strategy proposed by KNUBA specialists are identified, including decentralization, the introduction of innovative technologies and materials, as well as ensuring the inclusion and accessibility of the urban environment.

Keywords: KNUBA, architecture, reconstruction, strategy, innovations, sustainable development.

Олександр Матвієнко

студент факультету урбаністики та просторового планування Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Олексій Лук'янов**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ПЛАНУВАННЯ МІСТА БАРСЕЛОНА ТА ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ «СУПЕРБЛОКІВ»

Міське планування є ключовим для сталого розвитку міст. Один із найцікавіших прикладів – система «суперблоків» у Барселоні, що покликана зменшити затори, шум, забруднення повітря та створити більше публічного простору. Вивчення цієї моделі є актуальним для України, яка також стикається з подібними викликами.

Історія розвитку міста Барселона тісно пов'язана з централізованим плануванням¹. Знаковою віхою стало розширення міста в 1855 році за планом

¹ Суперблоки Барселони. URL: https://vertaki.com.ua/superblok_barselona/

інженера Ільдефонса Серди². Він запропонував чіткий геометричний план будови кварталів. Його бачення полягало у створенні ідеального міського кварталу («мансана») з чіткими геометричними пропорціями, однаковою висотою будівель, відкритими кварталами, зеленими зонами та орієнтацією на комфорт мешканців. Структура міста що і зараз вражає і приваблює тисячі туристів щороку. Проте з часом надмірна автомобілізація зруйнувала цю ідею – внутрішні двори забудовувалися, повітря забруднювалося, а простору для пішоходів бракувало.

Ілюстрація 1. «Мансана» - симетричні по формі квартали які мають внутрішній простір

У відповідь на зростаючі екологічні та соціальні виклики, місто Барселона почало впроваджувати інноваційну концепцію «суперблоків» (**Superilla**)³. Суперблок об'єднує **9 кварталів** в одну зону, в якій транзитний транспорт заборонено, а всередині дозволено лише повільний (до 10 км/год) рух для автомобілей мешканців і служб. Тротуари розширюють, паркування – підземне, звільнені простори озеленюють та облаштовують для дозвілля.

Основні **цілі** в плануванні суперблоків: зменшити шум і забруднення повітря, розширити пішохідні та вело-зони, повернути громадський простір мешканцям, реалізувати первинні ідеї Ільдефонса.

Ілюстрація 2. Візуальні зображення моделі суперблоків.

Перші суперблоки з'явилися ще у 1990-х. Станом на 2025 рік у Барселоні реалізовано **13** суперблоків, а до 2030 року планується створити загалом **503** таких зон по всьому місту.

² Кириченко А. О. Проблеми та перспективи розвитку міського пасажирського транспорту в рамках Європейського зеленого курсу. Сучасні проблеми функціонування логістичних систем. Сталий розвиток транспортних систем: наука і практика: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., 25–26 листоп. 2024 р. / Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т. Харків, 2024. С. 22.

У поточній ситуації простір для пішоходів займає 27%, інклюзивність – 89%, якість повітря – 67%, акустичний комфорт – 85%, життєздатність громадських просторів – 25%. У моделі суперблоку ці показники покращуються: простір для пішоходів – 77%, інклюзивність – 99%, якість повітря – 95%, акустичний комфорт – 88%, життєздатність – 72%.

Оцінка впливу суперблоків у Барселоні («Salut als Carrers»)⁴ показує:

- Якість повітря: рівень NO₂ знизився на 25%, PM₁₀ – на 17%.
- Зручність для пішоходів: понад 60% мешканців відчули покращення умов для ходьби та пересування з візками.
- Менше шуму: мешканці повідомили про зниження шумового забруднення.
- Соціальні ефекти: зросла якість сну, спокій і взаємодія між людьми.

Слід також зазначити, що провадження суперблоків спричиняє також і низку **негативних** наслідків, серед яких зростання трафіку на зовнішніх дорогах, джентрифікація у вигляді підвищення цін на житло та вартість життя, незадоволення мешканців через зміни в паркуванні та організації руху, а також потреба у налагодженому громадському діалозі та ефективному управлінні змінами.

Адаптація для України

Адаптація моделі суперблоків в українському місті є концептуально можливою, оскільки принципи пріоритету пішоходів та сталого транспорту є універсальними. Успішна адаптація вимагатиме змін чинного українського законодавства. Зокрема щодо **регулювання дорожнього руху та міського планування**, де існують певні обмеження повноважень місцевого самоврядування.

Для впровадження суперблоків може знадобитися розширення прав місцевої влади, створення спрощених процедур для змін в організації руху та гармонізація законодавства. Іспанський державний устрій почав свою трансформацію від унітарного до максимально децентралізованого з прийняттям демократичної конституції 1978 р., яка була однією з умов інтеграції в ЄС в рамках ідеї «Європи регіонів» і сформувала унікальну систему управління регіонами з широкою автономією, яку зараз називають «Держава Автономій» (*Estado de las Autonomías*)⁵. Міська рада Барселони (*Ajuntament de Barcelona*) впроваджуючи зміни регулювання дорожнього руху користувалась гнучким регулюванням міської транспортної політики та

³ План міської мобільності Барселони на 2013–2018 роки. Барселона: Міськрада Барселони, 2014. 102 с. URL: https://prod-mobilitat.s3.amazonaws.com/PMU_Sintesi_Angles.pdf#page=16.00

⁴ Health in the streets. Барселона: Salut als Carrers, 2021. 2 р. URL: https://www.aspb.cat/wp-content/uploads/2021/09/English-ASPB_salut-carrers-evaluation-Superblocks-infographic.pdf.

⁵ Лук'янов О. П. «Держава Автономій»: модель децентралізації влади в Іспанії. *Регіональна політика: історія, політико-правові засади, урбаністика, просторове планування, архітектура* : зб. наук. праць : в 2 ч. / Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт.; редкол.: П. М. Куліков (голова) [та ін.]. Київ; Тернопіль: Бескиди, 2019. Вип. 5, ч. 1. С. 219–222.

певними директивами Європейського Союзу для того щоб самостійно розширити свої повноваження у цій галузі. Про що йдеться у Статті 1⁶.

Імплементуючи ідею в реалії міста влада Барселони використовує правильну інтуїтивну комунікаційну модель. Вона передбачає залучення громадськості на всіх етапах та полягає у представленні теоретичної інформації у вигляді інфографіки та візуальних прикладів, що підвищує рівень довіри до місцевої влади та створює ґрунт для подальшої співпраці місцевої влади з громадськістю.

Комунікація в українських містах (на прикладі Києва) значно відрізняється рівнем залучення громадськості, прозорістю інформації та використанням комунікаційних каналів. Для успішної адаптації особливо необхідна ефективна та прозора комунікаційна стратегія з громадою.

На нашу думку, найбільш підходящими районами Києва для впровадження суперблоків є:

- **Печерськ** (особливо частини з регулярною сіткою вулиць) — центральний район з прямолінійною забудовою і можливістю розвитку пішохідних просторів.
- **Поділ** (зокрема Верхній і Нижній Вал та прилеглі вулиці) — історична частина міста з придатною квартальною структурою.
- **Густонаселені спальні райони** (наприклад, Оболонь, Троєщина) — через високу щільність населення, попередньо сплановану забудову, нестачу зелених зон та потребу в покращенні пішохідної інфраструктури.

Ключові критерії для вибору — наявність прямокутної сітки вулиць, можливість перерозподілу транспорту по периметру і доступність громадського транспорту.

Суперблок – це людиноцентричне переосмислення міста, що обмежує авто і звільняє простір для людей. Ідея проста, але дає значні результати: озеленення, зниження шуму, розвиток малого бізнесу, здоровіша атмосфера. Це переосмислення плану Ільдефонса Серди для викликів XXI століття. «Суперблоки» Барселони показують, як міста можуть ставати екологічними, зручнішими та безпечнішими. Україна має шанс адаптувати ці ідеї, створюючи комфортне середовище з урахуванням місцевих умов і потреб мешканців. Але перш за все потрібне регулювання та розширення компетенції органів місцевого самоврядування стосовно змін організації дорожнього руху та дій в інтересах громади. Особливо актуальним урахування європейського досвіду організації міст буде в процесі повоєнної відбудови.

⁶ Circulació de vianants i de vehicles (versió consolidada) (Пух пішоходів та транспортних засобів (зведена версія)): від 04.02.2021 URL: <https://ajuntament.barcelona.cat/hisenda/sites/default/files/normativa/2021-02/840951999.pdf>.

Матвієнко Олександр. *Планування міста Барселона та досвід впровадження «Суперблоків».* У статті розглядається інноваційна система «суперблоків», впроваджена в Барселоні як приклад людиноцентричного міського планування. Аналізується її історичне підґрунтя, цілі, результати впровадження та соціально-екологічні переваги. Додатково увагу приділено можливостям адаптації цієї моделі в українських містах з урахуванням інфраструктурних, соціальних та законодавчих особливостей. Наголошується на потенціалі суперблоків у покращенні якості життя, екологічної ситуації та розвитку сталої мобільності в Україні.

Ключові слова: Міське планування, суперблок, сталий розвиток, публічний простір, урбаністика, тактична урбаністика.

Matvienko Oleksandr. *Planning of the city of Barcelona and the experience of implementing «Superblocks».* The article examines the innovative «superblocks» system implemented in Barcelona as an example of human-centered urban planning. Its historical background, goals, implementation results, and socio-ecological advantages are analyzed. Additional attention is paid to the possibilities of adapting this model in Ukrainian cities, taking into account infrastructural, social, and legislative features. The potential of superblocks in improving the quality of life, the environmental situation, and the development of sustainable mobility in Ukraine is emphasized.

Keywords: Urban planning, superblock, sustainable development, public space, urbanism, tactical urbanism.

Катерина Матвійчук

студентка факультету інженерних систем та екології, групи ЕК-24 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Маргарита Шовкун

студентка факультету інженерних систем та екології, групи ЕК-24 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Андрій Кочерган

студентка факультету інженерних систем та екології, групи ЕК-24 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Володимир Студінський**, д.і.н., проф., кафедра політичних наук та історії

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Війна завжди була потужним чинником змін у природному та суспільному середовищі. Вона не лише впливає на людські життя та економіку, а й спричиняє масштабні зміни в екосистемах, кліматі та геополітичному розкладі світу. Сучасна українсько-російська війна не є

винятком. Вона вже кардинально змінила екологічну ситуацію в регіоні та матиме довготривалі наслідки для історичного розвитку України та світу.

Мета нашого дослідження полягає в наступному:

- Детально розібрати наслідки в екології та економіці повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Це надасть можливість зробити детальний аналіз у порівнянні з попередніми конфліктами, що дозволить виявити закономірності та особливості впливу військових дій на довкілля та економіку. Результати сприятимуть розумінню масштабів та специфіки поточних втрат, а також допоможе спрогнозувати можливі сценарії розвитку подій.

- Визначити унікальні аспекти сучасного конфлікту. Війна в Україні характеризується інтенсивним використанням важкої артилерії, ракетних ударів та інших видів озброєння, яке спричиняє значні руйнування інфраструктури та забруднення довкілля. Детонація боєприпасів таких калібрів, які використовуються у даному конфлікті, призводить до утворення токсичних хімічних сполук, які забруднюють атмосферу та можуть спричиняти кислотні дощі, що негативно впливає на рослинність та ґрунти.

- Оцінити довгострокові наслідки. Історичний аналіз дозволяє зрозуміти, як подібні конфлікти впливали на відновлення економіки та екосистем у минулому, що допоможе оцінити потенційні терміни та обсяги необхідних ресурсів для відбудови. Наприклад, відновлення лісів та природних територій після війни може вимагати десятиліть, а повне розмінування територій — значних фінансових вкладень та часу.

- Розробити стратегії відновлення та запобігання. Вивчення історичних прикладів відбудови після воєнних конфліктів сприяє формуванню ефективних підходів до відновлення економіки та екології. Це включає впровадження сучасних технологій, залучення міжнародної допомоги та розробку політик, спрямованих на стійкий розвиток.

Екологічний вплив війни виражається у завданні шкоди природі шляхом руйнування інфраструктури і промислових об'єктів, що призводить до забруднення повітря, води, ґрунтів та загибелі живих організмів. У випадку російської агресії проти України екологічні наслідки є безпрецедентними за масштабами.

Бойові дії призводять до забруднення повітря внаслідок вибухів, пожеж та використання важкої техніки. Викиди парникових газів під час війни сприяють глобальному потеплінню. Наприклад, за два роки конфлікту рівень викидів CO₂-еквіваленту сягнув понад 175 мільйонів тонн, що дорівнює річним викидам деяких європейських країн.

Військові дії руйнують водні ресурси. Підрив Каховської ГЕС у червні 2023 року став однією з масштабніших екологічних катастроф останніх десятиліть. Внаслідок цього екосистеми Дніпра та прилеглих територій зазнали значного руйнування, а тисячі тонн токсичних речовин потрапили у воду.

Війна призводить до забруднення ґрунтів через використання вибухових речовин та важкої техніки. Це негативно впливає на родючість земель та робить великі території непридатними для сільського господарства. В Україні під окупацією або в зоні бойових дій опинилося до 20% посівних площ, що створює загрозу продовольчій безпеці країни та світу.

В історичному контексті війни завжди ставали каталізаторами змін у геополітиці, технологіях, суспільних відносинах та економічних системах. Російсько-українська війна вже значно вплинула на світову історію

Серед екологічних наслідків можна виділити:

- Промислове забруднення. Руйнування промислових підприємств (особливо в Донецькій та Луганській областях) спричинило витoki шкідливих хімікатів у ґрунт і водні ресурси.

- Токсичні відходи. Обстріли зруйнували хімічні заводи, нафтобази, склади боєприпасів — усе це призвело до серйозного забруднення повітря та ґрунту.

- Водна безпека. Руйнування дамб, систем водопостачання та каналізації спричинило кризу питної води для мільйонів українців. Витoki пального та руйнування інфраструктури призвели до забруднення ґрунтів та води. Підрив Каховської дамби в червні 2023 року спричинив масові затоплення та викид токсичних речовин, що створило «токсичну бомбу» з довготривалими наслідками для екосистеми¹.

- Війна й довкілля. Зруйновано понад 3 мільйони гектарів природоохоронних територій. У 2024 році в Україні зафіксовано рекордні лісові пожежі, спричинені бойовими діями. Зокрема, національний парк «Святі Гори» втратив майже 80% своїх 12 000 гектарів лісу².

- Знищення біорізноманіття: Війна призвела до масової загибелі диких тварин, включаючи рідкісні види. Наприклад, у Чорному морі зафіксовано підвищену смертність дельфінів, а в зоні Чорнобиля постраждали популяції коней Пржевальського³.

¹ Studinski V. Journal Association 1901 «SEPIKE» (Special Edition Ukraine Part 1). 2022. P 100. URL: <https://www.sepike.academy>

² Ukraine's vast forests devastated in hellscape of war. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/ukraine-crisis-environment-forests/>

³ Там само.

○ Викиди парникових газів: За три роки війни викиди парникових газів оцінюються в 230 мільйонів тонн CO₂-еквіваленту, що порівняно з річними викидами 120 мільйонів автомобілів.

До економічних наслідків належать:

○ Збитки інфраструктурі та економіці: Руйнування міст, заводів та транспортних шляхів призвело до значних економічних втрат. За даними Державної екологічної інспекції, станом на січень 2023 року збитки для екології України становили понад 1,743 трильйона гривень (понад 47,6 мільярда доларів).

○ Вплив на сільське господарство: Україна втратила до 20% своїх посівних площ через війну, що становить понад 5 мільйонів гектарів, що вплинуло на виробництво сільськогосподарської продукції та продовольчу безпеку.

○ Витрати на відновлення: За оцінками Світового банку, відновлення лісів та природних територій України потребуватиме понад 30 мільярдів доларів, а повне розмінування може тривати до 70 років

○ Скорочення ВВП. У 2022 році ВВП України скоротився майже на 30%, що є найбільшим економічним спадом з часів незалежності.

○ Секторна деградація. Найбільше постраждали сільське господарство (через мінування полів, руйнування інфраструктури, експортні обмеження); енергетика (знищення ТЕС, підстанцій); транспорт і логістика (розбиті мости, порти, залізниці).

○ Ринок праці. Війна призвела до втрати понад 4,8 млн робочих місць; мільйони людей стали біженцями чи ВПО.

○ Інфляція. Різке зростання цін, особливо на продукти харчування, паливо, послуги⁴.

З перших місяців воєнних дій проводяться дослідження, присвячені еколого-економічним наслідкам сучасної українсько-російської війни, серед яких виділяємо наступні:

У статті «Екологічні наслідки війни: оцінка впливу відходів на навколишнє середовище» А. В. Духневича та Н. В. Карпінської⁵ дослідники аналізують вплив війни на екосистеми України, зокрема забруднення ґрунтів, водних ресурсів та повітря, а також знищення біорізноманіття. Вони оцінюють екологічні збитки станом на 2024 рік у 2,5 трильйона гривень та

⁴ Studinski V., & Studinska G. Journal Association 1901 «SEPIKE» (Special Edition Ukraine Part 2). 2022. P. 120. URL:<https://www.sepike.academy>

⁵ Духневич А. В., & Карпінська Н. В. Екологічні наслідки війни: оцінка впливу відходів на навколишнє середовище. *Науковий журнал Ужгородського національного університету*. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/323616>

підкреслюють необхідність розробки ефективної стратегії управління відходами у постконфліктний період.

Провідний автор звіту Ініціативи з обліку викидів парникових газів від війни, Леннард де Клерк оцінює, що за два роки повномасштабного вторгнення Росії в Україну викиди парникових газів становили 175 мільйонів тонн вуглецю, що спричинило шкоду клімату на 32 мільярди доларів. Він підкреслює, що військові дії призводять до значних додаткових обсягів викидів, посилюючи глобальну кліматичну кризу⁶.

Аналітики Київської школи економіки (KSE) прогнозують, що непрямі втрати аграрного сектору України через російське вторгнення можуть досягти 83 мільярдів доларів до кінця 2025 року. Основними причинами є зменшення посівних площ та зміни у технологіях виробництва, що призвело до зниження врожайності. Урожай зернових та олійних культур знизився з 107 мільйонів тонн у 2021 році до прогнозованих 77 мільйонів тонн у 2024 році⁷.

У спільному звіті Міністерства економіки України та Інституту глобальних змін Тоні Блера⁸ зазначається, що мінування територій України призводить до щорічних втрат ВВП понад 11 мільярдів доларів, що становить близько 5,6% національного багатства. Найбільш постраждали регіони Харківської, Сумської, Чернігівської та Миколаївської областей.

З наведеної інформації можемо зробити висновок, що війна має руйнівний характер і є каталізатором глобальних змін. Україна стоїть перед складним, але важливим завданням – не лише відбудувати країну, а й зробити її сучасною, екологічно безпечною та економічно сильною. Ця війна вже змінила хід історії, і те, яким буде майбутнє, залежить від того, які висновки зробить людство з цієї трагедії.

Матвійчук Катерина, Шовкун Маргарита, Кочерган Андрій. Еколого-економічні наслідки сучасної українсько-російської війни в історичному контексті. У статті розглянуті екологічні та економічні наслідки українсько-російської війни, досліджені протягом 2-х років воєнних дій, зокрема руйнівні наслідки знищення Каховської ГЕС, знищення та забруднення токсичними речовинами посівних площ східних і південних територій України, а також витрати на повоєнне відновлення країни.

⁶ De Clercq L. Greenhouse gas emissions from war: Ukraine conflict's impact on climate. Ecoaction Initiative. URL: <https://ecoaction.org.ua/zbytky-klimatu-2-roky.html>

⁷ Київська школа економіки. Ukraine's agricultural sector losses due to war. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/markets/commodities/ukraine-farm-sector-indirect-losses-may-reach-83-bln-due-russian-invasion-2024-10-03/>

⁸ Міністерство економіки України & Інститут глобальних змін Тоні Блера. Вплив мінування територій на економіку України. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/landmines-cost-ukraine-11-bln-gdp-each-year-says-report-2024-09-10/>

Ключові слова: українсько-російська війна, екологія, забруднення, відновлення, вплив.

Matviychuk Kateryna, Shovkun Marharyta, Kochergan Andriy. Ecological and economic consequences of the modern Ukrainian-Russian war in a historical context. The article examines the environmental and economic consequences of the Ukrainian-Russian war, as studied during 2 years of hostilities, in particular the devastating consequences of the destruction of the Kakhovka hydroelectric power station, the destruction and contamination with toxic substances of the sown areas of the eastern and southern territories of Ukraine, as well as the costs of the post-war reconstruction of the country.

Keywords: Ukrainian-Russian war, ecology, pollution, reconstruction, impact.

Діана Смідюк

Студентка архітектурного факультету, групи ДН-22-1 Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ У ПІСЛЯ ВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

Після повномасштабного вторгнення Росії будівництво стало ключовим для відновлення житла, інфраструктури та промислових об'єктів. У повоєнний період ця галузь може забезпечити соціально-економічне зростання, створення робочих місць і залучення інвестицій⁹.

Основний виклик — масштабна відбудова із дотриманням стандартів енергоефективності та сталого розвитку. Україна має інтегрувати міжнародний досвід, зокрема у швидкому будівництві житла та розвитку «розумної» інфраструктури. Важливо оновити будівельні норми та впровадити цифрові технології, як-от BIM-моделювання, що дозволяє оптимізувати процеси¹⁰.

Наразі ринок поживається завдяки відновленню зруйнованих об'єктів і будівництву фортифікацій. Нове будівництво у східних регіонах неможливе, але в центрі й на заході країни активно розвивається житловий і комерційний сектор. Однак розвиток гальмує невизначеність щодо політики

⁹ Конфедерація будівельників України. Роль будівництва у відновленні України. URL: <https://kbu.org.ua/news/rol-budivnytstva-u-vidnovlenni-ukrainy>

¹⁰ Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Національна програма відновлення України: основні цілі та підходи. URL: <https://minre.gov.u>

західних партнерів. США зволікають із рішеннями, тоді як Європа демонструє більшу готовність.

Серйозним викликом є нестача кадрів, адже багато будівельників на фронті. Утім, потребу в матеріалах покривають українські виробники.

Збитки – колосальні: \$155 млрд інфраструктурних втрат станом на січень 2024 року. Пошкоджено понад 250 тис. житлових об'єктів. Значні втрати зазнали також енергетичний (\$9 млрд) та аграрний (\$8,7 млрд) сектори.

Перед галуззю стоїть завдання не лише відбудувати, а й модернізувати країну. Зокрема, потрібно перейти до сучасних моделей будівництва, з урахуванням комфорту, комерційних потреб і європейських стандартів. Співпраця з міжнародними компаніями – як у випадку з фінськими KONE та Реікко – сприяє залученню інвестицій, інновацій і технологій в Україну¹¹.

Будівельна галузь України конкурентна, динамічна та має потенціал стати рушієм масштабної трансформації держави.

Смідюк Діана. Роль та перспективи будівельної галузі у після воєнній відбудові України. Будівельна галузь відіграє ключову роль у повоєнному відновленні України та її економічному зростанні. Серед викликів — модернізація, нестача кадрів і потреба в інвестиціях та новітніх технологіях.

Ключові слова: будівельна галузь, відбудова, житло, інфраструктура, промислові об'єкти, реконструкція, житлова та комерційна нерухомість, фортифікаційні споруди, будівельні матеріали, бетонні заводи

Smidyuk Diana. The Construction Industry as a Driver of Ukraine's Recovery. The construction sector plays a key role in Ukraine's post-war recovery and economic growth. Major challenges include modernization, labor shortages, and the need for investment and advanced technologies.

Keywords: construction industry, reconstruction, housing, infrastructure, industrial facilities, renovation / reconstruction residential and commercial real estate, fortification structures building materials, concrete plants.

¹¹ Конфедерація будівельників України. Прес-реліз щодо співпраці з фінськими компаніями, березень 2024 року. URL: <https://kbu.org.ua> познач в тексті посилання

Ігор Степанюк

аспірант кафедри політичних наук та історії Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БУДИНКАМИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Сучасні технології знаходяться переважно на міждисциплінарному перетині. За останні 95 років вони призвели до перетворення та розширення галузей суспільного життя. Стосується це й будівництва. По мірі зведення багатоквартирних будинків складовою будівельного комплексу стало житлово-комунальне господарство, зокрема управління житловою нерухомістю. Наразі це один з найбільш проблемних секторів суспільства.

Цей сектор є об'єктом досліджень, зокрема, політології та соціології, оскільки тут діють різні соціальні групи, які мають власні інтереси. Останні реалізуються через житлову, муніципальну, регіональну та інші політики. На початку незалежності ЖКГ було в критичному стані, у зв'язку з чим потребувало суттєвої модернізації. Причинами необхідності реформування були: високий ступінь зносу основних фондів; низька якість житлово-комунальних послуг; безвідповідальність не лише надавачів, а й споживачів послуг; низька енергоефективність; дефіцит фінансових ресурсів, недосконалість порядку формування тарифів; невідповідність цін та фактичних витрат; неефективна система управління, злиття замовника і підрядника і водночас розрив між споживачем і замовником послуг тощо. Ми вважаємо, що реформування ЖКГ полягало у формуванні нових організаційно-правових форм, зміні економічних відносин, перетворенні законодавчої бази, технічному переоснащенні з метою підвищення ефективності та надійності функціонування ЖКГ, забезпеченні сталого розвитку для задоволення потреб населення та господарського комплексу в житлово-комунальних послугах відповідно до встановлених нормативів¹.

У реформах в Україні виокремлюють етапи неоліберальних та інституційних реформ². На етапі перших у 1990-ті роки було здійснено приватизацію житлового фонду, визначено деякі правові засади його подальшого використання та утримання. Відтак основна задача першого

¹ Степанюк І.Л. Розвиток законодавчого забезпечення реформування житлово-комунального господарства. *Держава і право: Збірник наукових праць. Серія Політичні науки. Випуск 76. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2017. С. 179–180.*

² Перегуда Є. В. Виконавча влада: Політико-правові аспекти модернізації: монографія. К.: Логос, 2013. С. 341.

етапу реформ – формування приватної власності на житло – була в цілому виконана.

Але надалі постало питання про розвиток житлово-комунального господарства, тобто про інституційні реформи у цій сфері. Спроби концептуалізації житлової політики припали на кінець 1990-тих – початок 2000-тих років. Серед її напрямів були створення умов, за яких кожен громадянин міг би відповідно до своїх потреб та можливостей спорудити, придбати, взяти в оренду житло, забезпечення житлом за рахунок держави соціально незахищених громадян, надання житла з держфонду або субсидій, пільгових кредитів для придбання чи спорудження житла, збільшення обсягів спорудження житла, ліквідація аварійного житлофонду, реконструкція старої забудови, перехід на самоокупну систему плати за житло й комунальні послуги, перерозподіл функцій між органами держави, місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями у сфері будівництва, реконструкції та утримання житла з метою їх децентралізації³.

Одним з найважливіших етапів інституційних реформ стало прийняття Закону «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку»⁴. Він закладав підвалини відходу від старої системи управління ЖКГ до управління потенційно найбільш ефективним управителем, а саме співвласниками будинку.

Проте реформи не були завершені. Зокрема, так й не прийняли новий Житловий кодекс. Причиною було в т.ч. загострення політичних відносин в середовищі реформаторських сил. Новий поштовх реформам надала Революція Гідності, що було пов'язане з кризовим станом економіки та обмеженням ресурсів держави, необхідністю стимулювання самоорганізації суспільства в інтересах реформ, появою нових технологій управління ЖКГ у вигляді управителів житла.

Важливим став Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення розрахунків за електроенергію»⁵, який заклав обов'язок надавачів послуг (теплокомуненерго, водоканалів) укладати прямі договори зі споживачами – співвласниками багатоквартирних будинків. Це є досить ефективною нормою, оскільки споживач напряму сплачує послугу та вимагає

³ Концепція державної житлової політики: Постанова Верховної Ради України від 30.06.1995 р. № 254/95-ВР. URL: <https://surl.li/nthfac>

⁴ Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 29.11.2001 р. № 2866-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 10. С. 78.

⁵ Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення розрахунків за електроенергію» від 10.04.2014 р. № 1198-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 23. С. 874.

її якості. Тобто посилювалась відповідальність надавачів послуг за якість послуг, а споживачів – за оплату послуг.

Ще одним вагомим пунктом, зокрема, системи управління будинками став Закон «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку»⁶, в якому було передбачено, що до 1.07.2016 р. усі співвласники багатоквартирних будинків мали визначитись з формою управління будинком – або ОСББ, або управляюча компанія. Це внесло новий формат в управління будинком, тобто співвласники самостійно управляють ним або наймають компанію, яка обслуговує будинок. Це було прогресивним, оскільки означало відхід від системи комунальних жеків, які нав'язувались співвласникам органами влади та контролювались ними, що показало на практиці малоефективність. Тобто постала можливість становлення реального громадянського суспільства. Позитивом здавалось й те, що тариф, на підставі якого надавались житлово-комунальні послуги, не потрібно було затверджувати в органах місцевого самоврядування, а співвласники самостійно могли визначити його для ОСББ або управляючої компанії. Також співвласники самі могли вибрати, які саме послуги має надавати ОСББ або управитель, контролювати їх якість.

Водночас у встановлений термін ОСББ не були створені в більшості будинків та, відповідно, не було визначено управителів. Тому вказаний термін неодноразово переносили. На нашу думку, причиною нестворення ОСББ була не лише суб'єктивна неготовність громадян до об'єднання, а й об'єктивні причини. Проблема капітального ремонту житла постала ще у 2000–2010-тих років, коли спливав проєктний строк експлуатації житла перших індустріальних серій. Держава прагнула вирішити цю проблему⁷, але, враховуючи її обсяг, зробити це було вкрай важко. Відповідно до Закону «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» усю відповідальність за відновлення інфраструктури будинків тепер несли власники квартир. По суті держава переклала на власників відповідальність за вирішення цієї проблеми. Хоча останні протягом півстоліття регулярно сплачували за житлово-комунальні послуги. Тому принцип справедливості вимагав, щоб держава здійснила перший капремонт будинків перед передачею їх до ОСББ.

Оскільки ОСББ не були створені, було вирішено, що там, де їх не створили, місцева рада має провести конкурс, на якому визначити

⁶ Закон України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» від 14.05.2015 р. № 417-VIII // Відомості Верховної Ради. 2015. № 29. С. 262.

⁷ Закон України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» від 22.12.2006 р. №525-V. Відомості Верховної Ради України. 2007. №10. С. 88.

управителя. У договорі, який укладався за результатами конкурсу, мала визначатися вартість послуг. Проте це положення сьогодні не реалізовано. Органи місцевого самоврядування спираються на нерегламентованість порядку проведення конкурсів, а також, в умовах війни, на відсутність належних ресурсів для їх проведення та фактично самоусунулись від проведення конкурсів. Водночас останні роки, в першу чергу воєнні, стали періодом значного зростання вартості послуг. І якщо раніше компанії з управління подавали розрахунки до органів місцевого самоврядування й останні затверджували коригування тарифів, то наразі вони відмовляються робити це, посилаючись на законодавчі положення, але водночас не проводять конкурси, за підсумками яких мали б встановлюватись тарифи. По суті органи місцевого самоврядування відмовились від своїх обов'язків, перекинувши проблему на компанії з управління. Ще одним недоліком в ході реалізації реформи було те, що так й не було реалізовано законодавче положення про укладання прямих відносин між споживачами послуг та надавачами послуг теплопостачання, водопостачання та усунення з цього ланцюга управителів майна. Держава ж у свою чергу також відмовляється від регламентації порядку проведення конкурсів та примусу органів самоврядування до виконання вимог законодавства.

Принагідно слід згадати досвід Великої Британії, яка у 2000-тих рр. відмовилась від ідеї передати усі будинки на баланс кондомініумів та внесла відповідні зміни до законодавства.

Підсумовуючи вищесказане, слід зробити такі висновки.

У сфері житлово-комунального господарства, зокрема, системі управління багатоквартирними будинками інституційні реформи не були доведені до логічного завершення. Причинами цього були не стільки війна, скільки неврахування під час реформування інтересів усіх зацікавлених акторів, в першу власників приватизованих квартир та компаній з управління житловим майном, втечу органів державної влади та місцевого самоврядування від виконання обов'язків з нормативної регламентації реформ та реалізації необхідних адміністративних заходів. Також, на наш погляд, потребує не вибіркового, а комплексного піходу запозичення іноземного досвіду в цій сфері. Очевидно, що у повоєнний час ця проблема постане на порядок денний, викличе нові соціальні суперечності, які були придушені у зв'язку з війною.

Степанюк Ігор. Актуальні проблеми реформування системи управління будинками в повоєнний період. Проаналізовано реалізацію в роки незалежності реформ у

сфері житлово-комунального господарства, зокрема управління багатоквартирними будинками. Встановлено, що інституційні реформ не були доведені до логічного завершення. Причинами були неврахування інтересів усіх зацікавлених акторів, в першу власників квартир та компаній з управління будинками, уникнення органів державної влади та місцевого самоврядування від виконання своїх обов'язків. Проблеми реформування, які не були вирішені, постануть на порядок денний у повоєнний період.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, управління будинками, реформи, органи місцевого самоврядування, повоєнний період.

Stepaniuk Igor. Current problems of reforming the housing management system in the post-war period. The implementation of reforms in the housing and communal services sector, in particular the housing management, during the years of independence has been analyzed. It has been determined that institutional reforms have not been completed. The reasons were the failure to take into account the interests of all actors, primarily apartment owners and housing management companies, and the avoidance of state authorities and local governments from fulfilling their duties. The problems of reform that have not been resolved will be on the agenda in the post-war period.

Keywords: housing and communal services, housing management, reforms, local governments, post-war period.

Богдан Цхай

студент факультету автоматизації і інформаційних технологій, групи КН-24-1 Київського національного університету будівництва і архітектури.

Науковий керівник: **Інна Ярошук**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

ВІМ-ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІ ДВІЙНИКИ ЗРУЙНОВАНИХ ОБ'ЄКТІВ – КРОК ДО ПРИШВИДШЕННЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Після того, як війна спричинила масове руйнування інфраструктури, Україна зіткнулася з важким завданням відновлення зруйнованих міст, житлових районів, шкіл, лікарень та інших об'єктів. Для цього вкрай важливим є впровадження сучасних цифрових інструментів, зокрема технології ВІМ (Building Information Modeling) та створення цифрових двійників. ВІМ – це інтегрована цифрова модель будівлі, що містить інформацію про всі її елементи: архітектуру, конструкцію, інженерію, матеріали тощо.

Цифровий двійник – це віртуальна копія фізичного об'єкта, яка дозволяє аналізувати стан споруди та планувати реконструкцію чи нове

будівництво в реальному часі. Переваги використання BIM в реконструкції України:

- Швидка реконструкція об'єктів: за допомогою сканування та моделювання можна швидко відтворити 3D-моделі зруйнованих будівель.
- Оптимізація витрат: BIM дозволяє розрахувати вартість матеріалів і робіт і уникнути дублювання.
- Прозорість: цифрові моделі можуть бути предметом перевірки громадськістю, донорами та державними установами.
- Можливості моделювання: структурний аналіз, тестування енергоефективності та стійкості перед ремонтом.

З 2023 по 2025 роки пілотні проекти з використанням цифрових двійників почали реалізовувати в містах Ірпінь, Буха та Харків. Використання дронів, лазерного сканування (LiDAR) і штучного інтелекту дозволяє нам швидко оцінити масштаби пошкоджень і почати планування реконструкції. Попри численні ініціативи і безумовну підтримку іноземних партнерів, прозорість витрат і реальних потреб у відбудові з кожним днем викликає все більше дискусій та запитань. Використання BIM-технологій та систем для «розумних міст» можуть зробити ці процеси не лише прозорими, а й економічно вигідними, з тривалим ефектом і прогнозованим розвитком.

Кожен етап будівництва можна моделювати. Технологія BIM повністю інтегрує будівництво, обладнання, обслуговування та ремонт будівлі в один проект. Вони дозволяють точно розрахувати матеріали та витрати, зменшити кількість помилок при розробці проекту і навіть можуть залучати до процесу проектування кілька команд експертів (з різних країн світу), які працюють паралельно (наприклад, хтось проектує інженерну мережу, а хтось – енергосистему).

В Україні університети готують спеціалістів, навчаючи користуватися системами автоматизованого проектування (Autodesk, Nemetschek, Graphisoft та ін.). Парламент вніс зміни до законодавства України щодо запровадження інформаційного моделювання будівель (BIM-технології) та науково-технологічного супроводу об'єктів на різних стадіях життєвого циклу, а також удосконалення порядку перевірки об'єктів, прийнятих в експлуатацію у встановленому законом порядку.

Незважаючи на те, що законопроект піддався критиці з боку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, представники будівельної галузі змогли за допомогою сучасних технологій інформаційного моделювання будівництва підвищити якість планово-будівельного етапу та розробити проектну документацію в стислі терміни.

Наприклад, за допомогою технології цифрового близнюка ви можете створити «двійника» будівлі, підприємства чи навіть поселення. Перші симулятори були розроблені НАСА в 1960-х роках. Зараз ця технологія переживає бурхливий розвиток в умовах технологічної революції «Індустрія 4.0».

Фахівці GlobalLogic мають досвід створення цифрових двійників в Україні – перед початком будівництва власне складу вони проектують виробничий склад з урахуванням його майбутньої автоматизації. Керівництво компанії вважає, що віртуальні близнюки можуть широко використовуватися в Україні для моделювання зруйнованих міст перед реконструкцією, щоб знайти найкращі рішення для відновлення інфраструктури, прогнозування розвитку міста або об'єкту через 10-20 років.

Південнокорейська платформа «розумного міста» може навести порядок у системах громадського транспорту та ландшафтах.

Британський інститут стандартів (BSI) визначає розумне місто як «ефективну інтеграцію фізичних, цифрових і людських систем у архітектурне середовище для створення сталого, процвітаючого та інклюзивного майбутнього для громадян». У робочому документі Світового банку про «розумні міста» зазначено, що «розумні міста планують і керують своїми основними функціями, ефективно використовують дані та цифрові технології та стають ефективними, інноваційними, інклюзивними та стійкими».

Камери відеоспостереження, системи екстреного сповіщення, державні бюджети, електронні петиції, електронні закупівлі, датчики руху, температури, забруднення повітря, рівня шуму тощо – все це складові «розумного міста». Так, частини київської вулиці Аудиторної оснащені безкоштовним міським Wi-Fi, USB-зарядними пристроями для пристроїв, що живляться від сонячних панелей, камерами відеоспостереження, аварійними кнопками в житлових масивах, сміттесортувальними баками, велодоріжками та першою в Україні стаціонарною системою моніторингу якості повітря. У рамках допомоги на реконструкцію Південна Корея планує передати Україні платформу розвитку «розумного міста», включно із системами міського транспорту та зв'язку на основі ІТ та передових промислових рішень.

Україна інвестує в наукові дослідження понад \$7 млн. Любителі створюють стартапи, а професійні вчені створюють, вивчають і вдосконалюють нові матеріали, речовини та явища. Хронічний брак наукового фінансування негативно вплинув на адаптацію наукової діяльності українських учених до потреб охопленої війною країни. Держава

запропонувала вихід – профінансувати найкращі наукові проекти для відбудови України. Окрім заохочення інноваційного розвитку, держава заохочує науковців продовжувати свою діяльність в Україні з метою збереження наукового потенціалу.

Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і технологій» визначає шість основних пріоритетів: проведення фундаментальних наукових досліджень, вивчення найважливіших питань розвитку науково-технічного, соціально-економічного, соціально-політичного та кадрового потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави; інформаційні та комунікаційні технології; енергетика та енергоефективність; раціональне природокористування; науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань; нові речовини і матеріали.

Керуючись потребами відбудови та вищезазначеним законом, НФУ нещодавно провів конкурс науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт на тему «Наука про війну та повоєнну відбудову України». Всього на конкурс надійшла 221 заявка, з них 142 відповідали вимогам формату конкурсу та пройшли науково-технічне рецензування. Найвищі бали отримали проекти, присвячені розробці та впровадженню плазмових технологій низькотемпературної стерилізації та дезінфекції для військових і цивільних медичних застосувань. Найдорожчим проектом також є дослідження в медичній сфері – кожен науковець отримає по 4,5 мільйона гривень.

67 проектів-переможців включають концепцію вищезгаданої віконної інфраструктури, а також оцінку та прогнозування загроз для реконструкції та сталого функціонування критичної інфраструктури; енергозберігаючі системи освітлення та електропостачання з використанням відновлюваних джерел енергії в умовах нестабільного енергопостачання; модернізація вугільних котелень ТЕС і ТЕЦ з урахуванням диверсифікації джерел палива для забезпечення стабільного теплопостачання та регулювання навантаження енергосистем; методологічне та інструментальне забезпечення швидкої трансформації процесу реконструкції медичних закладів України для подолання перешкод здоров'ю населення у воєнний та повоєнний період, надання наукових засад комплексного підвищення безпеки, ефективності експлуатації та управління ключовими об'єктами залізничного транспорту в умовах післявоєнного розвитку України та наукове обґрунтування запровадження європейської колії в Україні у післявоєнний період.

Є ідеї щодо «розумних міст» – впровадження концепції «громадянської участі 2.0» у відбудові міста Харкова у воєнний та післявоєнний періоди; цифрове архівування пам'яток як публічних об'єктів пам'яті для збереження культурної спадщини України.

Українські науковці також працюватимуть над проектуванням інклюзивного освітнього середовища для закладів вищої освіти та нададуть IT-рішення для енергоаудиту будівель у рамках національної енергетичної безпеки. Крім того, на архітектурно-будівельному факультеті вивчають природу пошкоджень і методику ремонту будівельних конструкцій після обстрілів. Київський національний архітектурно-будівельний університет активно проводить підготовку фахівців у сфері BIM-технологій та цифрових двійників. Університет співпрацює з провідними компаніями, такими як Graphisoft і Allplan, щоб надати студентам доступ до сучасних інструментів, таких як Archicad, BIMcloud, BIMplus і Allplan¹.

На кафедрі архітектурних інформаційних технологій студенти вивчають курси, присвячені сучасним методам і інструментам проектування будівель, а також експериментального проектування. Крім того, за освітньою програмою «Сучасні інформаційні технології моделювання міського середовища та розробки цифрових двійників міських об'єктів» студенти отримують знання, необхідні для створення цифрових моделей міських об'єктів. Тому студенти групи АБС-67-2021 кафедри будівельних інформаційних технологій архітектурного факультету захистили курс на тему поширення BIM на розрахунок і проектування, будівництво, організацію та управління. Пілотний проект поєднує рішення з планування будівель і дизайну з BIM, який моделює проектну діяльність у поєднанні з іншими частинами архітектури, дизайну та будівництва.

Ця робота об'єднує курси «Сучасні методи та інструменти для об'єктів архітектурного проектування» та «Експериментальне проектування об'єктів архітектури», які пропонуються студентам шостого курсу архітектурного факультету кафедри архітектурних інформаційних технологій, але співпраця зі студентами почалася на п'ятому курсі, тобто предмет «Інформаційне моделювання будівель – BIM-технології», що дозволило нам виконати поточні завдання на основі розуміння теоретичних і наукових основ BIM-технологій. З концепцією командної роботи та використання технології BIM

¹ BIM в КНУБА = Archicad+BIMCloud+BIMPlus+Allplan. URL: <https://www.knuba.edu.ua/faculties/arh/kafedri-arh/kafedra-kita/novini-kafedri-informacijnix-texnologij-v-arxitekturi/bim-v-knuba-archicadbimcloudbimplusallplan/>

студенти розробили процедуру експериментального проектування та реалізації проекту з використанням цифрового макету.

Студенти-архітектори створили моделі на рівні архітектурно-планувального рішення за допомогою Archicad і BIMCloud і перенесли моделі в Allplan за допомогою Bimplus, що дозволило їм працювати над структурною моделлю та виконувати перевірочні розрахунки прийнятних структурних перерізів будівлі в архітектурній моделі.

З використанням BIM-технології розроблено робочий план – ВЕР (BIM Execution Plan – документ, який конкретизує процес побудови конкретної BIM-моделі, описує правила контролю, рекомендації побудови та кінцеві цілі), тобто вся ланка BIM-процесу розроблена в навчальному проекті. У дискусії взяли участь колеги з ВНЗ КНУБА, провідні фахівці та представники постачальників, авторизованих партнерів та BIM, програмного забезпечення для будівництва та будівництва.

Як результат роботи, було підписано дві угоди з Graphisoft Center Ukraine та Allbau-Software, що дозволило підняти в поточному році BIM в КНУБА на ще вищій рівень².

КНУБА також організовує семінари та практикуми з такими партнерами, як Allplan, на різноманітні теми від BIM до цифрових близнюків. Тому КНУБА активно впроваджує технологію BIM і навчання цифрових близнюків, щоб виховати експертів, здатних ефективно працювати в сучасному будівельному середовищі.

Київський національний університет будівництва і архітектури проведе конкурс проектів у рамках відкритого архітектурного конкурсу для студентів з відбору кращих концептуальних проектів перепрофілювання енергоефективних будівель для надання адміністративних послуг з покращеними екологічними характеристиками «Операція «Зелена реконструкція». Відмінністю Kashmir State University of Architecture and Building від інших вищих навчальних закладів України є професійна спрямованість університету, яка полягає у підготовці фахівців будівельної галузі та суміжних інженерних професій.

Використання BIM та цифрових двійників є не лише інновацією, а й стратегічною необхідністю для ефективною та швидкою реконструкції України. Ці технології не тільки заощадять ресурси, але й створять більш стале, безпечне та сучасне середовище для майбутніх поколінь.

² BIM в КНУБА = Archicad+BIMCloud+BIMPlus+Allplan. URL: https://www.knuba.edu.ua/faculties/arh/kafedri-arh/kafedra-kita/novini-kafedri-informacij-nix-texnologij-v-arxitekturi/bim-v-knuba-archicadbimcloudbimplusallplan/?utm_source=chatgpt.com

Цхай Богдан. BIM-технології та цифрові двійники зруйнованих об'єктів – крок до пришвидшення відбудови України. КНУБА активно впроваджує навчання з BIM-технологій та цифрових двійників, готуючи фахівців, здатних ефективно працювати в сучасному будівельному середовищі.

Ключові слова: КНУБА, інтегрована цифрова модель будівлі, цифровий двійник, відбудова, будівельна галузь.

Tshai Bohdan. BIM technologies and digital twins of destroyed objects - a step towards accelerating the reconstruction of Ukraine. KNUBA actively implements training in BIM technologies and digital twins, training specialists capable of working effectively in a modern construction environment.

Keywords: KNUBA, integrated digital building model, digital twin, reconstruction, construction industry.

Ярина Шастун

студентка архітектурного факультету, групи АРХ-22-1а Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Юлія Захарова

студентка архітектурного факультету, групи АРХ-22-4б Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Валентина Згурська**, к.політ.н., доц., кафедра політичних наук та історії

НАРОДНИЙ МЕМОРІАЛ НА МАЙДАНІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Для повноцінного розвитку незалежної української держави важливим чинником є пам'ять про героїв російсько-української війни, які захищають її суверенність, демонструючи патріотизм, мужність та гідність.

У квітні 2022 р. на центральній площі столиці України – Майдані Незалежності, з'явилась саморобна табличка з написом: «Якщо ви знаєте когось, кого вбила росія, залиште тут прапорець». З того дня це місце на Майдані, яке досі не має жодної офіційної назви та було започатковане як громадська ініціатива, перетворилось на один із символів війни, місце куди приїжджають люди з усієї України та, навіть, інших країн задля вшанування пам'яті полеглих воїнів та вбитих цивільних.

Цей меморіал є виявом людського горя та скорботи. Організований небайдужими громадянами, з точки зору місцевого самоврядування він є

несанкціонованим. Наразі це місце пам'яті дорочіно змінило вид активностей, які відбуваються на головній площі. До 2014 р. на цьому місці проводили концерти, створювали зони відпочинку, встановлювали новорічні ялинки. У звичайні дні, місце під ялинами служило містянам та гостям столиці як місце відпочинку, а у літні спекотні дні фонтан неподалік притягував дітей та підлітків¹.

Після Революції Гідності, Майдан став більш сакральним місцем для українців. На площі почали організовувати протестні виступи та військові паради до Дня Незалежності.

У небайдужих містян постає логічне запитання, як правильно вчинити: зберегти місце та поступитись міським простором чи толерантно «перенести» меморіал в інше місце?

У контексті сучасності та культури пам'яті, інтеграція меморіалів у повсякденне життя містян постає не лише як архітектурне рішення, але як важливий вибір суспільства - вибір не забувати про трагедію, яка з нами сталася.

Меморіал, що вбудований у міське середовище, наприклад, у пішохідній зоні, дає змогу пам'яті бути живою, не затертою, не забутою. Він символізує певну річницю чи дату. Навпаки – у щоденному ритмі міста він постійно нагадує про цінність життя, про причини трагедії, застерігає що це більше не має повторитися.

Але постає дилема: чи не призведе така «повсякденність пам'яті» до її знецінення? Чи не стане трагедія чимось буденним, на що вже ніхто не зважає? Ми не можемо бути впевнені у відповідному варіанті розвитку подій, але важливість меморіалу полягає також в його архітектурній композиції: він має бути незвичайним, одночасно лаконічним і таким, щоб запам'ятовувався. Меморіал має бути відкритим та доступним, але емоційно виразним, щоб викликати паузу, тишу, зупинку. Меморіали мають викликати суперечливі почуття. Вони не про радісні події, вони про втрати. Якщо архітектура може викликати подібні емоції і бути композиційно вписана в навколишнє середовище, то трагедія не буде знецінена та забута.

Ми хочемо проаналізувати зарубіжні приклади Меморіалів вшанування пам'яті. Вивчення закордонного схожого досвіду допоможе нам в майбутньому розробити власний варіант. Бо в чому ми впевнені точно, що це місце потребує збереження.

1. Меморіал жертвам Голокосту (Берлін)

В центрі Берліна, за кілька метрів від Бранденбурзьких воріт, знаходиться пам'ятка – чітка, мінімалістична і водночас глибоко драматична. Це – Меморіал

¹ Фоторепортаж: Майдан Незалежності крізь роки (1991–2015). URL: <https://www.unian.ua/politics/1114153-fotoreportaj-maydan-nezalejnosti-kriz-roki-1991-2015.html>

знищеним євреям Європи, спроектований архітектором Пітером Айзенманом і відкритий у 2005 році. З першого погляду ми бачимо тисячі бетонних стел – 2 711 «обелісків», розташованих на площі майже 2 гектари. Кожна стела різної висоти: від рівня землі майже непомітна, до майже триметрової, коли головний коридор занурюється в тишу².

Структура меморіалу схожа на лабіринт, позбавлена будь-яких написів і орнаментів, навмисне створює відчуття дезорієнтації. Проходячи між довгих рядів стел, ви поступово опиняєтесь в зоні, де бетонні «стіни» нависають над вами, а під ногами земля тягнеться вниз. Змінюється світло, звук автомобілів, людські голоси губляться в тиші. Архітектор - Пітер Айзенман хотів, щоб відвідувачі пережили внутрішню подорож: від початкової цікавості – до заглиблення в роздуми, відчуття втрати й безповоротності.

Немає жодних огорож, квітів чи парканів: меморіал стає частиною повсякденного міського життя. Тут прогулюються туристи, місцеві жителі – багато хто просто пересікає його «на шляху» в офіс чи на навчання. Ця відкрита доступність говорить сама за себе: пам'ять про жертв Голокосту – невід'ємна частина сучасного Берліна, вона існує поруч із жвавими вулицями, метро й сувенірними крамницями.

Без жодних текстових пояснень, без традиційних символів чи зображень, люди зупиняються, спускаються в «каньйон» стел, сідають і мовчать. Відчуваєш одночасно і спокій, і тривогу, і біль, і смуток.

2. Меморіал Пентагону (National 9/11 Pentagon Memorial)

На території Пентагону, в окрузі Арлінгтон (штат Вірджинія), на площі поряд із дорогою та алеями, розташувався невеликий, але надзвичайно вражаючий меморіал, відкритий у 2008 році. Його автори – архітектори Жіль Сіпріані й Пол МакДональд – пішли індивідуалізованим шляхом. Замість монументальної скульптури чи барельєфа вони розташували 184 легкі лавки, кожна з яких знаменує одну жертву атаки 11 вересня 2001 року³.

Лавки не просто стоять вздовж доріжок – вони лежать похило, спрямовані в бік, де людина перебувала того ранку: частина лавок спрямована до будівлі Пентагону, інша – у напрямку дороги, адже деякі жертви летіли на борту літака. Під кожною лавкою – невеликий басейн з водою, поверхня якого віддзеркалює небосхил.

Меморіал працює без перерви цілодобово, і це дуже важливо: вшанування пам'яті не прив'язане до графіку відвідин. Люди приходять сюди як на

² Stelenfeld and Information Centre. URL: <https://www.stiftung-denkmal.de/en/memorials/memorial-to-the-murdered-jews-of-europe/>

³ The National 9/11 Pentagon Memorial. URL: <https://www.pentagonmemorial.org/>

прогулянку чи на перерву . Лавки ж виконують функцію місць відпочинку, але коли ви зупиняєтесь, сідаєте, то одразу бачите ім'я врізане в метал, відчуваєте особистий зв'язок з людиною, чиє життя обірвалося в ту жахливу мить.

Таке архітектурне рішення без помпезних кам'яних стін і колонад спричиняє своєрідну атмосферу, де панує спокій та майже домашній затишок. Кожен відвідувач, навіть той, хто не знає особисто жодного загиблого, не може пройти повз без вражень. Ім'я, викарбоване під лавкою змушує зупинитися, прочитати дату народження та смерті – і подумати про життя. Меморіал ненав'язливо та делікатно торкається серця.

3. Меморіали жертв пожежі в Grenfell Tower (Лондон)

У червні 2017 року в одному з житлових будинків Західного Кенсінгтона сталася трагедія: пожежа в Grenfell Tower забрала життя 72 людей і залишила сотні без даху над головою. Натомість офіційні проекти меморіалів досі опрацьовуються, а перші форми вшанування – часом найпростіші – з'явилися вже наступного тижня.

Одразу після трагедії до зруйнованого будинку почали приносити квіти, записки, іграшки. Місцеві художники й волонтери організували фотостіну: поруч із щирими записками з'явилися портрети загиблих. Пізніше у дворах розташували дерев'яні лавки з іменами жертв. А в одній зі шкіл діти створили декоративну мозаїку – кольорові плитки з малюнками та текстами «Ніколи не забудемо».

Ці імпровізовані меморіали розташувалися прямо біля житлових будинків та шкіл: тут ходять діти на гуртки, тут відбуваються зустрічі небайдужих і просто проживають люди, які вціліли в пожежі. Процес оформлення цих місць – це процес взаємодії. Кожен міг принести свій камінець, свій напис, свою лампаду й долучитися до спільної історії.

Ці три приклади – різні за масштабом, матеріалами й формою – демонструють, наскільки важлива архітектурна чутливість і соціальна інтеграція в процесі вшанування пам'яті. Водночас вони показують силу простих, зрозумілих рішень: без пафосу, але з великим серцем і відкритими дверима для кожного, хто приходить згадати, пом'янути та відчути спільний біль і надію.

Звісно, наша трагедія унікальна, наші обставини особливі. Напевно, можна констатувати – Народний меморіал на Майдані Незалежності має бути збережений.

Регулярні ритуали: покладання квітів, акції пам'яті, мистецькі події – допомагають підтримувати чутливість до цього місця. Але найголовніше – це те, що інтегрований у простір меморіал нагадує: пам'ять – не мертва, пам'ять – це частина нашого життя. Вона об'єднує людей різних доль, поколінь, регіонів,

нагадуючи про важливість збереження національної ідентичності та підтримки одне одного.

Шастун Ярина, Захарова Юлія. Народний меморіал на Майдані. Розглядається історія виникнення Народного меморіалу в пам'ять загиблим від російської агресії на площі Майдан Незалежності в місті Київ. Виходячи з думки, що даний меморіал потребує збереження, було розглянуто декілька іноземних прикладів подібних меморіалів.

Ключові слова: Меморіал, Майдан, вшанування пам'яті, соціальна взаємодія, ритуали пам'яті, колективна пам'ять, інтеграція в міський простір.

Shastun Yaryna, Zakharova Yuliia. The People's Memorial on the Maidan. The history of the creation of the People's Memorial in memory of those killed in Russian aggression on Maidan Nezalezhnosti Square in the city of Kyiv is considered. Based on the idea that this memorial needs preservation, several foreign examples of similar memorials were created.

Keywords: Memorial, Maidan, commemoration, social interaction, rituals of remembrance, collective memory, integration into urban space.

Карина Юрчук

студентка факультету урбаністики та просторового планування Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Олексій Лук'янов**, к.і.н., доц., кафедри політичних наук та історії

АДМІНІСТРУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У МІСТАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У сучасних умовах стрімкої урбанізації та зростання чисельності населення у містах питання ефективного управління міськими земельними ресурсами набуває ключового значення. Земельні відносини стають фундаментом для реалізації державної та муніципальної політики, розвитку інфраструктури, залучення інвестицій та забезпечення якості життя. Однак в Україні ця сфера залишається проблемною через фрагментованість кадастрових систем, неточність у визначенні меж, бюрократизацію процесів та нестачу фахівців. Саме тому необхідність удосконалення земельного адміністрування є надзвичайно актуальною.

Метою цього дослідження є виявлення основних проблем у сфері управління міськими земельними ресурсами в Україні та обґрунтування ефективних підходів до їх вирішення.

Земельні відносини в містах – це складний і багатовимірний феномен, що охоплює правові, економічні, технічні та екологічні аспекти. Вони є основою реалізації державної та муніципальної політики, впливають на інвестиційний клімат, доступність житла, якість міського середовища. Саме тому питання їхнього ефективного адміністрування набуває особливої актуальності. На жаль, в Україні досі зберігається значна кількість проблем у цій сфері:

1. Однією з ключових проблем, яка ускладнює ефективне управління міськими земельними ресурсами, є відомча роз'єднаність. В Україні існує значна кількість кадастрів та реєстрів у різних сферах, що призводить до неефективного використання земельних ресурсів, дублювання інформації та ускладнення вироблення єдиної земельної політики¹. Окрім дублювання інформації, відсутність єдиного цифрового простору між реєстрами гальмує впровадження електронного управління земельними ресурсами. Це унеможливує оперативний обмін інформацією між органами влади, що критично при прийнятті рішень у містобудуванні.

2. Незважаючи на законодавче визначення земельної ділянки (Земельна ділянка – це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами²), на практиці виникають проблеми з точністю визначення меж та їх відображення в кадастровій документації³. Традиційне розуміння земельної ділянки як двовимірного об'єкта не повною мірою відображає складність сучасного міського середовища, адже сучасне місто охоплює підземні паркінги, транспортні тунелі, багаторівневі будівлі тощо. Через неточність меж можуть виникати конфлікти між власниками суміжних ділянок, які затягуються у судових процесах.

3. Бюрократичні процедури, пов'язані з оформленням прав на землю, залишаються громіздкими та непрозорими. Багаторівнева та часто неоптимізована система державного управління використанням земельних ресурсів призводить до складних та тривалих процедур оформлення прав на нерухомість у містах .

4. Відсутність ефективного механізму контролю за земельними ресурсами на місцевому рівні та за найбільш важливими земельними ресурсами на державному рівні є серйозною проблемою. Органи місцевого

¹ Система земельного адміністрування: основи сучасної теорії навч. посібник / В. Д. Шипулін ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. С.7–9.

² Земельний кодекс України: Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 3-4. С.27

³ Система земельного адміністрування: основи сучасної теорії: навч. посібник / В. Д. Шипулін; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. С. 8–9.

самоврядування отримали значні повноваження, але належний контроль за їхньою реалізацією часто відсутній.

5. Наявність фактів незаконного заволодіння земельними площами в містах є гострою проблемою, що підриває законність земельних відносин⁴. Корупція та зловживання у сфері земельних відносин залишаються значною перешкодою для ефективного адміністрування⁵.

Управління земельними ресурсами в містах України – це не просто питання технічного адміністрування чи виконання норм закону. Це ключовий компонент успішного розвитку урбанізованих територій, інструмент забезпечення справедливого доступу до простору, базис для інвестиційного зростання, та основа для сталого формування якості життя населення. В умовах сучасних викликів – урбаністичних трансформацій, децентралізації, цифровізації та екологічної нестабільності – проблема ефективного управління земельними відносинами потребує принципово нового підходу.

Проведений аналіз засвідчив, що система управління міськими земельними ресурсами в Україні має низку глибоко структурованих проблем, які взаємно посилюють одна одну, створюючи стійке замкнене коло дисфункцій.

Для подолання цих проблем, на нашу думку, доцільно впроваджувати наступні рішення:

1. Необхідно інтегрувати всі земельні, містобудівні та інфраструктурні кадастри в єдину цифрову систему, яка б забезпечувала доступ до актуальної інформації для всіх уповноважених органів. Впровадження 3D-кадастру дасть можливість реєструвати простір у трьох вимірах (поверхи, підземні рівні тощо), що відповідає потребам сучасного міського простору.
2. Важливо скоротити кількість етапів погодження та впровадити єдине вікно для оформлення прав на землю, що працюватиме в електронному форматі.
3. Слід створити інструменти громадського моніторингу землекористування, наприклад, онлайн-мапи з інформацією про власників, цільове призначення та доступність земельних ділянок.
4. Необхідно інвестувати в освіту та підготовку фахівців з просторового планування, геоінформаційних систем, кадастрової справи та права. Варто посилити кадрову спроможність органів місцевого самоврядування шляхом

⁴ Система земельного адміністрування: основи сучасної теорії: навч. посібник / В. Д. Шипулін; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. С. 8.

⁵ Павлів О. В. Розвиток земельних відносин у контексті реформування місцевого самоврядування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Т. 33(72). № 6. С. 140.

впровадження програм партнерства, наставництва та обміну досвідом між містами.

5. Окрім технічних заходів, необхідне встановлення персональної відповідальності посадових осіб за ухвалення рішень, що суперечать закону. Впровадження системи електронного аудитування рішень щодо розподілу земельних ділянок дозволить виявляти підозрілі транзакції.

Юрчук Карина. Адміністрування земельних відносин у містах: проблеми та шляхи їх вирішення. У роботі розглянуто ключові виклики у сфері містобудування та землекористування в Україні в контексті сучасних урбаністичних змін. Окреслено проблеми, пов'язані з відомчою роз'єднаністю кадастрів, недосконалістю відображення меж земельних ділянок, бюрократичними бар'єрами, дефіцитом фахівців та відсутністю ефективного контролю. Пропонується низка практичних рішень, зокрема створення єдиної цифрової платформи, тривимірного кадастру, муніципальних шкіл для підготовки фахівців, а також запровадження принципу «єдиного вікна» та розширення громадської участі. Результати дослідження можуть бути використані для розробки стратегії сталого управління міськими земельними ресурсами.

Ключові слова: державна та муніципальна політика, адміністрування, земельні відносини, земельні ресурси, містобудівний кадастр.

Yourchuk Karina. Administration of land relations in cities: problems and ways to solve them. The paper examines key challenges in the field of urban planning and land use in Ukraine in the context of modern urban changes. It outlines problems related to the departmental disunity of cadastres, imperfect mapping of land boundaries, bureaucratic barriers, shortage of specialists, and lack of effective control. A number of practical solutions are proposed, including the creation of a single digital platform, a three-dimensional cadastre, municipal schools for training specialists, as well as the introduction of the «single window» principle and expanding public participation. The results of the study can be used to develop a strategy for sustainable management of urban land resources.

Keywords: state and municipal policy, administration, land relations, land resources, urban planning cadastre.

Вікторія Мельник

студентка Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Андрій Панібудьласка**, к.і.н., доц., кафедра політичних наук та історії

КНУБА ЯК ОСВІТНІЙ ТА СУСПІЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

У часи стрімких змін та складних викликів, які переживає сучасна Україна, роль освіти значно зростає. Саме вищі навчальні заклади стають

центрами формування нової еліти, що здатна не лише професійно виконувати свої обов'язки, а й мислити стратегічно, діяти патріотично та брати відповідальність за майбутнє держави. У цьому контексті особливе місце посідає Київський національний університет будівництва і архітектури, який уже 95 років стоїть на службі українського суспільства як освітній та суспільний інститут¹.

Сьогодні Україна стикається з багатьма викликами: відновлення після війни, модернізація інфраструктури, потреба у кваліфікованих кадрах, що здатні реалізовувати державні програми розвитку. У таких умовах КНУБА відіграє ключову роль у підготовці фахівців, які будуть працювати на благо країни². В умовах післявоєнного відновлення зростає попит на фахівців у сфері будівництва, енергетики, містобудування та архітектури. Саме ці спеціальності є базовими для реалізації довгострокових стратегій сталого розвитку та відбудови зруйнованої інфраструктури.

Окрім того, університет формує свідомість нового покоління українців, здатних не лише працювати, але й приймати зважені рішення на користь держави. Зростаюча роль громадянського суспільства, необхідність в активній позиції молоді, потреба у зміцненні ідентичності – усе це ставить перед університетом завдання комплексного виховання та формування особистості³.

Заснований у 1930 році, КНУБА має багату історію, тісно пов'язану з розвитком української державності⁴. Протягом 95 років університет готував архітекторів, інженерів, будівельників, які проектували та реалізовували об'єкти національного значення. Його випускники працювали над забудовою Києва, формуванням інфраструктури незалежної України. Таким чином, КНУБА є не лише освітнім закладом, а й активним учасником державотворчих процесів.

Під час здобуття незалежності України та в роки після Майдану університет не залишався осторонь суспільних подій. Його науковці, викладачі та студенти були і є активними учасниками трансформаційних процесів, зокрема у сфері реформування містобудування, охорони культурної спадщини, сталого розвитку та модернізації системи управління містами.

Головною метою університету є не просто підготовка кваліфікованих кадрів, а формування особистостей, які здатні працювати на благо

¹ Київський національний університет будівництва і архітектури: офіційний сайт. URL: <https://www.knuba.edu.ua>

² Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2021–2031 рік. URL: <https://mon.gov.ua>

³ Освіта і національна безпека: стратегічний вимір. *Наука і суспільство*. 2022. №2. С. 3–10.

⁴ Історія КНУБА. URL: <https://knuba.edu.ua/istoriya-universitetu>

суспільства. Через практичну підготовку, залучення студентів до реальних проектів, патріотичне виховання та участь у суспільних ініціативах, КНУБА забезпечує виховання майбутніх лідерів, інноваторів та відповідальних громадян.

Кафедри університету працюють у тісному зв'язку з реальними галузевими підприємствами, що дозволяє інтегрувати знання студентів у виробниче середовище ще до завершення навчання. Університет також активно розвиває систему дуальної освіти, яка забезпечує практичну підготовку на базі потенційного місця роботи⁵.

Університет приділяє велику увагу вивченню суспільно-гуманітарних дисциплін, зокрема політології, соціології, філософії, історії та правознавства. Ці знання формують у студентів глибоке розуміння процесів, що відбуваються в суспільстві, навички критичного мислення та усвідомлення своєї ролі в розбудові держави.

У нинішніх умовах важливо, щоб архітектор чи будівельник не просто володів технічними навичками, а й розумів значення культурного контексту, потреби громад, соціальні та екологічні наслідки своєї діяльності. Саме суспільно-гуманітарна освіта дає змогу майбутнім фахівцям діяти етично, відповідально та стратегічно, розглядаючи простір як елемент національної ідентичності та безпеки⁶.

Освіта – це не лише шлях до індивідуального розвитку, а й інструмент державної політики. КНУБА виступає провідником цієї політики, реалізуючи національні освітні стандарти, розвиваючи галузеву науку, інтегруючи Україну в європейський освітній простір. Через підготовку кадрів, участь у міжнародних освітніх проектах та розвиток інновацій, університет формує конкурентоздатне суспільство та забезпечує сталий розвиток країни.

Державна політика не може бути ефективною без фахівців, які її реалізують на практиці. В цьому контексті КНУБА виконує ключову роль, формуючи професіоналів, які стають частиною державного і муніципального управління, керівниками галузевих підприємств, викладачами, дослідниками, проектантами⁷.

КНУБА – це не лише навчальний заклад, а й науково-дослідницький центр, що генерує ідеї, технології та рішення для реального сектору економіки. Тут проходять міжнародні конференції, розробляються містобудівні проекти, створюються інноваційні моделі для

⁵ Розвиток системи дуальної освіти в Україні: сучасний стан і перспективи. Вища школа. 2021. №5. С. 22–30.

⁶ Гуманітарна складова в інженерній освіті. *Освіта і суспільство*. 2020. №4. С. 15–18.

⁷ Освіта як чинник державної політики: теоретико-практичні аспекти. *Публічне управління: теорія та практика*. 2021. №3. С. 41–47.

енергоефективного будівництва. Крім того, університет підтримує студентські ініціативи, сприяє формуванню волонтерських рухів, культурних заходів та громадських проєктів, які покращують соціальне середовище.

Університет неодноразово виступав партнером муніципалітетів, міжнародних донорських організацій, громадських об'єднань у розробці стратегій розвитку міст, концепцій відбудови територій, створенні архітектурних візій та громадських просторів. КНУБА — це відкритий простір для діалогу, де поєднуються наука, молодь і суспільство.

Справжній внесок університету вимірюється не лише кількістю дипломів, а й якістю людей, які проходять через його стіни. КНУБА формує не лише спеціалістів, а громадян, що здатні відстоювати демократичні цінності, брати участь у суспільному житті, реалізовувати лідерські ініціативи. Саме такі особистості сьогодні є ключовими для відновлення та розвитку України.

Громадянська свідомість студентів формується через залучення до наукової діяльності, громадських обговорень, волонтерських акцій, міжкультурних діалогів. Університет виховує покоління, здатне не лише будувати фізичний простір, а й формувати середовище, в якому панує довіра, взаємодопомога та відповідальність.

КНУБА – це багатофункціональний освітній і суспільний інститут, що 95 років формує фахівців і громадян, здатних будувати країну. Університет не лише забезпечує високий рівень професійної освіти, а й виконує суспільну місію: бути осередком національної ідеї та платформою для виховання нових поколінь, які готові служити Україні. У складний для країни час КНУБА продовжує бути джерелом надії, сили та знань для суспільства, яке прагне змін.

Мельник Вікторія. КНУБА як освітній та суспільний інститут. У статті розкрито роль Київського національного університету будівництва і архітектури як важливого освітнього та суспільного інституту в умовах сучасних викликів для України. Проаналізовано внесок КНУБА в історичний розвиток держави, підготовку кваліфікованих фахівців, формування громадянської свідомості, а також участь університету у наукових, освітніх і громадських ініціативах.

Ключові слова: КНУБА, освіта, суспільство, державотворення, громадянська свідомість, університет.

Melnyk Viktoria. KNUCA as an Educational and Social Institution. The article reveals the role of Kyiv National University of Construction and Architecture as a major educational and social institution in the face of modern challenges in Ukraine. The paper analyzes KNUCA's contribution to the historical development of the state, training of qualified specialists, civic

consciousness formation, and the university's involvement in scientific, educational, and public initiatives.

Keywords: KNUCA, education, society, nation-building, civic consciousness, university.

Аліса Пешкова

студентка архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Володимир Студінський**, д.і.н., проф., кафедра політичних наук та історії

АРХІТЕКТУРНИЙ ПОСТМОДЕРНІЗМ БЕРЛІНА ТА КИЄВА: СПРОБА ІСТОРИКО-ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Постмодернізм в архітектурі є складним і багатошаровим явищем, що охоплює численні естетичні, соціокультурні та політичні виміри. У часи пошуку нової ідентичності та оновлення міст, саме цей стиль дав архітекторам можливість поєднувати минуле з теперішнім, іронію з глибинним змістом, символізм з функціональністю¹. Метою даного дослідження є проведення історико-порівняльного аналізу архітектурного постмодернізму в Берліні та Києві, з акцентом на виявлення впливу історичних, політичних і культурних контекстів на формування міського середовища обох столиць. Постмодернізм виник у 1960-х роках як відповідь на кризу модернізму, його надмірну функціональність і уніфікацію. Теоретичну базу стилю заклали роботи Чарльза Дженкса, Роберта Вентурі та інших. Основними ознаками архітектурного постмодернізму є іронія, історичні алюзії, контекстуальність, багатошаровість форм, використання архетипів і деконструкція строгих функціональних принципів модерну².

Берлін і Київ мають паралельні, але контрастні траєкторії історичного розвитку. Обидва міста пережили глибокі трансформації у ХХ столітті: війни, розділення і возз'єднання (у випадку Берліна), радянізацію і національне відродження (у випадку Києва). Архітектурний постмодернізм у цих містах став відповіддю на виклики ідентичності, пам'яті, урбаністичного дискурсу. Саме тому порівняння є цінним інструментом для розуміння архітектурних процесів у посттоталітарному контексті.

1Дженкс Ч. Мова архітектури постмодернізму. Київ: Основи, 2004. 240 с.

2 Venturi R., Scott Brown D. Lernen von Las Vegas. Der vergessene Symbolismus der architektonischen Form. Braunschweig: Vieweg, 1985. 192 s.

Значимі приклади постмодерністської архітектури у Берліні:

- Sony Center (див. Фото 1 та фото 2) – втілення технологічного оптимізму і відкритості суспільства, інтерпретоване через інноваційну форму купола;

Фото 1. Sony Center ззовні

Фото 2. Sony Center зсередини

- Quartier Schützenstraße (див. Фото 3) – приклад ритмічного урбанізму і гри з історичними типологіями;

Фото 3. Quartier Schützenstraße

- Посольство Нідерландів (див. Фото 4) – концептуальний експеримент Рема Колхаса на перетині дипломатії та архітектури.

Фото 4. Quartier Schützenstraße

Фото 5. Український дім

У Києві:

- Український дім (див. Фото 5) – будівля, що поєднує риси пізнього модернізму та постмодернізму, стала символом трансформації від радянської ідеології до незалежницького дискурсу;
- Готель «Салют» (див. Фото 6) – футуристична будівля з виразною формою, яка поєднує риси радянського експериментального модернізму та постмодерністської естетики;

Фото 6. Готель «Салют»

ЖК «Липська вежа» (див. Фото 7) – приклад неокласики у пострадянському просторі, що відображає прагнення до естетизації міського середовища та соціального статусу.

Фото 7. ЖК «Липська вежа»

Порівняльний аналіз: сходження і розбіжності. Обидва міста виявляють спільну тенденцію до поєднання стилів, символізму та звернення до історії. Водночас, у Берліні це осмислена ідеологічна концепція, що часто базується на критичному переосмисленні минулого. У Києві – це переважно естетичний та економічний механізм оновлення простору. Постмодернізм у Берліні слугує як критика, у Києві – як спроба створення привабливого фасаду нової реальності. Особливо цікавою є різниця у рівні інтеграції постмодерністських споруд у міський простір. У Берліні архітектура прагне до діалогу з навколишнім середовищем, з історичною забудовою, тоді як у Києві нові об'єкти часто створюються як візуально домінуючі символи нової епохи. Крім того, у Берліні помітне прагнення до концептуальності, використання архітектури як носія ідеї, тоді

як київський постмодернізм частіше зосереджується на формі, візуальному ефекті та стилізації³.

Падіння Берлінського муру (1989 р.) та розпад СРСР (1991 р.) стали ключовими поворотними точками для обох міст. У Берліні – архітектура постмодернізму символізувала зшивання простору, де раніше проходив розділ на Схід і Захід. У Києві – архітектура використовувалась як спосіб маркування нової української ідентичності, перехідної між радянським минулим і європейським майбутнім. Історичний фон у Берліні накладає складний культурний пласт – міська структура була буквально розділена, а постмодернізм став інструментом символічного об'єднання. Наприклад, Sony Center виник не лише як комерційний центр, а як нова точка єдності. У Києві історичні події активізували процеси переосмислення національної ідентичності через архітектуру. Після Помаранчевої революції та Революції гідності виникає попит на простори з «новим змістом» – як приклад, оновлення фасадів, площ, інтеграція нових будівель, що нібито «викорінюють» радянське минуле.

Постмодернізм, попри свою часто неоднозначну репутацію, дозволяє архітекторам вільно працювати з історією, контекстом і формою. Порівняння Берліна і Києва демонструє, як один стиль може адаптуватися до різних суспільств і політичних реалій. Це дослідження підкреслює цінність постмодернізму як інструмента культурного самовираження і реконструкції ідентичності в постконфліктних міських середовищах. Крім цього, важливо враховувати й майбутній потенціал постмодернізму в обох містах. У Берліні вже сьогодні ведуться дискусії щодо спадщини цього стилю та його охорони як культурного явища. У Києві ж постмодернізм ще недостатньо осмислений у публічному і професійному середовищі, що створює виклик для нової генерації архітекторів: переосмислити, зберегти чи трансформувати цей пласт архітектурної культури.

Пешкова Аліса. Архітектурний постмодернізм Берліна та Києва: спроба історико-порівняльного аналізу. У тезах здійснено історико-порівняльний аналіз архітектурного постмодернізму в Берліні та Києві. Окрема увага приділяється впливу соціокультурного та політичного контексту на архітектурні рішення, символізм та формотворчі підходи. Підкреслюється значення постмодернізму як носія колективної пам'яті та ідентичності.

Ключові слова: архітектурний постмодернізм, Берлін, Київ, ідентичність, символізм, культурна пам'ять, порівняльний аналіз.

³ Jencks C. Das neue Paradigma in der Architektur: Die Sprache des Postmodernismus. Basel: Birkhäuser, 2003. 272 S.

Pieshkova Alisa. Architectural Postmodernism of Berlin and Kyiv: An Attempt at a Historical and Comparative Analysis. The thesis presents a historical and comparative analysis of architectural postmodernism in Berlin and Kyiv. Particular attention is paid to the influence of sociocultural and political contexts on architectural decisions, symbolism, and formal approaches. The significance of postmodernism as a carrier of collective memory and identity is emphasized.

Keywords: architectural postmodernism, Berlin, Kyiv, identity, symbolism, cultural memory, comparative analysis.

Поліна Мальцева, Роман Романович, Тетяна Шевчук

студенти архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури (Київ)

Науковий керівник: **Володимир Студінський**, д.і.н, доц., кафедра політичних наук та історії

АРХІТЕКТУРА ТА ІСТОРІЯ ПАПЕРОВИХ ФАБРИК УКРАЇНИ XIX СТОЛІТТЯ

XIX століття став проривним для паперової промисловості в Україні. Почалась індустріалізація фабрик за рахунок встановлення машин для виготовлення продукції з целюлози. У 1799 році французький винахідник Луї Робер (1761–1828) сконструював папероробну машину. В Україні цим винаходом почали користуватися пізніше. У 40-50-х роках XIX століття почався перехід на машинне виробництво паперу на Галичині, частині Волині та Поділля. На сході України цей процес відбувся пізніше – на початку 70-х років¹. І відповідно до нових вимог трансформувалась і архітектура цехів, що ми і розглянемо на прикладі трьох заводів того часу.

Малинська паперова фабрика – одне з найстаріших підприємств паперової промисловості на території України і є невід’ємною частиною історії розвитку промисловості на території Житомирської області та тенденціями розвитку паперового виробництва у XIX–XX століттях. Фабрика в архітектурі відображає риси індустріального будівництва свого часу: поєднання функціональності й естетичності.

Фабрика була заснована у 1871 році на місці колишнього чавунно-ливарного заводу по праву сторону річки Ірша і належала Товариству

¹ До історії виготовлення паперу в Україні. URL: <https://museum.lib.kherson.ua/ru-do-istorii-vigotvlennya-papery-v-ukraini>

Малинської паперової фабрики, яке створив підданий Австро-Угорської імперії, купець з Радомишля Алоїзій Себер, разом з відставним штабскапітаном Доппельмайером, землевласниками Миколою та Василем Ляшкевичами та київським купцем 1-ї гільдії В.І. Гладіним². Спочатку виробництво називалось «Себера і К⁰» та було орієнтоване на виготовлення писального паперу та упаковки, але з часом асортимент продукції розширювався. Завдяки вдалому розташуванню поблизу річки Ірша підприємство мало постійне джерело води, що було необхідне для паперовиробництва³.

У кінці XIX – на початку XX століття фабрика зазнала значної модернізації. Було встановлено парові машини, що дозволило збільшити обсяги виробництва. У радянський період підприємство стало одним із провідних центрів паперової промисловості країни, спеціалізуючись на виробництві різних видів технічного та пакувального паперу. Після здобуття Україною незалежності фабрика продовжила свою діяльність і поруч з нею зведено ще одне підприємство з виготовлення банкнотного паперу в Україні.

Архітектура Малинської паперової фабрики відповідає типовому індустріалізму XIX століття. Основні будівлі зведені з червоної цегли, масивні корпуси фабрики мають великі вікна з арочними перемичками, що забезпечували природне освітлення виробничих приміщень⁴.

Окремо варто зазначити планування території підприємства. Основні цехи розташовані вздовж річки Ірша, що дозволяло ефективно використовувати водні ресурси. Також на території були складські приміщення, котельні та адміністративні будівлі. Високі димові труби, характерні для промислових комплексів кінця XIX століття, підкреслювали індустріальний характер підприємства.

Значна частина архітектурного ансамблю фабрики збереглася до сьогодні, хоча деякі будівлі зазнали реконструкції та модернізації. Особливий інтерес представляють будівлі, зведені на межі XIX–XX століть, які поєднують риси класицизму та індустріальної архітектури.

Зміївська паперова фабрика є важливим прикладом еволюції промислового підприємства в Україні, що пройшло складний історичний шлях від заснування до сьогодення. Аналіз її історії дозволяє простежити зміни в технологіях, соціальних умовах та архітектурних підходах до промислового будівництва. Подальші дослідження, зокрема вивчення

² Студінський В.А. Паперова промисловість України. Житомир: Волинь, 2004. С. 58.

³ Мацюк О.Я. Папір та філіграні на українських землях (XVI – початок XX ст.). К.: Наук. думка, 1974. С. 50

⁴ Студінський В. Малинська паперова фабрика: історико-економічний нарис. Житомир: Журфонд, 1996. С. 117–118.

архівних матеріалів та фотодокументів, можуть надати більш детальну інформацію про архітектурну історію фабрики та її значення для промислової спадщини регіону.

Паперова фабрика в м. Змієві заснована 1892 р. на р. Донці і відома під назвою Донецької паперової фабрики. Вона була устаткована двома паровими котлами та папероробною машиною, виготовляла обгортковий папір. Більшість робітників фабрики становили селяни-бідняки Змієва та навколишніх сіл. Робочий день тривав 12 год. Середній місячний заробіток одного робітника не перевищував 15 крб.

Прогрес не стояв на місці. Папероробні машини вдосконалювалися, збільшувалася ширина полотна. Замість тропічної сировини стали використовувати деревину. Для отримання деревної маси брати Монакови у 1896 році відкрили деревний завод на хуторі Різдяному Шеледовській. Чисельність робітників фабрики збільшилася до 140 осіб, більшість з них були жителями міста і селянами навколишніх селищ.

Напередодні революції на фабриці діяла підпільна група, зв'язана з більшовиками Харкова. Очолював її слюсар П. К. Геращенко. Крім нього до цієї групи входили робітники фабрики І. І. Педенко, Я. К. Геращенко, К. К. Юркін, С. П. Соколов. Під час громадянської війни фабрика припинила роботу, але протягом 1921–1924 рр. вона повністю налагодила виробництво паперу.

Виробництво паперу на Зміївській паперовій фабриці в 70-х – 90х роках двадцятого століття відбувалось на технологічних потоках папероробних машин. Фабрика виготовляла папір для цигарок, сигарет та основу для копіювання. Для виробництва цих видів паперу використовувалось льонове волокно, целюлоза сульфатна білена із хвойної деревини та целюлоза сульфатна білена із листяних порід деревини. З листопаду 2002 року фабрика розпочала випуск паперу з макулатури. Для виготовлення писального, офсетного, книжкового, газетного, мішкового та обгорткового паперу застосовується макулатура різних марок згідно ДСТУ 3500-2019.

Сьогодні Зміївська паперова фабрика – це великий колектив. На ній працюють близько 200 осіб, для яких підтримання технологій виробництва паперу – це не просто робота, а спосіб життя. Для багатьох співробітників Зміївської ПФ це шлях, яким вони йдуть протягом життя. У Харкові підприємство займається виробництвом паперу та картону. В асортименті – крепований, для обкладинки, книжковий, газетний, офсетний, для письма, обгортковий та ін. У Калуші буде новий напрям для фабрики – виготовлення

паперових пакетів саше та з ручкою⁵.

Детальної інформації про первісну архітектуру фабрики збереглося небагато. Однак, виходячи з часу її заснування та загальних тенденцій промислової архітектури кінця ХІХ століття, можна припустити деякі характеристики. Основним будівельним матеріалом була цегла, як і у всіх промислових будівлях того часу. Фасади будівель мали прості геометричні форми з мінімальним декором. Акцент робився на функціональності, а не на естетиці. З часом фабрика неодноразово розширювалася та перебудовувалася, тому її сучасний архітектурний вигляд може значно відрізнятися від початкового. Додавалися нові цехи, змінювалося обладнання, що не могло не позначитися на архітектурі комплексу.

ТОВ «Понінківська картонно-паперова фабрика» – це підприємство целюлозно-паперової промисловості, яке розташоване в смт. Понінки Полонського району Хмельницької області. Це одне з найстаріших в Україні папероробних підприємств, яке на даний час спеціалізується на виробництві гофрокартону. Продукція картонно-паперової фабрики користується попитом на українському ринку та далеко за його межами. Сьогодні тут працює понад 920 працівників⁶.

Свою історію дана фабрика розпочинає у 1787 році у с. Понінка на річці Хомора як паперова мануфактура. На ній працювало спершу лише чотири кріпаки. І аби виготовити папір використовували старі речі з домотканого полотна. Проте з часом сировину замінили на волокна льону та конопель. У ті часи папірні називали паперовими млинами, адже працювали підприємства завдяки руху води, а майже за 70 років мануфактура переросла у паперовий комбінат із машинним виробництвом, а на початку ХХ століття вважалася найпотужнішою паперовою фабрикою на території України. Саме у 1858 році було встановлено першу папероробну машину і протягом 230 років і дотепер виготовлялася різноманітна продукція – від паперу та різноманітного асортименту паперової продукції до гофрокартону та гофропродукції. Особливо великим успіхом користувалися всім відомі шкільні зошити, якими писав кожен четвертий учень колишнього Радянського Союзу. Зараз список продукції включає в себе картон для плоских шарів, папір для гофрування, папір білий, папір обгортковий та гофропродукцію. Помітно зріс асортимент паперу після реконструкції і пуску папероробної машини №6, що дозволило випуск продукції з білим клеєним

⁵ Історія ЗПФ. URL: <https://zpf.company/>

⁶ Понінківська картонно-паперова фабрика-Україна. URL: <https://poninkivska-kartonnopaperova-fabrikaukrayina.business-guide.com.ua/>

шаром целюлози. Асортимент і якість продукції постійно зростає, а сегмент ринку, який займає фабрика, розширює свої кордони.⁷

Щодо архітектури, то тут все не так яскраво, як в історії розвитку цієї фабрики. Фасад офісного та головного приміщення вироблені з цегли та викладені плиткою світлого кольору. Також на іншому фасаді будівлі, що розташований за офісною будівлею, можна помітити цікаву мозаїку з плитки червоного кольору у вигляді української вишивки. Обидві головні будівлі мають по два поверхи. З ходом часу ближче до сучасності було зроблено утеплення по усій площині фасаду, так як будівля стара, але на даному етапі дане оновлення надає фасаду ефекту «свіжості».

Щодо самого заводу, то можна побачити, що виглядає він як звичайний завод також з часів Радянського союзу, включаючи папероробний цех, енергетичний блок, склади з залізничними під'їздами та адміністративним блоком. Можливо, на початку ХХ століття існувала якась інша цегляна споруда, яка функціонувала як заводське виробниче приміщення. Як і всі заводи з радянських часів, цей завод має залізобетонні конструкції, а дах спирається на балки та ферми.

Мальцева Поліна, Романович Роман, Шевчук Тетяна. Архітектура та історія паперових фабрик України ХІХ століття. У статті розглядається історія та архітектура паперових фабрик ХІХ століття в Україні на прикладі трьох яскравих прикладів того часу. Розглядається як події на території України повпливали на архітектуру цих заводів. Також висвітлюється сучасний стан фабрик.

Ключові слова: Паперова фабрика, архітектура, Малин, Зміїв, Понінка.

Maltseva Polina, Romanovych Roman, Shevchuk Tetyana. Architecture and history of paper mills in Ukraine in the 19th century. The article examines the history and architecture of paper mills in Ukraine in the 19th century using three prominent examples of that time. It examines how events in Ukraine influenced the architecture of these factories. It also highlights the current state of the factories.

Keywords: Paper mill, architecture, Malyn, Zmiiv, Poninka.

Маріна Уманець

*студентка факультет інженерних систем та екології, групи ЕК-24
Київського національного університету будівництва та архітектури*

Діана Руденко

*студентка факультет інженерних систем та екології, групи ЕК-24
Київського національного університету будівництва та архітектури*

Науковий керівник: **Володимир Студінський**, д.і.н, проф., кафедра політичних наук та історії

ВІЙНИ ЗА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ: ІСТОРИЧНІ КОНФЛІКТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОСИСТЕМИ

Тема війни за природні ресурси є надзвичайно актуальною в сучасному світі. Історія знає багато конфліктів, спричинених боротьбою за нафту, воду, метали та інші цінні ресурси. Війна в Перській затоці та конфлікти в Африці – яскраві приклади таких протистоянь. Подібні війни не лише руйнують життя людей, а й завдають великої шкоди екосистемам. Забруднення води, ґрунтів, повітря, вирубування лісів і знищення тваринного світу мають довготривалі наслідки. Під час війн використовуються токсичні речовини, що отруюють природу на десятки років. Сучасні конфлікти, зокрема війна в Україні, також мають серйозний екологічний слід. Через це необхідно посилювати міжнародну співпрацю у сфері охорони природи. Запобігання війнам за ресурси – це не лише політичне, а й екологічне завдання.

Дослідження цієї теми присвячене аналізу історичних конфліктів, спричинених боротьбою за природні ресурси, такі як вода, земля, корисні копалини та енергетичні ресурси. Зокрема, вивчаються приклади конфліктів, що відбулися в ХХ та ХХІ століттях, і їхній вплив на екосистеми регіонів, де ці ресурси знаходяться. Особлива увага приділяється впливу таких конфліктів на природне середовище: забруднення води та повітря, зміни клімату, знищення флори та фауни, а також деградацію земель. Дослідження має на меті виявити зв'язок між військовими діями і екологічними катастрофами, а також оцінити довгострокові наслідки для екосистем та сталого розвитку¹.

Війни за природні ресурси не лише формують політичну карту світу, а й несуть масштабні екологічні наслідки, що можуть тривати десятиліттями після припинення конфлікту.

¹ Гвін П. Конфлікти через ресурси: чому природні ресурси є джерелом напруги. National Geographic. 2022. URL. <https://www.nationalgeographic.com/science/article/conflict-over-resources>

Під час війни в Перській затоці (1990–1991) Ірак підпалив нафтові свердловини в Кувейті, що призвело до великого забруднення атмосфери і океанів. Викиди чорного диму, що тривали кілька місяців, вплинули на клімат, а також спричинили забруднення ґрунтів і вод. Крім того, були зафіксовані масові викиди нафти в Перську затоку, що завдало шкоди морським екосистемам.

На момент конфлікту в Югославії, розпочалась суперечка на Балканах призвели до великих екологічних катастроф. Під час боїв були знищені заводи, пошкоджені нафтопереробні підприємства, що спричинило забруднення вод та ґрунтів. Окрім того, масове використання хімічних боєприпасів та відходів промисловості зіпсувало місцеві екосистеми.

У Демократичній Республіці Конго боротьба за природні ресурси, такі як колтан (мінерал, що використовується в електроніці), призвела до знищення лісів і біорізноманіття. Екологічні руйнування, пов'язані з видобутком корисних копалин, призводять до серйозних проблем у місцевих екосистемах, втрачаються тисячі видів тварин і рослин.

Внаслідок воєнних дій під час Другої світової війни було знищено безліч природних ресурсів по всьому світу. Великі райони лісів і сільськогосподарських земель були зруйновані, а промислові виробництва, що використовували природні ресурси, часто ставали об'єктами для бомбардувань².

Сучасні війни за ресурси призвели до таких екологічних наслідків:

– Війна в Україні (2022 – теперішній час): Конфлікт в Україні спричиняє великі екологічні проблеми. Знищення інфраструктури, забруднення ґрунтів, води, знищення лісів, а також серйозні екологічні катастрофи, такі як пошкодження Каховської дамби та забруднення річок, погіршують стан навколишнього середовища.

– Війна в Сирії: Конфлікт у Сирії також призвів до масового забруднення водних ресурсів через руйнування систем водопостачання та знищення інфраструктури для очищення води. До того ж, через бойові дії було сильно пошкоджено сільськогосподарські угіддя, що призвело до голоду і знищення місцевої флори та фауни.

Війни за природні ресурси не лише формують політичну карту світу, а й несуть масштабні екологічні наслідки, що можуть тривати десятиліттями після припинення конфлікту.

Війна за ресурси нанесла велику шкоду екосистемам. А саме:

² Організація Об'єднаних Націй. Війни за природні ресурси. URL. <https://www.un.org/ru/chronicle/article/wars-over-natural-resources>

Забруднення вод: Військові дії часто призводять до забруднення водних ресурсів. Наприклад, під час війни в Україні, через бомбардування, була пошкоджена інфраструктура водопостачання та системи очищення води. У результаті, води річок та озер зазнали серйозного забруднення, що спричинило погіршення якості води і зниження біорізноманіття.

Знищення лісів і рослинності: Під час бойових дій активно вирубують ліси для створення укріплень, військових баз чи покриття для пересування. Військові також використовують техніку, яка спалює лісові масиви. Такі дії призводять до деградації лісових екосистем, втрати видів, зниження кількості природних ресурсів, а також погіршення кліматичних умов у регіонах.

Радіаційне забруднення: Під час війни на Балканах було використано боєприпаси з depleted uranium (збіднений уран), що призвело до забруднення землі та води радіацією. Це негативно вплинуло на здоров'я людей, а також призвело до зниження родючості ґрунтів, забруднення водних ресурсів і зниження біорізноманіття.

Ерозія ґрунтів: Бойові дії можуть спричинити ерозію ґрунтів, особливо якщо території сильно пошкоджуються технікою. Земля, яка була раніше родючою, через військові дії стає непридатною для сільськогосподарських робіт, що веде до голоду та втрати ресурсів для місцевих жителів.

Таким чином, війни за природні ресурси мають суттєвий та тривалий вплив на екосистеми, знищуючи природні середовища, забруднюючи водні та земельні ресурси, а також порушуючи кліматичний баланс. Історично ці конфлікти часто були спричинені боротьбою за контроль над цінними ресурсами, такими як нафта, вода, земля та корисні копалини. Однак, навіть після закінчення бойових дій, екологічні наслідки можуть залишатися відчутними протягом десятиліть, зокрема через забруднення, деградацію земель і втрату біорізноманіття.

Для збереження природних ресурсів і забезпечення сталого розвитку важливо зосереджуватися на мирному вирішенні конфліктів, розвитку дипломатії, а також інвестиціях у відновлення пошкоджених екосистем. Міжнародне право, спрямоване на збереження природи, та сталий розвиток повинні стати пріоритетними для збереження майбутніх поколінь³.

Уманець Маріна, Руденко Діана. Війна за природні ресурси: історичні конфлікти та їх вплив на екосистеми. У статті розглянуто, як війни за природні ресурси

³ Бевз С.І., Серета О.В., Дрозд Д.В. Вплив російської воєнної агресії на природні ресурси України: аналіз ситуації, методологія оцінювання. *Наукові доповіді НУБіП України*. 2022. №98(4). URL: <https://scireports.com.ua/uk/journals/tom-98-4-2022/vpliv-rosiyskoyi-voyennoyi-agresiyi-na-prirodni-resursi-ukrayiny-analiz-situatsiyi-metodologiya-otsinyuvannya>

завдають серйозної шкоди екосистемам. Йдеться про забруднення води, знищення лісів, радіаційне забруднення та ерозію ґрунтів. Автор підкреслює, що екологічні наслідки тривають десятиліттями після завершення бойових дій. Також наголошується на важливості мирного вирішення конфліктів, відновлення пошкоджених територій і дотримання міжнародного екологічного права задля збереження природи та сталого розвитку.

Ключові слова: війна за природні ресурси, історичні конфлікти, вплив на екосистеми, забруднення довкілля.

Umanets Marina, Rudenko Diana. War for natural resources: historical conflicts and their impact on ecosystems. The article discusses how wars over natural resources cause serious damage to ecosystems. It is about water pollution, deforestation, radiation pollution, and soil erosion. The author emphasizes that the environmental consequences last for decades after the end of hostilities. The author also emphasizes the importance of peaceful conflict resolution, restoration of damaged territories, and compliance with international environmental law for the sake of nature conservation and sustainable development.

Keywords: war for natural resources, historical conflicts, impact on ecosystems, environmental pollution.

Наукове видання

Наукова конференція

**КНУБА: 95 років
історії, традицій і розвитку**

30 квітня 2025 р.

ЗБІРНИК ТЕЗ

Підписано до друку 16.05.2025 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Зам. № 25-535
Умов.-друк. арк.15,1. Обл.-вид. арк.15,7.
Тираж 100 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В. Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію В02 № 924434 від 11.12.2006 р.
м. Тернопіль, бульвар Просвіти, 6/4. тел. 097 299 38 99.
E-mail: tooums@ukr.net

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7599 від 10.02.2022 р.*